

**MINISTERUL EDUCAȚIEI, CULTURII ȘI CERCETĂRII
INSTITUTUL DE ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI**

**Veronica CLICHICI Angela DASCAL
Stella DUMINICĂ Cristina STRAISTARI-LUNGU**

**PREGĂTIREA COPIILOR
PENTRU DEBUTUL ȘCOLAR
ÎN INSTITUȚIA DE EDUCAȚIE TIMPURIE**

Ghid metodologic

Chișinău, 2019

Aprobată spre editare
de Consiliul Științifico-Didactic al Institutului de Științe ale Educației

Lucrarea a fost elaborată în cadrul Proiectului instituțional de cercetare: 15.817.06.18A
Asigurarea științifică, curriculară și metodologică a calității și eficienței procesului de educație timpurie

Coordonatori științifici: *NICOLAE BUCUN*, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar
VERONICA CLICHICI, doctor în științe pedagogice

Autori:

Veronica	CLICHICI, <i>doctor în științe pedagogice</i>
Angela	DASCAL, <i>cercetător științific</i>
Stella	DUMINICĂ, <i>cercetător științific</i>
Cristina	STRAISTARI-LUNGU, <i>cercetător științific</i>

Recenzenți:

Aglaida	Bolboceanu , dr. hab., prof. cercet., IȘE.
Nadejda	Baraliuc , dr., lector univ., IȘE.
Mihaela	Pavlenco , dr., lector univ., UPS „Ion Creangă”.

Redactori:	STELA LUCA VICTOR ȚÂMPĂU
-------------------	---

CUPRINS

PRELIMINARII.....	5
--------------------------	----------

I. PROCESUL DE PREGĂTIRE A COPIILOR PENTRU DEBUTUL ȘCOLAR ÎN INSTITUȚIILE DE EDUCAȚIE TIMPURIE

(V. Clichici, A. Dascal, S. Duminiță, C. Straistari-Lungu)

1.1. Cadrul conceptual privind pregătirea copilului pentru debutul școlar.....	6
1.2. Evaluarea gradului de pregătire a copilului pentru debutul școlar	16
1.3. Importanța monitorizării și evaluării copilului pentru debutul școlar	21

II. DEZVOLTAREA FIZICĂ ȘI FORTIFICAREA SĂNĂTĂȚII ÎN PREGĂTIREA COPIILOR PENTRU DEBUTUL ȘCOLAR

(A. Dascal)

2.1. Repere teoretico-metodologice privind dezvoltarea fizică și fortificarea sănătății a copilului la debutul școlar	27
• <i>Specificitatea dezvoltării fizice și motrice la 6-7 ani</i>	<i>29</i>
• <i>Implicații ale evaluării dezvoltării fizice și motrice asupra procesului educațional</i>	<i>30</i>
• <i>Particularitățile specifice copilului de 6-7 ani la domeniul</i>	<i>35</i>
• <i>Dezvoltarea fizică și fortificarea sănătății</i>	<i>35</i>
2.2. Probe, jocuri, exerciții aplicate în cadrul activităților de Educație fizică și Educație pentru sănătate	45
• <i>Aplicarea Scalei Ozeretzki cu probele respective, în diagnosticarea nivelului de dezvoltarea a psihomotricității copilului la debutul școlar</i>	<i>45</i>
• <i>Jocuri, exerciții la „Dezvoltarea fizică și fortificarea sănătății”</i>	<i>47</i>
• <i>Poezii-tranziții în dezvoltarea fizică și fortificarea sănătății</i>	<i>53</i>

III. DEZVOLTAREA PERSONALĂ, EMOȚIONALĂ ȘI SOCIALĂ ÎN PREGĂTIREA COPIILOR PENTRU DEBUTUL ȘCOLAR

(C. Straistari-Lungu)

3.1. Repere teoretico-metodologice privind dezvoltarea personală, emoțională și socială a copilului de 6-7 ani	60
• <i>Stadiile dezvoltării socio-emoționale ale personalității</i>	<i>64</i>
• <i>Managementul pregătirii preșcolarului pentru școală din perspectiva domeniului „Dezvoltarea personală, emoțională și socială”</i>	<i>66</i>
• <i>Specificul dezvoltării socio-emoționale la 6-7ani</i>	<i>70</i>
3.2. Semnificația evaluării dezvoltării socio-emoționale asupra procesului educațional	72
• <i>Set de instrumente pentru stimularea, monitorizarea și aprecierea pregătirii pentru școala copiilor preșcolari</i>	<i>73</i>
• <i>Strategii de promovare a domeniului Dezvoltarea personală, emoțională și socială</i>	<i>87</i>

IV. DEZVOLTAREA LIMBAJULUI, A COMUNICĂRII ȘI PREMISELE CITIRII ȘI SCRIERII ÎN PREGĂTIREA COPIILOR PENTRU DEBUTUL ȘCOLAR

(S. Duminică)

- 4.1. Repere teoretico-metodologice privind dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii a copiilor din grupa pregătitoare ... 96**
- *Formarea competențelor de comunicare ale preșcolarilor în cadrul activităților de educare a limbajului la debutul școlar.....96*
 - *Particularitățile specifice dezvoltării limbajului și a comunicării ale preșcolarilor de 6-7 ani.....98*
 - *Rolul familiei în formarea competențelor de comunicare ale preșcolarilor la debutul școlar..... 111*
- 4.2. Aspecte caracteristice ale evaluării dezvoltării Limbajului și comunicării și premisele citit–scrisului al copiilor din grupa pregătitoare 113**
- *Forme sau tipuri de evaluare a dezvoltării limbajului și a comunicării preșcolarilor ..113*
 - *Modalități de evaluare a nivelului de dezvoltare a „Limbajului și a comunicării” a preșcolarilor din grupa pregătitoare118*
 - *Recomandări pentru cadrele didactice și părinți 126*

V. DEZVOLTAREA COGNITIVĂ

ÎN PREGĂTIREA COPIILOR PENTRU DEBUTUL ȘCOLAR

(V. Clichici)

- 5.1. Repere teoretico-metodologice privind dezvoltarea cognitivă a copilului la debutul școlar.....128**
- *Particularitățile dezvoltării cognitive ale copilului de 6-7 ani 128*
 - *Importanța domeniului de dezvoltare cognitivă în educația copilului de 6-7 ani 132*
 - *Aspecte metodologice ale învățării–evaluării domeniului de activitate Științe și tehnologii..... 135*
- 5.2. Instrumente pedagogice de dezvoltare cognitivă a copilului în pregătirea pentru școală.....139**
- *Harta conceptuală privind proiectarea activităților integrate la Științe și tehnologii 139*
 - *Jocuri, exerciții și probleme logice de dezvoltare cognitivă 143*
 - *Lectura în imagini – o activitate integrată în educația copilului 156*
 - *Fișa de evaluare „Integrarea domeniului cognitiv cu celelalte domenii de dezvoltare în educația copilului” 158*
 - *Modelul ERRE în proiectarea didactică la grupa pregătitoare..... 162*

ANEXE.....168

PRELIMINARII

Necesitatea pregătirii copiilor pentru debutul școlar în instituția de educație timpurie este abordată în noile documente de politici educaționale ale educației timpurii – *Cadrul de referință al Educației timpurii din Republica Moldova, Curriculum pentru Educație Timpurie și Standarde de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani*, aprobate de Consiliul Național pentru Curriculum, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării.

Înscrierea la școală se realizează pentru copiii ce au atins vârsta de 7 ani și cu excepția a copiilor cu vârsta de 6 ani, dacă se constată pregătirea lor optimă pentru școală în baza unei evaluări ce constituie un anumit nivel de dezvoltare holistic-fizică, socio-emoțională, cognitivă și lingvistică – a copilului necesare școlarității. Astfel, accentul cade pe dezvoltarea dimensiunii formative a pregătirii privind achiziționarea competențelor în raport cu dezvoltarea lui, ce favorizează actul învățării în asigurarea eficientă și calitativă a adaptării lui școlare.

În ghidul metodologic sunt prezentate dimensiunile conceptuale ale problemei pregătirii psihologice și pedagogice a copilului pentru școală. **Capitolul I** vizează principalele idei, concepte, principii privind pregătirea copilului pentru școală prin care sunt delimitate semnificațiile de „maturitate școlară”, „debut școlar”, „adaptare școlară”. Totodată, aceste repere teoretice și metodologice au fost investigate printr-un demers experimental de constatare privind opinia cadrelor didactice din instituțiile de educație timpurie, în scopul determinării modalității de pregătire psihologică și pedagogică a copilului pentru școală în asigurarea eficientă a adaptării lui școlare, prin aplicarea instrumentelor de evaluare a gradului de pregătire a copilului pentru debutul școlar.

Pregătirea holistică a copilului pentru debutul școlar – concepută în baza *Standardelor de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani* – reflectă activitățile de dezvoltare curriculară în instituția de educație timpurie. Aspectele metodologice prezentate pe domeniile de dezvoltare ale copilului – „Dezvoltarea fizică și fortificarea sănătății” (**capitolul II**); „Dezvoltarea personală, emoțională și socială” (**capitolul III**); „Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii” (**capitolul IV**); „Dezvoltarea cognitivă” (**capitolul V**), elucidează bune practici de pregătire a copiilor pentru debutul școlar.

Prezentul ghid a fost elaborat conform Proiectului de cercetare 15.817.06.18 A „Asigurarea științifică, curriculară și metodologică a calității și eficienței procesului de educație timpurie” din cadrul sectorului Educație Timpurie, Institutul de Științe ale Educației.

Ghidul metodologic li se adresează cadrelor manageriale / didactice și părinților care pregătesc copiii pentru debutul școlar, oferindu-le suplimentar instrumente de evaluare (*inițiale, formative, sumative*) în determinarea nivelului de dezvoltare fizică, socio-emoțională, cognitivă și lingvistică prin diverse probe, exerciții-jocuri realizate în cadrul activităților integrate, atât în cadrul instituției de educație timpurie, cât și în parteneriat cu familia.

PROCESUL DE PREGĂTIRE A COPIILOR PENTRU DEBUTUL ȘCOLAR ÎN INSTITUȚIILE DE EDUCAȚIE TIMPURIE

1.1. Cadrul conceptual privind pregătirea copilului pentru debutul școlar

Educația copiilor preșcolari, inclusiv pregătirea lor pentru școală, se realizează în baza documentelor de politici educaționale: Codul Educației al Republicii Moldova, art. 13, alineatul (1) [2], *Standardele de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani* [8; 9], *Curriculum* [3; 4], *Regulamentul cu privire la organizarea obligatorie a pregătirii copiilor către școală de la vârsta de 5 ani* [6], Metodologia de înscriere a copiilor în clasa I [5], obligatorii pentru toate instituțiile de educație timpurie și învățământ preșcolar – publice sau private. „Pregătirea copiilor pentru activitatea de învățare în școală este actuală mai ales azi, când în lume se înregistrează tendințe comune privind realizarea continuității dintre preșcolaritate și învățământul primar. Or, instituția preșcolară, ca sistem deschis, are rolul important de a pregăti copilul pentru a se încadra fără dificultăți și eficient în activitatea de învățare în școală. Deși trăsăturile psihice care definesc profilul elevului nu pot fi formate în preșcolaritate, totuși, constituirea premiselor acestor trăsături sunt posibile din grădiniță, deoarece ele reprezintă o condiție *sine qua non* a continuității dintre aceste două trepte ale învățământului și a unui început activ de învățare sistematică”, afirmă V. Pascari [22, p. 69].

Conceptul de pregătire a copilului pentru școală este abordat în literatura de specialitate de către Л.С. Выготский, А.Н. Леонтьев, Д.Б. Эльконин, Л.И. Божович, В.В. Давыдов, Л.А. Венгер, din perspectiva dezvoltării holistice a copilului. Alte cercetări evidențiază această abordare prin relevanța cunoștințelor și deprinderilor necesare copilului la debutul școlar întreprinse de A. Silvestru, Т. Дубровина, М. Dumitrana, I. Carcelea, А.Г. Асмолов, Р.С. Немов, Е. Пăун, С. Platon, А. Coașan, S. Cemortan, J. Racu, A. Bolboceanu, P. Jelescu, M. Vrânceanu.

La nivelul actual, evaluarea gradului de pregătire a copilului pentru școală se realizează în baza *Standardelor de învățare și dezvoltare a copilului* [8; 9]. Acest fapt, în instituțiile de educație timpurie din Republica Moldova, se implementează prin indicatori-standard pe domenii de dezvoltare a copilului [8; 9], aplicați de către cadrele didactice la grupa pregătitoare în vederea progresului de performanță a copiilor [7].

Pregătirea pentru școală reprezintă una dintre finalitățile educației timpurii ce necesită a fi înțeleasă prospectiv de către cadrele didactice atât din instituțiile de educație timpurie, cât și din instituțiile de învățământ primar drept o „adaptare reciprocă pe de o parte a copilului la școală, iar pe de alta parte a școlii la copil”.

În cadrul instituției de educație timpurie, preșcolarii acumulează un bagaj important de cunoștințe fundamentale, priceperi, deprinderi, atitudini, capacități, comportamente fiind consolidate și îmbogățite pe parcursul anului pregătitor pentru școală, ceea ce va contribui la conturarea *capacităților complexe de învățare sau a stării de pregătire pentru școală*. În literatura psihopedagogică, T. Kulcsar subliniază teza privind „echilibrul realizat de ansamblul proceselor psihice care deschide calea unei deplasări și a unei achiziții noi, și marchează acel nivel al dezvoltării copilului la care activitatea de tip școlar contribuie din plin la dezvoltarea în continuare a personalității” [Apud 20, p. 233].

După cum se știe, cadrele didactice și cele manageriale din instituțiile de educație timpurie completează Rapoarte de dezvoltarea copilului, care îl vor însoți pe parcursul pre-

gătirii și înscrierii lui școlare. Conform *Scrisorii metodice* [9], procesul educațional trebuie organizat astfel încât să fie implicate concomitent toate domeniile dezvoltării copilului – „dezvoltarea fizică, sănătate și igienă personală; dezvoltarea socio-emoțională; dezvoltarea capacităților și atitudinilor de învățare; dezvoltarea limbajului, a comunicării și a premiselor citit–scrisului; dezvoltarea cognitivă și cunoașterea lumii. La copiii de vârstă antepreșcolară și preșcolară nu se produce dispart dezvoltarea fizică, socială, emoțională, cognitivă sau de limbaj” [17]. Copiii *învață holistic*, încât fiecare domeniu le influențează pe celelalte și nici unul nu operează independent. Complexitatea domeniilor de învățare-dezvoltare ale copilului semnifică nevoia de instruire și formare a cadrelor didactice, dar și pentru părinți (comunitate) spre orientarea noilor tendințe de modernizare a curriculumului din perspectiva standardelor.

Fenomenul integrării copilului în activitatea școlară este un fenomen complex, în analiza căruia trebuie să se țină cont de: *vârsta cronologică, maturitatea școlară, conținutul instruirii în grupa pregătitoare* [13]. De aceea, pregătirea pentru școală reprezintă capacitatea copilului de a face față cerințelor de la școală.

Frecventarea instituției de educație timpurie de către copil favorizează conturarea unui comportament autentic interrelațional, de socializare. Instruirea formală/informală a grupului de copii din grădiniță generează un climat psihosocial în care fiecare copil este în același timp, și actor, dar și spectator. De aceea, finalitatea educației, în procesul de dezvoltare a personalității copilului, constituie *formarea competențelor psihice* [27] și, ca rezultat, *formarea maturității școlare*, care se cere dezvoltată pe tot parcursul vârstei preșcolare fără a fi neglijată și vârsta antepreșcolară. Prin urmare, problema maturității școlare a fost abordată în lucrările psihologilor Л. Божович, Д. Эльконин, Н. Гуткина, Т. Дубровина, А. Леонтьев, М. Лисина, Е. Кравцова, Е. Смирнова, Ж. Расу, S. Семортан [Apud 13, p. 20].

Una dintre cele mai recunoscute teorii este reflectată *Schema maturității școlare* elaborată de M.E. Bernard [Apud 10, p. 67], care afirmă că „copilul este personalitatea matură pentru școală” și se caracterizează conform acestei scheme din *figura 1.1*:

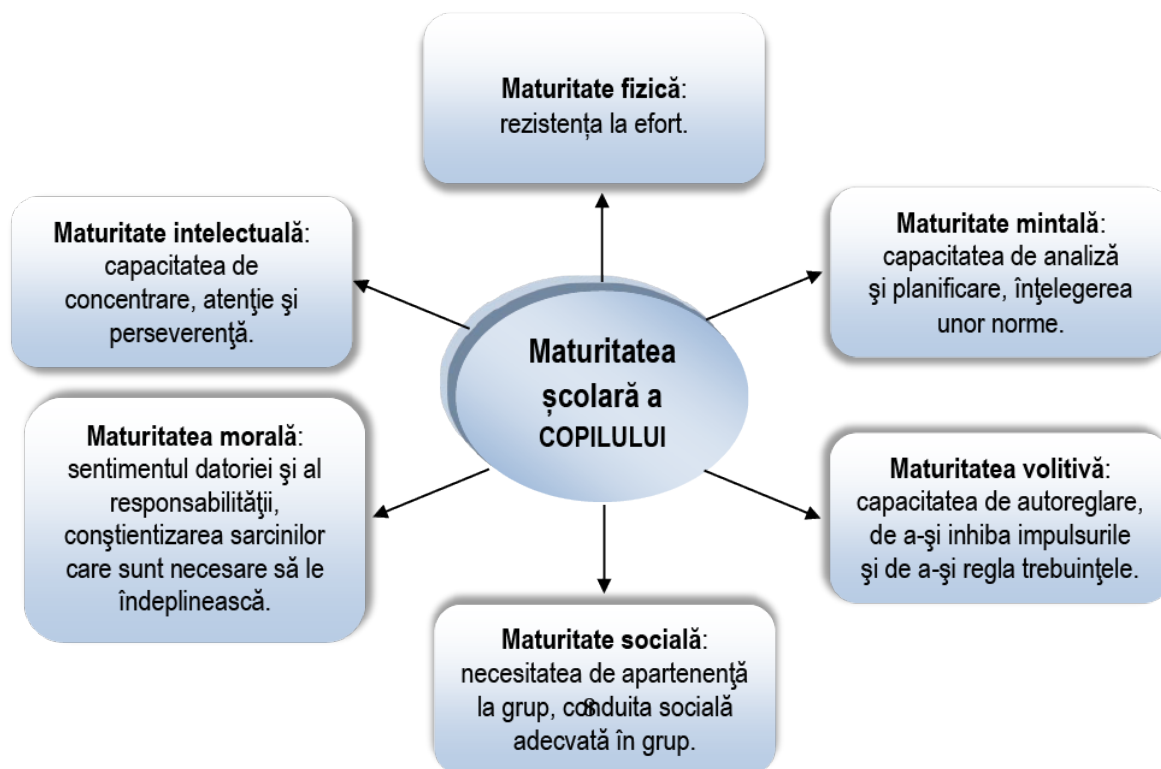

Figura 1.1. Schema maturității școlare adaptată după M.E. Bernard [Apud 10, p. 67]

În literatura de specialitate identificăm conceptele-cheie de *pregătire pentru școală și adaptare școlară a copilului*, care sunt relaționate de alt concept intermediar numit continuitatea dintre instituția de educație timpurie și instituția școlară.

Adaptarea școlară reprezintă procesul de realizare a echilibrului dintre personalitatea în evoluție a elevului pe parcursul formării sale și exigențele ascendente ale anturajului în condițiile asimilării conținutului informațional în conformitate cu propriile disponibilități și a acordării la schimbările calitative și cantitative ale ansamblului normelor și valorilor proprii sistemului de învățământ. Aceasta implică acțiunea de modificare, de ajustare, de transformare a copilului pentru a deveni „apt” pentru școală, capabil de a face față cerințelor formativ-educative și de a fi compatibil (sub aspectul disponibilităților bio-psiho-sociale), în acord cu normele și regulile stipulate de curricula școlare pentru dobândirea cu succes a rolului și statutului de elev, precizează N. Sacaliuc, V. Cojocaru [11, pp. 7; 26].

Conceptul de **continuitate** reprezintă totalitatea de relații reciproce dintre fazele dezvoltării personalității și e concepută, pe de o parte, în aspectul creării condițiilor medico-igienice și psihopedagogice în instituția de educație timpurie și clasa întâi din învățământul primar, care ar asigura un nivel optimal de dezvoltare al copiilor, asimilarea unui sistem de cunoștințe, capacități și atitudini. Continuitatea în dezvoltarea copilului este examinată de autorii T. Ерофеева, Р. Казакова, В. Яшина, Е. Суслова, В. Фокина, Е. Алексеева, în aspectul maturității școlare și adaptarea acestuia la noile condiții, precizează V. Pascari. Astfel, în viziunea V. Pascari, continuitatea în procesul pedagogic este interpretată drept raporturi de perspectivă în sistemul de scopuri, conținuturi, forme și metode de colaborare a grădiniței de copii cu învățământul primar incipient [22].

În acest context, *criteriile de evaluare a adaptării școlare* vizează capacitatea viitorului elev de integrare în activitatea didactică și în viața comunității. Această capacitate valorifică următoarele categorii de factori favorizanți:

- a) *reușita școlară*, care reprezintă un indicator cu o sferă mai largă decât adaptarea școlară (adaptarea școlară fiind premisa reușitei școlare);
- b) *acomodarea școlară* la cerințele grupului școlar (colectiv didactic, clasa de elevi, microgrupuri formate etc.);
- c) *maturitatea școlară*, care presupune valorificarea deplină a nivelului de dezvoltare biologică, psihologică, socială și culturală specific vârstei și treptei de învățământ respective;
- d) *orientarea școlară* adecvată resurselor interne (intelectuale–nonintelectuale) și externe (cerințele familiei și ale mediului social) existente sau aflate într-o anumită linie de evoluție;
- e) *(re)orientarea școlară specială*, determinată de imposibilitatea rezolvării pedagogice a unor cauze obiective: debilitate mintală, intelect de limită, tulburări instrumentale (dislexie, disgrafie, discalculie etc.), instabilitate psihomotrică, tulburări comportamentale.

Trăsăturile psihice pe care le solicită activitatea de elev nu pot fi desăvârșite în grădiniță, de aceea instituția de educație timpurie își păstrează *jocul* ca activitate predilectă a copiilor și evitând transformarea grădiniței într-o mini-școală. S. Cemortan precizează că „instituția preșcolară nu este o *mini școală* care ar prelua direct sarcinile acesteia, ci reprezintă o instituție care pregătește copilul pentru școală, prin formarea deprinderilor de bază ale muncii intelectuale, cu utilizarea cunoștințelor, informației asimilate de către copil în cadrul activităților individuale și de grup” [14, pp. 20-21].

Prin urmare, curiozitatea preșcolarilor constituie baza învățării și a educației pe parcursul educației timpurii. Copilul la școală va trebui să se integreze într-o nouă ambianță, cu o nouă învățătoare, cu noi colegi. Analizând situația din punct de vedere adaptativ, realizăm că, până la începutul școlii, se dezvoltă capacitatea de a intra în relații acceptabile, confortabile cu ambianța. În plan afectiv, intensitatea trăirii emoționale depinde de experiența pe care o are copilul în ceea ce privește intrarea în contact cu persoane noi. Copiii care se despart de familie, de mamă și tată, pentru prima dată fac parte din categoria celor cărora le lipsește exercițiul despărțirii temporare. Copilul care trăiește în prima zi de școală, prima separare de familie este cuprins de teamă/frică, de aceea părinții trebuie să-și obișnuiască de timpuriu copiii cu ideea separării [28].

În esență, pregătirea copilului pentru școală constă în gradul de formare a *trei tipuri de relații*, menționează J. Racu [Apud 13, p. 24]: 1) nivelul de dezvoltare a relațiilor cu adultul; 2) nivelul de dezvoltare a relațiilor cu colegii; 3) atitudinea față de sine, comportamentul său și activitățile proprii.

Aprecierea dezvoltării psihice generale a copilului, conform standardelor [8; 9] este necesară în grupa pregătitoare din instituția de educație timpurie, care în mare măsură reflectă și gradul de pregătire pentru școală pentru a le facilita procesul de învățare și de dezvoltare. În acest sens, este necesară cunoașterea copilului din perspectiva cerințelor educaționale conform vârstei sale.

Astfel, în prim-plan evidențiem câteva repere de monitorizare ce includ capacitatea copilului de: a lucra independent, a relaționa cu copii de aceeași vârstă, a învăța să participe la activități structurate, cum ar fi jocul și citirea de povești, a urmări cu atenție indicațiile persoanei care îl îndrumă (educator, învățător), a învăța prin cooperare cu educatoarea/învățătoarea și cu alți copii, a se juca împreună cu alți copii (să își aștepte rândul, să urmeze instrucțiuni, să respecte anumite reguli etc.), a fi capabil să realizeze sarcini de natură cognitivă în conformitate cu vârsta (*de exemplu*, clasificări, identificarea unor detalii dintr-o imagine dată, identificarea diferențelor dintre litere, sunete etc.).

În al doilea plan, specificăm calitățile care se evidențiază în timpul diagnosticării maturității școlare, caracteristice pentru copiii nepregătiți sau slab pregătiți pentru școală, fiind următoarele [13, p. 24]: imaturitatea socială care se manifestă prin faptul că copilul transferă dificultățile lui pe umerii părinților, pedagogilor; nivelul scăzut de dezvoltare intelectuală și fizică; nivelul scăzut de comunicare care se manifestă în incapacitatea copilului de a intra în contact cu alți copii, cu adulții.

Copilul își însușește elementele de baza ale fondului de adaptare culturală, în așa-numiții „cei 7 ani de acasă”. Atât de necesară este pregătirea familiei pentru școală, care presupune transmiterea unei atitudini pozitive față de școală astfel încât copilul să perceapă acest lucru într-un mod pozitiv, pregătirea rutinelor care se vor schimba prin trecerea de la programul de grădiniță la cel de școală (somnul de după-amiază pe care îl va face acasă, preluarea copilului de la școală), cunoașterea modalităților prin care părintele va colabora cu școala în diferite situații [28].

Alte inițiative care să apropie copiii preșcolari de mediul și caracteristicile școlii pot fi:

- vizitarea grădiniței de către copii a unei clase I, care le împărtășesc copiilor din grupa mare și pregătitoare despre experiența de elev;
- organizarea unor serbări comune ale preșcolarilor din grupa pregătitoare cu copiii clasei I, activitate ce favorizează cunoașterea interpersonală [20, p. 235].

Cadrele didactice din instituțiile de educație timpurie și învățământ primar posedă competențele profesionale cu referire la caracteristicile comune ale vârstei preșcolare și școlare mici a copilului, care constau în:

- ✓ *dezvoltarea memoriei* prin reținerea unor poezii, reguli de joc, ea trecând de la etapa involuntară la cea voluntară;
- ✓ *dezvoltarea limbajului* care prevede atât îmbogățirea vocabularului, cât și însușirea structurii gramaticale;
- ✓ *manifestarea curiozității* prin mulțimea întrebărilor puse, cât și prin interesele față de realitatea înconjurătoare.

Importanța acestor caracteristici sunt necesare procesului de adaptare școlară a copilului. În atenția cadrelor didactice, dar și părinților, este binevenit de a considera la nivel calitativ procesul de adaptare a copilului în școală care este influențat de rezultatul confluentei, interacțiunii unui ansamblu de factori, ce pot fi grupați în două categorii: (1) factori interni (biopsihologici) și (2) factori externi (pedagogici și socio-familiali). Factorii interni se referă la caracteristicile anatomo-fiziologice și la variabilele personalității elevului, fiind considerați condiții subiective, iar cei externi sunt independenți de copil/elev, fiind condiții și solicitări obiective, exterioare copilului/elevului.

Factori și constante psihopedagogice privind adaptarea școlară a copilului sunt [26]:

- *Factorii interni personali* (absența motivației, dezinteresul, lipsa unui model stimulant, existența unor boli psihice grave, care pot fi divizați în: *biologici* – se referă la starea sănătății organismului copilului, gradul de maturitate școlară, la anumite deficiențe ale analizatorilor, la echilibrul endocrin, la boli organice, tulburări nervoase și dezvoltarea fizică; *psihologici* – includ procesele psihice (cognitive, afective, volitive, însușirile psihice (temperament, atitudini, interese), fenomene psihice (atenția, limbajul) nivelul de inteligență și de aspirație, atitudinea față de muncă, voința de a învăța).
- *Factorii externi*, mediu (prezența unor persoane străine sau a unui mediu social ostil, prezența unor modele străine negative, conflictele și crizele sociale și culturale, pierderea valorilor morale, schimbarea mediului de origine).
- *Factorii pedagogici* (forma de organizare a procesului de învățământ; metodele și mijloacele didactice, adecvarea acestora la copil și la tipul de personalitate a acestuia; natura cerințelor școlare; personalitatea cadrului didactic; atitudinea pozitivă a învățătorului față de elevi, reguli școlare; relațiile elev–cadru didactic; relațiile elev–elev; relațiile elev–colectiv de elevi).

În contextul celor relatate, colaborarea dintre grădiniță și școală este o latură importantă a pregătirii temeinice a copiilor. Această colaborare se realizează pe baza interesului reciproc al educatoarei de la grupa de 6-7 ani și al învățătorului care va preda la clasa I. Este vorba despre preocupări comune pe care ei le întrețin în scopul de a ajunge la rezultate cât mai bune în instruirea și educarea copiilor. Formele de colaborare dintre grădiniță și școală sunt numeroase și variate.

Acțiunile comune dintre instituția de educație timpurie și instituția de învățământ primar pot fi:

- ☒ prezentarea unor filme de scurt-metraj cu aspecte de la primirea copiilor în prima zi de școală, având ca invitați elevii clasei I și învățătoarea lor;
- ☒ asistența la o activitate de citire, matematică, scriere;
- ☒ organizarea de activități de evaluare-concursuri care au loc cu clasa I (de exemplu: obiceiuri și colinde de Crăciun, concursuri sportive, 1 iunie – Ziua copiilor etc.);
- ☒ plimbări în jurul cartierului;
- ☒ excursii în țară;

- ☒ dramatizări, în care rolul elevului a fost interpretat de copilul preșcolar;
- ☒ confecționarea de felicitări cu ocazia zilei de 8 Martie etc.

Formele de colaborare dintre aceste instituții pot continua prin diversitatea proiectelor de parteneriat educațional, care va include: tema proiectului, inițiatorii, argumentul, scopul, obiectivele, acțiunile propuse, durata proiectului, activitățile planificate și perspectivele proiectului.

Totuși, în accepțiunea acestei abordări de parteneriat dintre instituțiile de educație timpurie și învățământ primar, nu lipsește nici familia, care reprezintă pilonul de bază în educația copilului. De aceea, este important ca educatorii – prin planificarea și organizarea ședințelor de consiliere cu părinții – să inițieze *o agendă (privind pregătirea familiei) cu genericul „Copilul meu în drum spre școală – o nouă adaptare la viața socială”*. Aceste alternative de colaborare cu părinții pot fi:

- ✓ *Invitație la dialog cu tema „Copilul meu merge în clasa I”.*
- ✓ *Scrisoare deschisă adresată familiei.*
- ✓ *Fișe cu idei de valorificare a timpului liber prin jocuri.*
- ✓ *Întâlniri periodice lunare cu subiecte propuse de părinți, în funcție de nevoile lor etc.*
- ✓ *Trimiterea portofoliului copilului la anumite intervale de timp acasă, spre analiză.*

Dialogul dintre educator-familie este mult mai ușor de realizat atunci când părinții valorizează educația și conștientizează responsabilitatea pe care o au.

❖ ***Cum să formăm maturitatea școlară și a comportamentelor în cadrul activităților?***

Implementarea Codului Educației al R. Moldova prevede reconceperea structurii și conținutului întregului sistem al învățământului general. În perspectiva reformei se cere și rezolvarea problemei restructurării sistemului educațional din instituțiile de educație timpurie în vederea îmbunătățirii procesului de pregătire a preșcolarilor pentru viață și, în special, pentru o etapă nouă – viața de școlar.

Rezolvarea acestei probleme depinde de mai mulți factori, principali fiind formarea comportamentelor de bază care includ: educarea sociabilității, educarea afectivității, educarea motivației și voinței, dezvoltarea fizică și psihomotrică, educația pentru sănătate și familie, educația personală și dezvoltarea capacităților intelectuale etc.

Realizând aceste acțiuni pedagogice, cadrele didactice din grădinițe cu implicarea părinților copiilor, în măsura posibilităților, vor pune bazele personalității. Aceste acțiuni pedagogice se înscriu atât în *Curriculumul educației copiilor de vârstă timpurie și preșcolară (1-7 ani) din Republica Moldova* [4], cât și în actualul *Curriculum pentru educație timpurie* [3] corelat cu *Standardele de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani* [8].

Influențele formative prin care sunt antrenați copiii pentru dezvoltarea maturității școlare sunt activitățile practice, de joc și verbale. La 5-7 ani, un rol aparte le revin atât activităților curriculare, cât și celor opționale. Interrelațiile ce se promovează aici înregistrează progrese reale în dezvoltarea fizică și a celor trei domenii ale activității psihice a copilului:

- procesele cognitive și dezvoltarea vorbirii;
- procesele afectiv-motivaționale;
- dezvoltarea voinței și a conduitei social-morale.

Aceste domenii prevăd influențe directe asupra formării personalității în devenire. Este termenul „personalitate” în psihologie (după cum relatează G. Allport) descriind peste 50 de definiții. Dar comună pentru toate definițiile este ideea că *personalitatea reprezintă un sistem hipercomplex alcătuit din competențe biopsihosociale*. Toate aceste competențe sunt fundamentale și încep să se dezvolte în prima copilărie, de la naștere până la 7 ani. În educația timpurie, procesul de dezvoltare a personalității copilului este formarea premiselor de competențe psihice și, ca rezultat, formarea maturității școlare, care se cere dezvoltată pe tot parcursul vârstei preșcolare.

Evident că starea de „pregătire psihologică” prin care este asigurată integrarea și adaptarea copilului la mediul școlar instituțional este rezultatul întregii activități a copilului la grădiniță.

Un aspect esențial al acțiunilor educative realizate în instituțiile preșcolare în vederea pregătirii pentru școală este și *modelarea personalității copilului și formarea comportamentelor de bază pentru această vârstă*.

Interesantă este concepția psihologilor români E. Verza și U. Șchiopu, care susțin că toate componentele biopsihosociale ale personalității sunt fundamentale, ponderea lor însă este diferită: factorul biologic este necesar, dar insuficient, pe când factorul sociocultural este indispensabil și determinant, influențând conduita psihologică a individului printr-o dezvoltare progresivă a structurilor sale psihocomportamentale [27].

Majoritatea psihologilor, care au abordat această problemă, precum: G. Allport, E. Bernart, A. Запорожец, Д. Эльконин, U. Șchiopu, E. Panfil et al., considerau că numai în interacțiune cu mediul înconjurător, prin activitățile de joc, cunoaștere, învățare etc., care contribuie la formarea și dezvoltarea întregului său psihism se face posibilă elaborarea de comportamente tot mai adaptabile. În acest sens, P. Popescu-Neveanu afirmă că, sistemul psihic uman prin capacitățile sale de autoorganizare și autoreglare în interacțiune cu mediul înconjurător reprezintă personalitatea în sensul ei larg și că din punct de vedere ereditar copilul nu posedă structuri reactive suficiente pentru o maximă adaptare și integrare în viață, dar este în stare să dobândească mecanisme noi și complexe [25].

Aceste considerente psihologice ne permit să acceptăm ideea că *interacțiunea dintre organism și factorii ambianței* facilitează nașterea psihogenezei și a *manifestărilor psihocomportamentale* tot mai evaluate. De aici și aprecierea că omul se naște întâi ca organism și ulterior, treptat se formează ca personalitate *în baza psihogenezei și a dezvoltării psihocomportamentale*.

J. Piaget explică că, pe tot parcursul existenței sale copilul își însușește modalități cognitive, tehnice și raționale asimilându-le și acomodându-se la ele în raport cu structurile sale interne. În felul acesta se formează noi *modalități de cunoaștere și elaborează comportamente* (în funcție și de disponibilitățile de energie pe care le are fiecare individ) [24].

U. Șchiopu, de asemenea, consideră că, datorită energiei deosebite pe care o are copilul, prin joc și imitație, prin învățare și modelare, prin activitate și motivație, se poate determina consolidarea structurilor intelectului, dezvoltarea psihocomportamentală și a dimensiunilor personalității [27].

Aceeași idee e susținută și de W. James, precum că, intensă dezvoltare psihică a copilului și frecventarea instituțiilor preșcolare determină o mai facilă adaptare și elaborare a unor comportamente diverse față de una și aceeași situație. W. James atenționează în continuare adulții, remarcând că în unele situații se pot produce distorsiuni comportamentale ca urmare a prezenței concomitente a copilului în cele două medii – familia și grădinița – ce sunt percepute de dânsul ca fiind concurente. În acest caz copilul se poate manifesta disponibil, afectuos, cooperant într-un mediu și negativist, opozant, anxios în altul [Apud 19].

Necesitatea formării la timp a comportamentelor de bază ale copilului este menționată și de psihologii care se preocupă de problemele dezvoltării și educației în perioadele pubertății și a adolescenței. Ei susțin că în această perioadă „se construiesc dimensiunile fundamentale ale identității și personalității ceea ce *generează comportamente cu mare disponibilitate de energie*”. Astfel se contrazic ideile psihologilor M. Mead și M. Debesse despre „crizele de originalitate” și se fundamentează necesitatea oferirii unui climat social pozitiv și luarea în considerare a specificului evoluției *relației personalitate-comportament* [Apud 27].

Multe din concluziile la care s-a ajuns în psihopedagogie în privința acestei probleme (personalitate-comportament) sunt generalizate în lucrarea lui E. Verza „Relația dintre personalitate și comportament în perspectiva devenirii umane”. Aici psihologul menționează că pentru ființa umană, indiferent de vârstă *se recunoaște existența unei tipologii a personalității ceea ce facilitează diversificarea formelor comportamentale*. În același timp, el atenționează că „nu trebuie de uitat că orice *formă comportamentală*, odată manifestată, influențează structurile personalității și poate determina o consolidare a acestora sau, dimpotrivă, o sporire a labilității, mai ales când ele sunt fragile” [Apud 19].

O atenție aparte merită și concluzia generală la care au ajuns psihologii că atât structurile de personalitate cât și formele comportamentale (ceea ce numim *nucleul energiei psihice*), pot fi apreciate ca rezultând din structurile înnăscute ale copilului și care transpar în tipologia personalității și comportamentului.

Deci, din cele expuse concluzionăm că *comportamentul* are rol de dinamizare și orientare, dar se încarcă tensional prin manifestările individului. De aici importanța acestor manifestări nu numai pentru individ, ci în egală măsură, și pentru cei din jur, care sunt interesați în formarea comportamentelor începând cu vârsta timpurie și în consolidarea acțiunilor formative ale personalității copilului în perioada formării maturității școlare.

În Standarde de învățare și dezvoltare [8; 9] și în curricula [3; 4] sunt reflectate finalitățile educației timpurii care vizează procesul de maturizare a copilului.

Procesul de formare a maturității școlare și de dezvoltare a personalității copiilor va fi orientat spre formarea culturii spirituale și a celei fizice care se vor realiza în procesul formării comportamentelor primordiale ale acestei vârste. Așadar, finalitățile educației timpurii vizează formarea maturității școlare și a comportamentelor, care prevăd [13]:

➤ **Comportamentul social**

- Formarea calităților morale și a trăsăturilor de caracter.
- Relevarea și respectarea poziției sociale a altui om.
- Cultivarea disciplinei conștiente, a priceperii de a înțelege drepturile și obligațiile sale.
- Pregătirea copilului pentru noul statut social, cel școlar, și respectarea acestui rol în procesul instruirii.
- Formarea priceperii de a aprecia din punct de vedere moral și civic comportamentul propriu și cel al colegilor.
- Facultatea de a respecta interesele și regulile stabilite de colectivul copiilor.

➤ **Comportamentul afectiv**

- Formarea mecanismelor reglării volitive a acțiunilor.
- Minimalizarea reacțiilor impulsive.
- Capacitatea de a-și subordona și ierarhiza acțiunile.
- Posibilitatea de a învinge dificultățile.
- Gradul de independență.

- Priceperea de a reacționa adecvat la aprecierea sarcinii îndeplinite.
- Capacitatea de a-și analiza în mod independent rezultatul obținut.
- Ritmul de lucru.
- Respectarea anumitor norme de conduită.
- Gradul de dezvoltare a sferei emoționale, analizarea emoțiilor.
- Capacitatea de a-și stăpâni emoțiile.
- Nivelul de pregătire motivațională.
- Atitudinea pozitivă a copilului față de școală, dorința de a însuși noi cunoștințe (impulsuri cognitive), motive sociale, dezvoltate și exprimate prin tendința de a ocupa poziția de elev.
- Subordonarea motivelor, în sistemul ierarhic al cărora motivele și interesele cognitive încep a deveni dominante.

➤ **Comportamentul cognitiv**

- Capacitatea de a-și concentra atenția în activitate.
- Prezența reprezentărilor și a unor cunoștințe despre mediul ambiant (important este nu volumul lor, ci calitatea, gradul de generalizare a cunoștințelor, capacitatea copilului de a le manipula cu ele în plan interior).
- Posedarea elementelor inițiale ale gândirii analitice; capacitatea de a evidenția caracteristicile generale ale obiectelor și relațiile dintre fenomene.
- Orientarea după model în procesul de lucru, capacitatea de a copia modelul exact și de a lucra conform regulii.
- Nivelul de pregătire pentru reglarea conștientă a activității cognitive.
- Prezența intereselor cognitive și a premiselor creativității.
- Posedarea mijloacelor senzoriale și intelectuale; experiența senzorială.
- Posedarea acțiunilor de percepție, orientate spre analiza obiectelor, fenomenelor, însușirilor și relațiilor dintre aceste obiecte și fenomene.
- Utilizarea elementară a sistemului etaloanelor senzoriale.
- Formarea coordonării vizual-motrice, percepția relațiilor fonofigurale, a poziției obiectului în spațiu.

➤ **Comportamentul verbal**

- Dezvoltarea funcției semantice și comunicative a limbajului.
- Posedarea practică a tuturor aspectelor limbii materne (vocabular, cultură fonetică, corectitudine gramaticală, limbaj coerent, expresiv).
- Prezența și gradul de dezvoltare al formelor limbajului: situative, contextuale și expresive.
- Dezvoltarea literară (perceperea, analiza elementară, reproducerea textelor, creativitatea).
- Formarea limbajului literar.
- Asocierea sunetelor vorbirii cu semnele lor corespunzătoare (literele). Formarea premiselor citirii și scrierii.
- Dezvoltarea creativității verbale.

➤ **Comportamentul motor**

- Orientarea în timp și spațiu.
- Posedarea deprinderilor și calităților motrice de bază.
- Formarea obișnuinței de efectuare independentă a exercițiilor fizice.
- Coordonarea auditiv-motorie.

- Dezvoltarea fizică armonioasă, formarea și perfecționarea capacităților psihomotrice.
- Fortificarea sănătății, formarea deprinderilor igienico-sanitare.

❖ **Cum să formăm premise de competențe de învățare la copiii preșcolari?**

Întru realizarea acestui scop vom aplica fișe de observație a copilului în baza domeniilor de dezvoltare: fizic, socio-moțional, cognitiv.

Probele experimentale realizate în baza *fișelor de observație* vor demonstra, că gândirea dezvoltată cu ajutorul simbolurilor, este o gândire logică, iar dezvoltarea gândirii logice este o condiție obligatorie a procesului de formare a competențelor de învățare, de pregătire a copilului pentru școală.

Formarea **premiselor competențelor de învățare** la copii, la rândul ei, depinde și de realizarea corectă a sarcinilor practice sau cognitive, care necesită operații de gândire logică. Aceasta permite ca copilul să poată evidenția mai ușor legătura dintre aspectele principale ale situațiilor și însușirile obiectelor, fapt care are o importanță substanțială, în *formarea atitudinii pozitive față de activitatea de învățare* în speță și a atitudinilor la general.

Alături de joc, la vârsta preșcolarității, o altă formă de activitate care contribuie la dezvoltarea psihică a copilului fie prin ea însăși, fie combinată cu jocul, este învățarea. Bazată pe asimilarea și sedimentarea conștiințelor, învățarea conduce la elaborarea unor comportamente noi care satisfac mai bine necesitățile adaptative ale copilului. La această vârstă sunt întâlnite *două tipuri de învățare*, și anume:

- învățarea socială, realizată ca urmare a contactelor interpersonale ale copiilor cu adulții sau cu cei de o seamă cu ei în contexte situaționale de viață;
- învățarea didactică, ce presupune organizarea, conducerea și dirijarea ei sistematică de către personalul special pregătit în acest scop, desfășurată în cadrul instituționalizat al grădiniței de copii.

Premisele de competențele de învățare la debutul școlar pot fi de diverse niveluri: *minim, intermediar* sau de cel mai *înalt* nivel. Deci, dacă pentru formarea premiselor de competențe de învățare un rol important îl au cunoștințele (informația) și capacitățile, apoi procesului de formare a atitudinilor îi aparține funcția decisivă. *De exemplu:*

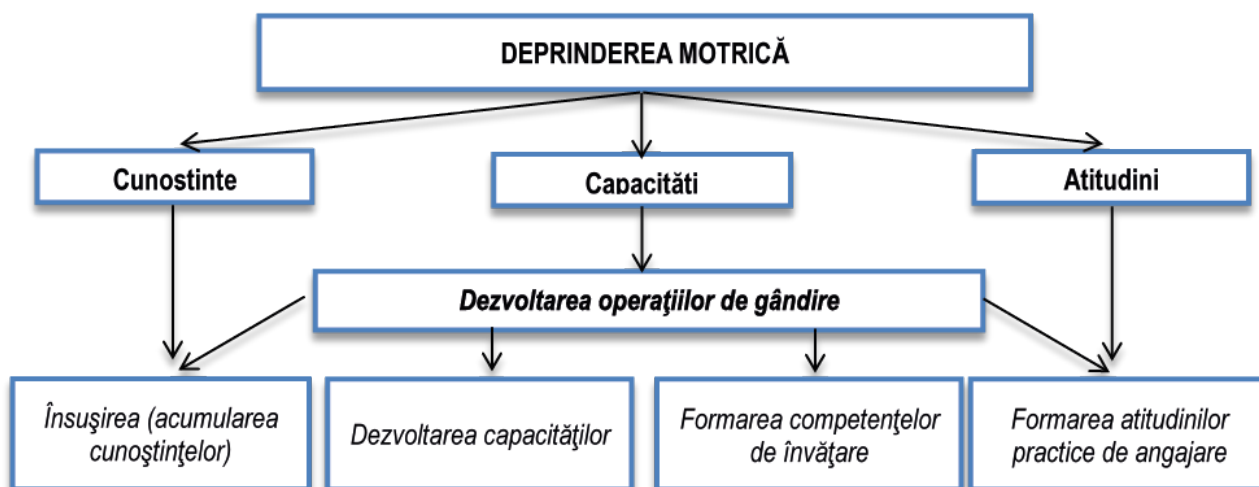

Figura 1.2. Modelul pregătirii copiilor pentru școală în procesul activităților (ex. - educația fizică)

Produsele proceselor psihice din categoria intelectului, după cum susține I. Frățilă sunt *imaginile psihice și ideile*. La rândul lor aceste produse psihice constituie informația pe care subiectul o are despre realitatea obiectivă sau, altfel spus, cunoștințele privitoare la această realitate [19].

Probele experimentale în baza fișelor de observație a copiilor pentru fiecare domeniu de dezvoltare, efectuate de cadrele didactice din instituțiile de educație timpurie (a se vedea *paragraful 1.2.*) dovedesc necesitatea stabilirii unui *coraport adecvat între procesele psihice din categoriile cognitive și cele ale afectivității*. Dar, deoarece afectivitatea are ca componente emoțiile, sentimentele și pasiunile, premisele de competențe de învățare se formează prin intermediul unității realizate prin interdependența proceselor psihice concretizate prin existența convingerii. Psihologii contemporani, precum I. Radu, U. Șchiopu susțin că convingerea este expresia unei susțineri reciproce, care pot fi realizate prin *jocuri* [Apud 19].

În procesul *formării comportamentului cognitiv și a competențelor de învățare*, cunoștințele transmise copiilor necesită să aibă un suport afectiv. Iar produsele afective, de asemenea, au nevoie de un suport cognitiv adecvat, deoarece dacă nu există o îmbinare a suportului afectiv cu cel cognitiv cu greu se formează competențele, iar cele formate pot fi clasificate ca necorespunzătoare.

Procesul de formare a premiselor de competențe de învățare reprezintă un proces complex și de lungă durată. El se realizează treptat, pe parcursul preșcolarității în cadrul activităților: practice cu obiecte, de joc, de comunicare; dezvoltării în ansamblu a sferelor motivaționale, intelectuale, emoționale și a voluntarității.

Prin probele aplicative la debutul școlar putem conchide că un individ uman (în cazul nostru un preșcolar, format pentru activitatea practică de învățare), adică un individ uman cu adevărat civilizat, este acela *care dă dovadă atât de atitudini de angajare cât și de atitudini de abținere*. Observăm, de asemenea, că copilul la debutul școlar, adică la finele preșcolarității, pe lângă un volum de cunoștințe, capacități trebuie să posede (la un nivel elementar) atitudini de angajare și abținere. Numai în atare cazuri putem aprecia pozitiv gradul de pregătire al lui pentru școală, putem susține că preșcolarului i s-au format cele mai elementare competențe de maturitate școlară.

1.2. Evaluarea gradului de pregătire a copilului pentru debutul școlar

În contextul cercetării, necesitatea stabilirii metodologiei experimentale a instrumentelor de evaluare privind gradul de pregătire a copilului la debutul școlar pe domenii de dezvoltare la nivel cognitiv, socio-emoțional, fizic și limbaj, a constituit un demers constatativ de monitorizare a copilului la debutul școlar de către cadrele didactice din IET.

În perioada aprilie-iunie 2018, s-a realizat un studiu pedagogic constatativ de către cercetătorii Sectorului Educație Timpurie, Institutul de Științe ale Educației, în scopul investigării cadrelor didactice din instituțiile de educație timpurie privind modalitatea de pregătire psihologică și pedagogică a copilului pentru școală, în asigurarea eficientă a adaptării școlare.

❖ Programul experimental privind aplicarea instrumentelor de evaluarea gradului de pregătire a copilului către debutul școlar și adaptării lui școlare

Programul experimental a inclus următoarele *instrumente de evaluarea gradului de pregătire a copilului pentru debutul școlar și adaptării lui școlare*:

- ✓ Chestionar pentru educatori din instituția de educație timpurie;
- ✓ Teste pe domenii de dezvoltare a copilului (cognitiv, socio-emoțional, fizic și limbaj);
- ✓ Un sistem de probe practice suplimentare pentru stimularea nivelului de dezvoltare a copilului la debutul școlar.

Aceste instrumente au fost stabilite în baza **criteriilor** și **indicilor de cercetare** privind:

- *formarea comportamentului psihomotric* – maturitatea bio-psiho-fizică a copilului;
- *formarea comportamentului socio-emoțional* – maturitatea socio-emoțional-volitivă și motivațională a copilului;
- *formarea comportamentului cognitiv* – maturitatea intelectuală a copilului privind elemente logico-matematice și de cunoașterea mediului;
- *formarea comportamentului verbal* – aspecte ale comunicării orale și scrise privind premisele citit–scrisului.

Eșantionul cercetării l-au constituit 52 de cadre didactice din instituțiile de educație timpurie aflate la stagiile de formare continuă (Departamentul *Formare Continuă*), în cadrul Institutului de Științe ale Educației.

Tabelul 1.1. Date generale privind structura eșantionului

Criteriu	Opțiuni ale cadrelor didactice					
	20-30 ani	31-40 ani	41-50 ani	Peste 50 ani	-	-
Vârsta	20-30 ani	31-40 ani	41-50 ani	Peste 50 ani	-	-
<i>Nr. opțiuni</i>	12	14	14	12		
<i>%</i>	21%	29%	29%	21%		
Stagiu de activitate în educația timpurie	Mai puțin de 1 an	1-6 ani	7-14 ani	15-25 ani	26-30 ani	Peste 30 ani
<i>Nr. opțiuni</i>	5	15	12	6	6	8
<i>%</i>	9,70%	30%	23%	11%	11%	15,30%
Gradul didactic deținut	II	I	superior	Nu are	-	-
<i>Nr. opțiuni</i>	21			31		
<i>%</i>	40%	-	-	60%		

❖ **Analiza rezultatelor scontate în opinia cadrelor didactice privind asigurarea unui nivel optim de pregătire a copilului la debutul școlar**

Finalitățile educației timpurii centrate pe copil prevăd respectarea și valorizarea unicității copilului, a nevoilor și intereselor fiecăruia, acordarea de oportunități egale de acces la educație și dezvoltare, precum și formarea unei personalități autonome, tolerante, cooperante, responsabile, creative și flexibile, capabile de a face alegeri și de a decide, iar cadrul didactic fiind cel care îi este partener, îl susține, îi satisface necesitățile și interesele lui, îi creează oportunități de cunoaștere de sine și a mediului înconjurător [7].

Rezultatele experimentale s-au axat pe următoarele criterii de analiză a calității și eficienței acestora:

- I. *Relevanța instrumentelor metodologice privind pregătirea copilului pentru școală;*
- II. *Claritatea și plenitudinea pregătirii copilului la debutul școlar în raport cu finalitățile actuale ale curriculumului și standardelor în educația timpurie;*

III. Gradul de influență a parteneriatului socio-educational în pregătirea și adaptarea copilului pentru școală.

La întrebarea 1 – Cum considerați dvs. de când începe pregătirea copilului pentru școală? – majoritatea educatorilor, 90% au răspunsuri diverse: „din primele zile ale vieții (din familie); vârsta de 2-3 ani (de la vârsta fragedă); 3-4 ani; 4-5 ani; de la 5-6 ani (grupa mare și pregătitoare)”, însă 10% consideră când copilul începe să frecventeze grădinița. Majoritatea cadrelor didactice au demonstrat că integrarea copilului în activitatea școlară depinde de principalele aspecte psihopedagogice: *maturitatea școlară* – în primul rând (79%); *vârsta cronologică* – în al doilea rând (59,70%); *conținutul activităților în grupa pregătitoare* – în al treilea rând (41%) (figura 1.3). Or, literatura de specialitate atestă că toate aceste aspecte sunt prioritare integrării copilului în activitatea școlară [13; 27].

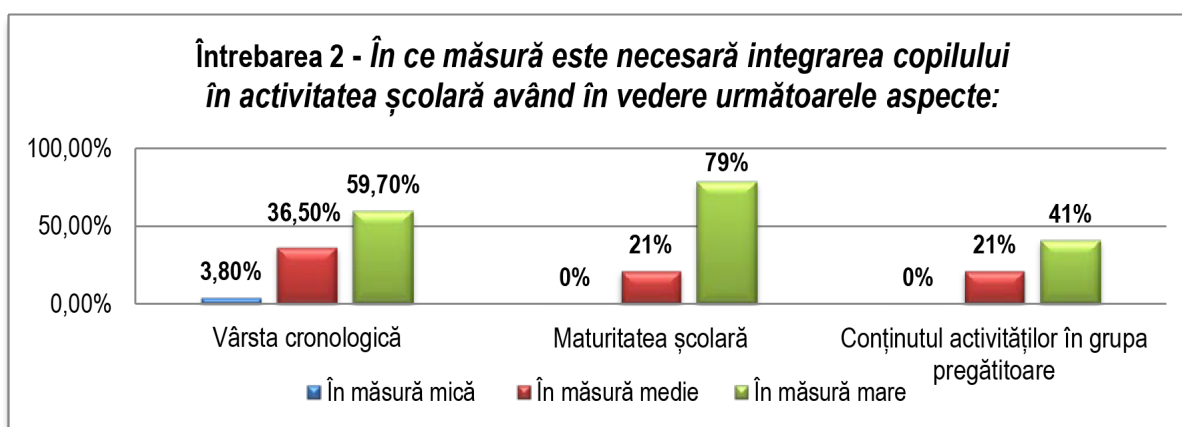

Figura 1.3. Opinia educatorilor privind aspectele integrării copilului în activitatea școlară

O altă întrebare (3), privind concordanța instrumentelor de evaluare a dezvoltării copilului cu finalitățile educației timpurii, conform actualelor documente [3; 8] reflectă formarea–dezvoltarea copilului în „pregătirea lui pentru școală și învățare pe parcursul întregii vieți”? – majoritatea educatorilor, 60% au răspuns „destul de puțin”, pentru că nu există o corelare pedagogică; 40% au răspuns „mult”, dar se bazează practic doar pe standarde. În acest sens, suplimentar au răspuns, dacă instrumentele sunt valide pentru completarea *Raportului de dezvoltare a copilului la debutul școlar*: 70% – „da” și 30% – „nu”, și totodată aceste instrumente de evaluare răspund așteptărilor cadrelor didactice / educatorilor din instituțiile de educație timpurie: 65% – „da” și 35% – „nu”.

Astfel, cadrele didactice / educatorii recunosc că în instituția de educație timpurie pregătirea copilului pentru școală asigură dezvoltarea laturii aplicative/practice a comportamentelor pentru fiecare domeniu de dezvoltare bazându-se pe acele instrumente de evaluare care sunt elaborate în baza standardelor (întrebarea 4). Dintre acei care reprezintă 40%, au răspuns 10% „nu” și 30% „nu știu”, ceea ce semnifică că actualele documente ale procesului educației timpurii, curriculum și standardele nu sunt în concordanță și este nevoie de revizuirea finalităților – un curriculum pentru educație timpurie axat pe competențele copilului și raportat la standardele actualizate.

Una dintre problemele frecvente din instituțiile de educație timpurie este insuficiența dotării cu materiale metodico-didactice pentru calitatea și eficiența procesului de pregătire pentru școală a tuturor copiilor: 62% dintre educatori constată „în măsură medie”; 30,5% – „în măsură mică” și doar 7,5% – au menționat că sunt asigurați „în măsură mare”, dar ne-specificând sursele de dotare (a se vedea figura 1.4).

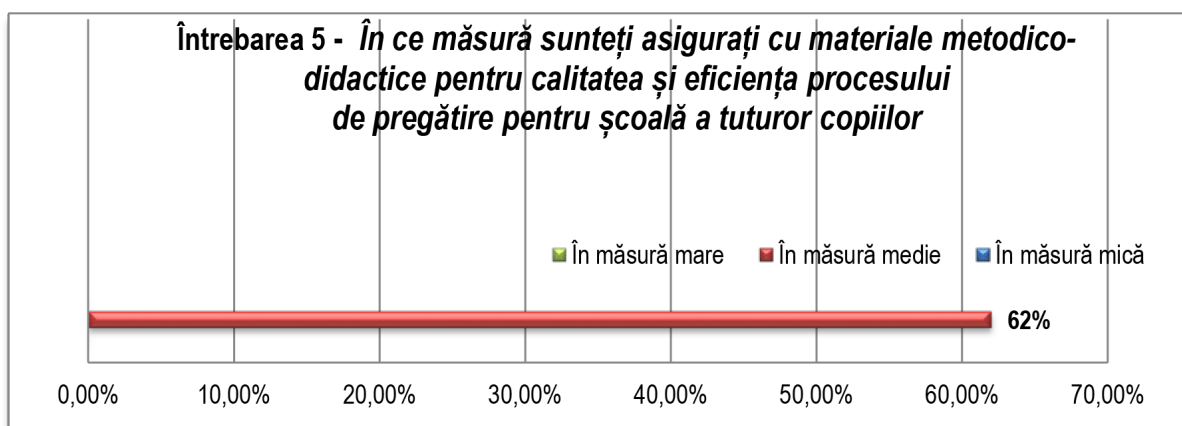

Figura 1.4. Asigurarea cu materiale metodico-didactice privind pregătirea copilului pentru școală

Totuși, majoritatea dintre ei au indicat materialele metodico-didactice necesare actualmente pentru grupele pregătitoare (copii de 6-7 ani):

- TIC: proiector, calculatoare, printer color, TV, instrumente muzicale, CD-uri, softuri educaționale;
- tablouri/imagini, materiale demonstrative, planșe;
- caietele preșcolarului, enciclopedii;
- materiale pentru centrele de interes;
- materiale pentru toate domeniile de activitate / arii curriculare;
- proiecte didactice;
- teste de evaluare;
- inventar sportiv;
- jucării, inventar distractiv;
- literatură de specialitate;
- rechizite.

Din anul 2014 până în prezent se implementează „Instrumentul de monitorizare a pregătirii copiilor pentru școală” [18]. La întrebarea a 6-a, dacă acest instrument reflectă o evaluare optimă în vederea completării Raportului de dezvoltare a copilului la debutul școlar, s-au înregistrat rezultatele reflectate în figura 1.5.

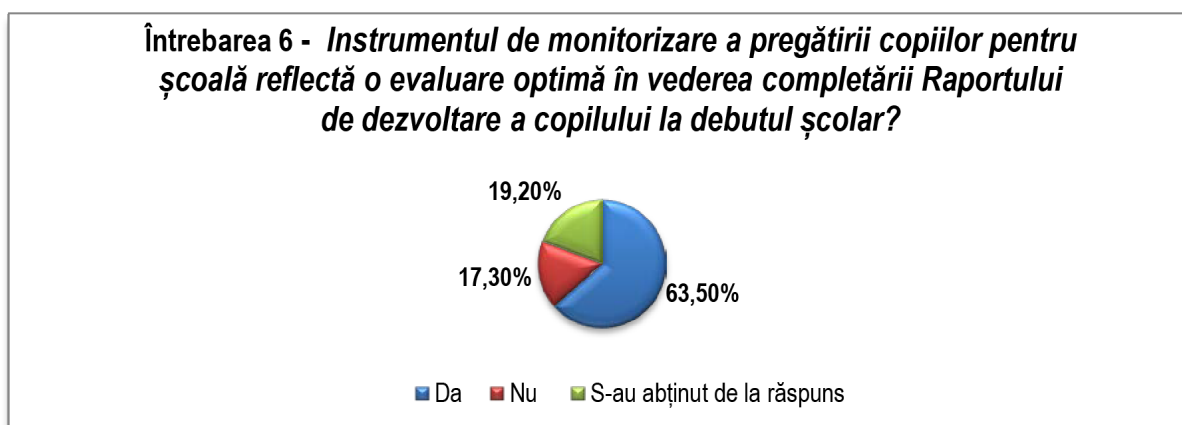

Figura 1.5. Opinia educatorilor referitor la instrumentul de monitorizare

Tabelul 1.2. Argumente privind afirmarea răspunsurilor referitoare la instrumentul de monitorizare

Dacă da, de ce?	Dacă nu, de ce?
<ul style="list-style-type: none"> - Pentru că se vede foarte bine unde copilul e mai puțin pregătit. - Pentru a vedea cunoștințele acumulate de copii. - Este o evaluare optimă a copilului deoarece se specifică nivelul de dezvoltare la care a ajuns copilul. - Evaluarea tuturor indicatorilor propuși oglindesc dezvoltarea copilului din toate domeniile de dezvoltare. 	<ul style="list-style-type: none"> - Deoarece indicatorii sunt prea generali și copilul nu poate fi apreciat corect. - Toți copii sunt egali, lucru mult și pentru educatori. - Este un lucru dificil pentru educator, având foarte mult de scris, de calculat. - Baremul de apreciere este prea general (sunt mai mulți indicatori la un loc).

În acest context, prin întrebarea 7, subliniem importanța pregătirii pentru școală care presupune și o adaptare școlară adecvată a copilului. Așadar, 75% cadre didactice au răspuns afirmativ „da” și 25% susțin că „nu”, pentru că mai sunt și alți factori de adaptare școlară a copilului precum este și cooperarea. La întrebarea 8, peste 40% de educatori au indicat gradul „înalt” de cooperare, peste 60% au indicat gradul „mediu” ceea ce semnifică necesitatea dezvoltării competențelor de parteneriat socio-educational atât pentru cadrele didactice, cât și pentru părinții copiilor care frecventează instituția de educație timpurie.

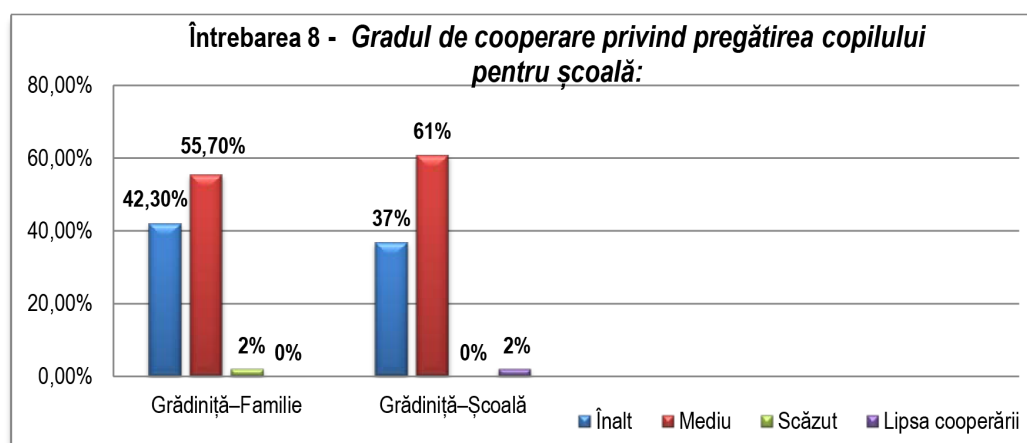

Figura 1.6. Gradul de cooperare privind pregătirea copilului pentru școală în opinia educatorilor

În tabelul 1.3 sunt prezentate activitățile de cooperare pe care le realizează educatorii în scopul pregătirii copilului pentru școală.

Tabelul 1.3. Activități de cooperare realizate de educatori în scopul pregătirii copilului pentru școală

Grădiniță-Familie

- Ședințe, mese rotunde, traininguri.
- Ajutor reciproc pentru dotarea grupei, implicarea familiei în procesul educativ.
- Consiliere individuală acordată familiei.
- Ziua ușilor deschise.

Grădiniță-Școală

- Participarea învățătorului la evaluarea finală a copiilor; asistarea învățătorului la activități în grupa pregătitoare.
- Activități deschise la învățătoarele care preiau copiii de la grădiniță la școală.
- Excursii la biblioteca școlară, în clasă.
- Asistări reciproce la diferite seminare: învățator-educator.
- Ore metodice, consilieri pedagogice.
- Vizite la școală.

Relațiile de cooperare dintre familie și grădiniță rămân a fi pilonii de bază în educația copilului. Întrebarea 9. „Care sunt așteptările părinților vizavi de Raportul de dezvoltare a copilului la debutul școlar?”, majoritatea educatorilor au răspuns în scris: „◆ părinții așteaptă numai succese din partea copilului, rezultate înalte; ◆ așteptările părinților sunt cunoștințele copiilor acumulate în grădiniță conform nevoilor lui de dezvoltare; ◆ un copil bine educat; ◆ să știe copilul să citească, să scrie, să numere; ◆ pregătire bună pentru școală; ◆ rezultate considerabile la toți itemii și domeniile de dezvoltare; ◆ optimistă”. Atare răspunsuri confirmă încrederea profesionistă a educatorilor care-i pregătesc pe copii pentru școală, dar totodată prin realizarea consilierilor pedagogice cu părinții, educatorii invocă convingerea că și părinții sunt parteneri activi în procesul educațional al copilului.

În vederea adaptării copiilor la activitatea din școală, rămâne a fi un principiu fundamental educației timpurii importanța relației de continuitate instituție de educație timpurie-școală primară. În acest sens: 61% „în măsură mare” – educatorii consideră necesare aceste relații instituționale, pe când 29% „în măsură medie” și 10% – „în măsură mică” (întrebările 10 și 11). Totuși, din cele 61% de educatori au evidențiat sugestii pentru dezvoltarea copilului la debutul școlar, recomandându-le învățătorilor claselor primare (întrebarea 12): „Să realizeze evaluări inițiale, primul trimestru să fie mai lejer. Să desfășoare primele lecții sub formă de joc, discuții libere; la început de an școlar să participe și educatorul la primele lecții; să nu se facă diferență/discriminare între copii; să nu selecteze copiii formând clase puternice și slabe.

În concluzie, *demersului* investigațional constatativ reprezintă un impact al modernizării curriculare din perspectiva standardelor educaționale asupra evaluării dezvoltării copilului la debutul școlar și adaptării lui școlare. Astfel, în opinia cadrelor didactice din instituțiile de educație timpurie au demonstrat că pregătirea optimă a copilului pentru școală facilitează procesul de adaptare socio-emoțională a copilului în școală (într-o formă mai ușoară, echilibrată). Starea fizică a sănătății copilului asigură potențialul dezvoltării intelectuale în școală. Prin urmare, și alți factori contribuie, precum: implicarea nemijlocită a părinților/adulților; colaborarea cu cadrele didactice din instituțiile de educație timpurie și învățământ primar în acest proces complex de pregătire a copilului pentru școală.

1.3. Importanța monitorizării și evaluării copilului pentru debutul școlar

Pregătirea pentru școală se realizează în urma realizării procesului de monitorizare și evaluare a dezvoltării holistice a copilului (fizic, socio-emoțional, cognitiv și de limbaj), conform cercetărilor M.M. Безрукх, M. Pantazescu, G. Comșa, F. Golu, S. Cemortan, M. Vrânceanu [Apud 16, pp. 74-79].

Monitorizarea și evaluarea dezvoltării preșcolarului se realizează în cea mai mare parte a timpului pe care copilul îl petrece în instituția de educație timpurie de către cadrele didactice. Are drept scop măsurarea și aprecierea cunoștințelor, priceperilor și deprinderilor achiziționate de preșcolari în cadrul actului educațional pe toate planurile personalității lor (intelectual-cognitiv, afectiv-atitudinal, psihomotric, al capacităților creative). În același timp, urmărește și aspectele formative ale activității educatorului, concretizate în atitudinile și comportamentele dobândite de preșcolar prin procesul de educație.

Actul evaluării se concentrează atât pe educator, cât și pe preșcolar prin:

- Stabilirea nivelului de dezvoltare a preșcolarului;
- Stabilirea evoluției copilului și a măsurilor ameliorative pentru perioada următoare;
- Stabilirea evoluției copilului în funcție de competențele curriculare [3];

- Stabilirea gradului de realizare a obiectivelor operaționale elaborate de educatori.

Evaluarea didactică se bazează pe următoarele principii:

- acțiunile de evaluare sunt planificate pentru ca aceasta să-și realizeze funcțiile;
- aprecierea progresului în învățare se realizează prin raportare (în primul rând) la performanțele copilului însuși după comportamentele menționate în competențele curriculare;
- metodele și instrumentele sunt variate (proiectate, concepute și aplicate după criterii psihopedagogice) pentru ca să se asigure o apreciere obiectivă și complexă; evaluarea trebuie realizată după un sistem coerent, unitar și consecvent de principii și criterii.

Evaluarea îndeplinește următoarele funcții:

- *de constatare*, dacă o activitate de învățare s-a desfășurat în condiții optime, dacă informațiile au fost asimilate sau o deprindere a fost achiziționată, sau în ce stadiu de formare se află aceasta;
- *de informare* privind stadiul și evoluția de dezvoltare psihologică a copilului, așa cum este descris de educator/consilier, celorlalți parteneri care intervin în educația copilului (părinți, consilier, asistent social, mediator, terapeut, tutore și învățătoare). De asemenea, este și un punct de pornire pentru încurajarea autocunoașterii;
- *de diagnosticare* a cauzelor de la nivelul dezvoltării bio-psiho-fiziologice a copilului, care au condus la o slabă pregătire și la o eficiență scăzută a acțiunilor educative precum și a diverselor reacții cognitive și afective;
- *de prognoșticare* a nevoilor și a disponibilităților viitoare ale copiilor în funcție de care este anticipat un nou program și sunt anticipate rezultatele, efectele probabile;
- *de decizie* asupra integrării unui copil într-o activitate, într-o formă de organizarea sau într-un nivel al pregătirii sale;
- *social-economică*, se realizează la nivelul macrostructural și vizează eficiența învățământului în plan macro-socio-economic (organizațional) cu influențe la nivelurile decizional înalte;
- *pedagogică*, din perspectiva copilului (motivațională, stimulativă, de întărire a rezultatelor, de formare a unor abilități, de conștientizare a posibilităților, de orientare școlară) și din perspectiva educatorului, pentru a stabili direcțiile de acțiune care să asigure dezvoltarea maximă a potențialității copilului.

Exemple de direcții de acțiune:

- ✓ menținerea tipului de intervenție educațională;
- ✓ consilierea, cu accent pe protejarea dezvoltării psihice și contracararea tendințelor deviate;
- ✓ psihoterapia, cu accent pe recuperare, ce solicită activitatea unei echipe multidisciplinare formată din educator, psihopedagog, pedagog etc.;
- ✓ orientarea spre exersarea în procesul educațional a domeniilor în care copilul are dificultăți sau dimpotrivă, aptitudini speciale;
- ✓ orientarea școlară viitoare.

Formele de evaluare se clasifică astfel în funcție de momentele în care se derulează procesul:

❖ **Evaluarea inițială** se realizează cu scopul de a cunoaște potențialul de învățare al copiilor la începutul unei activități, de a ști care sunt premisele de la care pornim să proiectăm activitățile de învățare și să anticipăm rezultatele. Are funcție diagnostică și prognostică.

❖ **Evaluarea curentă/formativă/continuuă** are caracter permanent și se realizează pe parcursul activității de predare–învățare. Antrenează o evoluție a copilului și marchează ritmul individual de învățare, inițiativa și grija pentru verificarea propriilor rezultate. Are funcție diagnostică, informativă, de stimulare a învățării, reieșind din specificul dezvoltării preșcolarului. Se poate realiza cu ajutorul *fișelor individuale, a jocurilor-exerciții, a jocurilor de rol, a povestirilor, a repovestirilor, a dialogurilor în situații reale sau imaginate, memorizărilor, asamblărilor de figurine, construcțiilor, modelajului* etc. Ea vizează toate domeniile de dezvoltare ale copilului. În funcție de rezultatele obținute, se stabilește un plan de intervenție remedial sau de dezvoltare. Cele mai utilizate instrumente de înregistrare a datelor sunt: *fișa de observație, grilele de verificare și control, rapoartele, fișa de caracterizare*. Aceste documente însoțite de observații – comentarii, aprecieri ale cadrelor didactice / educatorilor, fișe de corespondență pentru părinți, produse ale activității copilului, înregistrări audio și video, fotografii – sunt cuprinse în portofoliul copilului și dovedesc traiectoria dezvoltării lui. Recompensele acordate copilului se concretizează în aprecieri verbale (lauda și încurajarea), aplauze ale colegilor și educatoarei, dreptul de a primi mascota grupei, de a iniția un joc sau o activitate, de a ocupa pentru un timp un loc privilegiat etc.

❖ **Evaluarea sumativă (cumulativă)** vizează nivelul de performanță atins în raport cu *competențele specifice și unitățile de competențe cuprinse în „Curriculum pentru Educație Timpurie”* [3] și se realizează, în special, înainte de a fi promovat în clasa I-a. Pe baza constatărilor privind măsura în care copilul a atins competențele specifice corelate cu indicatorii din standarde [9], cadrele didactice / educatorii îi schițează profilul de personalitate, descrie inventarul de cunoștințe principale, identifică interesul și posibilitățile de învățare, pentru a argumenta recomandarea înscrierii sale în școala primară sau reținerea în grădiniță.

Beneficiarii rezultatelor sunt, în primul rând, părinții, educatorii, învățătorii/învățătoarele, consilierii, terapeuții.

Din punctul de vedere al metodelor și procedeele de verificare, al instrumentelor de recoltare a informațiilor, se disting probele orale, scrise și practice. Acestea fac parte din activități, nu sunt probe administrate special, sunt doar momente pe care cadrele didactice / educatorii le propun pentru diferiți copii, încorporate în activitățile cotidiene. În evaluarea preșcolarilor nu se va face o delimitare riguroasă între cele trei metode, ci putem vorbi de procedee sau de o combinație a lor, în care una este dominantă.

Evaluarea orală e specifică situațiilor în care performanța trebuie exprimată prin comunicare orală. Această modalitate de evaluare orală implică abilitatea de a transmite verbal mesaje, de a le recepta, de a formula întrebări și răspunsuri, de a dialoga, a identifica sensul cuvintelor prin raportare la context, de a integra cuvinte noi învățate în enunțuri proprii, de a povesti, de a avea o pronunție clară și corectă. Astfel, identificăm următoarele modalități ale evaluării orale recomandate pentru grupa pregătitoare de copii:

☞ „*Scaunul autorului*” – se utilizează în cadrul „Întâlnirii de dimineață” a copiilor în grupă. Copilul este invitat în acest scaun ca să prezinte rezultatul muncii independente sau de grup celorlalți copii, educatoarei, după soluționarea unei sarcini date. I se oferă astfel șansa de a se autocunoaște, autoevalua și a avea feedback-ul imediat al celorlalți copii și al educatoarei. Prin modelul de evaluare primit de la educatoare, în timp, copiii vor ști să intervină și să valorifice laturile pozitive ale persoanelor cu care interacționează și să transmită acestora, sub formă de sugestii, păreri, opinii despre ceea ce trebuie îmbunătățit sau corectat, fără să jignească sau să atace pe cineva.

☞ „*Turul galeriei*” – se utilizează după soluționarea de către copii a unor sarcinii primite în grup. Rezultatul activității fiecărui grup este expus și, prin rotație, fiecare grup vizualizează operele expuse. Cadrele didactice / educatorii inițiază o comunicare interactivă între copiii autori ai lucrării expuse și copiii vizitatori. Cei dintâi oferă informații despre modul de organizare, despre contribuția pe care a avut-o fiecare, despre colaborarea în soluționarea sarcinii și rezultatul muncii lor. Ceilalți apreciază felul în care au fost îndeplinite cerințele și oferă aplauze și încurajări.

☞ „*Jurnalul metacognitiv*” – constă în evaluarea copilului la sfârșitul zilei cu privire la conținutul învățării, rezultatele obținute în activitățile individuale sau comune, în termeni de reușite și dificultăți întâmpinate, relațiile și calitatea acestora cu colegii pe parcursul îndeplinirii sarcinilor de învățare. Poate lua forma unui dialog între copil și educatoarea sau între copil și colegii de grupă. Se formulează întrebări de genul: „*Ce ai învățat să faci astăzi?*”, „*Cum ai făcut?*”, „*Ce ți s-a părut izbutit?*”, „*Ce dificultăți ai întâmpinat?*”, „*Cine te-a ajutat?*”, „*Pe cine ai ajutat?*”, „*Cum te-ai simțit astăzi?*” etc.

O altă alternativă frecventă în instituția de educație timpurie este evaluarea prin probe practice, ce presupune verificarea unor capacități sau abilități practice (nu neapărat psihomotorii). Probele sunt diversificate în funcție de natura domeniului de activitate, de conținuturile acestuia, de competențele specifice, de posibilitățile concrete tehnice (tehnologice) de evaluare [16, pp. 119-129].

În grădiniță aceste probe sunt asociate activităților de modelaj, de construcție, pictură, gospodărie, experimentelor pentru observarea unor fenomene, confecționării unor „cărți” sau albume, întocmirea unor colecții, dar și rezolvarea unor sarcini cu conținut matematic, de comunicare orală sau scrisă pe baza softurilor educaționale (de cele mai multe ori, există posibilitatea tipăririi lucrării executate de copil).

Rezultatele activităților practice sunt expuse, constituind subiect al evaluării educatoarei și părinților, interevaluării copiilor și al autoevaluării. Rezultatele activităților practice ale copiilor sunt supuse în acest caz aprecierilor verbale, în funcție de criterii pe care aceștia trebuie să le cunoască anterior rezolvării sarcinilor.

Evaluarea prin probe mixte presupune utilizarea, în forme optime, a probelor orale și scrise, orale și practice, practice și scrise sau a tuturor celor trei tipuri. Menționez că prin „scris” al preșcolarilor înțelegem exercițiile grafice, scrierea de simboluri, de litere izolate, de silabe, de cuvinte cu litere de mână sau de tipar. Putem încadra în această formă de evaluare jocul didactic și jocul spontan al copiilor. Avantajele lor sunt că suprimă starea de încordare și neîncredere resimțite de unii copii față de cerința de a rezolva sarcini și trăirea subiectivă a efortului.

Instrumentele de evaluare folosite frecvent în cazul activității preșcolarilor sunt: portofoliul cu produsele activității copiilor deoarece, portofoliul cuprinde „o selecție dintre cele mai bune lucrări sau realizări personale ale copilului, cele care îl reprezintă și care pun în evidență progresele sale; care permit aprecierea aptitudinilor, talentelor, pasiunilor, contribuțiilor personale [15]. Astfel, se ilustrează experiența și rezultatele obținute prin metode variate de evaluare și urmărește progresul global efectuat de copii. Reprezintă un mijloc de a valoriza munca individuală independentă sau prin cooperare a preșcolarului și acționează ca un factor de dezvoltare a personalității.

Solicită mult timp și efort și o interpretare a rezultatelor în baza unor criterii foarte bine formulate și cu o eficiență mai mare în ceea ce privește reflectarea progreselor realizate de către fiecare copil. Conține fișe, desene, picturi, fotografii, înregistrări audio și/sau video, proiecte și experimente ilustrate etc.

Pentru **dezvoltarea abilităților de autoevaluare a copiilor din grupa pregătitoare** este binevenit alcătuirea portofoliului. Deoarece, prezintă o ocazie unică pentru copil de a se autoevalua, de a-și descoperi valoarea competențelor și eventualele greșeli, este un suport pe baza căruia părinții cunosc performanțele individuale ale copiilor. În alți termeni, portofoliul este un instrument care îmbină învățarea cu evaluarea continuă, progresivă și multilaterală a procesului de activitate și a produsului final. Acesta sporește motivația învățării [15].

Portofoliul de evaluare a copilului cuprinde competențele care au stat la baza realizărilor curente ale copilului, strategiile, instrumente de evaluare (tabele de rezultate, fișe de observație din timpul activităților independente și pe grupe, liste de verificare și control, fișa de caracterizare psihopedagogică), informații despre activitatea copilului în afara grupei (participarea la concursuri, materiale din care rezultă preocuparea pentru dans, pictură, gimnastică etc.), diagrame, grafice, informații asupra percepției de către copil asupra propriei prestații, comentarii suplimentare, planuri de intervenție personalizate, corespondența cu părinții etc.

Aceste recomandări metodologice destinate cadrelor didactice / educatorilor din instituțiile de educație timpurie, în special grupelor pregătitoare privind aspectul monitorizării/evaluării dezvoltării copilului la debutul școlar, care se axează pe tendințele moderne ale paradigmei educației timpurii cu noile actualizări de politici educaționale, în special prin elaborarea *Cadrului de referință al Educației Timpurii* [1] care pune în valoare corelarea celorlalte două documente elaborate: *Curriculum pentru Educație Timpurie* [3] și *Standarde de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani* [8]. În acest sens, cadrele didactice / educatorii împreună cu părinții vor putea să identifice profilul preșcolarului de vârstă 6-7 ani pregătit pentru debutul școlar în baza competențelor curriculare [3] și indicatorilor din standarde [8]. Astfel, implementarea inovativă acestor documente de politici în domeniul Educație Timpurie va îmbunătăți perspectiva de realizare a Raportului de dezvoltare a copilului la debutul școlar la nivel de parteneriat socio-educațional.

Bibliografie:

Documente normative

1. Cadrul de referință al Educației timpurii din Republica Moldova. Grupul de lucru: Veronica Clichici [et al.]; coord. naț.: A. Cutasevici, V. Crudu; experți-coord. naț.: Vl. Guțu, M. Vrânceanu. Chișinău: Lyceum (F.E.-P. „Tipogr. Centrală”), 2018.
2. Codul Educației al Republicii Moldova Nr. 152 din 17.07.2014. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 24.10.2014, Nr. 319-324 (634).
3. Curriculum pentru Educație Timpurie. Echipa de elab.: Mihaela Pavlenco [et al.]; coord. gen.: A. Cutasevici, V. Crudu; experți-coord. naț.: Vl. Guțu, M. Vrânceanu. Chișinău: Lyceum (F.E.-P. „Tipogr. Centrală”), 2019.
4. Curriculumul educației copiilor de vârstă timpurie și preșcolară (1-7 ani) în Republica Moldova. Bolboceanu A., Cemortan S. [et al.]. Chișinău: Editura „Cartier”, 2008.
5. Metodologia de înscriere a copiilor în clasa I. Aprobabil prin Ordinul 305 din 31.03.2016 și modificat prin Ordinul nr. 149 din 21.03.2017, MECC.
6. Regulamentul cu privire la organizarea obligatorie a pregătirii copiilor pentru școală de la vârsta de 5 ani, aprobat prin decizia Colegiului Ministerului Educației și Tineretului nr. 6.3 din 27 aprilie 2006. In: Buletin informativ, 2006, nr. 3, p. 5.
7. Repere metodologice privind organizarea procesului educațional în instituțiile de educație timpurie în anul 2017-2018. (Scrisoare metodică). M. Vrânceanu, MECC.

8. Standarde de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani (variantă revăzută/dezvoltată). Coord. naț.: A. Cutasevici, V. Crudu; experți-coord. naț.: Vl. Guțu, M. Vrânceanu; echipa de elab.: Mihaela Pavlenco [et al.]. Chișinău: Lyceum (F.E.-P. „Tipogr. Centrală”), 2019.
9. Standarde de învățare și dezvoltare pentru copil de la naștere până la 7ani: Standarde profesionale naționale pentru cadrele didactice din instituțiile de educație timpurie. L. Vârtosu, A. Pânzari, N. Velișco [et al.]. Chișinău: S.n. (Tipogr. „Sirius”), 2013.

Literatura de specialitate

10. Bolboceanu A., Pavleco L. Copilul meu merge în clasa I: Suport psihologic pentru părinți și învățători. Chișinău: IȘE (Tipogr. „Print-Caro”), 2010.
11. Bolboceanu A., Vrânceanu M. Ghid psihologic. Preșcolarul. Pentru educatori și învățători. Chișinău: Editura Lumina, 1996.
12. Bucun N. et al. Evaluarea pentru educația incluzivă a copiilor de vârstă preșcolară și școlară mică. Chișinău: S.n. (Tipogr. „Sirius”), 2013.
13. Cemortan S. (coord.) Evaluarea la debutul școlar. Chișinău: Lyceum, 2003.
14. Cemortan S., Paladi O. (coord. șt.) et al. Repere metodologice pentru socializarea copiilor de vârstă timpurie. Culegere de articole. Chișinău: IȘE (Tipogr. „Cavaioli”), 2015.
15. Cerghit I. Metode de învățământ. Iași: Polirom, 2006.
16. Clichici V. et al. Tehnologii educaționale de eficientizare a dezvoltării curriculumului în educația timpurie. Ghid metodologic. Coord.: Lilia Pogolșa. Chișinău: IȘE (Tipogr. „Print-Caro”), 2018.
17. Dicționar de pedagogie. S. Cristea. București-Chișinău: Litera, 2000.
18. Educația timpurie și specificul dezvoltării copilului: modul general pentru personalul grădiniței. C. Boca (coord.), M. Bucinschi, A. Dulman [et al.]. București: Educația 2000+, 2009.
19. Frățilă I. Psihologia generală și educațională. București: E.D.P., 1993.
20. Ghid de aplicare a instrumentului de monitorizare a pregătirii copiilor pentru școală și a Fișei de monitorizare a progresului preșcolarului. Ministerul Educației al Republicii Moldova; expert intern.: Linda Platas. Chișinău: Tipogr. „Vite-jesc”, 2014.
21. Glava A., Glava C. Introducere în pedagogia preșcolară. Cluj-Napoca: Editura Dacia, 2002.
22. Jelescu P. Debutul școlar: Suport metodic-didactic la psihologie pentru practica pedagogică de inițiere a studenților. UPS „I. Creangă”. Chișinău: Poligraf-Design, 2011.
23. Pascari V. Repere epistemologice din perspectiva relațiilor de continuitate în activitatea instituției preșcolare și școala primară. In: „Studia Universitatis”, Seria Științe ale Educației, 2007, nr. 5, pp. 69-72.
24. Piaget J. Psihologieșpedagogie. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1972.
25. Popescu-Neveanu P. Tratat de psihologie generală. București: Editura Trei, 2013.
26. Sacaliuc N., Cojocar V. Fundamente pentru o știință a educației copiilor de vârstă preșcolară. Chișinău: Cartea Moldovei (F.E.-P. „Tipografia Centrală”), 2005.
27. Șchiopu U., Verza E. Psihologia vârstelor: ciclurile vieții. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1995.
28. Волков Б.С., Волкова Н.В. Готовим ребенка к школе. 4-е изд., перераб. и доп. СПб.: Питер, 2008.

II. DEZVOLTAREA FIZICĂ ȘI FORTIFICAREA SĂNĂTĂȚII ÎN PREGĂTIREA COPIILOR PENTRU DEBUTUL ȘCOLAR

2.1. Repere teoretico-metodologice privind dezvoltarea fizică și fortificarea sănătății a copilului la debutul școlar

Educația timpurie, ca primă treaptă a învățământului preuniversitar, constituie prima formă de educație organizată și sistematică care are drept sarcină principală pregătirea copiilor în vederea adaptării optime la cerințele și solicitările vieții școlare.

Conceptul de *pregătire pentru școală* se referă la nivelul de dezvoltare al unui copil (din punctul de vedere al competențelor cognitive, socio-emoționale, motrice, de autonomie) care ar trebui să-i asigure acestuia o adaptare optimă la mediul școlar. Integrarea optimă a copilului în activitățile de tip școlar depinde de vârsta cronologică a acestuia, de nivelul de maturitate școlară atins de copil, precum și de conținutul instruirii specific grupei pregătitoare / clasei întâi [9].

În psihologia dezvoltării *au fost identificate următoarele competențe fundamentale ce necesită a fi dezvoltate în pregătirea pentru școală* a unui copil:

- competențe cognitive: atenție, memorie, categorizare, limbaj, planificare și rezolvare de probleme;
- competențe sociale: se referă la capacitatea copilului de a stabili relații sociale adecvate, de a respecta regulile sociale și de a rezolva probleme ce pot apărea în relațiile personale.
- competențe emoționale: înțelegerea emoțiilor celorlalți, exprimarea propriilor emoții și capacitatea de autoreglare emoțională
- competențe de autonomie personală: capacitatea copilului de a rezolva probleme cotidiene specifice grupului de vârstă din care face parte.
- **competențe motrice: motricitate grosieră și fină**
- prerechizite ale școlarizării: prerechizitele scris-cititului, prerechizitele matematice, cunoștințele despre funcționarea cognitivă [12].

În general, între 5-7 ani, respectiv grupa pregătitoare din grădiniță accentul pus pe activitățile orientate spre pregătirea copilului în scopul adaptării optime la cerințele vieții școlare și pe dezvoltarea aptitudinii sale pentru școlaritate este unul semnificativ.

Din perspectiva cerințelor privitoare la continuitatea între primele două trepte ale sistemului de învățământ, proiectarea și desfășurarea activităților instructiv-educative din grupa pregătitoare și clasa întâi trebuie să vizeze pregătirea copilului pentru școală prin dezvoltarea sistemului de însușiri și capacități care să conducă la integrarea și adaptarea ușoară a copilului la cerințele activității școlare. Studiile din domeniul psihologiei dezvoltării atestă faptul că, la vârstele mici, dezvoltarea copilului pe diferite paliere (fizico-motric, cognitiv, verbal, social, afectiv, motivațional) nu se realizează izolat, achizițiile dintr-un domeniu având consecințe importante pe planul dezvoltării în celelalte domenii [7].

Domeniul **Dezvoltare fizică și fortificarea sănătății** vizează toate schimbările produse în plan fizic (mișcări ample, mișcări de finețe, coordonare senzorio-motorie, precum și în planul sănătății și securității personale).

Vorbim astfel despre două dimensiuni de bază:

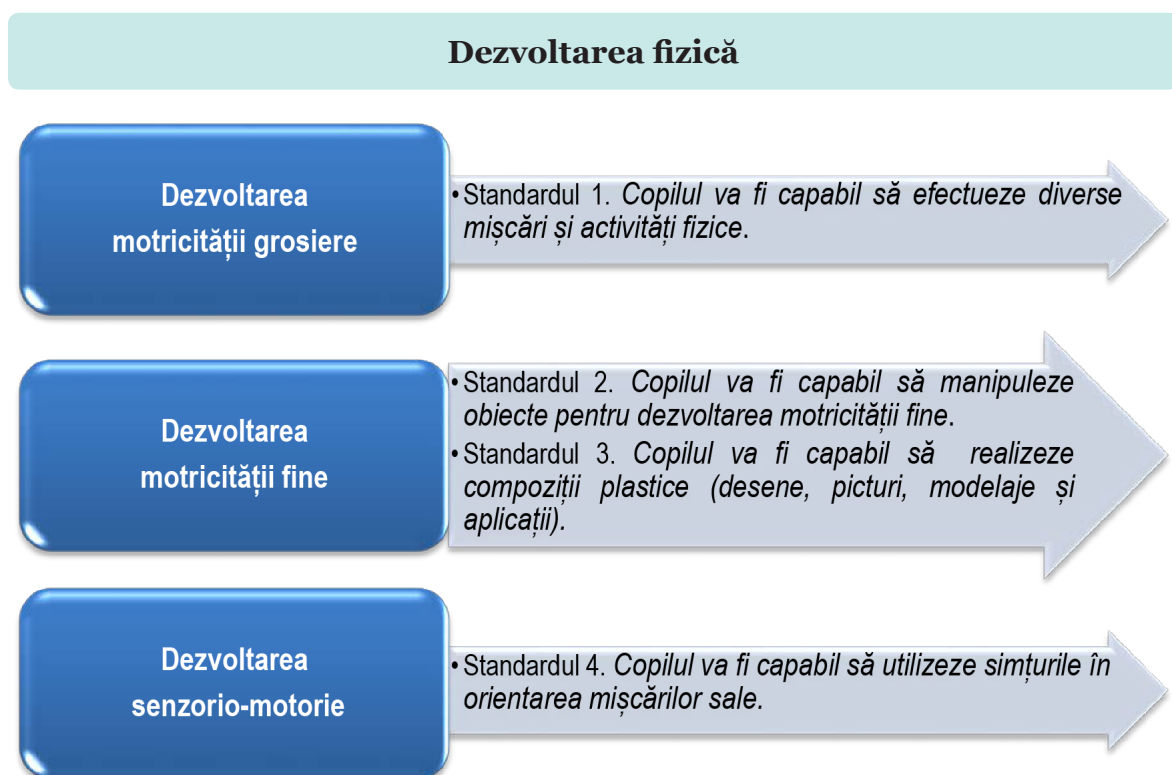
a) **Dezvoltare fizică**, cu următoarele subdomenii:

- dezvoltarea motricității grosiere (responsabilă de postură și locomoție);
- dezvoltarea motricității fine (responsabilă de finețea gesturilor, mișcărilor);
- dezvoltarea senzorio-motorie (responsabilă de relaționarea optimă între mișcare și funcționarea organelor de simț).

b) Fortificarea sănătății, cu subdomeniile:

- promovarea sănătății și nutriției;
- promovarea îngrijirii și igienei personale;
- promovarea practicilor privind securitatea personală.

Cercetările în domeniu subliniază faptul că dezvoltarea motorie este determinată genetic și se realizează prin maturitate biologică. Preșcolăritatea este etapa în care se dezvoltă musculatura, corpul câștigă în elasticitate, iar mișcărilor devin mai sigure [6].

În ansamblul trăsăturilor copilului din grupa pregătitoare cele referitoare la dezvoltarea fizică și motrică constituie resurse importante pentru proiectarea activităților educaționale.

În sensul prezentului ghid, dezvoltarea fizică se referă la procesele de creștere și dezvoltare a organismului uman, reflectate la nivelul indicatorilor antropometrici – înălțime, greutate, precum și a indicelui de masă corporală (ca expresie a relației dintre înălțime și greutate).

Dezvoltarea fizică, somatică, constituția copilului reprezintă indicator al stării de sănătate a acestuia și reper pentru vârsta biologică. Un copil cu un corp armonios, cu o postură corectă, prezintă premisele unei evoluții pozitive în întreg procesul de creștere și dezvoltare.

Domeniul dezvoltarea fizică este definit de achizițiile copilului referitoare la [8, p. 15]:

Dezvoltarea motricității grosiere: se referă la mișcări ale întregului corp sau ale unor părți mari ale corpului, necesare deplasării, explorării și adaptării copilului la mediul încon-

jurător, achiziției autonomiei în raport cu mediul etc. Exemple de deprinderi și abilități de motricitate grosieră: mers, alergare, rotire, sărit, dans, lovire, aruncare a unui obiect mare, poziționare corespunzătoare a corpului și membrelor anterior execuției unei mișcări, coordonare a mișcărilor, realizate a diferitor activități cotidiene care implică mișcare etc.;

Dezvoltarea motricității fine: se referă la mișcărilor de coordonare a musculaturii fine a mâinii, brațului, degetelor și feței necesare pentru manipularea obiectelor, utilizarea diferitelor instrumente, exprimarea emoțională etc.

Dezvoltare senzorio-motorie: se referă la capacitatea de utilizare a simțurilor în perceperea însușirilor concrete ale obiectelor și fenomenelor, în orientarea și coordonarea mișcărilor, adaptarea la mediul extern. Exemple de deprinderi și abilități senzorio-motorii: de reacție la diferiți stimuli din mediul extern, de orientare a corpului în direcția unui anumit stimul, de cunoaștere și explorare a obiectelor, de coordonare ochi-mână în scriere sau în autoservire, de coordonare ochi-mână-picior în desfășurarea unor activități specifice etc.

Specificitatea dezvoltării fizice și motrice la 6-7 ani

Pe de altă parte, **conceptul de motricitate** exprimă însușirea ființei umane de a reacționa cu ajutorul aparatului locomotor la stimuli externi și interni, sub forma unei mișcări. **Dezvoltarea motrică** a copilului este expresia mai multor factori: somatici, funcționali, psihologici. Ca urmare, un bun nivel de motricitate a copilului reprezintă oglinda stadiului de dezvoltare atins și factor de reușită în activitatea școlară [8, p. 16].

Abordarea motricității nu se poate realiza decât în contextul controlului pe care psihicul îl deține asupra acesteia, control exercitat prin funcțiile cognitivă și motivațională. La rândul lor, construcția și evoluția psihică au la bază mișcarea. Efectele maturizării neuromusculare conduc treptat copilul de la motricitatea spontană la o activitate motrică din ce în ce mai perfecționată, mai nuanțată, mai diferențiată. Evoluția motrică fiind în strânsă legătură cu cea psihică, progresele motrice pregătesc progresele de ordin intelectual.

În cadrul dezvoltării motrice vor fi analizate următoarele aspecte motricitatea generală și psihomotricitatea, prin intermediul unora dintre componentele acestora – deprinderi motrice fundamentale, motricitatea fină a mâinii, schemă corporală, lateralitate, orientare spațio-temporală, considerate a fi elemente esențiale pentru adaptarea la mediul școlar. În relație cu aceste componente a căror reușită o condiționează, au fost analizate aspecte referitoare la o serie de achiziții specifice deprinderilor de menținere a sănătății, a igienei și securității personale.

Prin urmare, evaluarea dezvoltării fizice și motrice se adresează atât unor repere ale dezvoltării copiilor de 6 ani, cât și unor achiziții ale acestora, ca urmare a parcurgerii activităților din grădiniță. Acceptând faptul că relația învățare-dezvoltare se reflectă în rezultatele oricărui proces de evaluare, apreciem că demersul ce va fi realizat pentru completarea raportului de evaluare va ilustra, pe de o parte, stadiul de dezvoltare atins de copil, iar pe de altă parte, nivelul achizițiilor acestuia.

La această vârstă pot fi identificate o serie de repere care să permită aprecierea nivelului de dezvoltare a copilului, în planurile fizic și motric. **Pe plan somatic**, se constată faptul că elevii cresc în înălțime, cu valori medii anuale relativ mici, comparativ cu vârsta anterioară și valori anuale ale greutateii din ce în ce mai mari. Aceste caracteristici se vor avea în vedere în procesul de evaluare pentru a fi surprinse riscurile de depășire a greutateii corporale optime la vârsta de 6 ani. Pe de altă parte, trebuie să se aibă în vedere faptul că procesul de osificare este în plin progres, în timp ce masa musculară este slab dezvoltată.

În condițiile adoptării unei posturi incorecte în ortostatism sau în bancă, aceste particularități creează premise pentru instalarea unor atitudini fizice deficiente. Mușchii mici ai mâinii, care vor fi foarte mult solicitați în scriere nu sunt încă suficient dezvoltați, coordonarea mișcărilor făcându-se greu, cu eforturi care angajează, prin iradierea excitației și alți mușchi ai corpului. Pe de altă parte, dezvoltarea aparatului cardio-vascular și respirator creează condiții favorabile pentru implicarea copilului în activități motrice variate, care trebuie însă dozate adecvat capacității de efort a acestuia.

Totuși rezistența copiilor la efort este încă mică, aparatul cardio-vascular fiind încă fragil, iar sistemul nervos prezentând o mare excitabilitate și o relativă lipsă de echilibru între cortex și centrii subcorticali. Modul în care copilul răspunde acestor solicitări constituie o importantă sursă de informații privind potențialul de adaptare la sarcini cotidiene și școlare. Rezistența statică a mușchilor extensori ai coloanei vertebrale, este relativ mică. Datorită inhibiției de protecție, oboseala se instalează rapid la eforturi statice de lungă durată.

În ceea ce privește dezvoltarea motrică a copilului la vârsta de 6 ani, acesta se află în stadiul de maturizare a mișcărilor fundamentale, fază în care se formează și consolidează deprinderile locomotorii (mers, alergare, săritură, cățărare, trecere peste obstacole etc.), de manevrare (aruncare, prindere, lovire, voleibalare, respingere, rulare, azvârlire) și de stabilitate (răsuciri, întoarceri, menținerea echilibrului, rostogolirea etc.). Acest stadiu se poate atinge pentru majoritatea mișcărilor în jurul vârstei de 6 ani. Copiii ajung în acest stadiu în ritm diferit. Unii pot rămâne în urmă sau pot eșua în însușirea anumitor deprinderi, în timp ce alții pot atinge acest stadiu mai repede.

Perioada de vârstă care debutează la 6/7 este o perioadă de intensă dezvoltare a motricității, ce poate fi ilustrată și prin evoluția componentelor psihomotricității, dar și a aptitudinilor motrice, care creează premise importante pentru formarea deprinderilor motrice fundamentale și a celor sportive. La această vârstă crește nivelul de coordonare a mișcărilor mâinii, care permit scrierea, lucrul cu forfecă, dar și a corpului în ansamblu, fapt ce permite implicarea în activități sportive. De asemenea, se ameliorează schema corporală, se consolidează lateralitatea, se dezvoltă orientarea și organizarea spațio-temporală și crește calitatea percepțiilor în toate registrele senzoriale.

Procesul de evaluare realizat pentru domeniul dezvoltării fizice și motrice pe parcursul clasei pregătitoare și la sfârșitul acesteia are rolul de a surprinde evoluția copilului pe aceste paliere cu scopul de a fi estimată capacitatea lui de adaptare la solicitările activității școlare și de a fi formulate o serie de recomandări care să evite apariția unor probleme de integrare a copilului în mediul școlar.

Pentru a completa raportul de evaluare, dedicat acestei secțiuni, cadrul didactic evaluator trebuie să țină seama de faptul că fiecare dintre cele două laturi prezintă o serie de particularități pe care, o dată surprinse prin procesul de evaluare formativă și sumativă din clasa pregătitoare, le poate valorifica mai departe în proiectarea procesului educațional.

Implicații ale evaluării dezvoltării fizice și motrice asupra procesului educațional

Evaluarea este parte integrantă a procesului de învățământ, pentru a furniza educatorilor, copiilor și părinților informațiile necesare desfășurării optime a activităților din grădiniță. Evaluarea este definită ca o activitate prin care se realizează colectarea, organizarea și interpretarea datelor obținute prin aplicarea unor instrumente de măsurare, în scopul emiterii judecății de valoare pe care se bazează o anumită decizie educațională [8].

Scopul evaluării copilului este de „a acorda sprijin și ajutor acestuia în tendința lui de a afla noul, de a se orienta în lumea înconjurătoare a lucrurilor, a naturii, de a-și explica unele lucruri despre propria persoană” [8, p. 197]

Pentru ca persoana implicată în procesul de educație să înțeleagă modul în care învață copilul concret și când este pregătit de a achiziționa noi cunoștințe, este nevoie de un proces continuu de monitorizare și evaluare a dezvoltării acestuia.

Monitorizarea reprezintă urmărirea și supravegherea evoluției dezvoltării copilului în mediul lui firesc de activitate și înregistrarea comportamentelor formate. Acest proces este unul de durată și presupune colectarea de rutină a informațiilor referitoare la toate aspectele dezvoltării copilului.

Datele acumulate în urma monitorizării dezvoltării copilului le vor ajuta cadrelor didactice în procesul de *evaluare și apreciere* dezvoltării copilului care este punctul final într-o succesiune de evenimente monitorizate.

Evaluarea trebuie să urmărească *progresul copilului* în raport cu el însuși. Iar progresul copilului trebuie monitorizat cu atenție, înregistrat, comunicat și discutat cu părinții (cu o anumită periodicitate). Informația obținută în urma evaluării servește la:

- evidențierea competențelor actuale ale unui copil și ale aspectelor care mai trebuie formate/dezvoltate;
- optimizarea/valorificarea maximală a potențialului copilului;
- recomandarea/planificarea intervenției.

În procesul de evaluare a dezvoltării copilului este importantă alegerea și aplicarea corectă a tehnologiilor de evaluare: metode, tehnici, instrumentar: probe, fișe, chestionare, liste de control etc.

Toate tipurile de evaluare sunt orientate spre stabilirea aspectelor pozitive din dezvoltarea copilului, ca punct de plecare în activitatea de abilitare și de determinare a abilităților și disponibilităților imediate pentru dezvoltare [10].

Evaluarea dezvoltării copilului este:

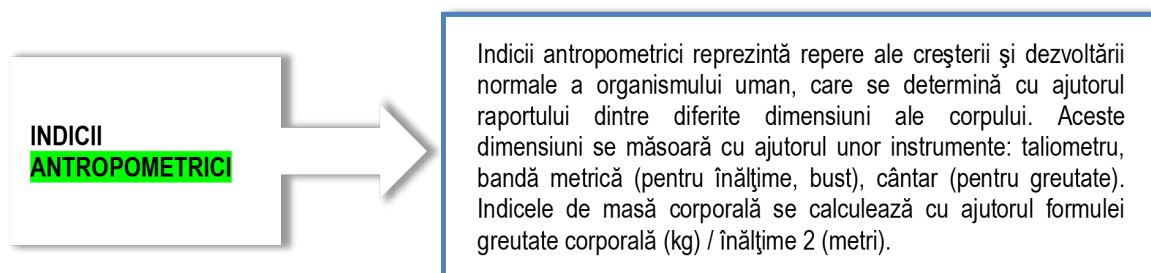
- Un proces continuu de colectare și interpretare a informațiilor cantitative și calitative privind particularitățile de dezvoltare a copilului în scopul constatării potențialului și necesităților lui;
- Un demers realizat de către o echipă de specialiști, într-un cadru temporal stabilit, cu utilizarea unor instrumente corespunzătoare;
- Sursă de date, informații administrate în scopul elaborării programelor de asistență individualizată a copiilor.

Evaluarea domeniului de dezvoltare fizică și motrică reprezintă o secvență reglatorie importantă a procesului educațional, prin faptul că furnizează informații ce pot sta la baza diagnozei și prognozei asupra dezvoltării elevului din clasa pregătitoare. Prin informațiile pe care le furnizează despre dezvoltarea fizică a copilului, evaluarea acestui domeniu oferă părinților și specialiștilor (profesor, profesor de educație fizică, medic) date obiective, raportate la etaloane de vârstă, ce pot atrage atenția asupra întârzierilor în dezvoltare sau asupra riscului sau chiar existenței unei stări de morbiditate (obezitate, deficiență fizică).

Cunoașterea stadiului de dezvoltare motrică atins de copil, permite specialistului – învățătoare, profesor de educație fizică, proiectarea procesului educațional din perspectiva zonei proximei dezvoltări, astfel încât evoluția elevului să fie stimulată și șansele de adaptare la solicitările mediului școlar să sporească. Din perspectiva psihomotricității, datele rezultate din evaluare permit crearea unor situații de instruire care să facă apel și să stimuleze componentele condiționale pentru formarea deprinderilor de scriere și citire.

Abordată din perspectiva proiectării didactice integrate, în care elemente din mai multe arii de dezvoltare sunt vizate prin metode și mijloace specifice unei discipline de studiu, dezvoltarea motrică constituie, în egală măsură, resursă și provocare pentru specialiștii interesați de valorizarea întregului potențial de dezvoltare a elevului din clasa pregătitoare.

Cu ajutorul datelor obținute din evaluare, se poate realiza orientarea elevilor către practicarea unor ramuri de sport, ca alternativă de valorificare pe un plan superior a aptitudinilor motrice și de petrecere a timpului liber într-un mod util și plăcut. În același timp, sunt oferite informații despre atitudinea copiilor față de activitatea motrică și sugestii privind formarea stilului de viață sănătos al acestora.

Pentru evaluarea nivelului de dezvoltare fizică a copilului din clasa pregătitoare, a fost propusă măsurarea greutății și înălțimii și calcularea indicelui de masă corporală. Valorile medii, corespunzătoare vârstei de 6 ani, sunt prezentate în *tabelul 2.1*.

Tabelul 2.1. Prezentarea indicatorilor de măsurare a preșcolarilor la debutul școlar

<i>Indicatori</i>	<i>Valori medii pentru 6 ani</i>
<i>Greutate</i>	- Băieți: mediul urban 20,3 kg (±2,8); mediul rural 19,0 kg (+/- 2,5); - fete: mediul urban 20,0 kg (+/- 2,9); mediul rural 18,2 kg (+/- 2,5).
<i>Talie</i>	- băieți: mediul urban 114,7 cm (+/- 5,2); mediul rural 111,7 cm (+/- 5,5); - fete: mediul urban 110,3 cm (+/- 5,3); mediul rural 110,9 cm (+/- 5,6).
<i>Indice de masă corporală</i>	- < 18,5 hipoponderal, slab, 18,5-24,9 normal, 25-29,9 exces ponderal, 30 – 34,9 obezitate moderată; 35-39,9 obezitate severă, >40 obezitate morbidă.

În instituțiile de educație timpurie, educatorul utilizează trei tipuri de evaluări: *inițială/predictivă, continuă/formativă, finală/sumativă* [2, p. 111]. O evaluare eficientă este bazată pe observarea sistematică în timpul diferitelor momente ale programului zilnic pentru a stabili nivelul de dezvoltare a copilului în toate domeniile, corelându-l cu indicatorii din SÎDC, pe dialogul cu părinții și pe date confirmate de portofoliul copilului etc. [5, p. 10].

Tabelul 2.2. Instrumentele de evaluare inițială

<i>Metode de evaluare</i>	<i>Instrumente de evaluare inițială</i>
Metoda testelor	<ul style="list-style-type: none"> Grila indicatorilor antropometrici (înălțime, greutate, constituția copilului) – reper pentru vârsta biologică. Probe de evaluare a stadiului de maturizare a mișcărilor fundamentale (mers, alergare, săritură, cățare, trecere peste obstacole).
Domeniu fizic/motor	<ul style="list-style-type: none"> Probe de evaluare a deprinderilor locomotorii/manevrare (aruncare, prindere, lovire, respingere, rulare, azvârlire). Probe de evaluare a stabilității (răsuciri, întoarceri, menținerea echilibrului, rostogolire). Proba de orientare spațială Piaget-Head. Incastrale Sequen.

Tabelul 2.3. Instrumentele de evaluare complexă

<i>Metode de evaluare</i>	<i>Instrumente de evaluare</i>
<p>Metoda testelor</p> <p>Domeniu fizic/motor</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Probe de evaluare a stadiului de maturizare a mișcărilor fundamentale (mers, alergare, săritură, cățărare, trecere peste obstacole). • Probe de evaluare a deprinderilor locomotorii/manevrare (aruncare, prindere, lovire, respingere, rulare, azvârlire). • Probe de evaluare a stabilității (răsuciri, întoarceri, menținerea echilibrului, rostogolire). • Scala Ozeretzki. • Proba de orientare spațială Piaget-Head. • Proba de lateralitatea Harris.

În contextul dezvoltării societății actuale, considerăm că se impun unele modificări în modul de abordare a programelor de instruire focalizate pe obiective care vizează educarea capacităților psihomotrice, având în vedere particularitățile individuale de vârstă specifice preșcolarilor.

Cum ne proiectăm activitatea de predare – învățare și evaluare a capacităților motrice la preșcolarii din grupa pregătitoare?

Motivația abordării temei date este susținută de următoarele argumente:

- absența unor studii recente asupra creșterii și dezvoltării fizice, precum și a motricității în ontogeneză;
- implementarea unor programe de instruire care să vizeze atât educarea capacităților psihomotrice corespunzător vârstei cronologice dar și depistarea eventualelor probleme de postură sau deficiențe fizice care pot stopa sau determina formarea acestor capacități.

Actualmente, în cadrul Curriculumului de Educație a copiilor de vârstă timpurie și preșcolară (1-7 ani din R. Moldova), spațiul alocat acestor activități de învățare (corectă) a capacităților motrice este redus sau ele se rezumă la „mișcările de înviorare” nerespectând execuția corectă a mișcărilor. Nu se pune accent pe această componentă de bază a creșterii și dezvoltării armonioase a copilului în această perioadă în care legea marilor alternanțe se manifestă cu tot mai mare pregnanță [3].

În urma analizei literaturii științifice de specialitate concluzionăm că *sunt puține lucrări care să evidențieze importanța cunoașterii potențialului bio-psiho-social al acestei categorii de vârstă, sau metodologii noi în abordarea activităților instructiv – educative specifice orelor de educație fizică. La fel am constatat din metoda documentării teoretice, observației, următoarele aspecte și probleme mai puțin cercetate sau care ridică incertitudini în legătură cu tema de cercetare:*

- absența unor studii asupra creșterii și dezvoltării fizice precum și a motricității în ontogeneză;
- lipsa concordanței între curriculumul, standarde de dezvoltare și învățare pentru educație fizică și particularitățile individuale de vârstă și sex;
- adaptarea incorectă a mijloacelor specifice educației fizice în raport cu obiectivele de referință;

- lipsa programelor de instruire diferențiată pentru diferite grupe de preșcolari;
- absența unui sistem de evaluare a capacității motrice specifice celor 4 grupe de vârstă la preșcolari.

Considerăm că această problematică trebuie studiată profund în scopul de a fi utilă pentru specialiștii în domeniu și poate veni astfel în sprijinul creșterii și dezvoltării armonioase a tinerei generații. Preșcolăritatea aduce schimbări importante în viața unui copil, atât în planul dezvoltării somatice, cât și a celei psihice, dar și în ceea ce privește planul relațional. La sfârșitul acestei perioade ne întâlnim cu expresia „*cei 7 ani de acasă*”, ce reflectă tocmai importanța constituirii bazelor dezvoltării activității psihice și conturarea trăsăturilor de personalitate ce își pun amprenta pe comportamentele viitoare.

De-a lungul perioadei preșcolare, motricitatea se caracterizează printr-o intensă dezvoltare, ea contribuind la creșterea posibilităților copilului de a lua contact direct cu lumea înconjurătoare și de a facilita exercitarea unor comportamente practic-acționale.

Activitățile de joc și ajutor pentru adult, acțiunile imitative și de mânuire a obiectelor, precum și deplasările în spațiul ambiant, contribuie la dezvoltarea *motricității grosiere*, în timp ce desenul, colajele, modelarea plastilinei, mișcările de la nivelul aparatului fon-articulator, stimulează dezvoltarea *motricității fine*, care are efecte pozitive pentru pregătirea copilului în vederea achiziției scrisului și a comunicării verbale după Tomșa.

Procesul de formare al preșcolarilor se prezintă sub forme variate, atât ca structuri motrice, cât și din punct de vedere al particularităților funcționale. Ele au funcționalități biologice, psihologice și sociale specifice, satisfăcând într-o oarecare măsură nevoile vitale ale creșterii și dezvoltării copiilor.

Activitățile corporale sunt activități sociale complexe, ale căror funcții trebuie privite în raport cu direcțiile esențiale ale efectelor lor asupra dezvoltării, perfecționării și valorificării capacităților umane fizice și psihice. Modernizarea procesului de formare a tinerei generații are drept scop, sporirea eficienței în vederea obținerii unui randament optim, pentru a răspunde adecvat în cadrul societății în care se dezvoltă. Activitatea educativă, de formare a copilului trebuie să se desfășoare astfel încât acesta să fie pregătit, capabil să se adapteze și să se integreze activ într-o societate în care situațiile se schimbă rapid.

Caracterul formativ al procesului de învățământ constă în dezvoltarea capacității de a învăța și de a utiliza în mod eficient ceea ce s-a însușit. Acest lucru se realizează prin dezvoltarea proceselor psihice cognitive, prin însușirea unor priceperi și deprinderi psihomotrice și a metodelor de cunoaștere, prin dezvoltarea spiritului de observație și investigație și a capacității de a selecționa și aplica cunoștințele în condiții variate.

Funcția formativă a activităților corporale rezultă din însăși esența acestor activități, orientată spre asigurarea dezvoltării fizice armonioase a viitoarei generații, întărirea sănătății, formarea și perfecționarea deprinderilor și priceperilor motrice de bază, a calităților motrice specifice aceste perioade de creștere și dezvoltare. Importanța acestei funcții constă în dobândirea unei capacități motrice, astfel încât copilul să poată valorifica aceste cunoștințe, iar la un moment dat să fie capabil să dispună de ele.

Educația motrică rațională formează aptitudinea de autoreglare a conduitei motrice și de utilizare creatoare a experienței motrice proprii în situații diferite la care copilul poate fi expus.

Funcția formativă a activităților corporale se realizează prin însușirea unor procedee raționale de învățare și de practicare a exercițiilor fizice și prin dezvoltarea unor atitudini favorabile față de aceste activități, manifestate într-un mod de comportare care să dovedească aprecierea valorii lor viitor, importanța și necesitatea lor.

Pe parcursul perioadei se formează un ansamblu de priceperi și deprinderi motrice, iar printre cele mai importante achiziții motorii:

- la 3 ani, copilul poate merge cu tricicleta, aleargă bine, apucă bine diverse obiecte, încearcă prinderea și aruncarea unei mingi;
- la 4 ani, încearcă să sare într-un picior de mai multe ori, se cațără, se îmbracă și se dezbracă singur, folosește foarfeca;
- la 5 ani, încearcă să meargă pe bicicletă, să sară coarda, să meargă pe role;
- de la 6 ani, copilul poate executa toate mișcărilor, cu condiția să nu implice efort fizic prea mare – și îi reușesc toate mișcărilor orientate spre atingerea unui scop.

Din punct de vedere motric, preșcolarul mare se apropie de exigențele școlarului mic. Elkonin relevă faptul că „*jocul reprezintă prima formă de activitate accesibilă preșcolarului, care presupune reproducerea conștientizată și perfecționată a mișcărilor noi*” [21].

În această privință, dezvoltarea motorie realizată de preșcolar în joc, constituie adevăratul prolog al exercițiilor fizice conștiente ale preșcolarilor.

În perioada dată, se face un pas important pe linia dezvoltării conduitei copilului, aceasta evoluând de la o conduită dominată nemijlocit de cerințele satisfacerii imediate a numeroase trebuințe la o conduită în care câștigă loc planul unor trebuințe funcționale noi, pentru care mișcarea constituie un factor și un teren deosebit de importante.

În continuare, vom încerca prezentarea componentelor psihomotricității după M. Epuran și particularizarea acestor componente pentru vârsta preșcolară, considerând a fi una dintre clasificările complete, astfel:

- a. *schema corporală;*
- b. *coordonarea dinamică segmentară și generală;*
- c. *lateralitatea;*
- d. *coordonarea statică – echilibrul;*
- e. *coordonarea perceptiv – motrică (percepția spațiului, ritmului și a mișcărilor proprii);*
- f. *rapiditatea mișcărilor;*
- g. *ideomotricitatea (ca sinteză dinamică a schemei corporale și a coordonărilor perceptiv – motrice cu sarcina motrică).*

Particularitățile specifice copilului de 6-7 ani la domeniul Dezvoltarea fizică și fortificarea sănătății

Cunoașterea particularităților anatomofiziologice ale copiilor de vârstă preșcolară constituie o condiție absolut necesară pentru buna desfășurare a activităților de educație fizică și educație pentru sănătate în instituțiile preșcolare. Pe baza cunoașterii acestor particularități, educatoarea poate aplica în mod judicios mijloacele, metodele și procedeele variate pentru dezvoltarea fizică, a sănătății și igienei personale.

Copilul de 6-7 ani la debutul școlar

Copiii de această vârstă trebuie să le dezvoltăm și consolidăm deprinderile motrice însușite în perioada anterioară. Astfel la debutul școlar se va urmări:

- antrenarea și perfecționarea marilor funcțiuni organice (circulație, respirație, metabolism);
- adaptarea progresivă a funcției cardio-vasculare la efort;
- dezvoltarea interesului pentru exerciții fizice;
- inițierea în practicarea unor exerciții sportive ușoare;
- urmărirea evoluției indicilor morfo-funcționali și favorizarea armonizării acestora;
- formarea reflexului de atitudine corectă a corpului static și dinamic;
- corectarea atitudinilor fizice deficiente;
- formarea unei atitudini corecte a corpului;
- dezvoltarea întregii musculaturi a corpului pentru a crea raporturi de echilibru și coordonare între musculatura agonistă și antagonistă a segmentelor corpului și a organismului în ansamblu;
- învățarea corectă a deprinderilor motrice de bază;
- adaptarea indicilor de forță și rezistență corespunzător particularităților individuale;
- însușirea unei respirații corecte în repaus și efort (amplitudine, ritm, reglare);
- învățarea unei respirații corecte și complete și prevenirea respirației bucale; din punct de vedere psihic, dezvoltarea proceselor de observație, perspicacitate, voință, atenției distributive, memoriei motrice, spiritului de întrecere și cooperare;
- dezvoltarea proceselor de orientare în spațiu, conștientizarea schemei corporale.
- controlul afectiv în timpul respectării regulilor jocului;
- dezvoltarea componentelor psihomotricității;
- dezvoltarea sferei motivațional dinamice.

Cunoașterea particularităților dezvoltării psihice a preșcolarului nu presupune raportarea selectivă la aceste zone de dezvoltare, ci ne obligă să luăm în considerare toate aceste domenii și să înțelegem raporturile de interdependență dintre acestea. De asemenea, trebuie să reținem că dezvoltarea presupune un echilibru în ceea ce copilul dovedește că știe, vrea și poate și oferta experiențelor pe care le propune grădinița, ofertă care trebuie să fie, obligatoriu, stimulativă.

Tabelul 2.4. Model explicativ al relației domeniilor de dezvoltare – domeniilor de activitate

Domenii de dezvoltare	Subdomeniu	Domenii de activitate	Exemple de comportamente
<p style="text-align: center;">DEZVOLTAREA FIZICĂ ȘI FORTIFICAREA SĂNĂTĂȚII</p>	Dezvoltarea motricității groșiere	<p style="text-align: center;">Domeniul Educație fizică și Educație pentru sănătate (pentru motricitatea grosieră)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Execută corect acțiunile motrice învățate, în condiții variate, cât mai aproape de situațiile reale;
	Dezvoltarea motricității fine	<p style="text-align: center;">+</p>	<ul style="list-style-type: none"> - execută linii drepte sau curbe închise/deschise;
	Dezvoltarea senzorio-motorie	<p style="text-align: center;">Domeniile Limbaj și comunicare / Arte</p>	<ul style="list-style-type: none"> - acompaniază cântecele cunoscute cu mișcări corporale etc.;
	Promovarea sănătății și nutriției	<p style="text-align: center;">(pentru dezvoltarea senzorio-motorie, a motricității fine – activități de scriere, desen, modelaj, mișcare ritmică etc.)</p> <p style="text-align: center;">+</p>	<ul style="list-style-type: none"> - nu aleargă cu gura deschisă; - nu bea apă imediat după efort etc. - inspiră pe nas și expiră pe gură; - recurge la exerciții de respirație după o perioadă de efort prelungit;
	Promovarea îngrijirii și igienei personale	<p style="text-align: center;">Domeniul Științe și tehnologii (pentru promovarea practicilor privind securitatea personală)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - își verifică ținuta vestimentară și starea fizică generală înainte de începerea activității;
	Promovarea practicilor privind securitatea personală		<ul style="list-style-type: none"> - cunoaște și folosește numărul de urgență 112.

Sănătatea este una dintre cele mai importante valori, atât pentru individ, cât și pentru societate, fiind, totodată, o condiție importantă a dezvoltării durabile a unei națiuni. Indivizii sănătoși pot să muncească și, implicit, să contribuie optim la bunăstarea socială.

Ceea ce însoțește o dezvoltare fizică sănătoasă este însușirea deprinderilor de igienă personală și a celor de securitate personală [6; 7].

Starea de sănătate și igienă personală este indicată de cunoștințele și deprinderile copilului referitoare la:

- *realizarea îngrijirii și igienei personale*: deprinderi de igienă și îngrijire corporală (baie, tăiatul unghiilor, spălat pe dinți, pieptănat, îmbrăcat, utilizarea adecvată a toaletei, spălat pe mâini înainte de masă, după folosirea toaletei etc.);
- *realizarea nutriției*: deprinderi și abilități de autoservire la masă prin utilizarea corectă a tacâmurilor, respectarea orarului și succesiunii meselor, recunoașterea mâncărurilor, comportament alimentar sănătos, pregătirea unor elemente etc.;
- *menținerea sănătății*: deprinderi de odihnă adecvată, refacere prin somn, mișcare în aer liber, protejare de boli, se sursele de microbi etc.;
- *menținerea securității personale*: abilități de ocolire a surselor de pericol, de prevenire a riscurilor și plasare în condiții de siguranță, evitare a comportamentelor dăunătoare, reguli necesare pentru a distinge între siguranță și pericol etc.

Copiii învață de mici ce înseamnă un program de viață sănătos. Deprinderile de somn, spălat, nutriție, îmbrăcare și activitate fizică se dezvoltă de la naștere și constituie repere importante în prevenirea îmbolnăvirilor.

Vulnerabilitatea copiilor datorată fragilității acestora impune necesitatea de a dezvolta la copii deprinderile de securitate personală. Copiii trebuie să învețe să se ferească de situații periculoase în care prin manipulare sau mișcare pot să producă accidente, să se rănească sau să îmbolnăvească. De asemenea, copiii trebuie să învețe când, cum și cui să ceară ajutor atunci când au nevoie, trebuie să învețe să respecte anumite reguli în diferite contexte și să facă distincția dintre siguranță și pericol.

Educația privind stilul de viață sănătos în perioada copilăriei creează premisele câștigării unor deprinderi sanogene, care vor fi practicate pe toată durata vieții persoanei, favorizând menținerea unei bune stări de sănătate pentru o perioadă cât mai lungă de timp.

Specialiștii în domeniu sănătății consideră că cea mai mare influență asupra sănătății copilului o are modul de viață pe care copilul îl urmează, acesta fiind un factor ce poate fi eficient controlat. Esența acestei concluzii realizate de specialiști ne obligă să monitorizăm permanent propria sănătate și conduită pentru a evita variate riscuri. Important este să se formeze tinerei generații competențele și atitudinile necesare, să li se educe dorința de a se bucura de viață [11].

Dezvoltarea comportamentelor care descriu *stilul de viață* în perioada de vârstă preșcolară:

- Dezvoltarea comportamentului alimentar;
- Dezvoltarea practicării exercițiului fizic;
- Dezvoltarea altor comportamente preventive (ex.: comportamentul protecție solară).

Astfel, modul sănătos de viață include:

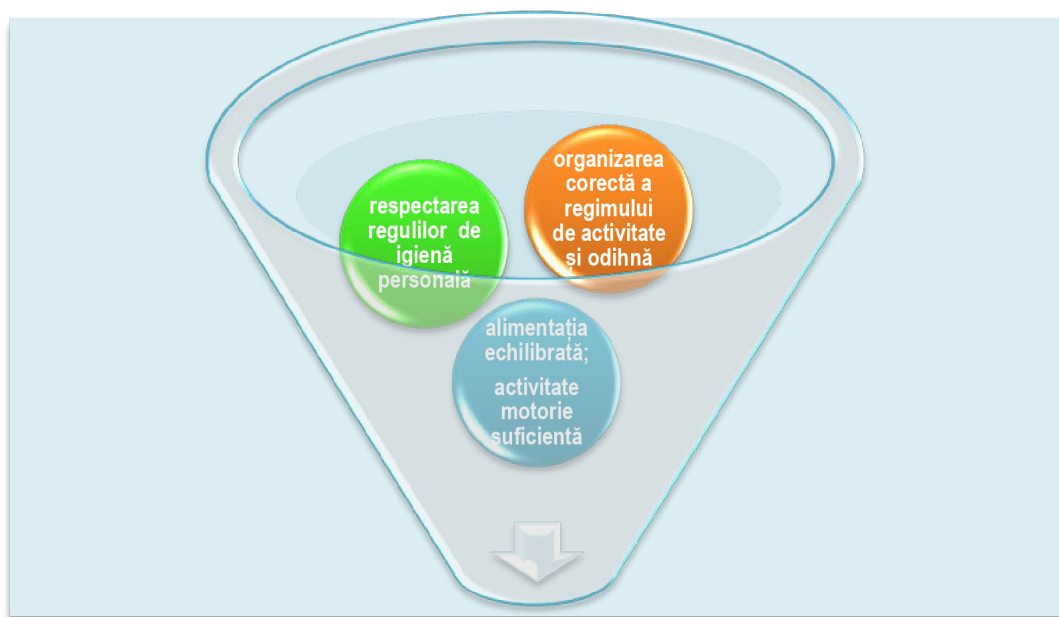

Figura 2.1. Modul sănătos de viață a copilului

A învăța copilul de la cea mai fragedă vârstă să fie îngrijit, să respecte regulile de igienă personală, să se obișnuiască cu un regim rațional alimentar – consemnează G.A. Batchis – înseamnă a soluționa, în cea mai mare parte, problema esențială a formării comportamentului igienic [11, p. 20].

Preșcolăritatea reprezintă etapa în care se formează comportamentele alimentare, preșcolarul dobândind o relativă autonomie în folosirea tacâmurilor. De exemplu, susțin Șchiopu și Verza, la 3 ani copilul reușește să mănânce cu furculița bucăți de carne ce i-au fost tăiate în prealabil. Între 4 și 6 ani își însușește conduitele de utilizare adecvată a furculiței, lingurii și linguriței, paharului cu apă, a șervetului, solniței. De asemenea, la 4 ani apar și preferințele alimentare, concomitent cu refuzul unor alimente. În această etapă se formează conduitele alimentare legate de modul în care mănâncă, în care folosesc tacâmurile, legate de ținuta la masă etc. În privința conduitelor igienice și vestimentare se poate spune că în intervalul 3-7 ani copilul dobândește deprinderile necesare care îi reduc dependența față de adult (de exemplu, își încheie nasturii, își leagă șireturile etc.) De asemenea, preșcolarul își însușește deprinderi legate de igiena personală: spălatul mâinilor, al feței, dinților etc. [8, p. 16].

La copiii de 6-7 ani (grupa pregătitoare) datorită experienței acumulate și nivelului de dezvoltare atins de copii, procesul formării și consolidării deprinderilor igienice este facilitat de posibilitatea motivării solicitărilor, a conștientizării acțiunilor prin fundamentarea științifică a acestora, prin explicarea finalității lor, prin explicarea clară, concretă, prin exemple, copiilor asupra necesității deprinderilor și obișnuințelor igienice.

Tabelul 2.5. Formarea deprinderilor și obișnuințelor de igienă personală la copiii de 6-7 ani

Cercul deprinderilor igienice elaborate anterior se consolidează și se îmbogățește continuu. Multe deprinderi s-au transformat în obișnuințe. Respectarea cu strictețe a regulilor de igienă individuală în totalitatea lor considerate ca deprinderi și obișnuințe trebuie să constituie, la acest nivel de vârstă, un bun câștigat.

Spălatul pe mâini, față gât, urechi, spălatul până la brâu, spălatul pe dinți cu aplicarea corectă a periajului, spălatul pe picioare, perierea îmbrăcămintei și a încălțămintei, schimbarea hainei murdare cu alta curată (după spălarea corpului) sau a celei de zi cu cea de noapte sunt reguli de igienă care – deprinse și intrate în obișnuință sub influențele educaționale din instituția preșcolară – vor fi respectate de către preșcolari ca acțiuni conștiente și în viața de familie.

Respectarea particularităților de vârstă ale copiilor preșcolari duce la realizarea optimă a sarcinilor care revin educației fizice și educație pentru sănătate în grădiniță condiționate de alegerea unei tematici corespunzătoare, de aplicarea celor mai potrivite mijloace și procedee de lucru cu copiii.

Igiena văzului

Organizarea activităților care cer o încordare a văzului

Încordarea prea mare a văzului, dacă se repetă des, contribuie la dezvoltarea miopiei și adesea a strabismului. De aceea este necesar să se acorde o mare atenție organizării unei ambianțe, care să ușureze funcția organelor văzului. Ochii se încordează în caz de iluminare insuficientă și de acomodare pronunțată. De aceea trebuie să se aibă în vedere iluminarea încăperilor în care învață preșcolarii, și distanța convenită de la suprafața de lucru până la ochi: vederea obosește mai puțin la distanța de 15-20 cm. La activități legate de încordare de lungă durată a mușchilor oculari (desenul, modelarea, aplicația), copiii trebuie distrași din timp în timp de la lucru, făcându-li-se observații sau demonstrându-li-se materiale ilustrative, pentru a le schimba orientarea vederii la o distanță mai depărtată) și a da posibilitate mușchiului ciliar să se odihnească.

O deosebită atenție din punct de vedere igienic trebuie acordată organizării și vizionării diafilmelor și emisiunilor televizate. Diafilmul nu trebuie să aibă mai mult de 20-30 cadre pentru grupele mici din grădinița de copii, 35-40 pentru grupele medii și 45-5+ pentru grupele mari. Copiilor de 3-5 ani li se recomandă să privească cel mult 1 film (15-20 min.), celor mai mari, de 6-7 ani, – 2 filme, dacă durata lor totală nu depășește 20-25 min. Ecranele pentru demonstrarea diafilmelor trebuie să fie albe: pânză albă, hârtie vatman. E mai bine de a avea un ecran special cu un coeficient de reflectare 0,8. Ecranul se așează la nivelul ochilor preșcolarilor ce șed pe scaun. Deoarece luminozitatea imaginii depinde de becul din filmoscop, se va avea grijă ca becul să nu lumineze mai mult de 20-25 de ore, adică de

40-60 ori. Primul rând de scaune trebuie pus în așa fel, ca distanța de la ecran să fie egală cu lățimea lui dublă. Distanța dintre rânduri trebuie să fie de cel puțin 50 cm, iar între ultimul rând de scaune și ecran de cel mult 4 m.

Emisiunile televizate se recomandă să se vizioneze cel mult de două ori pe săptămână. Televizorul se așează pe o măsuță cu înălțimea de 1-1,2 m și cu ajutorul imaginii de reglare se obține o imagine bună. Primul rând de scaune se pune la distanța de cel puțin 2 m, iar ultimul – la cel mult 5 m de la ecran; în interval se așează încă câte 4-5 scaune. Durata emisiunii televizate pentru copiii de 3-4 ani trebuie să fie cel mult de 10-15, iar pentru copiii de 5-7 – cel mult de 25-30 de minute. Afară de un ecran luminos se recomandă să se aibă în încăperea încă o sursă mică de lumină situată în spatele spectatorilor, ceea ce diminuează oboseala vederii.

Iluminarea. Dacă camera este bine iluminată, toate funcțiile organismului decurg mai intens, se îmbunătățește dispoziția, se intensifică activitatea, se mărește capacitatea de muncă a copilului. Cea mai bună lumină se consideră cea naturală, de zi. Pentru ca să fie mai bine luminate camerele grupelor și cele de joc, ferestrele lor privesc la sud, sud-est sau sud-vest.

În calea luminii nu trebuie să se afle nici clădiri, nici copaci înalți. Cu cit mai mare este suprafața geamurilor la ferestre, cu atât mai luminoasă este camera. Norma minimă admisă se consideră suprafața geamurilor care dă într-o zi senină în locul cel mai îndepărtat din cameră o lumină egală cu 100 lx. De aici urmează că cu cit mai mare este suprafața încăperii, cu atât mai mare trebuie să fie suprafața geamurilor. Raportul dintre suprafața geamurilor și suprafața podelei se numește *coeficient de iluminare*. Pentru încăperile grupelor și cele de joc ale grădinițelor de copii din orașe se recomandă coeficientul de iluminare egal cu 1:4 și 1:5, iar în sate, unde clădirile se construiesc, de regulă, pe terenuri deschise din toate părțile se admite coeficientul de lumină egal cu 1:5-1:6.

Coeficientul de iluminare pentru celelalte încăperi trebuie să fie de cel puțin 1:8. Cu cit mai departe se află locul de geam, cu atât mai rău este el iluminat. Pentru iluminare suficientă adâncimea încăperii nu trebuie să depășească distanța dublă dintre podea și marginea de sus a ferestrei. Dacă adâncimea încăperii este egală cu 6 m, marginea de sus a geamului trebuie să se afle la distanța de 3 m de la podea. Nici florile care pot să absoarbă până la 30% de lumină, nici obiectele străine, nici storurile nu trebuie să împiedice pătrunderea liberă a luminii în încăperea, în care se află copiii.

În camerele grupelor și cele de joc se permit numai perdele înguste din pânză de culoare deschisă, ce se spală bine. Ele se prind de inele la marginea ferestrelor și se folosesc pentru a împiedica pătrunderea în încăperea a razelor solare directe. Nu se permite ca în așezămintele pentru copii geamurile să fie mate sau acoperite cu cretă. Ele trebuie să fie netede, de calitate înaltă.

Igiena auzului

Pentru iluminarea mai bună a camerelor de copii pereții și mobila se vopsesc în culori deschise, care reflectă maximum de lumină. Partea de jos a pereților (1-1,5-1,8 m de la podea), care se murdărește mai mult, se vopsește cu vopsele de ulei deschise, rezistente la apă caldă, săpun și soluții dezinfectante. Restul pereților se acoperă cu vopsea cu clei, iar tavanele se dau cu var. Pentru iluminarea artificială se folosește de obicei electricitatea. Pentru iluminarea camerelor de grupe cu suprafața de 62 m² se cer 8 lămpi cu capacitatea de 300 wt fiecare, ce atârnă în două rânduri (câte 4 becuri într-un rând) la înălțimea de 2,5-3 m de la podea. În dormitoarele cu suprafața de 70 m² se recomandă câte 8 becuri a câte 150 wt fiecare.

La vârsta preșcolară copiii se îmbolnăvesc adesea de *otită*, ceea ce înseamnă inflamația urechii medii. Această boală se datorește faptului că prin trompa lui Eustache, care este la copiii mici lată și scurtă, pătrund ușor microbii, ce se află pe mucoasa nazofaringelui. De aceea otita apare adesea în urma diferitor boli infecțioase, în special a pojarului, scarlatinei, tusei convulsive, gripei și guturaiului.

Dacă copilul se plânge de dureri în urechi sau i se înrăutățește auzul, trebuie consultat de urgență de medic-specialist. Otita neglijată poate avea drept urmare o boală foarte grea – meningita. Osificarea neterminată (parțială) a osului temporal ușurează pătrunderea microbilor în craniu.

În caz de otită procesul inflamator atinge și timpanul, ceea ce provoacă uneori slăbirea sau chiar pierderea completă a auzului. Pe un timp umed, rece și cu vânt urechile copilului trebuie ferite de răceală, care micșorează rezistența țesuturilor, contribuind astfel la apariția inflamației.

În conductul auditiv extern se acumulează ușor murdărie și cerumen, ceea ce provoacă iritație și mâncărime. Copiii, stăruindu-se să înlăture senzațiile neplăcute, recurg adesea la obiecte tari și chiar ascuțite (tocuri, creioane, agrafe). Cu aceste obiecte ei pot răni conductul auditiv și timpanul și pot introduce infecții în urechi. De aceea întreținerea urechilor în curățenie este una din principalele reguli de igienă.

În caz de mâncărime în urechi se vor face spălături cu apă caldă sau cu o soluție de apă oxigenată, folosind un tampon de vată. După aceea urechile se vor șterge cu un vârf de prosop.

Una din cerințele esențiale ale igienei auzului este ferirea aparatului auditiv de o iritație prea puternică și îndelungată și antrenamentul reacțiilor la sunete slabe și medii, mai ales la cele muzicale.

Igiena aparatului vocal la activitățile de muzică

Prima cerință igienică în educația vocală constă în a-l învăța pe copil să inspire corect aerul prin nas. Un rol deosebit în igiena și protecția vocii revine alegerii chibzuite a repertoriului de cântece în conformitate cu posibilitățile individuale și de vârstă ale elevilor. Nu le vom permite copiilor să forțeze sunetele, aceasta poate avea efecte dăunătoare asupra aparatului vocal.

Deprinderile vocale corecte, antrenamentul sistematic al vocii în cânt dezvoltă și perfecționează sistemul respirator și aparatul vocal al copilului. Orele de cânt se fac în încăperi, care corespund pe deplin cerințelor sanitaro-igienice: în săli de clasă bine aerisite, cu temperatura aerului de +18... +20°C și umiditate suficientă. Cantul în încăperi reci, umede, slab aerisite, traversate de curenți influențează negativ asupra aparatului vocal, duce la boli ale căilor de respirație. Când temperatura se schimbă brusc, de exemplu, venirea de la ger într-o încăpere caldă, nu este un moment potrivit pentru cântare. Prevenirea dereglărilor vocale. Se întâmplă cazuri când vocea copilului e stinsă, răgușită, puțin sonoră. Aceasta se întâmplă în consecința suprasolicitării coardelor vocale cu ocazia unui strigăt, vorbirii îndelungate cu voce exagerată. O supraîncordare bruscă a coardelor vocale poate provoca în ele hemoragii și formare de „noduri ale cântăreților”, care împiedică remarginația coardelor vocale și pot duce la pierderea vocii.

În timp de ger mare se va evita mersul prea repede, deoarece respirația în astfel de condiții devine frecventă, profundă, masele de aer prea rece trec prin laringe și pot duce la răcirea coardelor vocale. Din aceleași cauze nu vom permite copiilor să vorbească prea mult la ger. Orice fel de tulburare în activitatea aparatului vocal al copilului constituie un motiv serios de a consulta medicul.

Importanța aerului curat pentru organismul copilului

În dezvoltarea corectă a organismului copilului aerul curat joacă un rol deosebit de mare. Aerul din încăperile locative și școlare conține mai mult bioxid de carbon decât aerul de afară. Deci, sângele cedează în plămâni o cantitate mai mică din acest gaz. Acumulându-se în mediul intern al organismului, bioxidul de carbon frânează activitatea vitală a celulelor, reduce nivelul metabolismului în ele.

Pe lângă aceasta, în încăperile locative și școlare aerul conține, în cantități mari, particule de praf și microbi, printre care există și agenți de boli infecțioase. Când copiii se află zilnic, pentru câteva ore, la aer liber, mai ales în livezi, parcuri, în câmp sau pădure, metabolismul gazos din plămâni lor sporește considerabil. Aceasta constituie o condiție importantă de dezvoltare normală a organismului de copil. Iată de ce este atât de important să organizăm regimul de zi al copiilor în așa fel, încât ei să se poată plimba nu mai puțin de două ore pe zi. În afară de aceasta, orele de cultură fizică se vor face de preferință afară, ori de câte ori se prezintă ocazia. E greu de supraapreciat rolul antrenamentului de iarnă al copiilor prin schiere, patinaj, jocuri sportive la aer liber, precum și al competițiilor, turismului și excursiilor la natură, efectuate în afara orelor de clasă. O mare importanță are și munca agricolă pe lotul experimental școlar. Pe vreme caldă ferestrele claselor se țin deschise, iar în timpul gerurilor de iarnă sala de clasă se aerisește la fiecare recreație.

Se va acorda o atenție cuvenită și educației igienice a copiilor, precum și lucrului de inițiere a părinților în această materie. Aerisirea obligatorie a odăilor de locuit, mai ales înainte de culcare, somnul cu ferestruica deschisă chiar și în anotimpurile reci, curățarea umedă a camerelor locative, înlăturarea prafului de pe mobilă cu o cârpă umedă – toate acestea trebuie să devină obișnuință nestrămutată pentru fiecare copil.

Aflarea la aer liber timp de câteva ore pe zi, precum și aerisirea localurilor au un rol deosebit și în călirea organismului, deoarece sporește nivelul lui de rezistență față de bolile de răceală.

Nutriția, alimentația și dezvoltarea copilului preșcolar

Prin **nutriție** se înțelege totalitatea fenomenelor care se produc în corpul omenesc după introducerea alimentelor. În acest sens, noțiunea de nutriție este întrebuițată în locul noțiunii de metabolism. Nutriție și alimentație copilului reprezintă capitolul cel mai important din puericultura, **pentru că de acestea depind buna dezvoltare a copilului și starea sănătății sale**, mai ales în primul an. În timp ce alimentația adultului urmărește întreținerea organismului și repararea unor pierderi celulare, la copil alimentația trebuie să asigure în plus creșterea tuturor țesuturilor. Principiile alimentare fac parte din mediul extern și reprezintă una din cele mai importante căi prin care mediul influențează organismul. Pe de altă parte, modificarea alimentației ne dă posibilitatea să conducem, să dirijăm dezvoltarea organismului copilului.

Regimul alimentar trebuie să fie compus din:

- alimente generatoare de energie = hidrați de carbon și grăsimi;
- alimente plastice = proteice (albuminoide);
- apă, săruri minerale și vitamine.

Fiecare dintre acestea trebuie să se găsească în alimentație în anumite proporții, diferite după vârsta copilului și starea de sănătate a acestuia.

Vitaminele

Importanța vitaminelor. În rația alimentară trebuie să fie prezente niște substanțe organice speciale, care au căpătat denumirea de *vitamine*. S-a stabilit, că multe vitamine intră în componența fermentilor. Consumarea lor insuficientă schimbă mult activitatea organismului, ducând la tulburări metabolice și boli grave. Starea organismului, survenită în urma lipsei în alimentație a unei ori altei vitamine, se numește avitaminoză.

Starea organismului, survenită în urma administrării insuficiente de vitamine, se numește *hipovitaminoză*. În alimentele, chiar bogate în vitamine, conținutul lor este mic. Pe lângă aceasta, multe vitamine sunt puțin stabile. Ele se distrug sub acțiunea temperaturii înalte, a razelor solare sau prin păstrare îndelungată. Vitaminele se formează în special în plante. Cu alimentele vegetale nimeresc în organismul animalului. De aceea conținutul de vitamine în produsele animaliere depinde în mare măsură de hrana animalului. Așa, laptele de vară conține mult mai multe vitamine decât laptele de iarnă, deoarece vara vacile se hrănesc cu nutreț proaspăt, pe când iarna cu fân, ce conține mai puține vitamine.

Nevoia de vitamine la un om adult depinde în special de pierderea lor în legătură cu distrugerea parțială, ce are loc în organism. La copil nevoia de vitamine e mai mare, întrucât pentru un organism în creștere ele sunt necesare și ca un component al substanței vii neoformate.

Alimentația copilului preșcolar (3-7 ani)

Regimul alimentar la această vârstă trebuie să fie variat și abundent. El trebuie să acopere calorii necesare: 70-80 cal/kg corp în 24 de ore. De asemenea, trebuie să fie echilibrat din punct de vedere al raportului dintre proteine, lipide și glucide, ținând seama că preșcolarul are nevoie de:

- 2-2,5 g de proteine/kg corp pe zi;
- 2-3 g de lipide/kg corp pe zi;
- 10-12 g de glucide/kg corp pe zi.

În alcătuirea regimului se ține seama de particularitățile anatomiei și fiziologiei acestei vârste, precum și de gustul copilului. Creșterea în greutate și înălțime continuă, dar într-un ritm mai lent, în schimb activitatea musculară și cerebrală sunt intense. Aparatul digestiv, în continuă perfecționare, nu funcționează încă la fel ca la adult, de aceea copilul preșcolar nu poate să mănânce la fel ca adultul.

Numărul meselor este încă mare: 4 pe zi.

Masa de dimineață trebuie să cuprindă 20-25% din totalul de calorii, cea de *prânz* 40-45%, *gustarea* 10%, iar *masa de seară* 20-30%.

Hrana cea mai consistentă va fi gata *dimineața și la prânz*. Laptele va fi redus la 400g în 24 de ore și va fi dat dimineața sau seara, socotindu-se în această cantitate și laptele necesar pentru pregătirea unor mâncăruri.

Grăsimile vor fi reprezentate nu numai prin unt, ci și prin alte grăsimi animale și vegetale. Oul poate fi dat chiar în fiecare zi.

Carnea se fă fiartă, dar nu mai trebuie tocată, ci friptă la grătar sau prăjită. Nu se va da carne la masa de seară. Făinoasele constituie un material energetic important, de care copiii au nevoie la această vârstă. Legumele și fructele sunt foarte necesare nu numai pentru aportul de săruri și vitamine, dar și pentru că se opun tendinței fiziologice la constipație.

Vitaminele foarte necesare dezvoltării copilului vor fi date în plus prin adăugarea de sucuri proaspete (*lămâie, roșii, morcovi, sfeclă*) la mâncarea fiartă, înainte de a fi servită. Orele de masă pot fi aceleași ca și pentru copilul mic. Gustarea de la ora 10 poate fi suprimeată. Copilul preșcolar va mânca la masă cu părinții, perfecționându-și ținuta în timpul mesei și bunele deprinderi, în general. Alcoolul, condimentele sunt interzise. Se permit murăturile (mai ales pregătite cu apă sărată, nu oțet) și se vor evita cârnurile conservate, vânatul.

2.2. Probe, jocuri, exerciții aplicate în cadrul activităților de Educație fizică și Educație pentru sănătate

Aplicarea Scalei Ozeretzki cu probele respective, în diagnosticarea nivelului de dezvoltarea a psihomotricității copilului la debutul școlar

Pentru vârsta de 6-7 ani (grupa pregătitoare) au fost aplicate următoarele probe [21]:

✎ Proba 1

Copilul, cu ochii deschiși, stă pe gamba dreaptă, cu gamba stângă îndoită în unghi drept la nivelul genunchiului, cu coapsa stângă paralelă cu cea dreaptă, ușor în abducție, mâinile întinse pe lângă corp. Dacă gamba stângă este lăsată în jos, se intervine și se reia poziția indicată. După 30 secunde se schimbă piciorul de sprijin (respectiv gamba stângă); durata 10 secunde pentru fiecare gambă. Proba nu este reușită dacă subiectul lasă în jos mai mult de trei ori gamba ridicată, dacă atinge o singură dată solul cu gamba ridicată, dacă părăsește locul, dacă a sărit sau s-a ridicat pe vârful picioarelor, dacă s-a balansat. Se notează cu „+” reușita cu ambele picioare și cu 1/2 „+” reușita cu un singur picior. Se permit două încercări pentru fiecare gambă.

✎ Proba 2

Subiectul aruncă o minge de cauciuc, cu diametrul de 8 cm, pentru a atinge o țintă fixă situată la 1,5 m distanță, la înălțimea capului său, pe un panou cu dimensiunile de 25x25 cm. Mingea este aruncată în linie dreaptă spre panou, fără avânt, cu gamba stângă în față, când aruncarea se face cu mâna dreaptă, și invers; nu se permit călcâiele unite sau vârfulurile picioarelor depărtate. Mingea poate atinge centrul sau latura panoului. Băieții trebuie să lanseze mingea de trei ori, iar fetele de patru ori. Proba nu este reușită dacă a atins ținta mai puțin de două ori cu mâna dreaptă și niciodată cu mâna stângă (pentru cei cu dominanța mâinii drepte) și invers (pentru cei cu dominanța mâinii stângi). Se notează cu „+” reușita cu ambele mâini și cu 1/2 „+” reușita cu o singură mână (se notează care). Nu se reia proba.

✎ Proba 3

Subiectul care cu picioarele înainte, deasupra unei corzi întinse la o înălțime de 20 cm de pământ, fără elan, cu gambele îndoite la nivelul genunchiului. Un capăt al corzii este fixat, iar celălalt este ținut de o greutate pentru a cădea ușor dacă este atinsă. Subiectul sare de trei ori și se observă dacă acesta cade pe călcâie sau pe vârfulurile picioarelor. Proba este validată dacă din trei sărituri reușește cel puțin două. Proba nu este validată dacă, deși a sărit coarda, cade sau atinge pământul cu mâinile. Se permite o a doua încercare.

☞ **Proba 4**

Copilul așezat în fața mesei, având dinainte o coală de hârtie, cu creionul în mâna dreaptă și cu brațul sprijinit, este pus să deseneze, traseze, cât poate de repede, la semnal, linii verticale (pot fi inegale) între liniile orizontale ale foi; durată – 15 secunde pentru fiecare mână. Proba nu este reușită dacă a trasat mai puțin de 20 linii cu mâna dreaptă și mai puțin de 12 linii cu mâna stângă (invers pentru cei cu dominantă mâinii stângi). Liniile trasate peste și sub cele orizontale nu se iau în considerație, dacă depășesc 3 mm. Se notează cu „+” reușita cu ambele mâini și cu 1/2 „+” reușita cu o singură mână (se notează care). Se permite o a doua încercare pentru fiecare mână.

☞ **Proba 5**

Copilul, în timp ce merge, ține în mâna stângă o bobină din care desface un fir pentru a-l depăna pe indexul mâinii drepte. După 5-10 secunde se reia proba cu schimbarea mâinilor (bobina în mână dreaptă, cu depănare pe indexul mâinii stângi); durată – 15 secunde pentru fiecare mână. Proba nu este reușită dacă, în timp ce execută mișcările cu mâinile, schimbă mai mult de trei ori ritmul mersului, dacă se oprește pentru a desface firul, dacă merge și se uită desfacă firul, dacă nu execută proba cu ambele mâini. Pentru fiecare mână se permite o a doua încercare. Se indică în protocol dacă proba este reușită doar pentru o mână. Se dă subiectului un ciocan și i se cere să lovească cu el, de mai multe ori, în masă (întâi cu dreapta, apoi cu stânga). Proba nu este reușită dacă se fac mișcări suplimentare (arată dinții, încrețește fruntea, strânge din buze etc.) sau dacă reușește numai cu o mână. Se permite o a doua încercare.

☞ **Proba 6**

Subiectul cu ochii deschiși și mâinile la spate, se așează pe vârful picioarelor unite și îndoiaie trunchiul în unghi drept, fără să îndoiaie gambele la nivelul genunchiului; durată – 10 secunde. Proba nu este reușită dacă îndoiaie mai mult de două ori gambele, dacă părăsește locul sau atinge solul cu călcâiele. Nu se acceptă a doua încercare.

☞ **Proba 7**

Subiectul este așezat la o masă pe care examinatorul a fixat un labirint cu dimensiunile de 15 cm, desenat pe o foaie de hârtie. La semnal, cu creionul în mâna dreaptă, subiectul trasează o linie neîntreruptă, de la intrare până la ieșirea din labirint. După 30 secunde, proba se reia cu mâna stângă; durată – 1 minut și 30 secunde pentru execuția cu mâna dreaptă și 2 minute și 30 secunde pentru execuția cu mâna stângă (invers pentru cei cu dominanța mâinii stângi). Proba nu este reușită dacă pentru mâna dreaptă linia desenată iese de mai mult de două ori cu dominanța mâinii stângi) sau este depășit timpul fixat. Se notează + execuția bună cu ambele mâini și 1/2 + execuția cu o singură mână (se notează care). Se permite a doua încercare pentru fiecare mână.

☞ **Proba 8**

Subiectul, cu ochii deschiși, parcurge în linie dreaptă o distanță de 2 m. La start, copilul trebuie să pună gamba stângă înaintea celei drepte, călcâiul stâng în fața piciorului drept, să înainteze în linie dreaptă până la punctul final indicat, punând alternativ călcâiul unui picior în fața vârfului celuilalt. Timpul nu este standardizat. Proba nu este reușită dacă subiectul părăsește linia dreaptă, dacă se balansează sau nu atinge cu călcâiul unui picior vârful celuilalt picior. Sunt permise 3 încercări.

Proba 9

Subiectul aflat în picioare, în fața unei mese, are în mână un pachet de cărți (36 de cărți de joc). La semnalul examinatorului, le împarte în patru grupuri, în locuri fixate anterior (distanța dintre grupurile de cărți este echivalentă cu lungimea unei cărți de joc). Se permite ca degetul mare de la mână stângă să pregătească, împingând cartea care urmează a fi distribuită. Cărțile trebuie așezate una peste alta și, dacă nu le pune bine de la început, trebuie să i se atragă atenția și să corecteze. Nu se permite umezirea degetelor. Dacă ia două cărți odată întrerupem proba și o reluăm cu mâna stângă; durata – 35 de secunde pentru mâna dreaptă și 45 de secunde pentru mâna stângă (invers pentru cei cu dominanța mâinii stângi). Proba nu este reușită dacă acțiunea de împărțire a cărților nu este finalizată în timpul fixat. Se notează cu „+” reușita cu ambele mâini și cu 1/2 „+” reușita cu o singură mână. Se permite o a doua încercare cu fiecare mână.

Jocuri, exerciții la „Dezvoltarea fizică și fortificarea sănătății”

Activitatea fundamentală în educația timpurie este *jocul*, drept formă de organizare care susține, în cel mai înalt grad, dezvoltarea psihică, prin antrenarea psihomotorie, senzorială, intelectuală și afectivă, reprezintă o parte esențială a procesului de învățare și dezvoltare a copilului.

În instituția de educație timpurie, *jocul* dobândește statut de *strategie ludică de învățare* prin faptul că integrează în structura sa mai multe metode și forme de organizare tipice procesului educației timpurii, fiind aplicat în situații multiple, în context *formal și nonformal*. Deși copiii nu se joacă cu scopul de a învăța, ei învață jucându-se.

Activitatea de educație psihomotrică contribuie la menținerea și întărirea sănătății, la creșterea capacității fizice și intelectuale, la dezvoltarea armonioasă și morală a copiilor, la formarea în rândul acestora a unor deprinderi sănătoase de muncă și viață.

Domeniul psihomotric are în vedere coordonarea și controlul mișcărilor corporale, mobilitatea generală și rezistența fizică, abilitățile motorii și de manipulare. Prin urmare, activitatea motrică favorizează dezvoltarea tuturor proceselor psihice: cognitive, afective și volitive. Prin jocul motric, copilul, ca participant activ, își dezvoltă atât calitățile motrice, cât și percepțiile complexe: spațiale, chineestetizice, temporare etc.

Prin „*jocurile de mișcare*” urmărim stimularea viețuirii bucuriei mișcării. Prin intermediul jocurilor bucuria și voia bună trebuie să devină motiv și flux de forțe pentru mișcarea corporală.

Datorită impresiilor sale senzoriale, organismul reacționează ca un întreg față de tot ce i se întâmplă. Când un copil vede, aude, gustă sau miroase, el face aceasta cu întregul său corp. Când i se întâmplă ceva frumos, sare în sus de bucurie, reacționând la aceasta tot într-o manieră integrală. Deci trupul, constituția corporală, în totalitatea sa, își primește cele mai importante impulsuri stimulatoare prin simțuri.

Astfel, experiența de sine și conștiința de sine se dezvoltă apoi pe baza acestor experiențe senzoriale ale copilăriei, sprijinite de funcțiile corpului legate de ele. Este recomandat să se acorde o atenție deosebită organizării conținuturilor sub formă de joc în cerc, însoțit de poezii ritmate și cântece.

Legătura dintre mișcările trupului și imaginile mijlocite prin cântec și vorbirea ritmică formează o punte între trăirea lăuntrică și mișcarea exterioară. Prin aceste jocuri se ordonează nu numai gama de mișcări ci se cultivă competențele sociale ale copilului. Se recomandă folosirea unui limbaj accesibil copiilor, precum și descrierea jocurilor sub forma unor imagini sugestive.

Pentru clasa pregătitoare și clasa I imaginile create de profesor vor avea ca punct de plecare basmele și poveștile cu tâlc.

Este esențial ca regulile jocurilor să fie explicate clar, pe înțelesul copiilor, iar profesorul să fie foarte atent ca acestea să fie respectate cu strictețe. Raportarea copiilor la reguli, balansul între dorința de a câștiga și respectarea regulilor jocului oferă informații prețioase despre dezvoltarea copiilor și despre nevoile lor sufletești pentru întărirea unei atitudini morale adecvate.

La grupa pregătitoare copiii au, încă, foarte puțin spațiu personal, simt nevoia de a sta lângă adulți, în brațele lor, au nevoie să-i atingă și să-i simtă pe ceilalți. Îi putem ajuta prin jocuri de genul: *Trecerea prin tunel / Căsuța șoricelului*.

Se organizează predominant *jocuri în cerc*.

Cercul oferă protecție, securitate și sentimentul apartenenței grupului.

Activitatea jocului se deplasează, de la grupa pregătitoare spre clasa I, astfel:

- în interiorul cercului, prin jocuri de genul: *Ursul doarme, Cățelul și pisicuța, Unde e inelul, Cutia misterioasă, Volei cu balonul, Cartoful/mingea fierbinte, Mâța*.
- în exteriorul cercului, prin jocuri de genul: *Am pierdut o batistuță!, Bună dimineața, vecine!, În căsuța din pădure, Omul negru*.
- în interiorul și în exteriorul cercului, prin jocuri de genul *Șoarecele și pisica*.
- deschiderea cercului prin jocuri de genul: *Podul de piatră, Țăranul e pe câmp, Mingea călătoare pe pod sau prin tunel*.

Pentru trăirea conștientă a simțurilor se pot folosi jocuri de genul:

- **exerciții-joc de stimulare a atenției vizuale:** *Ce obiect am scos?, Ce lipsește din sală?, Găsește asemănările / deosebiri, Fluturii își caută florile, Ghiciți ce lipsește*.
- **exerciții-joc de stimulare a atenției auditive:** *Vocea șoptită, De unde se aude?, Cuvinte ritmate, Telefonul fără fir, Cine s-a mișcat?*

În momentul alegerii jocului de mișcare în cadrul activităților psihomotrice trebuie avute în vedere următoarele cerințe:

- jocurile să aibă reguli simple: să fie accesibile, să nu pericliteze însușirea corectă a unor deprinderi de bază.
- în întreceri și în jocurile pe echipe să se acorde fiecărui copil, pe rând, rolul de conducător. Această măsură are scopul de a-l mobiliza intens pe copil. În același timp, această practică constituie o recompensă pentru activitatea desfășurată.
- întrecerile și jocurile să prezinte dificultăți de realizare de la o etapă la alta, pentru a dezvolta capacitatea de adaptare psihomotrică.
- din punct de vedere al conținutului motric, ele nu trebuie să dubleze alte genuri de exerciții care fac parte din activitatea respectivă.

Propunem în cele ce urmează unele jocuri motrice valorificate cu succes în activitățile din grădiniță. Jocuri didactice folosite pentru dezvoltarea calităților motrice de bază: *jocuri pentru alergare, jocuri pentru sărituri, jocuri pentru aruncări, jocuri de târâre, jocuri de cățărare și escaladare, ștafete, jocuri dinamice*.

Jocuri pentru alergare

„Lupul și mielul”

Copiii sunt dispuși în formație de cerc, ținându-se de mâini. Unul dintre ei primește rolul de „miel” și stă în mijlocul cercului, altul de „lup” și stă în afara formației. Înainte de începerea jocului se fixează trei porți în dreptul cărora copiii nu se țin de mâini și stau la distanța de un pas. La începerea jocului, „lupul” intra pe o poartă și caută să prindă „mielul”, dar acesta aleargă ieșind sau intrând în cerc numai prin locurile marcate. Când „lupul” prinde „mielul” vor fi numiți în roluri alți copii.

„Roata”

Copiii sunt împărțiți în 3-4 echipe și fiecare formează un cerc, ținându-se de mâini. La comandă, copiii încep să alerge în cerc spre dreapta, iar la următoarele comenzi schimbă alternativ direcția de alergare spre stânga și spre dreapta de mai multe ori. La comanda de oprire, echipele se opresc în ghemuit, fără să se desprindă de mâini.

„Veverițele”

Copiii sunt așezați în formație de cerc. În jurul fiecăruia se desenează un cerc cu diametrul de 30 cm în care se pune un număr mare de nuci. La comanda „veverițele” aleargă spre cercul cu nuci, iau câte o nucă și o depun în cuiburile lor. La comanda „*Veverițele la cuiburi!*” copiii își reiau locurile și numără nucile. Înving „veverițele” care au cele mai multe nuci.

Jocuri pentru sărituri

„Iepurașii”

Copiii sunt așezați în mai multe cercuri desenate care reprezintă „viziunile iepurașilor”. În partea opusă este desenat un dreptunghi „grădina de zarzavat”, iar în apropiere un alt cerc „cușca câinelui de pază”. La începutul jocului, „iepurășii”, imitând mersul animalului, sar în grădina să mănânce zarzavat. Câinele aleargă după ei căutând să-i prindă. Iepurașii fug spre vizuini, cel prins este dus în cușcă.

„Prinde, prinde!”

Copiii sunt așezați în formație de cerc cu fața spre centru. În mijlocul centrului stă educatoarea. Ea are în mână un băț de care este prins un balon și apropie balonul de câte un copil din cerc și spune „Prinde, prinde!”. Când copilul vrea să prindă balonul, educatoarea ridică bățul, iar pentru a-l ajunge el trebuie să sară.

Jocuri pentru aruncări

„La vânătoare”

Copiii sunt așezați pe mai multe rânduri. La distanțe de 3 m înaintea primei linii se fixează mai multe ținte care reprezintă animale jucării: lup, urs, veverița, leu, vulpe, iepure etc. La comanda „*Foc!*” copiii din prima linie aruncă mingea în ținta din fața lor. Copiii care lovesc ținta au dreptul să o ia. Câștigă „vânătorii” care au lovit ținta de mai multe ori.

„Apărarea cetății”

Pe terenul de joc se trasează un cerc cu raza de 1,5m în mijlocul căruia se așează 10 popice care reprezintă „cetatea”. Copiii sunt așezați în jurul „cetății” la distanța de 3m. La semnal, pe rând, copiii vor încerca să doboare popicele cu o minge. „Apărătorul cetății” caută să împiedice ca mingea să doboare popicele. Jocul continuă până sunt doborâte toate popicele.

Jocuri de târâre

„Împinge mingea”

Copiii sunt împărțiți în două echipe așezate față în față la distanța de 2,5 m între ele. În fața fiecărei echipe este trasată o linie de pornire. La comandă, primul copil dintr-o echipă se culcă în așa fel ca o minge de plajă și începe să se deplaseze cu târâre și să împingă mingea cu capul spre linia de sosire. Când ajung la aceasta se opresc, iar primul copil din cealaltă echipă preia mingea și pornește parcurgând același traseu.

„Alunecăm”

Copiii sunt așezați pe șiruri și înaintea fiecărei echipe se află câte o bancă. La semnal, primii din fiecare echipă se așează în culcat înainte pe banca cu brațele întinse, apucând cu mâinile de marginea acesteia, picioarele întinse și apropiate. La comandă, începe alunecarea spre capătul celălalt al băncii folosindu-se numai de brațe. Când au ajuns la capăt se ridică și trec la coada șirurilor.

Jocuri de cățărare și escaladare

„Maimuțele vesele”

Copiii sunt urcați pe scări fixe care reprezintă „copacii”, iar ei au rol de „maimuțe vesele”. Ele se deplasează la dreapta sau la stânga prin mutarea brațelor și picioarelor în sensul deplasării spunând versurile:

„Sus e bine, jos e bine!

Fă acum și tu ca mine!”

La terminarea versurilor sar, fac rostogoliri etc. Va fi evidențiată „maimuța” care a executat mișcare cea mai hazlie.

„Vânatul veverițelor”

Copiii au rol de „veverițe” și stau pe scaunele care reprezintă „cuiburile”. La marginea terenului se află „cabana vânătorului”. Pe terenul de joc care reprezintă „pădurea” sunt puse nuci, alune, castane etc. La semnal, „veverițele” se dau jos din cuiburi, culeg diferite fructe și le duc în cuiburi. La semnalul „vânătorii” aleargă să vâneze „veverițele”, acestea se pot salva dacă se suie în „cuiburi” (pe scaunele). „Veverița” prinsă este scoasă din joc.

Ștafete

Prin intermediul *ștafetelor* am urmărit consolidarea și perfecționarea deprinderilor motrice învățate anterior în condiții variate de execuție și efort, desfășurate sub formă de întrecere. În conținutul acestora am inclus maximum două deprinderi însușite, iar alergarea a fost inclusă întotdeauna. Un efect crescut au avut deprinderile: alergarea, săritura liberă, aruncare-prindere, transportul de greutate, echilibrul, escaladarea. Deprinderile de echilibru, târâre, escaladare au fost plasate la începutul ștafetei fiind executate numai la ducere, urmate obligatoriu de alergare. Presupunând întrecerea, am alcătuit din efectivul de copii un număr de echipe făcând o repartizare numerică echilibrată, în principal pe criteriul potențialului motric. Deoarece într-o echipă am avut 5-6 copii, în cadrul ștafetelor am realizat o densitate corespunzătoare.

„Constructorii”

Copiii sunt împărțiți în două echipe egale așezate în formație de sir. În dreptul fiecărei echipe se așează o cutie cu cuburi, în față se trasează marcajul pentru mersul în echilibru și

o linie care reprezintă locul unde ei construiesc. Primii copii din fiecare echipă iau câte două cuburi, merg în echilibru cu mâinile întinse lateral până la locul marcat, lasă cuburile acolo, se întorc în alergare, ating pe următorii și-și ocupă locurile. Copiii au obligația să așeze cuburile în așa fel încât să construiască un zid. Sunt declarați buni constructori componenții echipei care au terminat primii și cel mai corect construirea zidului.

„Ștafeta cu obstacole”

Copiii au fost împărțiți în două echipe egale, așezate în formație de șir înapoia unei linii de plecare. Înaintea echipelor pe traseu, se pun în 3 locuri câte două coșulețe din material plastic pe care se sprijină câte un baston de gimnastică.

Distanța dintre obstacole este de 2m. La comandă, primii din fiecare echipă pornesc în alergare și sar peste obstacole. La întoarcere aleargă spre următorii coechipieri pe care îi ating pe umăr. Câștigă echipa care termină prima și parcurge corect traseul (fără să doboare bastonul).

„Cursa iepurelui”

Copiii sunt împărțiți în echipe egale ca număr, așezate în șiruri înapoia liniei de plecare. La 6-8m de această se trasează linia de sosire. Primii copii din fiecare echipă așteaptă semnalul de plecare în poziția ghemuit. La semnal, ei pornesc cu săritura iepurelui până la linia de sosire, înconjoară în alergare un ursuleț care marchează locul întoarcerii și revin în alergare la echipele lor, după ce au atins cu mâna pe umăr următorul coleg. Câștigă echipa care a terminat prima cursă.

„Toți la steguleț”

Copiii sunt împărțiți în două echipe egale, așezate în șiruri înapoia liniei de plecare. În fața echipelor se află o linie de plecare, iar la 5-6m o saltea. La semnal, primii pornesc, aleargă, se rostogolesc pe saltea, iau în mână un steguleț din suport îl flutură, îl pun la loc, aleargă spre echipa lor, îi ating pe umeri pe următorii și se așează la coada șirurilor. La sfârșit iese învingătoare echipa care a terminat prima și a executat mai corect mișcărilor.

„Atinge clopoțelul”

Copiii sunt împărțiți în două echipe așezate înapoia liniei de plecare. Înaintea fiecărei echipe, la distanța de 2m se află două buturugi (băncuțe) perpendicular pe direcția de deplasare. La comanda, primii din echipe aleargă până la buturuga, pe care o escaladează, sar de pe ea și aleargă până la clopoțelul suspendat, îl ating, se întorc în alergare, îi ating pe umăr pe următorii și se așează la coada șirurilor. Educatoarea evidențiază echipa care a terminat mai repede și mai corect.

„Cel mai bun țintaș”

Copiii sunt împărțiți în două echipe așezate pe șiruri înapoia liniei de ochire. În dreptul fiecărei linii se află o găleată cu mingi mici. La comandă, copiii din fiecare echipă iau câte o minge și o aruncă în coșul așezat la o distanță de 2-3m. După ce au aruncat, aleargă până la coș, îl ocolesc și se întorc atingându-l pe primul coleg din echipă. După aceea se așează la capătul șirului. Câștigă echipa care are mai multe mingi în coș.

„Cursa șerpilor”

Copiii sunt împărțiți în grupe egale ca număr. Echipele sunt așezate pe șiruri înapoia liniei de plecare. La câțiva metri de această se trasează linia de sosire. La comanda, primii copii se culcă în sprijin pe abdomen și încep să se târască (ajutându-se de abdomen) până la linia de sosire. Se ridică și se întorc alergând până la următorii care așteaptă în poziția culcat, îi ating pe umăr și apoi trec la coada șirurilor.

„Ferește-te de ursuleț”

Copiii sunt împărțiți în mai multe echipe egale ca număr așezate pe șiruri cu fața la capătul câte unei bănci de gimnastică. Pe fiecare bancă sunt așezate jucării „ursuleți”. La comanda, primii din fiecare echipă se urcă pe bănci și merg în echilibru, pășind peste „ursuleți” astfel încât să nu-i doboare. După ce au executat, aleargă și ating primii copii care așteaptă în rând apoi se așează la coada șirurilor. Câștigă echipa care a terminat prima și are cel mai mic număr de „ursuleți” doborâți.

„Nu atinge sfoara”

Copiii sunt împărțiți în echipe egale ca număr așezate pe șiruri, înapoia liniei de plecare. La distanța de 6-8m de această se fixează pe doi suporturi o sfoară la înălțimea de 0,50m. La semnal, primii din fiecare echipă aleargă aproape de sfoară unde se așează în culcat înainte și se târăsc pe antebrațe (deplasarea se execută cu sprijin numai pe antebrațe), picioarele menținându-se întinse, pe sub sfoara, fără să o atingă. După ce au trecut de ea, se ridică, se întorc în alergare prin exterior și se așează la coada șirurilor. Următorii pornesc când sunt atinși de colegii care încheie ștafeta. Câștigă echipa al cărei ultim component trece primul linia de sosire.

Jocuri dinamice

În cadrul ștafetelor am organizat întrecerea de 4-5 ori stabilind de fiecare dată clasamentul, iar la sfârșit echipa câștigătoare. Prin caracteristicile sale, jocul dinamic corespunde în cel mai înalt grad particularităților psihice ale preșcolarilor oferind acestora mari satisfacții. Utilizat în verigile de învățare, consolidare, perfecționare, jocul dinamic poate constitui tema a activității însă poate fi și mijloc pentru consolidarea, perfecționarea, aplicarea deprinderilor care au constituit tema activității.

„Mergi în cerc și aruncă”

Copiii sunt împărțiți în două echipe stau în fața liniilor de plecare trasate pe sol. În fața fiecărei echipe la distanța de 2-2,5 m se desenează câte un cerc. La semnal, un copil din fiecare echipă, cu o minge în mână aleargă, intră în cercul desenat și aruncă mingea cu ambele mâini primului copil din echipa sa. Cel care a aruncat trece în spatele șirului.

„Lovește clopoțelul”

Copiii împărțiți în două echipe pornesc de la linia de plecare târându-se pe antebrațe și împingând cu vârful picioarelor până la scăunelele de care au fost legați clopoței. Ii ating cu mana făcându-i să sune, iar în acel moment pornește următorul copil din șirul lui.

„Broscuțele sar în lac”

Se trasează pe sol un cerc mare, iar în mijlocul lui altul mai mic. Cercul mare este „lacul”, iar cel mic „insulița”. Copiii, așezați pe marginea cercului mare în sprijin ghemuit reprezintă „broscuțele”. La comanda „Broscuțelor, săriți în lac!”, toți copiii execută mai multe sărituri în lungime de pe loc, spre mijlocul cercului, spre „insulița”. Câștigă acel copil care, prin sărituri executate corect a ajuns primul pe „insulița”.

„Acrobații iscusiți”

Copiii sunt împărțiți în două grupe și sunt așezați în spatele liniei de pornire. În fața grupelor sunt așezate băncuțe pentru mersul în echilibru, iar la capătul băncuțelor saltele pentru săritură. La semnal pornește din fiecare grupă primul copil, se urcă pe băncuța, merge în echilibru, iar la capăt va cobori printr-o săritură în ghemuit. Ceilalți pornesc când copiii care au executat, s-au ridicat. Ei se întorc și se așează la capătul șirului.

În jocul „*Ursul și iepurașii*”, rolurile se împart astfel: un copil va fi „ursul” care are „bârlogul” stabilit și unde va sta ascuns, iar ceilalți sunt „iepurașii” care se mișcă liber executând sărituri cu deplasare, cu desprindere de pe ambele picioare, imitând săritura iepurașului și spunând versurile: „*Să culegem fragi și mure / De la ursul din pădure.*”

La comanda „*Vine ursul, nu mișcați!*” iepurașii se ghemuiesc și stau cu ochii închiși. În acel moment ursul iese din bârlog, se îndreaptă spre iepurași privind atent. Dacă un iepuraș se mișcă este luat captiv în bârlogul ursului o tură de joc. Când conducătorul jocului spune „ursul în bârlog” iepurașii aleargă veseli deoarece nu au fost prinși.

Pentru o viață sănătoasă și pentru un organism îngrijit, este imperios necesar ca orice copil să fie învățat să respire corect. Perfecționarea actului automat se face prin exercițiu: inspirație pe nas, expirație pe gură („*Mirosim floarea*”, „*Suflăm în lumânare*”). Trebuie știut ca inspirația pe gură conduce aerul rece, umed sau uscat, direct în plămâni, ceea ce poate genera boli ale nasului și gâtului, eventual ale plămânilor, în timp ce inspirația pe nas favorizează temperarea calorică a aerului, uscarea sau umidificarea lui, și curățarea sa de particulele de praf existente.

Un alt aspect care trebuie deprins prin și pentru jocurile de mișcare este poziția corporală corectă și sănătoasă, cu spatele drept, umerii trași înapoi și privirea înainte, complex armonios ce favorizează energizarea organismului printr-o bună respirație și funcționare organică.

Poezii-tranziții în dezvoltarea fizică și fortificarea sănătății

Pentru a evalua copilul la Aspectele: *Sănătate și nutriție; Îngrijirea și igiena personală; Securitate personală* cadrele didactice în cadrul activităților integrate vor utiliza următoarele poezii-tranziții.

ÎNVĂȚĂM CE E IGIENA (versurile de **Carmen Pițoi**)

*Tragem apa la closet
Dăm drumul la robinet!
Folosim de dimineață
Apa rece pentru față.*

*Dinții curățăm frumos,
Când în sus și când în jos.
Pasta, apoi apă de gură
Și ață pentru dantură.*

*Sare de baie, halat, un prosop:
Toate astea cu un scop!
De spumă sunt mângâiată
Și ies din cadă curată!*

*Iau gunoiul pe fâraș
Și scutur un covoraș.*

*Are mama gospodină
Sprintenă ca o albină.*

*Am avut azi masă mare:
Mulle feluri de mâncare!
Și-acum spăl vase de zor,
Mamei să-i fiu de ajutor.*

*Când oglinda nu-i curată,
Mă arată supărată.
Dar dacă o șterg nițel,
Chipul meu e iarăși vesel!*

*Fii și tu mereu curat,
Îngrijit și ordonat,
Fiindcă a ta sănătate
E mai bună decât toate!*

ÎNVĂȚ SĂ CIRCUL (versurile de **Carmen Pițoi**)

*Am crescut, suntem școlari,
Dovedim că suntem mari:
Mai întâi ne-asigurăm
Și pe urmă traversăm.*

*Scoți cățelul la plimbare?
Nu o iei pe strada mare!
Înțelege și Grivei
Că trotuaru-i pentru ei.*

*Când spre școală ne-ndreptăm,
Doar pe zebra traversăm.
Ai grijă la mașinuță!
Sora-l ține de mânuță.*

*Centura de nu și-o leagă
Stăm aici o zi întreagă!
Mama le spune mereu
Ce e bine și ce-i rău.*

*Gardul nu-l sări spre stradă,
Nu e pus de escaladă!
Mama te-a-nvățat de bine,
Pe trotuar e pentru tine!*

*Deși se grăbea de zor,
Așteaptă la semafor.
Când verdele iar clipește,
Abia atunci pornește.*

*Înțelegeți ce greșea?
Nu se merge pe șosea!
Pe trotuar dacă mergea
Prietenă ei o lăuda!*

*După minge nu-alerga,
e-n pericol viața ta!
Mingea-i pentru joacă, dar
Nu pe stradă sau trotuar.*

Model de activitate privind dezvoltarea fizică a copiilor în aer liber

Tema: **Starturi vesele**

„Cine face sport de mic, crește mare și voinic”

Data: 13.10.2017

Instituția de educație timpurie nr. 197 „Cheița de aur”

Grupa: pregătitoare

Educatoarea: Melnic Elena

Domeniul de activitate: Educație fizică și educația pentru sănătate

Forma de realizare: distracție sportivă

Forma de organizare: frontal, individual, în perechi, echipe

Scopul: Fortificarea sănătății copiilor și dezvoltarea deprinderilor motrice prin intermediul distracțiilor sportive, folosind jocurile, exercițiile și diferite probe sportive

Obiective operaționale:

- să utilizeze în jocurile mobile diferite obiecte;
- să participe la activități fizice, orientându-se în spațiu;
- să încerce activități noi care necesită mișcări fizice fără sprijin;
- să demonstreze independența în desfășurarea distracției;
- să acționeze în comun, dezvoltându-și spiritul de echipă;
- să demonstreze cunoașterea regulilor de siguranță în timpul jocurilor mobile și ștafete;
- Să manifeste emoții pozitive și curiozitate în cadrul jocurilor de mișcare;
- Să manifeste în timpul activității atitudine de cooperare, spirit de echipă, de competiție.

Strategii didactice: conversație, exercițiu, jocuri dinamice, explicația, demonstrația etc.

Resurse

- ✓ *Poster cu genericul distracției, cartonașe cu punctaj-juriu 1-5, baloane, ghirlande cu stegulețe;*
- ✓ *26 de diplome, 26 de medalii*
- ✓ *Tamburină, 1 fluier, 2 mingi, 2 bastoane, 6-8 popice, 4 cercuri, 52 de frunze din carton, 2 coșuri.*

Referințe bibliografice:

1. Curriculumul educației copiilor de vârstă timpurie și preșcolară (1-7 ani) în R. Moldova. Chișinău, 2008.
2. Standarde de învățare și dezvoltare pentru copilul de la naștere până la 7 ani. Chișinău, 2010.
3. Straliuc N. Educația fizică în grădiniță: 5-7 ani. Chișinău: Lyceum, 2014.

Decorul: Sala de sport este pregătită pentru Starturi vesele: mingi, cercuri, stegulețe, bastoane, popice, ghirlande cu stegulețe suspendate sus.

La un loc central este afișat genericul distracției: ***Cine face sport de mic, crește mare și voinic!***

Moment organizatoric: Organizarea, pregătirea materialelor necesare. Ambele echipe: Albinuțele și Fluturașii, merg în pas ritmic sub fon de muzică, fluturând din aripioare și aranjându-se în două coloane.

Cuvânt introductiv: Astăzi, vom desfășura o distracție sportivă cu genericul: Cine face sport de mic, crește mare și voinic! Între cele două echipe Albinuțele și Fluturașii. Veți da dovadă de sârguință, perseverență, organizare și disciplină. Indiferent de cine va câștiga trebuie să nu țineți ură, să fiți amabili și prietenoși.

*„Pân-a-ncepe noi concursul,
Vă prezint întâi de toate
Făcătorul de dreptate!”*

Membrii juriului:

Urmează salutul echipelor. Oferim cuvânt echipelor pentru a se prezenta.

Proba nr. 1. Salutul echipelor

Salutul echipei Albinuțele

*Salutare, bun găsit,
Albinuțele au venit!
Zum, zum, zum, știți voi oare?
Noi venim din grupa pregătitoare.
Hai, ieșiți toți la mișcare
S-avem sănătate mare!
Azi aici ne-am adunat,
Nu la vorbă, nici la sfat.
La un start de probe alese
Cu fluturașii, echipe adverse.
Albinuțe curajoase suntem,
Știm în multe jocuri să ne jucăm.
Niciodată pe loc nu stăm,
Sportul zilnic practicăm!
Biruința e de partea noastră!
Și, desigur, cu susținerea dumneavoastră!*

Salutul echipei Fluturașii

*Da, da, da, da, da
Astăzi noi vom câștiga.
Voi, albinuțelor, tare bine știți
Că fluturașii sunt foarte iscușiți!
Noi suntem fluturași isteți,
Curajoși, descurcăreți.
Noi curaj avem în toate
Cine să ne-ntreacă poate?
Așteptăm cu mare nerăbdare
Să-nvingem mic și mare!
Suntem veseli, zâmbăreți,
Rapizi și îndrăzneți!
La starturi vesele vom participa
Cu siguranță vom câștiga!*

**(Arată încrezute spre public și spre juriu. Aplauze.)*

Moderatorul: *Iar acum cu mic, cu mare,
Hai cu toți la-nviorare!*

Până juriul stabilește punctajul pentru prima probă, ne vom pregăti organismul pentru efort.

Pregătirea organismului pentru efort.

Mers obișnuit recitând motto-ul activității:

*E dator și mic și mare
Ca să facă înviorare
Ca mai mulți ani să trăiască
Iar cei mici voinici să crească!*

Unui–doi, mergem în lanț șerpuitor, imitând următoarele mișcări:

Merg soldații-n pas vioi, tot la fel mergem și noi, 1-2, 1-2 (se imită mersul soldatului).

Pot să fiu un uriaș, pasul meu are doi pași, 1-2, 1-2 (se imită mersul uriașului).

Pot să fiu și un pitic și să merg cu pasul mic, 1-2, 1-2 (se imită mersul piticului).

Moșul merge-ncetișor, că-i bătrân și toate-l dor, 1-2, 1-2 (se imită mersul moșneagului).

Iar ștregarul face saltul de pe un picior pe altul, 1-2, 1-2 (se imită pasul ștregarului).

Se anunță punctajul după fiecare probă.

Proba nr. 2. Jocul Adunăm frunzele

După semnalul fluierului, ambele echipe – *Albinuțele și Fluturașii* – vor alerga printre popice cu coșul în mână, până la stegulețul de finis și vor lua de jos câte o frunză, le pun în coș. Înconjoară stegulețul de finis și aleargă la linia de start, transmite coșul următorului copil, după care jucătorul ce a transmis coșulețul se aranjează la coada coloanei.

Principalele reguli: Participanții își așteaptă coechipierii la linia de start.

Proba nr. 3. Plimbarea harbuzului

Participanții ambelor echipe se aranjează în 2 coloane. Fiecare conducător primește câte o minge (forma harbuzului). Mingea (harbuz) este plimbată (rostogolită) cu un baston tur-retur pe un traseu de 3-4 metri, ocolind stegulețul, apoi transmisă următorului jucător, după care jucătorul ce a transmis mingea se aranjează la coada coloanei. Învinge echipa care a terminat mai repede.

Proba nr. 4. Mingea buclucașă

Copiii vor conduce o minge la piept în perechi, poziția mâinilor: la spate. De la linia de start conducerea se va realiza prin pași laterali până la steguleț. Înapoi copiii aleargă ținându-se de mână, transmitând mingea următoarei echipe perechi.

Principalele reguli: Mâinile stau la spate, copiii nu se ajută cu mâinile. Dacă au scăpat mingea, jocul se reia din locul unde a fost scăpată mingea. Pentru nerespectarea regulilor se penalizează cu scăderea unui punct din punctajul maxim.

Proba nr. 5. Stegulețul

De la linia de start se va conduce stegulețul sărind din cerc în cerc. Înconjoară stegulețul de finis și aleargă la linia de start, la fel sărind din cerc în cerc și transmite stegulețul următorului copil, după care jucătorul ce a transmis stegulețul se aranjează la coada coloanei.

Principalele reguli: Participanții își așteaptă coechiperii la linia de start.

Proba nr. 6. Tunelul

Echipele sunt aranjate în două coloane, picioarele le țin larg depărtate, formând un tunel și transmit mingea printre picioare, ultimul copil din coloană trece în fața coloanei transmițând mingea. Învinge echipa care termină mai repede.

Proba nr. 7. Podul

Echipele sunt aranjate în două coloane, cu mâinile ridicate sus, formând un pod din mâini și transmit mingea din mână în mână, ultimul copil din coloană trece în fața coloanei transmițând mingea. Învinge echipa care termină mai repede.

Proba nr. 8. Săritură cu mingea

Participanților li se dă o minge care o pun între picioare și o țin cu suportul genunchilor, la comanda de start, participanții încep să sară cu ea până la stegulețul de finis și înapoi la linia de start.

Principalele reguli: Dacă au scăpat mingea, jocul se reia din locul unde a fost scăpată mingea. Pentru nerespectarea regulilor se penalizează cu scăderea unui punct din punctajul maxim.

Revenirea organismului după efort.

Până ce juriul stabilește punctajul total, noi ne vom juca în jocul Chipărușul.

Între timp juriul face totalurile activității, pregătesc diplomele, medaliile

Jocul Chipărușul

Copiii formează un cerc, se alege un copil-chipăruș care va sta în mijlocul cercului, ceilalți copii merg pe cerc recitând versurile: Chipăruș cu nas umflat, prin grădină ce-ai căutat?

Copilul-chipăruș își alege un copil cu care dansează în mijlocul cercului iar ceilalți copii se opresc, bat din palme și recită versurile: Am căutat o roșioară, frumușică rumeoară (2 ori).

Se încheie jocul. Educatorul întreabă cum participanții s-au simțit, ce dificultăți au întâlnit. Copiii vin cu un mesaj de încheiere:

*Fă gimnastică și jocuri
Și aleargă cât ești mic,
De voiești să crești mare
Și voinic.
Sportul este important,
Crești frumos, curat, înalt.
Faceți sport, că-i bucurie
Trăiți viața-n veselie.*

Aprecieri și recomandări.

Totalurile juriului.

Înmânarea diplomelor, medaliilor. Aplauze.

Bibliografie:

Documente normative

1. Cadrul de referință al Educației timpurii din Republica Moldova. Grupul de lucru: Veronica Clichici [et al.]; coord. naț.: A. Cutasevici, V. Crudu; experți-coord. naț.: Vl. Guțu, M. Vrânceanu. Chișinău: Lyceum (F.E.-P. „Tipogr. Centrală”), 2018.
2. Curriculum pentru Educație Timpurie. Echipa de elab.: Mihaela Pavlenco [et al.]; coord. gen.: A. Cutasevici, V. Crudu; experți-coord. naț.: Vl. Guțu, M. Vrânceanu. Chișinău: Lyceum (F.E.-P. „Tipogr. Centrală”), 2019.
3. Curriculumul educației copiilor de vârstă timpurie și preșcolară (1-7 ani) în Republica Moldova. Bolboceanu A., Cemortan S. [et al.]. Chișinău, Cartier, 2008.
4. Organizarea procesului educațional în instituțiile preșcolare în anul 2014-2015. Scrisoare metodică. M. Vrânceanu, C. Cincilei, V. Pelivan [et al.]. Ministerul Educației. Chișinău, 2016.
5. Regulamentul cu privire la organizarea obligatorie a pregătirii copiilor pentru școală de la vârsta de 5 ani, aprobat prin decizia Colegiului Ministerului Educației și Tineretului nr. 6.3 din 27 aprilie 2006. In: Buletin informativ, 2006, nr. 3, p. 5.
6. Standarde de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani (variantă revăzută/dezvoltată). Coord. naț.: A. Cutasevici, V. Crudu; experți-coord. naț.: Vl. Guțu, M. Vrânceanu; echipa de elab.: Mihaela Pavlenco [et al.]. Chișinău: Lyceum (F.E.-P. „Tipogr. Centrală”), 2019.
7. Standarde de învățare și dezvoltare pentru copilul de la naștere până la 7 ani: Standarde profesionale naționale pentru cadrele didactice din instituțiile de educație timpurie. Vârtosu L., Pânzari A., Velișco N. [et al.]. Chișinău, S.n. (Tipogr. „Sirius”), 2013.

Literatura de specialitate

8. Anghelache V. (coord.) Metodica activităților instructiv-educative din grădiniță. Ghid pentru examenele de definitivat și grade didactice. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2017.
9. Bolboceanu A., Vrânceanu M. Ghid psihologic. Preșcolarul. Pentru educatori și învățători. Chișinău: Lumina (UNICEF), 1996.
10. Bulat G., Gînu D. Evaluarea dezvoltării copilului. Ghid metodologic. Lumos Foundation Moldova. Chișinău: Tipografia Bons Offices, 2015.
11. Cebanu L., Cazacu-Stratu A. Educația pentru sănătate în instituția preșcolară. Ghid metodologic. Chișinău: Print Caro, 2015.
12. Cemortan S., Racu J., Cuznețov L. et al. Metodologia proiectării procesului educației la copii de 5-7 ani în instituțiile preșcolare. Chișinău: S.n. (Tipogr. „Print-Caro SRL”), 2011.
13. Duminiță S., Dascal A. Metodologia proiectării curriculare a activităților în instituțiile de educație timpurie. Ghid teoretico-metodologic pentru cadrele didactice. Chișinău: Tipografia Reclama, 2017, pp. 127-148.

14. Glava A., Tătaru L., Chiș O. Piramida cunoașterii. Repere metodice în aplicarea curriculumului preșcolar. Pitești: Editura Diamant, 2014, pp. 423-449.
15. Mihailov M. Teoria și metodică educației fizice a copiilor de vârstă preșcolară. Curs de prelegeri. Bălți: Universitatea de Stat „A. Russo”, 2012.
16. Pascari V. Continuitatea în formarea competențelor de învățare la copiii de 6-8 ani. Chișinău: Tipografia Centrală, 2009.
17. Preda V., Pletea M., Grama F. 450 de jocuri educaționale. Repere fundamentale în învățarea și dezvoltarea timpurie a copilului. București: DPH, 2011.
18. Vrânceanu M. (coord. șt.), Terzi-Barbaroșie D., Turchină T. et al. 1001 idei pentru o educație timpurie de calitate. Ghid pentru educatori. Chișinău: Centrul Educațional „Pro Didactica” (F.E.-P. „Tipogr. Centrală”), 2010.
19. Vrânceanu M. Ghid de aplicare a Instrumentului de monitorizare a pregătirii copiilor pentru școală și a Fișei de monitorizare a progresului preșcolarului. Expert intern.: L. Platas. Chișinău: Vite-Jesc, 2014.
20. Urzeală C. Jocul de mișcare, metodă și mijloc de formare a deprinderilor motrice de bază. București: Editura Cartea Universitară, 2005.

Resurse web

21. <https://www.scribd.com/document/36412564/Ursula-Schiopu-Introduce-Re-in-Psihodiagnostic>
22. <https://ru.scribd.com/doc/118922305/Evaluarea-Si-Educarea-Psihomotricitatii>.

III. DEZVOLTAREA PERSONALĂ, EMOȚIONALĂ ȘI SOCIALĂ ÎN PREGĂTIREA COPIILOR PENTRU DEBUTUL ȘCOLAR

3.1. Repere teoretico-metodologice privind dezvoltarea personală, emoțională și socială a copilului de 6-7 ani

Aspecte conceptuale generale. Când vorbim despre dezvoltarea umană, nu putem să nu ne gândim la diferitele etape prin care se realizează, etape care presupun transformările de natură fizică, psihică, morală, socială. Trecerea de la o „vârstă” la alta se face prin schimbarea unor factori, fără de care dezvoltarea umană nu ar fi posibilă. Psihologii au cercetat tipurile de influențe ce se exercită asupra copiilor, începând cu primele interacțiuni la care sunt supuși subiecții, până la modalitățile de creștere și educare în diferitele culturi.

Principalele perspective de analiză s-au concretizat în teorii:

Teoria învățării sociale (contactele pe care le are copilul cu el însuși și cu *celălalt*). Abordarea dezvoltării copilului în teoria învățării sociale își găsește explicația în procesele de condiționare: personalitatea și comportamentul copilului se dezvoltă ca urmare a interacțiunii cu *celălalt* – prin recompense și acceptare, permisibilitate și interdicție, laudă și pedepse, imitare până la identificarea cu anumite modele de rol, conformarea la expectanțe etc.. În cursul dezvoltării sale, copilul percepe și se implică în relațiile sociale: de la acceptare la atașament, de la respingere la compromis, de la încercarea de a-1 înțelege pe celălalt (prin raportarea la sine), la preluarea rolurilor sociale și a comportamentelor asociate. Este contextul în care se dezvoltă comunicarea, atât verbală cât și non-verbală. De exemplu, copilul distinge raporturile din interiorul grupului și dintre grupurile cu care intră în contact. Atașamentul față de părinți apare definitiv în jurul vârstei de aproximativ șapte luni. El nu apare brusc, ci se construiește treptat, pe baza conștientizării faptului că părinții nu-i asigură doar securitatea, ci au și alte roluri.

Modalități de interacțiune socială. Primul contact al copilului cu lumea exterioară are loc, în mare măsură, prin gesturile, mimica și tonalitatea persoanei care are grijă de el. Sensul cuvintelor este încă înlocuit de modelul de adresare: dragăstos, dur, indiferent, irascibil, persuasiv etc. Micile gesturi îi pot oferi copilului o experiență variată: ridicarea și strângerea în brațe, zâmbetul care se constituie ca un tip de stimulare, gâdilatul etc. Diversitatea de comportamente manifestate de părinți ajută copilul să își formeze cunoștințe și atitudini, întrucât s-a observat tendința copilului de a reacționa mai puternic la oameni, decât la alți stimuli din mediul său, cum ar fi lumina sau zgomotele [16]. Conform observațiilor realizate, pare să existe o tendință de socializare foarte puternică și foarte bine conturată deja la copilul mic (sugar, bebeluș), deoarece indivizii umani, în comparație cu alte specii, sunt ființe mai sociabile și, în mod normal, nu-și trăiesc viața complet izolați. Dimpotrivă, impusul gregar rămâne dominant pe întreg parcursul vieții, pedepsele aplicate (izolarea prin detenție, ostracizare, deportare și chiar execuție) vizează tocmai eliminarea temporară sau definitivă din grup. Studiile au demonstrat existența tendinței înăscute [22] a copiilor de a zâmbi când privesc ceva care seamănă cu o figură umană. La bebeluș, această tendință se manifestă ca răspuns la stimuli foarte simpli (cum ar fi o bucată ovală de carton pe care sunt desenate două puncte, model ce se aseamănă cu figura umană); pe măsură ce copilul crește

și experiența i se amplifică, nu mai reacționează la o astfel de imagine, stimulii trebuind să fie mult mai detaliați. La cinci luni, copilul va reacționa la o imagine foarte realistă, cum ar fi o fotografie. Pe baza acestei tendințe elementare, pe care învață să o complice pe măsură ce se dezvoltă, apare atașamentul. Atașamentul pare a fi o formă de „programare” biologică, care se dezvoltă și se ajustează continuu prin intermediul experiențelor dobândite datorită interacțiunilor cu mediul (în special cu mediul social).

O modalitate importantă de interacțiune între adulți și copii este imitarea, lectura indicilor gestuali și ai mimicii [4]. S-a dovedit cum copiii foarte mici imită expresiile mamei lor, iar mamele (bunicile, mătușile etc.) afișează deseori tonalități și expresii faciale exagerate, atunci când li se adresează copiilor; bebelușii de câteva săptămâni se angajează în interacțiuni cu apropiații și imită expresiile acestora, lucru deosebit de important în evoluția copilului, anunțând o trecere de la contagiune la comunicare [21]. Plânsul este, de asemenea, o modalitate de comunicare, o formă de adaptare la mediu, un mod de a cere ajutor (dar și o permanentă dorință de a atrage atenția asupra propriei persoane), iar mamele își dezvoltă o capacitate specială de înțelegere a plânsului copilului lor, diferențiind situațiile în care copilul este flămând de cele când are dureri etc. Una dintre cele mai importante variante de comunicare între mamă și copil, asupra căreia s-au concentrat numeroși autori, este contactul vizual: s-a constatat, astfel, că dilatarea pupilelor poate fi o cale prin care semnalam inconștient afecțiunea față de alte persoane, un semnal pe care îl transmit și copiii, mai ales față de părinții lor, începând chiar de la vârsta de patru luni. Înainte de această vârstă, dilatarea pupilelor este posibilă la vederea oricărei figuri. Aspect ce sugerează două lucruri: mai întâi, cum persoanele care interacționează cu copilul vor primi și alte mesaje, în afară de zâmbet, va reieși că și copilului îi face plăcere interacțiunea, iar, în al doilea rând, se observă că, pe la patru luni, copilul începe să aibă preferințe în privința persoanelor din jurul său. Astfel, comunicarea non-verbală fundamentează dezvoltarea atașamentelor între copil și părinți, constituind o primă experiență – care va fi utilă în interacțiunile sociale viitoare. Așadar, putem observa că, încă de la naștere, copilul este dotat cu un set de comportamente pe care se va baza dezvoltarea interacțiunilor sociale viitoare. Un cunoscut reflex al copilului este reflexul Moro: dacă se lovește masa pe care stă copilul, acesta își întinde brațele brusc, apoi le strânge la piept, plângând și deschizându-și larg ochii. Reflexe de acest tip se întâlnesc la nou-născuți, deși adesea dispar cu totul după aproximativ cinci zile. Reflexul Moro este folosit pentru a testa funcționarea normală a creierului și a corpului unui nou-născut, un răspuns adaptativ util la un stimul care sperie, având ca rezultat apropierea copilului de mamă. Dar reflexul Moro reprezintă și un stimul pentru mamă, care, la rândul ei, va fi mai protectoare față de copil.

În principiu, există trei modalități de încurajare a socializării copilului:

- prin procesul de imitare;
- prin procesul de identificare;
- prin educația directă.

Imitarea presupune copierea unei anumite acțiuni sau a unui set de acțiuni și permite copilului să dobândească foarte rapid și eficient o serie de deprinderi fizice. Copilul mic se joacă adoptând roluri sociale și imitând adulții pe care i-a văzut în aceste roluri. Toate aceste lucruri fac parte din procesul prin care copilul învață comportamentele pe care le va utiliza mai târziu. Prin imitare, copilul este capabil să învețe mai mult decât prin învățarea directă.

Identificarea bazată pe observație. Deseori, copilul va învăța un stil mai general de comportament, asumându-și un rol complet. Deși acest lucru poate să înceapă cu procesul

de imitare, învățarea se interiorizează rapid, astfel încât copilul ajunge să se identifice cu persoana sau cu rolul respectiv. Identificarea are loc într-o perioadă mult mai lungă de timp decât imitarea și se crede că, învățarea rolurilor sociale, cum ar fi învățarea rolului de gen, are loc prin acest proces. Drept urmare, teoreticienii învățării sociale consideră că prezența modelelor este foarte importantă în dezvoltare, modelele de rol îi oferă copilului ghidarea care-l va orienta spre un comportament adecvat în viață. Mai mulți autori au realizat o serie de experimente prin care au investigat imitarea la copii și s-a constatat că nu toate modelele au fost imitate în mod egal: copiii au imitat modelele pe care le-au considerat similare lor, de exemplu pe cele de același sex. În continuare, cercetătorii au investigat modul în care implicațiile pozitive (cum ar fi lauda sau încurajarea) pot influența învățarea prin imitare. Dacă o purtare agresivă este ignorată sau pedepsită, atunci este mai puțin probabil să se repete, însă acțiunile agresive care au consecințe satisfăcătoare pentru agresor au o probabilitate mai mare în a se repeta. Este evident că un copil va căuta doar satisfacția, pe care va dori să o repete. Pe de altă parte, cordialitatea și apropierea dintr-o relație pot avea influențe pozitive asupra procesului de identificare. S-a constatat că băieții care au relații calde de afecțiune cu tații lor, obțin, în principiu, scoruri mai mari la testele de masculinitate, decât băieții a căror relație cu tatăl este mai rezervată. Același lucru este valabil și pentru fete: cu cât relația cu mamele lor este mai strânsă, cu atât mai puternică este identificarea cu feminitatea.

Copiii învață foarte mult prin imitare și identificare, dar și prin intermediul *reacțiilor directe* din partea adulților. Reacțiile directe rămân o modalitate importantă de pregătire a copiilor de a se comporta conform exigențelor societății. Autoîntăririle și pedepsele iau cel mai adesea forme emoționale (mândria și satisfacția în primul caz, rușinea și pedeapsa nu este resimțită drept pedeapsă decât dacă victima este umilită. Pedeapsa pedagogică trebuie să evite tocmai umilirea, culpabilitatea în cel de-al doilea). Dar – atenție! – și depresia face frecvent parte din setul de pedepse autoadministrate. Standardele de apreciere sunt învățate prin modelare, în principal de la părinți sau de la alte persoane cu mare influență în copilărie, ulterior modificate datorită interacțiunilor dintre standarde și performanțe. Fiecare societate modelează comportamentul copiilor prin recompense, (lauda și atenția adulților sunt considerate de copii drept recompense), dar și prin pedepse adecvate social. Este de preferat ca acestea din urmă să se coreleze la copil cu dezvoltarea unui simț puternic al conștiinței. Pedepsele adaptate psihologic par să fie eficiente prin producerea unei conștiințe puternice la copii, actul de a-și cere scuze se interiorizează, astfel încât subiectul ajunge, în timp, să-și regrete faptele și să se simtă vinovat și responsabil, cu condiția oferirii unor explicații care să-i clarifice expectanțele adulților și motivarea regulilor. Prin contrast, singurul efect al pedepsei fizice poate fi teama de a nu fi descoperit și nu dezvoltarea unei conștiințe puternice. Explicațiile sunt cele ce încurajează copilul să se comporte în mod conștient sociabil.

Teoria lui Erikson. Mai nou, *neofreudienii* contestă ideea că dezvoltarea emoțională ar fi dependentă de rezolvarea conflictelor dintre pulsunile biologice și exigențele societății. Ei și-au concentrat atenția, în principal, asupra dezvoltării Eului, pe care l-au considerat un domeniu neglijat de către părintele psihanalizei. Erikson a susținut că individul uman se confruntă cu o serie de conflicte necesar a fi rezolvate astfel încât să-și dezvolte o personalitate sănătoasă. În teoria lui, conflictele sunt centrate pe relațiile individului cu membrii societății. Astfel, Erikson a evidențiat opt stadii cu care individul uman se confruntă pe rând. Teoria sa reprezintă o abordare diferită de cea a lui Freud: dezvoltarea Eului continuă toată viața, fiecare vârstă confruntându-se cu propriile probleme și conflicte. (Cu toate acestea, mulți teoreticieni psihanalisti consideră și azi că primii cinci ani de viață sunt definitorii în dezvoltarea personalității. Demonstrațiile vin, mai ales, din cazurile de devianță.)

Teoria privării materne a lui Bowlby este o concepție derivată din sublinierea importanței deosebite a primilor ani de viață ai copilului pentru dezvoltarea sa ulterioară. El a considerat că relațiile dintre bebeluși și mamele lor se dezvoltă pe baza procesului de *imprimare*, care constituie un tip special de învățare, având loc în prima etapă a copilăriei, perioadă în care se stabilește un atașament profund al copilului față de părinții săi. Bowlby credea că este esențial contactul continuu între copil și mama sa în timpul primilor cinci ani de viață, copilul dezvoltând un singur atașament profund orientat doar către mama sa, atașament complet diferit de celelalte relații ale sale și care, în cazul destrămării, i-ar cauza o mare suferință.

În dezvoltarea copilului interacțiunea socială are un rol important în evoluția sa, de fapt este promotorul în dezvoltarea copilului. Interacțiunea socială va determina achiziții importante de natură cognitivă, ceea ce va duce la formarea de noi structuri cognitive. Studiul experimental al influenței interacțiunii sociale în formarea instrumentelor cognitive noi la copii își propune explicarea mecanismelor prin care se articulează dinamicile intelectuale și sociale, mergând către activismul social și postulând o teorie socio-interacționistă și socio-constructivistă.

Cercetările lui *Damon* reflectă interacțiunea socială, ceea ce o numește factor major în dezvoltare. Cercetătorul arată importanța interacțiunii sociale asupra evoluției personalității însă omite să precizeze și amprenta pe care socialul o va lăsa asupra structurilor mintale: *„concepția noastră nu implică deloc că dezvoltarea ontogenetică a competenței interacționale s-ar derula independent de dezvoltarea capacităților cognitive, lingvistice și comunicative. În cursul prezentării modelului nostru asupra construirii așteptărilor interacționale, noi am arătat, în mai multe rânduri, că dezvoltarea cognitivă joacă un rol important în calitate de condiție antecedentă în elaborarea așteptărilor interacționale [Apud 18].*

Feuerstein accentuează rolul socialului asupra intelectului prin modificările structurale pe care le provoacă este Feuerstein. El a realizat experimente de învățare mediată, constând în intervenția unor mediatori între stimuli și organism. Mediatorul, părintele sau educatorul, devine organizatorul experiențelor de învățare ale copilului, calitatea medierii determinând capacitatea de învățare. Efectul medierii este determinat de modificabilitatea structurii cognitive. Pentru Feuerstein, cu cât un individ a beneficiat mai mult de experiențe de învățare mediată, cu atât capacitatea lui modificabilă va fi mai mare, ca urmare a unei expunerii directe la sarcini de învățare [*ibidem*].

Doise și Mugny au realizat cercetări privind impactul pe care diferitele condiții sociale le au asupra evoluției intelectuale ale copilului. Acești cercetători au încercat realizând condiții optime să observe impactul interacțiunilor sociale asupra copilului urmărind progresele cognitive realizate de acesta prin integrarea structurilor cognitive prezente în structuri cognitive din ce în ce mai complexe. Ei explică că capacitățile cognitive ale individului pot progresa dacă el participă la acțiuni sociale, acestea prin valoarea lor opozițională vor determina restructurări la nivelul funcțiilor cognitive și vor induce elaborări de noi structuri mult mai complexe [18, p. 33].

Dezvoltarea socio-emoțională este unul dintre principalele fundamente ale stării de bine a copiilor, fiind una dintre premisele adaptării optime a acestora la cerințele mediului înconjurător. Aceasta constituie fundamentul relațiilor și interacțiunilor copiilor de acasă, de la școală și din comunitate, influențând semnificativ succesul acestora la școală și în viață.

Stadiile dezvoltării socio-emoționale ale personalității

Dezvoltarea socio-emoțională parcurge mai multe stadii ale personalității. Modelul dezvoltării socio-emoționale oferit de E. Erikson a fost inițial inspirat din teoriile privind dezvoltarea emoțională ale lui Freud. Fiecare din cele opt stadii de dezvoltare se caracterizează printr-un conflict a cărui rezolvare determină noi achiziții psiho-sociale. Conflictul apare între posibilitățile de relaționare ale persoanei și cerințele mediului social.

Tabelul 3.1. Stadiile dezvoltării socio-emoționale ale personalității

Stadiul	Vârsta	Factorul social determinant
Încredere <i>versus</i> neîncredere	0-1 an	Mama
Autonomie <i>versus</i> dependență	1-3 ani	Părinții
Inițiativă <i>versus</i> retragere	3-6 ani	Familia și cadrele didactice
Sârguință <i>versus</i> Sentimentul de inferioritate	6-12 ani	Grupul de joacă
Identitate <i>versus</i> confuzie	12-18/20 ani	Co-vârșnicii/modelele
Intimitate <i>versus</i> izolare	20-30/35 ani	Prietenii, relația de cuplu
Realizare <i>versus</i> rutină	Vârsta adultă	Familia, mediul socio-profesional
Împlinire <i>versus</i> disperare	Vârsta senectuții	Pensionarea, retragerea socială

Primele trei stadii sunt relevante pentru dezvoltarea socio-afectivă a copilului preșcolar.

Stadiul infantil: încredere vs. neîncredere (0-1 an). Un copil ale cărui nevoi fundamentale de îngrijire și afecțiune sunt îndeplinite va manifesta încredere care constituie o bază pentru dezvoltarea viitoare a unei imagini de sine pozitive. Dimpotrivă, un copil căruia nu i s-au îndeplinit aceste nevoi fundamentale va dezvolta un sentiment de neîncredere care poate să se păstreze toată viața.

Stadiul copilăriei mici: autonomie vs. dependență (1-3 ani). Dezvoltarea socio-afectivă se realizează în acest stadiu în jurul echilibrului dintre autonomia oferită copilului (și de care el este capabil) și restricțiile impuse. Copiii care depășesc cu succes criza specifică stadiului vor deveni personalități asertive și autonome.

Stadiul copilăriei mijlocii: inițiativă vs. retragere (3-6 ani). Copilul dispune de un surplus de energie care îi permite să se angajeze în explorarea realității (chiar și a celei periculoase) și să treacă ușor peste eșec. El experimentează diverse situații de muncă și acțiune, dovedind capacitate de concentrare a atenției către lucrurile care îl interesează și perseverență. Depășirea cu succes a conflictului acestui stadiu încurajează creativitatea și curiozitatea copilului, ceea ce va determina o atitudine viitoare pozitivă față de studiu, interrelaționare, muncă. Dimpotrivă, dacă nu sunt încurajați să întrebe și să investigheze realitatea, vor dezvolta un sentiment de vinovăție pentru înclinația lor în acest sens.

Dezvoltarea socio-emoțională stă sub semnul inițiativei copilului preșcolar în explorarea mediului largit: fizic și social. Ea se află în strânsă interrelație cu procesul conturării conștiinței de sine, dar și cu parametrii dezvoltării intelectuale și morale. Deoarece integrarea socială la această vârstă se face cu precădere pe calea afectivă, am ales să analizez cele două aspecte ale psihicului în interrelație, subliniind condiționarea reciprocă pe care acestea o cunosc [12].

Problema dezvoltării socio-emoționale constituie una din cele mai importante și complicate probleme ale psihologiei și pedagogiei. Soluționarea corectă, din punct de vedere științific, a acestei probleme presupune cunoașterea particularităților de vârstă a copiilor.

Astfel, trăirile afective la începutul acestei vârste sunt nediferențiate și se manifestă prin treceri facile de la o stare la alta. Treptat odată cu diversificarea activităților copilului, dispozițiile copilului vor deveni mai stabile, emoțiile mai profunde.

Una dintre sursele cele mai evidente ale *restructurării afectivității* o reprezintă obligativitatea regulilor impuse, care pentru copilul preșcolar apare drept contradicția dintre trebuința de autonomie și interdicție. Viața afectivă a preșcolarului suportă modificări de *natură cantitativă* (crește numărul stărilor și dispozițiilor afective), cât și *calitativă* (se îmbogățesc și se diversifică formele existente și apar altele noi). *Adultul și relația cu el* rămân pentru copil elementele esențiale ale dezvoltării afectivității sale. *Semne al dezvoltării afectivității*, în această perioadă, sunt: reticențele emotive, emoții mai profunde, dispoziții afective persistente, stări emotive complexe (mândrie, vinovăție, sindromul bomboanei amare – tristețe la primirea unei recompense nemeritate), emoții și sentimente superioare (intelectuale, social-morale). Se ivește posibilitatea simulării emoțiilor (care se dezvoltă pregnant în activitatea de joc). Și apariția și structurarea sentimentelor și emoțiilor estetice, intelectuale, morale reprezintă o caracteristică a acestei vârste.

În condiții adecvate, la preșcolar se dezvoltă *voința*, în direcția creșterii capacității de stăpânire de sine, a ierarhizării motivelor activității. *Tulburări de voință* se pot constata în ceea ce privește momentul deliberării (impulsivitate), în luarea unei hotărâri (pripeală), în privința acțiunii (lipsa perseverenței), într-o injustă apreciere a propriilor posibilități de a înlătura obstacolul [18].

După părerea psihologilor A.V. Zaporojeț și E.Z. Neverovici, care s-au ocupat de cercetarea afectivă a preșcolarilor: ”emoțiile copiilor se dezvoltă în timpul activității și depind de conținutul și structura acesteia. Important e de a-i dezvolta copilului emoții pozitive în cadrul acestei activități, sentimentul simpatiei față de oameni, animale, plante, sentimentul de compasiune către cei ce se află în jurul lui”.

Despre rolul emoțiilor în dirijarea și orientarea conduitei copilului, în investigațiile psihologului J. Piaget se menționează că: „în timpul copilăriei dirijarea emoțională și cea cognitivă a comportamentului parcurg calea progresivă de dezvoltare, coordonându-se și completându-se reciproc”. Această problemă a fost studiată și de psihologul L.S. Vâgotschii. Interacțiunea proceselor cognitiv și afectiv este numită de către savant drept „aliaj dintre intelect și afect”, având în vedere unitatea celor două procese.

În procesul activității socio-emoționale copilul efectuează anumite acțiuni, încearcă variante de interacțiune cu mediul și astfel poate să-și închipuie și să trăiască rezultatele unei sau altei acțiuni întreprinse în scopul satisfacerii necesităților și intereselor sale. Aceste activități, menționează L.I. Bojovici îndeplinesc o funcție importantă în viața subiectului, ele îi sugerează subiectului, în ce relații se află el cu mediul înconjurător și, corespunzător, îi orientează comportamentul, provocându-l la înlăturarea neînțelegerilor, sau la compătimirea celor din jur, atunci când e nevoie [22].

În psihologia și pedagogia contemporană se subliniază că pregătirea psihologică pentru școală este un proces complex care determină adaptarea rapidă a copilului la mediul școlar, însușirea activității de învățare și un randament școlar optimal. Comportamentul personalității copilului la debutul școlar depinde de gradul de maturitate școlară determinant de maturitatea intelectuală (structurarea inițială a mecanismelor intelectuale), de maturitatea emoțional-volitivă (diferențierea emoțiilor, stabilizarea sentimentelor și capacitatea de control a lor) și de maturitatea socială propriu-zisă (adaptarea la condițiile instruirii și activității în școală, participarea cu sau fără responsabilitate la această activitate).

Managementul pregătirii preșcolarului pentru școală din perspectiva domeniului „Dezvoltarea personală, emoțională și socială”

Pregătirea copilului pentru statutul școlar este un obiectiv final deplin acceptat și promovată în programele de educație timpurie din toate sistemele de învățământ dezvoltate, în condițiile intensificării și accelerării întregului proces de învățământ, începând de la primele trepte ale acestuia. Această accelerare nu înseamnă coborârea vârstei de școlarizare, ci o intensificare a instruirii și formării sistematice a copiilor încă din primii ani ai grădiniței. În consecință, pe parcursul perioadei preșcolare, copiii acumulează un bagaj important de cunoștințe fundamentale, priceperi, deprinderi, atitudini, capacități, comportamente care, consolidate și îmbogățite pe parcursul anului pregător pentru școală, vor contribui la conturarea „capacității complexe de învățare” sau a „stării de pregătire pentru școală”, definită în literatura psihopedagogică drept „echilibrul realizat de ansamblul proceselor psihice care deschide calea unei deplasări și a unei achiziții noi, și marchează acel nivel al dezvoltării copilului la care activitatea de tip școlar contribuie din plin la dezvoltarea în continuare a personalității”.

Pregătirea copiilor pentru școală este o temă incitativă pentru educatoare, învățătoare și psihologi. Cercetările arată clar că până la 4/5 ani copilul își dezvoltă 40% capacitățile intelectuale, pe care urmează să le atingă la maturitate. Preșcolaritatea este apreciată ca fiind „vârsta ce cuprinde cea mai importantă experiență educațională din viața unei persoane”.

Managementul pregătirii pentru un debut școlar optim vizează o varietate de aspecte de conținut și alți factori care contribuie la realizarea ei (părinți, școală, comunitate). Noțiunea de „pregătire” echivalează cu noțiunea de „dezvoltare” a copilului, viitor școlar, sub aspectul dezvoltării intelectuale, motivaționale, afectiv – voliționale, pe care îl reclamă învățătura [23].

Aspecte privind evoluția copilului de 6-7 ani. Spre sfârșitul celei de a doua copilării, adică în jurul vârstei de 6-7 ani, copilul tinde să se integreze în grupuri, iar jocul individual e tot mai mult înlocuit cu jocul colectiv; se consolidează prietenii, sociabilitatea se modifică. Se observă o schimbare a atitudinii față de ceilalți copii sau față de adulți, o atitudine care se evidențiază prin competențe de relaționare, de creștere a sociabilității, datorate și comandamentului respectării regulilor și rolurilor în jocurile copiilor, însăși activitatea ludică se modifică: de la manipularea simplă a obiectelor se trece spre descoperirea cauzalității mecanice. Acumularea de energie, creșterea îndemnării, a forței, a supleței mișcărilor îndeamnă copilul preșcolar la acțiune. El reproduce în joc evenimente trăite, dorințe, o adevărată viață virtuală, restructurează, îmbogățește, spiritul imaginativ și creator intervine permanent, iar copilul devine din ce în ce mai conștient de sine, ceea ce-i va întări siguranța, personalitatea sa prinzând contur în inter-relaționarea cu cei din jur.

Pe parcursul perioadei preșcolare, copilul acumulează un important bagaj de cunoștințe, deprinderi, priceperi, capacități și atitudini, care, la grupa pregătitoare, se intensifică, se sistematizează, se consolidează astfel încât, la momentul intrării în clasa întâi, copilul să dobândească o maturitate suficientă spre a-1 face capabil să se descurce în activitatea școlară.

Maturizarea reprezintă echilibrul realizat de o bună dezvoltare a proceselor psihice, oferind posibilitatea dobândirii de noi achiziții și contribuind, în același timp, și la dezvoltarea personalității copilului, în conformitate cu aptitudinile și cu interesele. Trăsăturilor de

școlaritate se pot dezvolta în grădiniță, la grupa pregătitoare, fără a intra în activitatea de tip școlar. Păstrând specificul preșcolar, activitatea predilectă în grădiniță fiind jocul, grupa pregătitoare abordează problematica maturizării școlare printr-o pregătire adecvată, atât din punctul de vedere al achizițiilor intelectuale și practice, cât și din punctul de vedere al formării stării de disponibilitate pentru învățare. Caracteristic preșcolarității, învățarea prin experiență directă și învățare contextualizată prin acțiune și mișcare realizează o etapă de creștere și acumulări fundamentale. Jocul, ca mobil al dezvoltării cognitive, afective, emoționale, psihomotorii, îi pune pe copii în situația de a experimenta, de a respecta reguli, de a-și asuma roluri, ajungând să înțeleagă lumea înconjurătoare, să o stăpânească și să se adapteze acestei realități – să se maturizeze [18].

Un element important al maturității școlare este **adaptarea școlară**, ca proces de echilibrare între asimilarea cerințelor școlare și acomodarea la acestea, proces care îl solicită pe copil pe toate direcțiile sale de dezvoltare și care vizează gradul de concordanță între nivelul de dezvoltare a copilului și viitoarele cerințe școlare: intelectuală, morală, estetică, fizică și comportamentală. Ruperea echilibrului poate conduce la eșec; de aceea, stadiul nivelului de adaptare a copilului ne poate dezvălui evoluția sa viitoare: succesul sau eșecul școlar.

În sens larg, conținutul conceptului de adaptare școlară definește ansamblul acțiunilor proiectate de către cadrul didactic pentru realizarea corelației optime între posibilitățile elevilor și necesitățile mediului educativ/didactic. Această corelație privește activitatea didactică dar și procesul de integrare psihosocială a elevului în diferite colective, grupe, microgrupe, conform finalităților asumate la nivel macro și microstructural.

Managementul pregătirii copilului pentru școală vizează, de asemenea, capacitatea viitorului elev de integrare în activitatea didactică și în viața comunității. Această capacitate valorifică următoarele categorii de factori favorizanți:

- a) reușita școlară, care reprezintă un indicator cu o sferă mai largă decât adaptarea școlară (adaptarea școlară fiind premisa reușitei școlare);
- b) acomodarea școlară la cerințele grupului școlar (colectiv didactic, clasa de elevi, microgrupuri formate etc.);
- c) maturitatea școlară, care presupune valorificarea deplină a nivelului de dezvoltare biologică, psihologică, socială și culturală specific vârstei și treptei de învățământ respective;
- d) orientarea școlară adecvată resurselor interne (intelectuale-nonintelectuale) și externe (cerințele familiei și ale mediului social) existente sau aflate într-o anumită linie de evoluție;
- e) (re)orientarea școlară specială, determinată de imposibilitatea rezolvării pedagogice a unor cauze obiective: debilitate mintală, intelect de limită, tulburări instrumentale (dislexie, disgrafie, discalculie etc.), instabilitate psihomotrică, tulburări comportamentale [25].

Oricare ar fi, de altfel, natura argumentelor de mai sus, ele au un punct comun pentru noi toți: părinți, educatori, comunitate și anume pregătirea copiilor din grădiniță – pentru școală și de ce nu pentru viața viitoare.

În psihologia dezvoltării au fost identificate următoarele competențe fundamentale la domeniul *Dezvoltare personală, emoțională și socială* ce necesită a fi dezvoltate în pregătirea pentru școală a unui copil:

- ❖ **competențe sociale:** se referă la capacitatea copilului de a stabili relații sociale adecvate, de a respecta regulile sociale și de a rezolva probleme ce pot apărea în relațiile personale;
- ❖ **competențe emoționale:** înțelegerea emoțiilor celorlalți, exprimarea propriilor emoții și capacitatea de autoreglare emoțională;
- ❖ **competențe de autonomie personală:** capacitatea copilului de a rezolva probleme cotidiene specifice grupului de vârstă din care face parte.

În raport cu acestea domeniul Dezvoltarea personală, emoțională și socială – vizează debutul vieții sociale a copilului, capacitatea lui de a stabili și menține interacțiuni cu adulți și copii. Interacțiunile sociale mediază modul în care copiii se privesc pe ei înșiși și lumea din jur. Dezvoltarea emoțională vizează îndeosebi capacitatea copiilor de a-și percepe și exprima emoțiile, de a înțelege și a răspunde emoțiilor celorlalți, precum și dezvoltarea conceptului de sine, crucial pentru acest domeniu. În strânsă corelație cu conceptul de sine se dezvoltă imaginea despre sine a copilului, care influențează decisiv procesul de învățare.

Tabelul 3.2. Aspecte specifice ale domeniului „Dezvoltarea personală, emoțională și socială [3]

Dezvoltarea personală	Dezvoltare emoțională:	Dezvoltare socială:
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dezvoltarea conceptului de sine. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dezvoltarea autocontrolului emoțional. ▪ Dezvoltarea expresivității emoționale. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Abilități de interacțiune cu adulții. ▪ Abilități de interacțiune cu copiii de vârstă apropiată. ▪ Acceptarea și respectarea diversității. ▪ Dezvoltarea comportamentelor pro-sociale.

Dezvoltarea personală, emoțională și socială, conform Standardelor [3] constituie unul dintre principalele fundamente ale stării de bine a copiilor, fiind una dintre premisele adaptării optime a acestora la cerințele mediului înconjurător. Aceasta constituie fundamentul relațiilor și interacțiunilor copiilor de acasă, de la școală și din comunitate, influențând semnificativ succesul acestora în viață și la școală. Încă din primele clipe ale vieții lor, copiii stabilesc interacțiuni cu părinții, cu alte persoane din familie, precum și cu alți copii și adulți. Aceste interacțiuni stimulează dezvoltarea socio-emoțională a copiilor. Există, așadar, o strânsă legătură între planul social și cel emoțional. Ambele dimensiuni se completează reciproc și sunt interdependente. Interacțiunile sociale reușite conduc la dezvoltarea încrederii în sine și a autocontrolului.

În acest context domeniul *Dezvoltarea personală, emoțională și socială* [3] fundamentează domeniul de activitate **Eu, familia și societatea**, conform curriculumului dezvoltat [1] pe următoarele dimensiuni și competențe specifice:

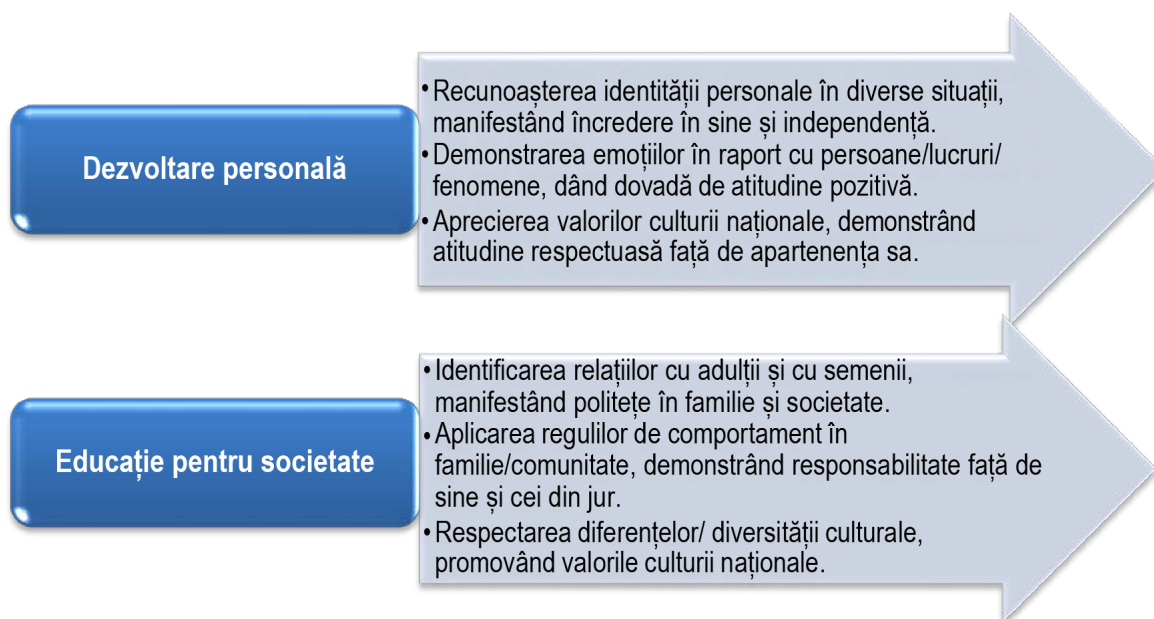

Figura 2.2. Dimensiunile și competențele specifice domeniului de activitate „Eu, familie și societate”

Așadar, acest domeniu de dezvoltare vizează formarea unor competențe sociale și emoționale. Prin urmare, cadrele didactice împreună cu părinții vor ține cont de formarea competențelor sociale și emoționale în deosebi la grupa pregătitoare, care se referă la abilitatea copilului de a percepe, de a înțelege, de a procesa, de a manageria și de a exprima aspecte sociale și emoționale ale propriei vieți ce se reflectă în abilități sociale, abilități interpersonale, abilități intrapersonale și inteligență emoțională.

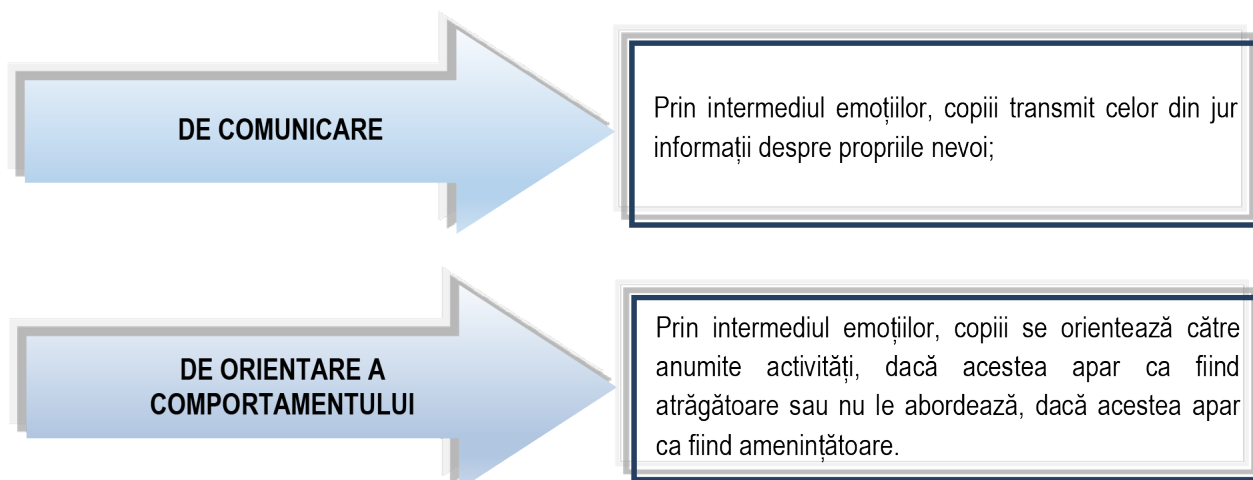
Aceste competențe pot fi sintetizate în: Utilizarea comportamentelor prosoziale în vederea adaptării relaționale: eficacitatea personală, reglarea de sine; rezolvarea problemelor sociale, rezolvarea conflictelor; Empatia ca relație și conștientizare socială; Înțelegerea emoțiilor: conștientizarea emoțiilor, percepția propriilor emoții, cât și a altora; Expresivitatea emoțională.

Competența socială vizează abilitatea copiilor de a manifesta adecvat comportamente acceptate social, de a forma și întreține relații sociale funcționale cu copiii și adulții din viața lor.

Aceasta este fundamentală pentru adaptarea individului, iar anumite componente ale structurii sale reprezintă puternici predictorii ai succesului academic. Astfel, copiii cu abilități sociale reduse sunt de obicei copii timizi, retrași. Aceștia sunt respinși de ceilalți copii, sunt ironizați, nu sunt integrați în grupul de joacă. Consecințele pe termen lung a dezvoltării precare a acestei competențe se reflectă în planul învățării (reușite școlare slabe), în planul emoțional (anxietate, depresie), în planul adaptării sociale (abandon școlar, delincvență juvenilă, consum de substanțe etc.).

Competența emoțională se referă la abilitatea de recunoaștere, de înțelegere a emoțiilor, elaborare a unui răspuns adecvat la contextul situațional, precum și de gestionare a propriilor emoții la specificul unei situații concrete.

Emoțiile reprezintă stări afective de scurtă durată care traduc un specific al relațiilor noastre cu un obiect sau cu o situație, având un caracter situațional. Principalele funcții ale emoțiilor sunt:

Competența emoțională este o însușire dobândită ce se întemeiază pe inteligența emoțională (ce este determinată de potențialul de a însuși abilități practice bazate pe conștiința propriilor afecte, motivație, resurse, autocontrol, empatie și sociabilitate) și indică proporția în care se reușește transformarea potențialului în randament școlar [24].

Specificul dezvoltării socio-emoționale la 6-7 ani

Pregătirea pentru școală implică stăpânirea unor abilități și aptitudini de bază care permit copilului să funcționeze cu succes în mediul școlar, să se adapteze atât la nivel academic, cât și la nivel social. Școala reprezintă forumul universal pentru exprimarea competențelor sociale și emoționale, dar oferă și cadrul de dezvoltare a acestora. Copiii de 6-7 ani care intră în școală vor fi capabili să perceapă, să înțeleagă, să exprime, să interpreteze, dar și să regleze gesturile emoționale în noul context social [1]. Competențe precum conformismul, reglarea atenției, motivația pentru învățare, empatia, comportamentul pro-social și pozitiv reprezintă predictorii ai abilității de a interacționa, de a stabili relații, precum și ai succesului școlar. Cercetările, din ultima perioadă, în domeniul Educației Timpurii se axează, în principal pe evidențierea factorilor de natură socială și emoțională ca fiind criterii cu un impact destul de puternic în reușita școlară. În condiții optime, copiii își însușesc în perioada preșcolară, în grădiniță, competențe sociale și emoționale de bază, ceea ce le permite să stabilească și să mențină prima lor prietenie și să se înțeleagă bine în calitate de membri ai comunității lor, de la egal la egal. În această perioadă, la nivelul personalității se structurează trebuințele, interesele și atitudinile, se dezvoltă propriile dorințe și aspirații, sentimentele intelectuale, interesele sociale. Copiii care au întâzieri în achiziționarea acestor tipuri de competențe prezintă un risc sporit în ceea ce privește tulburările de comportament la intrarea în clasa I și care poate degenera în și mai grave dificultăți emoționale și comportamente antisociale în perioada de adolescență. Toate acestea, indirect, se reflectă asupra performanțelor școlare.

Caracteristicile dezvoltării sociale ale copilului de 6-7 ani:

- își alege prieteni de aceeași vârstă cu el, după interese comune, personalitate, suport;
- acordă o mare importanță grupului de prieteni;
- intră în competiție cu ceilalți copii pentru a ocupa poziția de lider în cadrul grupului;
- crește interesul de a se juca cu alți copii și împarte jucăriile cu aceștia;
- reușește să colaboreze în cadrul unui grup pentru îndeplinirea unei sarcini, rezolvarea unei probleme;
- se implică nu numai în jocuri simbolice, dar și în jocuri cu reguli;
- se poate integra într-un joc aflat în desfășurare;
- cere explicații despre o regulă, încercând chiar negocierea acesteia;
- jocul este mai bine organizat, iar regulile acestuia sunt respectate mai riguros;
- manifestă mai multă autonomie;
- își manifestă gelozia în relațiile cu frații;
- își poate asuma responsabilitatea pentru îndeplinirea unor sarcini simple;
- dialoghează intens cu ceilalți copii, putând avea o conversație de durată mai lungă.

Caracteristicile dezvoltării emoționale ale copilului de 6-7 ani:

- afectivitatea este relativ instabilă;
- identifică și denumește majoritatea emoțiilor;
- sunt interesați și înțeleg emoțiile celorlalți, întrucât la această vârstă se dezvoltă empatia;
- identifică emoțiile nu numai după expresia facială și raportându-se și la context, la situație;
- identifică cauzele emoțiilor;
- respect regulile de exprimare a emoțiilor în diverse situații sociale;
- transmit verbal și nonverbal mesaje afective;
- apar tendințe de pendulare între supunere și dominare, impulsivitate și control;
- își elaborează propriile reguli de reglaj emoțional în diverse situații de joc, de interacțiuni sociale;
- apreciază prietenii de aceeași vârstă cu ei, însă nu renunță la sprijinul adulților în situații de ghidaj emoțional;
- pot apare o serie de tulburări emoționale, cum ar fi minciuna, furtul, sfidarea regulilor;
- își exprimă furia în cadrul jocurilor, supărarea, neliniștile;
- trăiește intens lauda, critica;
- începe să-și interiorizeze gândurile, emoțiile, speranțele [24, p. 45].

3.2. Semnificația evaluării dezvoltării socio-emoționale asupra procesului educațional

Pentru evaluarea stadiului dezvoltării socioemoționale, educatorii au la dispoziție standarde și de asemenea, pentru fiecare standard a fost formulat un număr de indicatori care să permită o evaluare corectă. Acest domeniu se află în strânsă legătură cu cel al limbajului și comunicării. Dezvoltarea socială și emoțională este influențată de dezvoltarea limbajului. Prin limbaj, copiii interacționează cu ceilalți, comunică propriile emoții, discută despre emoțiile celorlalți, despre evenimente cu încărcătură emoțională. Copiii cu un nivel redus de dezvoltare a limbajului sau cu tulburări de limbaj întâmpină dificultăți în stabilirea de relații sociale, în comunicarea emoțiilor. Dezvoltarea socială și emoțională influențează și este influențată de celelalte domenii de dezvoltare.

Evaluarea nivelului de pregătire a copilului pentru școală din perspectiva domeniului *Dezvoltarea personală, emoțională și socială* poate fi efectuată în baza următoarelor criterii:

- *Comportamentul social* constă în înțelegerea și respectarea poziției altui om, pregătirea copilului pentru noul statut social – cel de școlar și onorarea rolului de elev în procesul instruirii, facultatea de a respecta interesele și regulile stabilite de colectivul copiilor.
- *Comportamentul afectiv* constă în formarea mecanismelor reglării volitive acțiunilor și minimizarea reacțiilor impulsive; capacitatea copilului de a-și subordona și ierarhiza acțiunile; posibilitatea de a învinge dificultățile; gradul de independență; priceperea de a reacționa adecvat la aprecierea sarcinii îndeplinite; capacitatea de a analiza în mod independent rezultatul obținut; ritmul de lucru; respectarea unor norme de conduită.
- *Gradul de dezvoltare a sferei emoționale* este determinat de facultatea de a generaliza emoțiile, de capacitatea de a le stăpâni.
- *Nivelul de pregătire motivațională* constă în atitudinea pozitivă față de școală, dorința de a însuși noi cunoștințe (impulsuri cognitive), conștientizarea unor motive sociale dezvoltate și exprimate prin tendința de a ocupa poziția de elev; subordonarea motivelor în sistemul ierarhic al cărora motivele și interesele cognitive încep să devină dominante [15].

Toate achizițiile în plan socio-afectiv, specifice acestei vârste constituie pași spre maturizarea afectivă și spre conturarea inteligenței sociale și emoționale. De aceea este important ca părinții și cadrele didactice din grădiniță să înțeleagă și să întâmpine nevoile emoționale și sociale pe care preșcolarul le resimte în această vârstă de creștere: nevoia de securitate afectivă, nevoia de a se simți util și de a avea conștiința propriei valori, nevoia de a înțelege sensul propriei existențe și a mediului în care trăiește. Împlinirea acestor nevoi îi asigură copilului climatul de siguranță în care acesta își va găsi forța de explorare și curajul independenței.

Proces complex, cu profunde implicații asupra integrării copilului în viața școlară și ulterior în cea socială și profesională, formarea competențelor sociale și emoționale aparține atât familiei, cât și școlii (grădiniței). Evaluarea competențelor sociale și emoționale la debutul școlarității prezintă o specificitate aparte în raport cu celelalte domenii ale dezvoltării – fizică, cognitivă, limbajul și comunicarea, capacitățile și atitudinile de învățare în special datorită faptului că nu se măsoară cunoștințe, ci dimpotrivă comportamente dezirabile care pot fi preluate atât prin învățare sau cât și prin imitație. Pe de altă parte, evaluarea competențelor sociale și emoționale ale elevilor din clasa pregătitoare se realizează pe perioade

extinse în timp, prin observații periodice, pe baza unor criterii precise care să evidențieze punctele forte și punctele slabe din dezvoltarea copilului și bazându-se pe implicarea directă și activă a familiei în surprinderea comportamentelor specifice în cele mai diverse situații. Informațiile obținute în urma evaluării se prezintă ca factori predictorii pentru adaptarea copilului la mediul școlar și pentru dezvoltarea personalității sale. Pe baza lor pot fi identificați factori de risc, de la cei minori (izolare, teamă, timiditate etc.) până la cei care indică tulburări de comportament, absenteism, abandon școlar, violență școlară etc. În funcție de calitatea îndeplinirii standardelor dezvoltării sociale și emoționale cadrul didactic responsabil recomandă fie modalități de dezvoltare a acestor competențe prin integrarea elevului în programe speciale de antrenare și optimizare a competențelor sociale și emoționale, fie consultul consilierului și psihologului școlar dacă rezultatele evaluării se află în zona de risc. Cadrul didactic responsabil ca persoană autorizată să realizeze evaluarea va semnaliza și familiei posibilele dificultăți în domeniul manifestării comportamentelor sociale și emoționale și va recomanda activități adecvate de ameliorare. Pentru intervenții eficiente se recomandă cadrelor didactice să cunoască reperele psihice ale dezvoltării sociale și emoționale ale copilului de 6-7 ani, astfel încât evaluarea să se realizeze într-un mod obiectiv și adecvat, evitându-se „diagnosticarea comportamentelor ce se manifestă sporadic și izolat și care nu prezintă o anumită regularitate [24, p. 46].

Învățarea timpurie este fundamentul pentru învățarea de-a lungul întregii vieți și baza bunăstării individuale, sociale, economice, baza dezvoltării durabile. De aceea, învățarea timpurie trebuie să fie și motorul *bucuriei de a învăța* care, la rândul ei, conduce la construirea *comunităților orientate spre a învăța*, comunități care dobândesc capacitatea internă de a-ți identifica și rezolva problemele și de a progresa, având drept scop calitatea vieții fiecărui individ, în toată complexitatea sa.

În acest context, este important să reflectăm împreună și să găsim pârghiile necesare pentru a face din următoarele declarații practici uzuale:

- *Bucuria de a învăța provine din experiențe personale de succes;*
- *Jocul oferă copilului posibilitatea de a experimenta bucuria de a învăța de timpuriu;*
- *Bucuria de a învăța înseamnă un mediu care își oferă libertatea de a explora;*
- *Bucuria de a învăța nu se asociază cu graba;*
- *Bucuria de a învăța este, de cele mai multe ori, o bucurie legată de un eveniment aparent banal, împărtășită cu ceilalți;*
- *Bucuria de a învăța înseamnă contextualizare, învățare cu sens;*
- *Bucuria de a învăța fuge de prelegerile lungi ale cadrului didactic;*
- *Bucuria de a învăța apare în situațiile în care o sarcină de învățare converge cu nevoile și interesele actorului învățării.*

Set de instrumente pentru stimularea, monitorizarea și aprecierea pregătirii pentru școala copiilor preșcolari

✚ Evaluarea sferei emoționale a copilului la vârsta preșcolară

Având în vedere faptul că în învățământul preșcolar principala formă de învățare este jocul, educatoarea nu trebuie să se limiteze la un număr restrâns de tehnici de evaluare – portofoliul, testul. Pentru ca evaluarea să fie cât mai eficientă, trebuie să se bazeze pe o verificare frecventă a rezultatelor preșcolarilor, dar și pe utilizarea cât mai multor categorii de instrumente de evaluare.

Propunem pentru evaluarea activității preșcolarilor următoarele metode: jocul liber, jocul dirijat, observația sistematică a copilului, conversația, analiza produselor activității, analiza procesului de integrare socială. Dintre acestea, un loc aparte îl ocupă jocul, observația și conversația.

Modalitățile alternative de evaluare care valorizează copilul și evidențiază aspectele formative ale jocului și apreciază progresul înregistrat de copil sunt: discuțiile individuale cu copiii, autoevaluarea, aprecierile verbale, aprecierea rezultatelor prin premii, laude, încurajări, prin ecusoane, medalii, jocuri evaluative, jocuri de rol, lucrările practice, „metoda consemnării pe un grafic a rezultatelor (cu simboluri), pe activități și preferințe. afișarea lucrărilor, serbările, activități în aer liber, vizite, excursii, Programul „Școala altfel”.

Progresul copilului trebuie în permanență monitorizat, comunicat și discutat cu familia acestuia. Implicarea părinților ca sursă de informații și evaluatori direcți se poate realiza prin activități comune (părinți–copii–educatoare), activități de consiliere, prin discuții informale, individuale, periodice sau zilnice, dacă este necesar, prin analiza portofoliului individual al copilului, prin analiza agendei de comunicare cu părinții, prin scrisori tematice ș.a. Acest lucru ajută familia să știe care sunt obiectivele programului pentru clasa copilului lor, precum și care sunt domeniile de dezvoltare, să-și dea seama de ceea ce știe copilul lor și de ceea ce este capabil [26].

Una dintre principalele metode de studiere a sferei emoționale la preșcolar este observarea și variantele ei.

I. Observarea se realizează individual; obiectul observării este comportamentul și activitatea copilului în diferite situații:

- ✓ în activitatea de joc (individual și în grup);
- ✓ în diferite tipuri de activități productive (desen, construirea etc.);
- ✓ în situații de comunicare cu cei de o vârstă și cu adulții;
- ✓ în timpul plimbării.

Manifestarea emoțiilor se fixează după mimica feței, poziția corpului, reacțiile verbale.

Criteriile generale de evaluare a sferei emoționale în procesul observării:

1. Particularitățile situative ale reglării emoționale, adică gradul și caracterul reacției emoționale, care însoțesc acțiunile cu obiecte și cele comunicative.
2. Particularitățile „nesituative” ale reglării emoționale – fundalul emoțional și atitudinile emoționale (sentimente) ce prevalează.
3. Manifestarea mecanismelor emoționale speciale la vârsta preșcolară: „decentrarea emoțională”.

Pentru realizarea observației este necesar să evidențiem atât criteriile calitative, cât și cele cantitative:

După timpul și locul de manifestare a emoțiilor:

- fixarea emoțiilor care anticipează activitatea;
- fixarea emoțiilor care însoțesc activitatea copilului;
- Înregistrarea reacției emoționale după îndeplinirea jocului, sarcinilor activității ș.a.

După gradul de manifestare a reacțiilor emoționale:

Slabă • Medie • Puternică

După caracterul reacțiilor emoționale pe care le trăiește copilul:

- ◇ Interes; ◇ Mirare; ◇ Bucurie; ◇ Tristețe; ◇ Rușine; ◇ Frică; ◇ Sfială;
- ◇ Sentimentul de culpabilitate; ◇ Furie.

În harta observării se fixează fundalul emoțional predominant, funcția de reglare a emoțiilor care sunt caracteristice unui copil independent de situație, precum și emoțiile cele mai frecvent și rar manifestate.

II. Interviu proiectiv.

Copilului i se propun trei situații:

- să-și imagineze că este un magician care face trei minuni „pentru toți”;
- să-și imagineze că este atotputernic și să exprime trei dorințe;
- să-și imagineze că este un adult atotputernic și să-și expună trei dorințe ale sale.

În baza răspunsurilor copilului se analizează:

- ✓ Cum își asumă copilul un rol;
- ✓ Conținutul dorințelor lui și comentariile privind: manifestarea decențării emoționale, diversitatea dorințelor.
- ✓ Gradul de corespundere cu circumstanțele sociale;
- ✓ Gradul de corespundere cu propriile posibilități;
- ✓ Gradul de corespundere cu perspectivele dorințelor manifestate.

III. Modelarea jocului pe diverse teme.

Cele mai frecvente jocuri pentru copii sunt „Mama–fiica”, „Doctorul”, „Școala”. În timpul acestor jocuri se înregistrează și se analizează reacțiile emoționale ale copilului. Dintre ele evidențiem următoarele atitudini emoționale:

- față de colegi,
- față de adulți;
- față de jucării,
- față de conținutul jocului și activității;
- față de rezultatul activității.

Educatorul analizează și apreciază cum sunt formate „mecanismele emoționale” la preșcolar:

- ✓ Capacitatea de a supune dorințele sale cerințelor rolului în jocul pe roluri.
- ✓ Capacitatea de a percepe și a ține cont în comportamentul său de dorințele și interesele colegilor și adulților.

IV. Anchetarea sau convorbirea cu părinții.

Considerăm că studierea copilului prin optica părinților ne va permite să determinăm nivelul culturii familiei și contribuției ei la formarea conduitei civilizate a preșcolarilor.

Din convorbirea cu părinții putem afla multe despre dezvoltarea sferei emoționale a copiilor. În procesul convorbirii se află cum se manifestă reacțiile dominante ale copilului, cât de adecvate sunt situațiile respective.

Chestionar

1. *Considerați că copilul Dvs. posedă o comportare civilizată?*
2. *Copilul Dvs. se comportă adecvat în societate (în familie, la teatru, muzeu etc., pe stradă, în curte)?*
3. *Considerați că copilul Dvs. are o atitudine respectoasă față de adulți?*
4. *Cum își manifestă copilul Dvs. atitudinea față de faptele negative ale unor persoane sau personaje din filme, povești ș.a.?*

5. *Posedă copilul priceperea de a anticipa sau evita unele acțiuni negative? în ce măsură? Comentați.*
6. *Care este atitudinea copilului față de munca Dvs.?*
7. *Ce atitudine manifestă copilul Dvs. față de oamenii în etate, de cei bolnavi etc.? Comentați.*
8. *Manifestă copilul înțelegere și compasiune când cineva a nimerit în situații dificile sau confuze?*
9. *Manifestă interes și deschidere spre comunicare (poate întreține o conversație sau discuție)? Comentați.*
10. *Cunoaște și înțelege însemnătatea valorilor morale? Cum apreciază adevărul, binele, frumosul, munca, cinstea, hărnicia, familia? (Vă rugăm să ierarhizați aceste valori după criteriul aprecierii copilului Dvs.). Comentați.*
11. *Considerați că copilul Dvs. manifestă receptivitate?*
12. *Citiți atent trăsăturile de caracter enumerate și repartizați-le în colonițele a), b) și c)*
a) sunt stabile; b) se manifestă uneori; c) nu sunt formate
Trăsăturile: răbdare, curaj, bunăvoință, cordialitate, independență, spirit de disciplină (ordine), onestitate, responsabilitate, hărnicie, asiduitate. (Puteți completa trăsăturile).
13. *Ce trăsături negative de caracter ați observat la copilul Dvs.?*
14. *Ce înțelege copilul Dvs. prin sentimentul datoriei?*
15. *Care este atitudinea copilului față de colegii de la grădiniță?*
16. *Ce comportament are copilul acasă? Cum se comportă cu ceilalți membri ai familiei? Comentați.*
17. *Ce atitudine are față de rude, bunici? Comentați.*
18. *Considerați că copilul Dvs. depune efort volitiv pentru a ajuta pe alte persoane? Comentați pe cine anume.*
19. *Cum se manifestă sentimentul colectivismului la copilul Dvs.?*
20. *Puteți spune că copilul Dvs. este un copil bine educat? Comentați.*
21. *Ce atitudine are copilul Dvs. față de plaiul natal, orașul/satul în care locuiește? Comentați.*
22. *Respectă copilul Dvs. regulile de conviețuire în familie? în ce măsură? Comentați.*
23. *Îi amintiți frecvent copilului cum trebuie să se comporte cu cei de o seamă, cu rudele, colegii din grădiniță sau curte? Comentați.*
24. *Care sunt teme de discuție a copilului cu tata, mama, bunici (alte rude)? Comentați.*
25. *Ce trăsături de caracter ale copilului Dvs. se manifestă în situațiile de criză (în familie, în propria lui viață etc.)?*
26. *Cum reacționează copilul Dvs. la durerea aproapelui?*
27. *Ce atitudine are copilul Dvs. față de natură, animale?*
28. *Îl puteți considera pe copil bun, mărinimos, răutăcios? Comentați.*
29. *Considerați că copilul Dvs. iubește frumosul? Comentați.*
30. *De ce trăsături de caracter (comportament) ați dori să debarasați copilul Dvs.?*

Anchetă pentru preșcolari:

1. Numește prietenii tăi.
2. Numește cel mai bun prieten al tău.
3. Povestește cum este el.
4. De ce este cel mai bun prieten al tău?
5. Cum crezi, de ce prietenești cu unii copii, iar cu alții nu.
6. Cine din copii mai sunt prietenii tăi? De ce?

După răspunsurile copilului se analizează cercul de prieteni ai copilului.

Metodele de studiere a sferei sociale a preșcolarului.

Un criteriu important de socializare a copilului este capacitatea lui de a înțelege opinia altuia. Ea poate fi studiată punându-se următoarea sarcină. Copilului i se citește o povestire cu subiect. Educatoarea pune întrebări în baza textului citit și determină ce crede preșcolarul despre scopurile, dorințele și faptele personajului și le apreciază.

Sarcini și întrebări pentru evaluarea procesului de însușire a normelor sociale, a conduitei.

1. Ce este colaborarea?
2. În ce situații se manifestă ea?
3. Ce înseamnă să concurezi cu cineva?
4. Cum crezi: este mai bine să concurezi sau să colaborezi cu cineva?
5. Ce este generozitatea?
6. Ce om poate fi numit generos?
7. Cum se manifestă generozitatea?
8. Ești generos?

Metodica pentru studierea „competenței emoționale” la copil.

1. Reprezentările despre persoana sa. Se propune copilului să povestească despre sine, despre înfățișarea sa. A întreba copilul despre caracterul său, ce îi place să facă, care sunt jucăriile, cărțile, poveștile și desenele animate preferate. De ce îi plac anumite lucruri? Este foarte important de ținut cont de argumentele copilului.
2. De a-i arăta copilului un tablou sau de a-i povesti o situație problematică. Copilul trebuie să găsească și să numească toate soluțiile posibile.
3. Adultul numește câteva acțiuni și fapte, iar copilul trebuie să numească câteva consecințe posibile ale acestora.
4. Copilului i se povestește o situație din viață, iar el trebuie să numească cauzele ce au provocat situația și câteva consecințe.

Sarcini pentru studierea sferei emoționale a preșcolarului.

Obiectivele:

1. A evalua cunoștințele copilului despre emoțiile principale: interes, mirare, bucurie, tristețe, rușine, frică, sfială, sentimentul de culpabilitate, furie.
2. A controla dacă copilul cunoaște însușirile de bază ale manifestării propriilor sentimente, precum și ale celorlalți colegi.

Materiale:

- ✓ Un set de pictograme care reprezintă diferite emoții (bucurie, ură, ostilitate, mirare, tristețe).

- ✓ Un set de tablouri situaționale care reflectă diferite emoții.
- ✓ Un set de tablouri situaționale, în care fețele personajelor nu sunt desenate.

Exemplu: Arătând tabloul „Bucurie”, educatoarea pune întrebări: Ce dispoziție are fetița din imagine? De ce? Când aveți voi dispoziție bună? Ce expresii are față unui om cu o dispoziție bună? Ea fixează dacă copilul cunoaște semnele de manifestare a emoțiilor:

- forma buzelor;
- poziția sprâncenelor etc..

Educatoarea demonstrează pictogramele cu imaginea diferitelor emoții. Copilului i se propune la urmă să deseneze emoția respectivă. După îndeplinirea sarcinii se discută cu copilul.

Indicii emoționali de formare a personalității preșcolarului.

1. Atitudinea pozitivă față de participarea în jocurile pe roluri, subordonarea dorințelor spontane cerințelor rolului.
2. Manifestarea anticipării emoționale ale:
 - a) situației; b) acțiunilor colegilor; c) acțiunilor proprii.
3. Decentrarea emoțională, capacitatea copilului de a percepe starea, interesele și dorințele altor oameni și de a ține cont de ele în comportamentul său. Bucuria copilului produsă de reproducerea corectă a etaloanelor sociale și aprecierea lui pozitivă de către adult.

În funcție de procesele psihice / afective analizate, pot fi aplicate diverse probe de evaluare: teste, chestionare, liste de control. Prezentăm mai jos câteva modele de astfel de instrumente de evaluare.

🚩 Proba de evaluare a dezvoltării afective.

Proba de evaluare a dezvoltării afective: autocontrol

Scop: Identificarea nivelului autocontrolului și a modului de exteriorizare a emoțiilor.

Materiale: Testul tipărit.

Nr. crt.	Indicatori	Frecvența manifestărilor		
		Niciodată	Uneori	Permanent
1.	Lipsa încrederii în sine			
2.	Are manifestări de tristețe, nefericire, depresie			
3.	Se plânge de singurătate			
4.	Are tendința de a se automutila			
5.	Își exprimă deseori părerea că este diferit (mai rău) decât ceilalți copii			
6.	Manifestă încordare sau neliniște, nervozitate			
7.	Se emoționează negativ, devine foarte neliniștit și nefericit când trebuie să părăsească casa (pentru a merge la grădiniță, de exemplu)			
8.	Are probleme cu somnul			
9.	Își pierde frecvent răbdarea			
10.	Polemizează frecvent cu adulții			

11.	Refuză, frecvent, să execute sarcinile parvenite de la adulți			
12.	Îi provoacă, frecvent, pe colegi, comițând intenționat fapte provocatoare			
13.	Îi învinuiește frecvent pe alții pentru propriile greșeli și fapte reprobabile			
14.	Se supără ușor			
15.	Este bătăuș			
16.	Este crud cu animalele			
17.	Minte frecvent. Manipulează			
18.	Strică frecvent obiectele care aparțin altora			
19.	Înregistrează perioade/episoade recurente de iritabilitate aparentă			
20.	Repetă în mod constant unele acțiuni sau obiceiuri, dificil de schimbat			
21.	Are idei fixe (constatare argumentată)			
22.	Are mișcări involuntare, ticuri, convulsii sau grimase			
23.	Repetă mișcări lipsite de sens, cum ar fi clătinatul din cap, scuturături, mișcarea degetelor etc.			
24.	Produce spontan sunete, cum ar fi purjarea gâtului, strănutul, înghițirea etc.			
25.	Reușește cu greutate să stea liniștit (de ex., șuieră, murmură, bombănește etc.)			
26.	Repetă fără sens cuvinte sau părți de cuvinte			
27.	Folosește obscenități în vorbire			

Interpretare: Se vor număra răspunsurile cu aprecierea „Permanent”, în dependență de care se vor constata nivelul dezvoltării afective și a autocontrolului emoțional și nivelul problemelor/tulburărilor afective.

Valoarea (nr. răspunsuri)	Nivelul de dezvoltare afectivă și autocontrolul	Nivelul problemelor/tulburărilor afective
1-8	Acceptabil, în limitele normei	Inferior
9-14	Mediu	Mediu spre avansat
15-27	Inferior	Superior

În cazul în care dezvoltarea copilului înregistrează un nivel inferior al dezvoltării afective și autocontrolului, iar nivelul problemelor este superior, este necesară intervenția specialiștilor: specialist în analiza comportamentală, neuropsihiatru ș.a.

Concluziile vor fi formulate după observări repetate, în diferite contexte.

În cazul înregistrării manifestărilor sporadice, calificate cu răspunsuri „uneori”, se va proceda, de asemenea, la evaluări repetate pentru confirmarea sau excluderea problemelor.

Tabel: Lista de control pentru evaluarea dezvoltării afective

Nr. crt.	Indicatori	Punctaj acordat
Încrederea în sine		
1.	Acceptă atenția, afecțiunea și aprecierea.	
2.	Își exprimă necesitățile clar și adecvat.	
3.	Describe propriile sentimente folosind cuvinte, imagini, istorioare.	
4.	Face declarații pozitive despre sine și se mândrește cu propriile realizări.	
<i>Media:</i>		
Controlul emoțiilor și comportamentul în diferite situații		
5.	Transferă, cu ușurință, atenția de la o activitate la al ta.	
6.	Acceptă că nu este încadrat primul/prima în activități și își așteaptă rândul.	
7.	Face fața activităților, dar cu dezamăgire.	
8.	Își exprimă frustrarea și furia în mod corespunzător (de ex. fără a se afecta pe sine, pe alții sau obiectele din jur).	
9.	Acceptă consecințele faptelor sale.	
<i>Media:</i>		
Implicarea pozitivă în activități		
10.	Manifestă interes și participă activ în diferite activități.	
11.	Înțelege conceptul de proprietate personală versus proprietatea altora sau proprietatea comună (a grădiniței).	
12.	Demonstrează utilizarea și grija adecvată față de materialele/obiectele personale. Selectează sarcinile și le execută în mod independent.	
13.	Conștientizează necesitatea grijii față de materialele/obiectele personale, de la grădiniță.	
14.	Urmează regulile stabilite de comportament la grădiniță.	
15.	Selectează sarcinile și le execută în mod independent.	
<i>Media:</i>		

Scop: Identificarea manifestărilor afective.

Materiale: Lista de control tipărită.

Interpretare: Se acordă punctajul, după cum urmează:

- 1 pct. – prezintă necesități de dezvoltare;
- 2 pct. – particularități în proces de dezvoltare;
- 3 pct. – dezvoltare avansată.

La fiecare compartiment, se adună punctele, se face totalul, se împarte la numărul de indicatori și se obține media. Evaluatorul va face concluziile de rigoare în funcție de constatări și analiza acestora [10].

În continuare vom prezenta unele probe de valorificare a experienței afective la copii.

Proba nr. 1. Identificarea și redarea emoțiilor de mirare, admirație, încântare prin cuvinte-interjecții

Invitat la probă, copilului i se va adresa instrucțiunea: „Cunoști cuvintele prin care redăm simțurile însoțite de intonație, intensitatea vocii, mimică, gesturi? Ascultă câteva enunțuri și spune prin ce părți de vorbire (interjecții) și ce simțuri voi reda.

Urmează lectura enunțurilor:

- Ah, ce copil drăguț!
- O, ce trandafir frumos! A, ce splendoare! Acest miros îmbătător, de unde vine oare?!
- Bravo, ce bătați cuminte!
- E-e-e-e, ce mai sunete?
- Ia uite ce peisaj minunat!
- U-u-u, câtă floare pe copaci!
- I-i-i, ce mai garofițe?
- Vai, ce tare m-am lovit!

Mai întâi copilul va determina emoțiile (simțurile) redată în enunțuri: mirare, admirație, încântare, apoi va numi cuvintele-interjecții ce le conferă semnificația respectivă.

Similar, în câteva etape consecutive vor fi examinate, la dorința educatorului, părinților, emoțiile de dezgust, dispreț, îngrijorare, îngândurare, mahnă, necaz, plăcere, satisfacție, fericire, beatitudine și insatisfacție.

În cazul dat se va constata doar dacă copilul stabilește corect ori nu această relație.

Proba nr. 2. Identificarea și reprezentarea grafică a emoției de bucurie

I. Dialogul cu copilul invitat la probă:

- Ai încercat vreodată să desenezi bucuria?
- Cum arată ea?
- (Răspunsul copilului)
- Ce culori ar avea emoția legată de succese, de zile frumoase, de roade bogate, de sărbători fericite, adică de împrejurările care îi aduc omului satisfacție, bucurie, fericire?
- (Răspunsul copilului)

II. Încearcă să desenezi bucuria. Se va admite completarea desenelor cu explicații verbale.

Dacă nu va reuși să deseneze, va alege imaginile propuse pentru examinare, amestecate cu încă alte cinci, care nu corespund temei.

A. Imaginile

1. O fetiță veselă, râzând cu gura larg deschisă.
2. O fetiță tristă
3. Copii sărind în sus de bucurie
4. Copii îngândurați
5. O inimă mare, plină de bucurie
6. O inimă mică cât un purice
7. Ochi larg deschiși care licăresc de bucurie
8. Ochi speriați

9. O față luminoasă și zâmbitoare

10. O față pământie.

B. Obiecte concrete:

1. Bomboane

2. Cărți de joc

3. Cărți de citit etc.

Similar vor fi examinate emoțiile de mirare, de frică și vinovăție.

Aprecierea rezultatelor experimentale în proba dată va fi efectuată deosebit de altele. Cu un punct va fi apreciată selectarea de către copil a imaginilor, cu două puncte – alegerea independentă și reprezentarea grafică, cu trei – găsirea și reprezentarea subiectului cu ajutorul adultului, cu patru – găsirea și reprezentarea independentă a bucuriei.

Similar vor fi examinate emoțiile de mirare, de frică și vinovăție [4, pp. 37-38].

🚩 Evaluarea nivelului de dezvoltare a personalității copilului la debutul școlar:

Proba nr. 1. „Motivația”

Cunoștințe: despre școală și procesul de instruire.

Competențe: Subordonarea motivelor, în sistemul ierarhic al cărora motivele și interesele cognitive devin primordiale.

Atitudini: Atitudinea pozitivă față de școală, exprimarea dorinței de a acumula cunoștințe, manifestarea interesului cognitiv și a curiozității.

Teste.

Subiecte pentru discuții:

1. De ce doresc să devin elev.
2. Ocupațiile preferate ale elevilor.
3. Cărțile mele preferate.
4. Jocul „La școală”.

Proba nr. 2. „Voluntaritatea”

Cunoștințe: Formarea mecanismelor reglării volitive a acțiunilor, minimalizarea reacțiilor impulsive; capacitatea copilului de a-și subordona și ierarhiza acțiunile; posibilitatea de a învinge dificultățile.

Competențe: Capacitatea de ascultare, înțelegere și îndeplinire corectă a indicațiilor celui matur, perceperea sarcinii după auz.

Atitudini: Priceperea de a reacționa adecvat la aprecierea sarcinii îndeplinite.

Teste

1. „Dictare grafică” – Esența testului constă în desenarea a trei motive pe o foaie în pătrățele; primul motiv se apreciază în ansamblu, iar al doilea și al treilea motive se apreciază pe părți componente.
2. Copierea unui grup de puncte.
3. Copierea literelor scrise.

Proba nr. 3. „Afectivitatea”

Cunoștințe: despre emoții și sentimente.

Competențe: Capacitatea de a-și exprima corect emoțiile, de a fi altruist.

Atitudini: Respectarea anumitor norme de conduită, atitudine pozitivă față de sentimentele altora.

Teste.

1. Caracterizarea sentimentelor altor oameni sau ale unui personaj.
2. Discuții în baza imaginilor din cărți și desenelor proprii.

II. Evaluarea nivelului de dezvoltare a comportamentului social.

Proba nr. 4. „Comunicarea”

Cunoștințe: despre școală, procesul de învățare, comunicarea în societate și în colective de copii, despre drepturile și obligațiunile elevului.

Competențe: să evedențieze și să respecte poziția altui om.

Atitudini: Facultatea de a respecta interesele colegilor și regulile stabilite de întreg colectiv.

Teste.

Discuții cu copiii la temele:

1. despre așezămintele sociale (în baza imaginilor și desenelor);
2. despre școală, elevi și profesori;
3. despre personajele îndrăgite din povești [4, pp. 25-26].

Putem promova un set complet de instrumente pentru stimularea, monitorizarea și aprecierea pregătirii pentru școală a copilului preșcolar alcătuit din:

1. *Fișa pentru aprecierea progresului individual al copilului înainte de înscrierea în clasa pregătitoare.*
2. *Fișa de reflecție (pentru observarea îmbunătățirilor înregistrate la nivelul practicii educaționale și la nivelul performanțelor individuale ale copiilor din grupă).*

🚦 Fișa pentru aprecierea progresului individual al copilului, înainte de înscrierea în clasa pregătitoare

Prezenta fișă este alcătuită în termeni rezonabili, accesibili mai multor categorii de adulți (cadre didactice din învățământul preșcolar, părinți/tutori ai copiilor sau alte persoane interesate de evoluția copilului, din familia acestuia, asistent maternal, director instituție de învățământ, cadre didactice din învățământul primar, psiholog / consilier școlar etc.) conține indicatori, pe domenii de dezvoltare, clar formulați, astfel încât, aplicarea acestora să poată fi efectuată și de către părinți. Dacă părinții nu sunt în măsură sau nu doresc să aplice fișa, o pot utiliza drept reper al stadiului pe care este bine să-l atingă fiecare copil înainte de a „păși” în clasa pregătitoare, indiferent de vârsta copilului (având în vedere opțiunea unor părinți de a-și înscrie copilul la vârsta de 5 ani sau chiar la 7 ani) sau ca suport pentru dialogul cu cadrul didactic din învățământul preșcolar care s-a ocupat de pregătirea copilului.

Precizări pentru aplicarea corectă a fișei de apreciere a progresului individual al copilului.

Fișa de apreciere a progresului individual are ca obiectiv evaluarea longitudinală a dezvoltării copilului și a nivelului de pregătire a acestuia pentru următoarea treaptă de învățământ. Ea constituie un instrument de lucru care punctează competențele copilului ce ar trebui să fie dobândite până la încheierea perioadei de preșcolaritate.

Educatorea urmărește pregătirea copilului pentru o integrare fără disfuncții în școală, furnizând datele necesare continuării acțiunii instructiv-educative.

În raport cu instrumentele de evaluare existente, fișa propusă are următoarele avantaje:

- oferă indicatori comportamentali preciși, măsurabili care sunt repere ale stadiului de dezvoltare la vârsta preșcolară (5-7 ani);
- rezultatul evaluării determină evitarea etichetării copilului;
- constituie un instrument de evaluare care evidențiază progresul periodic al copilului;
- permite educatoarei să monitorizeze atingerea obiectivelor, să reprojeteze obiectivele și să prioritizeze demersurile de învățare;
- reflectă activitatea de zi cu zi a copilului, descoperind lacune, dificultăți, rămăneri în urmă, ca pe baza lor să se elaboreze un program de remediere;
- reprezintă un instrument eficient prin care familia este cooptată în procesul de cunoaștere a copilului, oferindu-i posibilitatea de a-și da seama de ceea ce știe copilul, de ceea ce este capabil.

Fiecare copil este un unic, iar într-o grupă există „n” copii – unicat. Pentru fiecare copil este necesar să se folosească tehnicile și strategiile de comunicare și de lucru potrivite, astfel încât ei să beneficieze de sprijinul și stimularea corespunzătoare pentru dezvoltarea lor optimă.

Activitatea educativă din grădiniță este complexă și solicită forme de evaluare variate, multiple, adaptate la particularitățile individuale și de vârstă ale preșcolărilor. Diversitatea situațiilor didactice, precum și multitudinea de obiective ale evaluării presupun conceperea și aplicarea unor strategii diferite care să mijlocească procesul evaluativ.

Evaluarea preșcolărilor permite doar prognoze pe termen scurt; este importantă și necesară pentru educatoare și copii în vederea cunoașterii nivelului atins în dezvoltarea personalității acestora.

Modelul complet al evaluării parcurge următorul traseu: SCOP – INSTRUMENTE – MĂSURARE – INFORMAȚII – APRECIERE – DECIZIE.

Fișa de apreciere a progresului individual va fi aplicată la intrarea copilului în grădiniță și, ulterior, la finalizarea ciclului preșcolar, respectiv la finalizarea grupei mari. În acest sens, fișa nu conține concepte, reguli, legi, ci doar „rodul” activității COPILULUI și va oferi o oglindă a progresului realizat de acesta în raport cu sine, în intervalul de la intrarea până la ieșirea lui din grădiniță.

✚ Fișă pentru aprecierea progresului individual al copilului, înainte de înscrierea în clasa pregătitoare la domeniul Dezvoltare socio-emoțională

LEGENDĂ:

A – comportament atins

D – comportament în dezvoltare

NS – comportament care necesită sprijin

Bifă cu culoarea roșie – apreciere inițială

Bifă cu culoare albastră – apreciere finală

Tabel: Dezvoltarea personală, emoțională și socială [5]

Subdomeniul	Aspect specific	Indicatori	Nivelul de atingere al indicatorului		
			A	D	NS
Dezvoltarea personală	Dezvoltarea conceptului de sine	Cunoaște ziua, luna, orașul și țara în care s-a născut, număr de telefon.			
		Împărtășește celorlalți informații despre sine.			
		Conștientizarea schimbărilor care se produc în sine și mediu (<i>copilul crește, plantele au un ciclu de viață</i>).			
Dezvoltare emoțională	Dezvoltarea autocontrolului emoțional	Își așteaptă rândul.			
		Își controlează exprimarea sentimentelor (<i>mai ales a celor negative – furia</i>).			
		Își exprimă propriile trăiri fără să se certe.			
		Își modifică expresia și comportamentul în funcție de context.			
	Dezvoltarea expresivității emoționale	Își exprimă emoțiile prin joc și activități artistice.			
		Reacționează adecvat emoțional la situații variate.			
		Verbalizează frustrarea adoptând o mimică adecvată sensului mesajului.			
		Asociază emoțiile cu cuvinte și expresii faciale.			
Dezvoltarea socială	Abilități de interacțiune cu adulții	Comunică cu ușurință cu adulții.			
		Cunoaște și folosește formule de politețe în comunicare.			
		Răspunde la întrebările puse de adulți.			
		Nu intervine întrerupând discuția adulților.			
		Cere informații sau ajutor adulților când are nevoie.			
	Abilități de interacțiune cu copii de vârstă apropiată	Stabilește din proprie inițiativă relații pozitive și de respect cu copii apropiați ca vârstă.			
		Propune și inițiază jocuri și activități care implică mai mult de un copil.			
		Sugerează noi variante de joc.			
		Cere și oferă voluntar ajutorul copiilor din jurul său când are nevoie.			
		Cooperează, face schimb de obiecte în joc.			
		Respectă regulile grupului de joc, manifestând <i>fair-play</i> (<i>pierde/câștigă</i>).			
	Acceptarea și respectarea diversității	Deosebește persoanele după diferite criterii (<i>aspect exterior, gen, vârstă etc.</i>).			
		Manifestă toleranță față de alți copii care aparțin altor etnii, categorii minoritare, confesionale sau copii cu CES.			
		Observă că aceeași persoană poate avea mai multe roluri sociale (<i>mama este mama lui, este angajată la..., este fiica bunicii lui etc.</i>)			
		Respectă drepturile altor persoane, copii și adulți.			

<i>Dezvoltarea comportamentului pro-social</i>	Se joacă sau lucrează fără să îi deranjeze pe ceilalți.			
	Respectă reguli simple de participare în activități și joc, în grupuri mici sau mai mari, în calitate de conducător sau executant.			
	Aplică independent regulile în situații noi, dar similare.			
	Își exprimă dezacordul față de comportamente incorecte.			
	Rezolvă conflicte apărute în cadrul grupului folosind strategii diverse (<i>întâi vorbește, apoi cere ajutorul adultului</i>).			
	Rezolvarea problemelor apărute în interacțiunea cu copiii, fără a-l implica pe adult.			
	Acceptă responsabilități, le respectă și participă la luarea unor decizii simple (<i>mâncare, îmbrăcăminte, jucării, cărți</i>).			
	Vorbește despre emoțiile sale (<i>bucurie, tristețe, furie</i>).			
	Alină membrii familiei sau prietenii care nu se simt bine (<i>din proprie inițiativă</i>).			
	Începe să înțeleagă situația oamenilor aflați în situații diferite (<i>sărăcie, dezastre naturale, boală</i>).			

În acest interval, un alt instrument va ajuta cadrul didactic să monitorizeze și să sprijine evoluția individuală a fiecărui copil, dar și a calității procesului de predare–învățare–evaluare derulat cu grupa de copii pe care o conduce. E vorba de *Fișa de reflecție*, focalizată pe interacțiunile educatoarei cu copilul, interacțiunile copilului cu ceilalți copii și interacțiunile educatoarei cu colegile, cu alți profesioniști și cu părinții și pe care o recomandăm educatoarelor pentru o eventuală utilizare zilnică (într-o primă etapă), încercând să observe cu propriii lor ochi îmbunătățirile înregistrate la nivelul practicii educaționale, dar și la nivelul performanțelor individuale ale copiilor din grupă.

Fișa de reflecție (interacțiuni)

I. Interacțiunea educatoare – copil

- I.1. Am reușit să interacționez cu fiecare copil în parte, pe toată durata programului zilei.
- I.2. Am reușit să ofer, fiecărui copil în parte, sprijin pentru dezvoltare personală, respectând ritmul de învățare al acestuia.
- I.3. Am reușit să apreciez progresul înregistrat de fiecare copil din grupă și să-l fac cunoscut și celorlalți copii, pe durata programului zilnic.
- I.4. Am reușit să ofer, fiecărui copil în parte, posibilitatea de a face alegeri și de a-ți explica motivul/motivele care au determinat alegerea făcută.
- I.5. Am reușit să sprijin, fiecare copil în parte, pentru a-ți exprima părerea cu privire la o activitate / lucrare personală sau a altui coleg.
- I.6. Am reușit să ascult, fiecare copil în parte, atunci când acesta și-a manifestat dorința de a comunica cu mine, arătându-i că mă interesează ceea ce îmi spune și oferindu-i feed-back imediat.

- I.7. Am reușit să sprijin, fiecare copil în parte, pe toată durata programului zilei, pentru a deveni autonom și pentru a manifesta stăpânire de sine.
- I.8. Am reușit să sprijin, fiecare copil în parte, să înțeleagă importanța regulilor și respectarea lor în viața personală și în conviețuirea cu ceilalți.

II. *Interacțiunea copil-copil / grup de copii*

- II.1. Am proiectat, pe toată durata programului zilei, situații de învățare care să faciliteze interacțiunea copil-copil / grup de copii.
- II.2. Am reușit să observ, pe toată durata programului zilei, interacțiunile pe care le are fiecare copil din grupă cu colegii lui.
- II.3. Am reușit să sprijin, pe toată durata programului zilei, cel puțin un copil (timid/mult prea expansiv / cu probleme de adaptare / cu probleme de învățare etc.) în a interacționa eficient cu colegii lui.
- II.4. Am reușit să pregătesc, pentru ziua curentă, un mediu educațional care să favorizeze interacțiunea copil-copil / grup de copii.

III. *Interacțiunea educatoare-colegi / alți profesioniști / părinți*

- III.1. Am reușit să inițiez o discuție cu colegii / alți specialiști / părinții, după încheierea programului zilei, despre progresul/problemele întâmpinate pe parcursul zilei, de către (cel puțin) un copil din grupă.
- III.2. Am reușit să înregistrez și să transmit colegilor / altor specialiști / părinților, după încheierea programului zilei, date relevante, clare, punctuale privind progresul/problemele întâmpinate pe parcursul zilei, de către (cel puțin) un copil din grupă.
- III.3. Am reușit să ascult ceea ce un coleg / specialist / părinte îmi împărtășește despre un copil din grupă, la începutul sau la sfârșitul programului zilei, și să îi ofer feed-back imediat [26].

Evaluarea stimulează și depistează succesul preșcolarilor, dar nu insuccesul lor și are drept scop să-i pedepsească. Acest principiu se referă la caracterul stimulator al evaluării. Ea nu trebuie să-i inhibe pe actorii procesului educațional, să-i demotiveze, ci dimpotrivă, să-i încurajeze și să-i stimuleze în realizarea activităților preconizate.

Strategii de promovare a domeniului Dezvoltarea personală, emoțională și socială

⇒ Jocuri pentru formarea autonomiei personale

🦋 Jocul: „Fă ce îți spun”

Scopul: Identificarea părților propriului corp.

Desfășurarea jocului:

Moderatorul cere copiilor să așeze mâna dreaptă pe ochiul drept, pe ochiul stâng, pe genunchiul drept, pe genunchiul stâng. Să așeze mâna stângă pe cotul drept, pe piciorul drept. Să așeze simultan mâna stângă pe ochiul drept și dreapta pe ochiul stâng și

așa mai departe pentru alte părți ale corpului. Se lovesc cele două mâini una de alta, apoi genunchiul sting cu mâna dreaptă, din nou cele două mâini împreună, apoi mâna stângă lovește genunchiul drept, cele două mâini se lovesc împreună etc. Combinațiile pot fi variate la nesfârșit. Adaptarea unei melodii care să ritmeze loviturile face ca participarea copiilor să fie totală.

☞ **Jocul: „Din bucățele”**

Scopul: Reconstituirea unui obiect din părțile lui componente.

Resurse didactice: un plic cu toate elementele necesare pentru fiecare copil, desenul corpului uman, pe care trebuie să-l reconstituie copiii.

Desfășurarea jocului:

Cadrul didactic va împărți tuturor copiilor câte un plic care conține fragmentele tăiate ale unui desen ce reprezintă corpul uman. Moderatorul va arăta copiilor desenul corpului uman pe care trebuie să-l obțină ei, asamblând bucățelele tăiate din plic. Se va stabili timpul de lucru. Acest joc se poate desfășura și sub formă de concurs. Numele copiilor va fi scris și, în funcție de rapiditatea și corectitudinea executării sarcinii, vor fi stabiliți câștigătorii concursului. Locul I va fi atribuit copilului care în cel mai scurt timp a reconstituit corect imaginea desenată a corpului uman.

☞ **Jocul: „Să așezăm masa”**

Scopul: Recunoașterea poziției față de propriul corp și stabilirea relațiilor dintre ele.

Resurse didactice: set de menaj pentru păpușă.

Desfășurarea jocului:

Moderatorul cere copiilor să pună masa, să așeze farfuriile, apoi cuțitele și lingurile la dreapta și furculițele la stânga. Fiecare copil aranjează un tacâm complet, adoptând poziția comodă. Un copil așează masa cu patru tacâmuri, fără să-și schimbe locul fixat. Ceilalți copii controlează dacă masa este pusă corect, așezându-se în chip de consemn. Pentru a corecta greșelile, este invitat copilul care a pus masa să se așeze în fața fiecărei farfurii.

☞ **Jocul: „Numește-mă”**

Scopul: Denumirea și identificarea obiectelor de igienă (îmbrăcăminte, încălțăminte etc.)

Resurse didactice: săpun, prosop, pastă și periută de dinți, perie pentru păr, șampon, unghieră, forfecuță pentru unghii, periută pentru unghii, hârtie igienică, batistă, șervețele din hârtie, imagini, desene cu unele obiecte de igienă.

Desfășurarea jocului:

Cadrul didactic va prezenta copiilor pe rând obiectele de igienă și le va cere să le denumească. El va arăta copiilor obiectul și va spune unui copil „Numește-mă!”. După ce s-au terminat de numit toate obiectele prezentate în stare naturală, moderatorul va cere copiilor să denumească obiectele prezentate imagistic. Acest joc se poate organiza și sub formă de concurs, individual sau în grupuri, în funcție de numărul copiilor. Fiecare copil (grup) primește câte o bulină roșie pentru fiecare răspuns corect. La sfârșit se numără câte buline are fiecare copil (grup). Câștigător este copilul (grupul) care totalizează cele mai multe buline.

☞ **Jocul: „Săculețul fermecat”**

Scopul: Identificarea și denumirea corectă a unor obiecte, în absența vederii, prin pipăit

Resurse didactice: mere, pere, nuci, prune, struguri, gutui, portocale, banane, mandarine, kiwi, lămâi, săculeț, o basma sau un fular.

Desfășurarea jocului:

Moderatorul va arăta copiilor fructele pe care le va pune în săculeț. El va lega la ochi câte un copil și îi va cere să ia în mână câte un fruct, să-l pipăie, să-l denumească și apoi să-l scoată din săculeț pentru a putea fi verificat de clasă dacă a denumit corect fructul. Dacă a ghicit denumirea fructului, va fi dezlegat de la ochi și va continua jocul un alt copil, dacă nu a ghicit, mai are dreptul la două încercări, după care este eliminat din joc. După ce toți copiii au fost legați la ochi și puși să denumească fructele, copiii care au fost eliminați din joc vor primi pedepse hazlii. Jocul se poate organiza și sub formă de concurs, în grupuri. La fiecare răspuns corect, grupul primește un punct, la fiecare răspuns incorect, i se scade câte un punct. Câștigă grupul care totalizează mai multe puncte.

☞ **Jocul: „Inelușul”**

Scopul: Cunoașterea părții drepte și stângi a propriului corp, cunoașterea prenumelui colegilor.

Obiective operaționale: să-și identifice corect mâna dreaptă și stângă, să spună corect prenumele colegilor.

Resurse didactice: un inel sau un cerculeț din metal.

Desfășurarea jocului:

Copiii sunt așezați în formație de cerc, cu fața spre interior și dau din mână în mână un inel, în timp ce spun următoarele versuri:

„Iau cu dreapta, dau cu stânga”

Iau cu dreapta, dau cu stânga

Stop! Inelul s-a oprit.

De la cine l-ai primit?”

Copilul cu inelul în mână își va numi colegul din dreapta. El mai poate fi întrebat:

„Cerculețul îi vei da

Cine e la stânga ta?”

Jocul se repetă de mai multe ori, pentru a da posibilitatea tuturor copiilor să răspundă la întrebări.

☞ **Jocuri pentru activitățile de socializare**

☞ **Jocul: „Să primim musafiri”**

Scopul: Actualizarea regulilor de comportare în timpul primirii unor musafiri, însușirea unor formule de politețe, educarea la copii a spiritului de ospitalitate și de sociabilitate.

Resurse didactice: un buchet de flori naturale sau confecționate, veselă, biscuiți sau bomboane, pahare cu apă, tăvi mici.

Desfășurarea jocului:

Cadrul didactic, împreună cu copiii, va aranja înainte de începerea jocului 2-3 mese pentru musafiri și gazde. Se vor pune la îndemână materialele necesare pentru servit. Grupa va fi împărțită în două grupuri: jumătate dintre copii vor fi gazde, iar ceilalți copii vor fi musafiri. Gazdele se vor așeza la mesele pregătite și vor aștepta musafirii. Moderatorul dă un buchet de flori musafirilor și aceștia pleacă în vizită. Copiii vor fi îndemnați să-și actualizeze impresiile avute cu ocazia unor vizite sau să țină seama de câteva momente:

- * sunatul la ușă sau ciocănitul;
- * oferirea florilor de către musafiri;
- * adresarea mulțumirilor de către gazdă;
- * poftirea musafirilor să ia loc;
- * discuții și informare reciprocă cu privire la evenimente recente;
- * servirea musafirilor;
- * despărțirea musafirilor de gazde.

Reușita jocului depinde, în mare măsură, de alegerea a câte un copil din ambele grupuri (musafiri și gazde) care să conducă și să poarte dialogul, nefiind posibilă comunicarea între toți copiii. Eventual, se vor repartiza roluri de adulți și de copii pentru a justifica diferențierea atribuțiilor în cadrul celor două categorii, musafiri și gazde. În încheierea jocului se poate cânta un cântec vesel, se poate recita în cor o urare.

☞ Jocul: „De ziua mamei (tatei, bunicii)”

Scopul: Precizarea regulilor de comportare în florărie și a regulilor de oferirea unui buchet de flori.

Resurse didactice: flori naturale sau artificiale (lucrate de către copii), bani (de carton).

Desfășurarea jocului:

Se va improviza într-un colț al grupei o florărie. Înainte de începerea jocului, se vor stabili care dintre copii să interpreteze rolul de vânzător, mama (tata, bunică, bunic) și care pe acela de copil. Vor fi propuși din rândul copiilor cei care să meargă la florărie. După ce au cumpărat florile, copiii se vor îndrepta spre locul care reprezintă casa fiecăruia. În fiecare casă (delimitată prin trasarea cu cretă sau cu alte semne, de exemplu prin cuburi, bucăți de sfoară, șiret sau stinghii subțiri), va fi plasată dinainte persoana căreia i se vor oferi flori. În ambele etape ale jocului – cumpărarea florilor, oferirea lor, moderatorul va urmări cum se încheagă dialogul. În indicațiile pe care le va da copiilor cu rol de vânzător și cu rol de mamă (tată etc.) va insista ca aceștia să urmărească cu atenție felul în care copiii solicită sau oferă florile. Se va preciza – în cazul în care copilul-cumpărător nu știe să se adreseze, să nu i se elibereze marfa și să fie pus în situația să însoțească alți copii, apoi să revină la florărie. Este de dorit ca jocul să se repete pentru a pune toți copiii în situația de părinte și de copil.

☞ Jocul: „De-a călătoria” (cu troleibuzul, autobuzul, trenul)

Scopul: Fixarea cunoștințelor privind unele acțiuni și deprinderi în legătură cu folosirea diferitelor mijloace de locomoție de către călător. Deprinderea copiilor să cedeze locul adulților.

Resurse didactice: bani (de carton), bilete.

Desfășurarea jocului:

Cadrul didactic împreună cu copii vor așeza scaunele, imitând troleibuzul, autobuzul sau trenul. Moderatorul va interpreta rolul de ghid pentru a da explicații cu privire la locurile pe unde trece în traseul fixat. În desfășurarea fiecărui gen de călătorie se va urmări plasarea corectă a momentului și a locului unde se cumpără biletele: de la șofer, taxator sau de la casierul din autogară; la tren, la ghișeu de bilete din gară.

Regulile de comportare vor fi reamintite fiecare la momentul potrivit. Se va insista, în cazul călătoriei cu trenul, ca să nu coboare niciun copil în stațiile intermediare, pentru a evita pierderea lui. De asemenea, se va putea diversifica acțiunea jocului, introducând roluri diverse: mamă, tată, bunici. În unele variante se pot propune, totodată, roluri de persoane care însoțesc rudele la tren și în acest caz se pune accentul pe felul în care se face despărțirea între cei care pleacă și cei care rămân, stimulând copiii să-și interpreteze veridic rolul. Orice variantă s-ar alege de către moderator, accentul trebuie pus pe relațiile care se stabilesc între cei care călătoresc și cei care fac parte din personalul de deservire a mijloacelor de transport.

🔗 Jocul: „De-a magazinul universal”

Scopul: Actualizarea reprezentărilor și consolidarea acțiunilor în legătură cu procesul de vânzare-cumpărare, formarea capacității de a folosi corect diferite formule de politețe în relațiile cu personalul magazinului.

Resurse didactice: bani (de carton), în raioanele de pânzetură – tot ceea ce este necesar pentru păpușă: stofe, mățăsuri, rochițe și alte confecții; încălțăminte; în raionul de vase: veselă; în raionul de librărie: cărți, papetărie, jucării etc.

Desfășurarea jocului:

Jocul va fi precedat de o vizită la un magazin universal sau de prezentarea unor diapozitive cu aspecte dintr-un astfel de magazin. La începutul jocului se vor reaminti acțiunile principale desfășurate în magazin. Copiii vor fi solicitați să precizeze în mod independent regulile de comportare, după ce au asistat la o mică demonstrație efectuată de câțiva dintre ei. Vor trebui să răspundă la întrebarea: „cum ai proceda, dacă ai avea de făcut cumpărături la magazin, la fel sau altfel?”. Cadrul didactic va alege vânzătorii în funcție de numărul raioanelor amenajate. Alegerea se va face, de preferință, la sugestia copiilor. Se va amenaja un loc de plimbare – o stradă sau un parc pentru ca o parte din copiii să intre în magazin și o parte să circule, să se plimbe până când magazinul se descongesează. În acest scop se pot constitui 2-3 grupuri de cumpărători, eventual 2-3 familii merg să cumpere păpușilor cele necesare (aceasta datorită faptului că dimensiunile materialelor și obiectelor pot să satisfacă numai nevoile păpușilor). În complicarea jocului se poate alege un responsabil de magazin. Inițial, rolul va fi interpretat de moderator și va avea ca sarcini controlul felului în care se face cumpărarea, al relațiilor dintre vânzători și cumpărători, ordinea din rafturi, respectarea ordinii de către cumpărători, aprovizionarea raioanelor cu mărfuri etc.

🔗 Jocul: „De-a spectacolul” (teatru, cinematograful etc.)

Scopul: Însușirea și aplicarea de către copii a cerințelor cu privire la modul de comportare într-o sală de spectacol; obișnuirea copiilor să se asculte unii pe alții, să se supună indicațiilor conducătorului.

Resurse didactice: bani (din carton), bilete cu diverse imagini, imagini asemănătoare așezate pe speteaza scaunelor sau bilete cu cifre, buchete de flori, eventual, bufet cu dulciuri.

Desfășurarea jocului:

Jocul va fi început prin împărțirea rolurilor, respectiv, o echipă de actori cu un prezentator care, implicit, dirijează spectacolul. Cadrul didactic va conduce grupul spectatorilor și va respecta în această privință câteva acțiuni:

- cumpărarea biletelor;
- controlul biletelor;
- intrarea la garderobă și depunerea îmbrăcămintei;
- căutarea locurilor corespunzătoare semnului (cifrei) de pe bilet și așezarea;
- așteptarea semnalului de începere a spectacolului;
- urmărirea spectacolului;
- plecarea acasă după preluarea îmbrăcămintei.

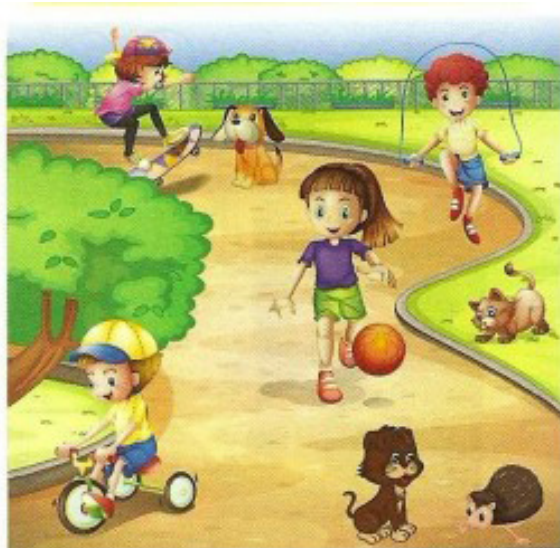
Moderatorul îi va îndruma pe copii pentru a aprecia spectacolul prin aplauze, pentru a mulțumi actorilor, oferindu-le flori. Jocul se poate complica, introducând pauze în cursul spectacolului, cu vizitarea bufetului și cumpărarea unor produse (biscuiți, bomboane, felii de fructe, sucuri). Se vor provoca discuții între copii după terminarea spectacolului [8, pp. 69-74].

✚ Fișe de evaluare pentru preșcolarii din grupa pregătitoare

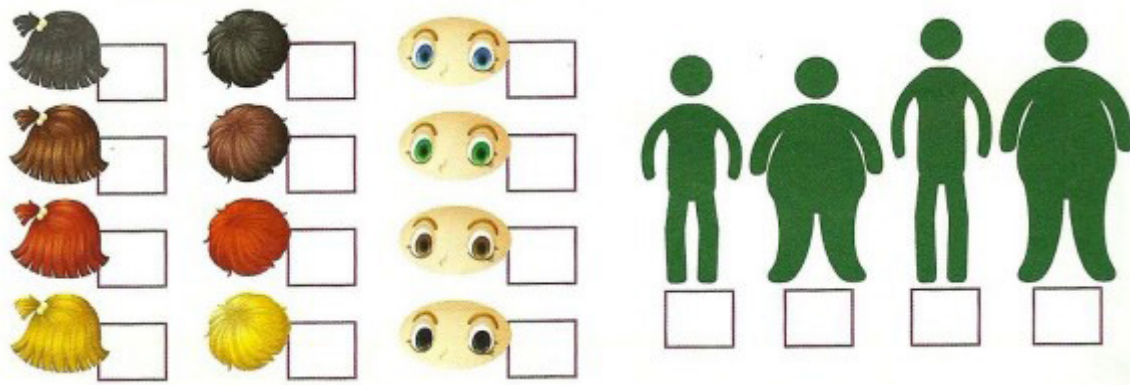
- ◆ Colorează în desen ceea ce te reprezintă!

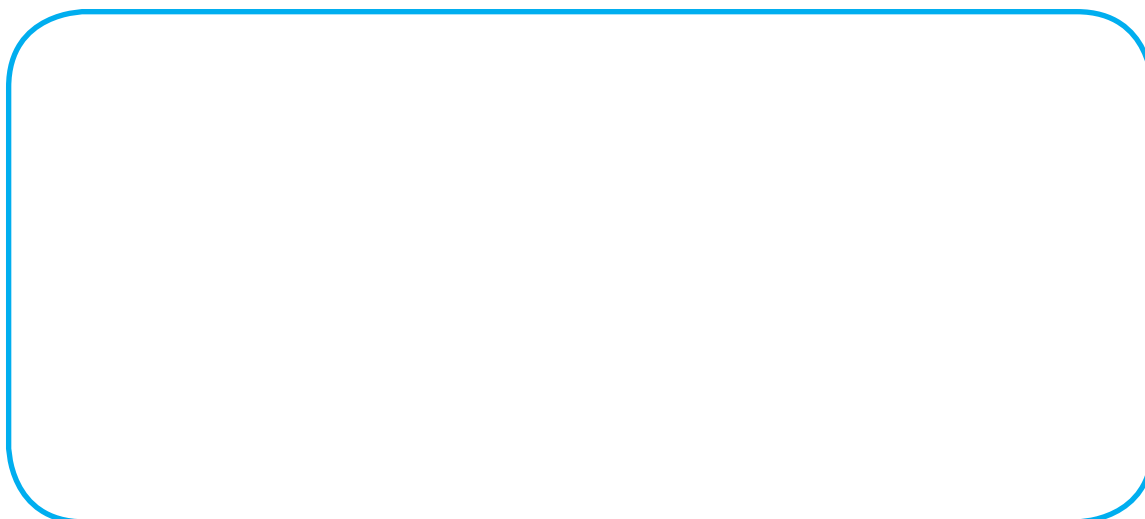
- ◆ Joc: Descrie jucăria, animalul sau activitatea preferată!

◆ Alege elementele cu care te identifici!

◆ Colaj de poze „Eu în imagini!”

◆ Unește imaginea cu chipul soarelui ce sugerează aceeași emoție!

◆ Colorează cu verde frunzele de lângă imaginile care exprimă frică!

◆ „Cutia Fricii”: desenează pe un jeton ceva care îți provoacă teamă, descrie-l în fața grupei, iar apoi aruncă-l în Cutia Fricii.

Bibliografie:

Documente normative

1. Curriculum pentru Educație Timpurie. Echipa de elab.: Mihaela Pavlenco [et al.]; coord. gen.: A. Cutasevici, V. Crudu; experți-coord. naț.: Vl. Guțu, M. Vrânceanu. Chișinău: Lyceum (F.E.-P. „Tipogr. Centrală”), 2019.
2. Curriculumul educației copiilor în instituțiile preșcolare de diferite tipuri. S. Cemortan Chișinău: IȘE, 1997.
3. Standarde de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani (variantă revăzută/dezvoltată). Coord. naț.: A. Cutasevici, V. Crudu; experți-coord. naț.: Vl. Guțu, M. Vrânceanu; echipa de elab.: Mihaela Pavlenco [et al.]. Chișinău: Lyceum (F.E.-P. „Tipogr. Centrală”), 2019.
4. Standarde de învățare și dezvoltare pentru copilul de la naștere până la 7 ani: Standarde profesionale naționale pentru cadrele didactice din instituțiile de educație timpurie. Vârtosu L., Pânzari A., Velișco N. [et al.]. Chișinău, S.n. (Tipogr. „Sirius”), 2013.

Literatura de specialitate

5. Cemortan S. (coord.) Evaluarea la debutul școlar. Chișinău: Lyceum, 2003.
6. Clement E. Filosofia de la A – Z. București: Editura AII educațional, 1999.

7. Cristea S. Fundamentele științelor educației. Teoria generală a educației. București: Litera, 2003.
8. Eftodi A., Balan A. Educația incluzivă: Suport de curs pentru formarea continuă a cadrelor didactice în domeniul educației incluzive centrate pe copil. Chișinău: Lyceum, 2016.
9. Escalona S.K. Patterns of infantile experience and the developmental process. The Psychoanal. Study of the Child, vol. XVIII, 1963.
10. Evaluarea dezvoltării copilului: Ghid metodologic. Lumos Foundation Moldova. Chișinău: Bons Offices, 2015.
11. Gheorghe M. Cultura organizațională – expansiunea cercetării ei în perimetrul științelor manageriale. In: „Psihologia la răspântia mileniilor”, coord. M. Zlate. Iași: Polirom, 2001.
12. Glava A., Glava C. Introducere în pedagogia preșcolară. Cluj-Napoca: Dacia, 2002.
13. Kulcsar T. Factorii psihologici ai reușitei școlare. București: E.D.P., 1978.
14. Piaget J. Structuralismul. București: Editura științifică, 1973.
15. Racu J. Tehnologii noi în dezvoltarea proceselor psihice ale copiilor din grupele pregătitoare. In: „Perspective și tendințe moderne în educația și instruirea copiilor din grupele pregătitoare (5-7 ani)”. Vol. II. Ghidul educatorului. Chișinău: IȘE, 2000, pp. 13-20.
16. Schaffer H.R. Introducere în psihologia copilului. Cluj Napoca: ASCR, 2007.
17. Schafer E.W.P. Neural adaptability: a biological determinant of behavioral intelligence. In: „International Journal of Neurosciences”, 1982, nr. 17, pp. 183-191.
18. Schwartz Gh., Kelemen G. Psihologia copilului. Arad: Editura Universității „Aurel Vlaicu”, 2009.
19. Spitz R. La première armée de la vie de l'enfant; Genèse des premières relations objectives. Paris: PUF, 1958.
20. Stern W. The Psychological Methods of Intelligence Testing. Baltimore: Warwick&York, 1912.
21. Ștefan C., Kallay E. Dezvoltarea competențelor emoționale și sociale la preșcolari. Ghid pentru părinți. Cluj Napoca: Editura: ASCR, 2007.
22. Zidu E. Impactul sferei afective asupra conduitei preșcolarilor în natură. In: „Perspective și tendințe moderne în educația și instruirea copiilor din grupele pregătitoare (5-7 ani)”. Vol. II. Ghidul educatorului. Chișinău: IȘE, 2000, pp. 52-57.

Resurse Web

23. Considerații privind pregătirea copiilor pentru școală. Disponibil: https://www.didactic.ro/materiale/31535_consideratii-privind-pregatirea-copiilor-pentru-scoala
24. Manolescu M. (coord.) Ghid metodologic de evaluare a elevilor din clasa pregătitoare. Disponibil: file:///C:/Users/ISE/Desktop/Sector,%202018/1509009000_Ghid_de_completare_si_valorificare_a_Raportului_de_evaluare_clasa_pregatitoare.pdf
25. Pregătirea pentru școală. Disponibil: <https://psihologie-blagacj.wikispaces.com>
26. Set de instrumente pentru stimularea, monitorizarea și aprecierea pregătirii pentru școală a copiilor preșcolari. Disponibil: <http://www.isjtl.edu.ro/fisiere/Educatori/2.%20Setul%20de%20instrumente%20pentru%20stimularea,%20monitorizarea%20si%20aprecierea%20pregatirii%20pentru%20scoala%20a%20copilului%20prescolar.pdf>

IV. DEZVOLTAREA LIMBAJULUI, A COMUNICĂRII ȘI PREMISELE CITIRII ȘI SCRIERII ÎN PREGĂTIREA COPIILOR PENTRU DEBUTUL ȘCOLAR

4.1. Repere teoretico-metodologice privind dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii a copiilor din grupa pregătitoare

Formarea competențelor de comunicare ale preșcolarilor în cadrul activităților de educare a limbajului la debutul școlar

Formarea competențelor de comunicare ocupă un loc prioritar în instituția de educație timpurie, limbajul fiind considerat o activitate permanentă de dezvoltare a gândirii, proceselor intelectuale, în general, a personalității copilului. Stăpânirea unui vocabular bogat îi oferă preșcolarului posibilitatea de a explora mai ușor în mediul înconjurător și de a-și experimenta propriile achiziții de limbaj.

E cunoscut faptul că rolul instituțiilor de educație timpurie, în primul rând, este de a dezvolta, a forma limbajul, vorbirea și a-i pregăti pe copii pentru activitatea social comunicativă. În această pregătire, un rol important îi revine procesului de însușire a limbii materne, care se realizează cu succes în cadrul activităților integrate, activitate tipică vârstei copilăriei timpurii, care se realizează prin intermediul limbii ca sistem și a activității de vorbire a comunicanților de diverse vârste. Faptul că în cadrul acestei activități *limba este un mijloc*, iar *vorbirea o modalitate de formulare a gândului* în procesul de vorbire constituie un argument convingător al ideii promovate de cercetătoarea S. Cemortan [8, p. 19].

Dezvoltarea competențelor de comunicare la copii depinde nu numai de capacitățile creierului dar și de condițiile de viață și de mediu în care trăiește copilul. ***Limba se învață, nu se transmite prin codul genetic.*** Fiecare copil, se naște, cu capacitatea potențială de a vorbi, el nu inventează limbajul și nu alege limba pe care o învață. Toate generațiile își însușesc limba colectivității în care se dezvoltă începând cu vârsta fragedă, apoi în cea preșcolară, când copiii învață vorbirea corectă. Datorită modificărilor de ordin cantitativ și calitativ are loc însușirea pronunției corecte a tuturor cuvintelor desemnând fenomene și lucruri, constituirea lexicului de bază, diversificarea formelor de comunicare, intensificarea funcțiilor cognitive ale limbajului, asimilarea în practică a exprimării curente a formării structurii gramaticale.

O dată cu intrarea în instituția de educație timpurie a copilului se produc anumite schimbări în felul de a comunica. Până în acel moment copii comunică mai mult spontan, dar în momentul intrării în instituția de educație timpurie datorită procesului de educație, conduita verbală a copiilor capătă o serie de caracteristici noi, pozitive, progresive.

Competențele didactice vor include capacitatea de utilizare a unor metode specifice particularităților de vârstă și intereselor copiilor, precum și asumarea unui demers pedagogic fundamentat pe opțiuni explicite privind metodologiile didactice în relație cu teoriile învățării și în raport cu nevoile și interesele copiilor. Centrarea activității didactice pe dezvoltarea competențelor de comunicare în limba maternă presupune, de asemenea, capacitatea de a utiliza potențialul fiecărui copil, pentru progres în învățare, pentru un climat incluziv, pozitiv și inovativ.

Considerăm că însușirea limbajului, a *competențelor de comunicare* la vârsta preșcolară pot fi formate mai lesne și mai calitativ în cazul unor situații diverse, adică prin jocuri, prin cercetări, prin situații de problemă și lectura textelor din literatura pentru copii (opere de o valoare educațională incontestabilă) în cadrul activităților preșcolare. Astfel, precum susțin și cercetătorii S. Cemortan, L. Mocanu, Vl. Pâslaru, N. Baraliuc et al., *în procesul de comunicare, limba și vorbirea (care apar drept condiții ale comunicării) au ca suport cuvinte alese, expresii frumoase și modele lingvistice bine gândite și corect formulate de către scriitori* [7; 8]. Textele literare contribuie concomitent și la îmbogățirea cunoștințelor copiilor din diverse domenii ale științelor.

Ca rezultat al procesului de formare a activității integrate, început în copilăria timpurie, apare treptat și „*competența de comunicare*”, rezultat al unei munci tematice insistente și complicate a cadrelor didactice în parteneriat cu părinții și copiii.

Este absolut necesar să se conștientizeze următorul fapt: competența nu se formează la finele unei activități, unui modul sau chiar an preșcolar. **Procesul formării competențelor e de lungă durată și perioada de formare a acestora e determinată de durata perioadei de educație la treapta învățământ preșcolar și va continua formarea lor și la treapta învățământului primar.**

Astfel, competențele specifice domeniului „Limbaj și comunicare”, fixate pentru treapta de învățământ preșcolar, se vor forma pe parcursul celor cinci ani în cadrul instituției de educație timpurie (grupa creșă, mica, medie, mare și pregătitoare), prin intermediul unităților de competență curriculare preconizate pentru fiecare modul și obiectivelor operaționale ale fiecărei activități. Concomitent domeniul de activitate „*Limbaj și comunicare*” în corelare cu celelalte domenii (Eu, familia și societatea; Sănătate și motricitate; Științe; Arte) vor contribui la formarea competențelor transdisciplinare.

În procesul **formării competenței de comunicare** ne fundamentăm pe următorul algoritm:

1. Să i se ofere copilului **un exemplu concret**, un model pe care acesta vrea să-l reproducă sau să-l imite (De ex.: Educatorul „*Bună dimineața, Sanda!*”, copilul „*Bună dimineața, dna educatoare!*”).
2. Să i **se demonstreze acțiunile** însoțite întotdeauna de **explicații** (De ex.: „*De ce spunem „Bună dimineața?”*”, „*Să fim respectuoși!*”).
3. Să se țină cont de faptul că dinamica formării **deprinderilor și obișnuințelor** diferă de la un individ la altul (De ex.: Unul se va saluta la 2 ani, iar altul – mai târziu, la 4 ani.)
4. **Să realizeze acțiunea** în cadrul activității de învățare și **să verbalizeze / să argumenteze** ce a realizat;
5. **Să fie apreciat, lăudat** modul în care vorbește sau a efectuat o acțiune.
6. **Adultul să ofere exemple pozitive** în permanență.
7. **Să vorbească corect și să se comporte** și nu numai la grădiniță (în familie), **dar și-n alte situații.**

În această ordine de idei se adevăresc și constatările lansate în psihopedagogie precum că dobândirea totală a „*competențelor de comunicare*” constituie un act ce exprimă condiția esențială a copilului și nu se reduce la o simplă acțiune particulară (I. Buhler) și că „*limba și vorbirea intră cu drepturi egale, deși diferite, în însuși sistemul copil-vorbitor, auditor, lector, scriitor, gânditor*” [Apud 8, p. 20].

În grupa pregătitoare *comunicarea orală* reprezintă o componentă definitorie a personalității preșcolarului apt să pășească în clasa I. Deprinderile și capacitățile din structura competenței reprezintă finalitățile ale Curriculumului pe toată perioada preșcolarității.

Cerințele presupuse de proces educațional apar în **profilul de formare al copilului**, și în special **formarea competențelor de comunicare**, care se referă la cunoștințe, abilități, atitudini și valori la debutul școlar, cum ar fi [3]:

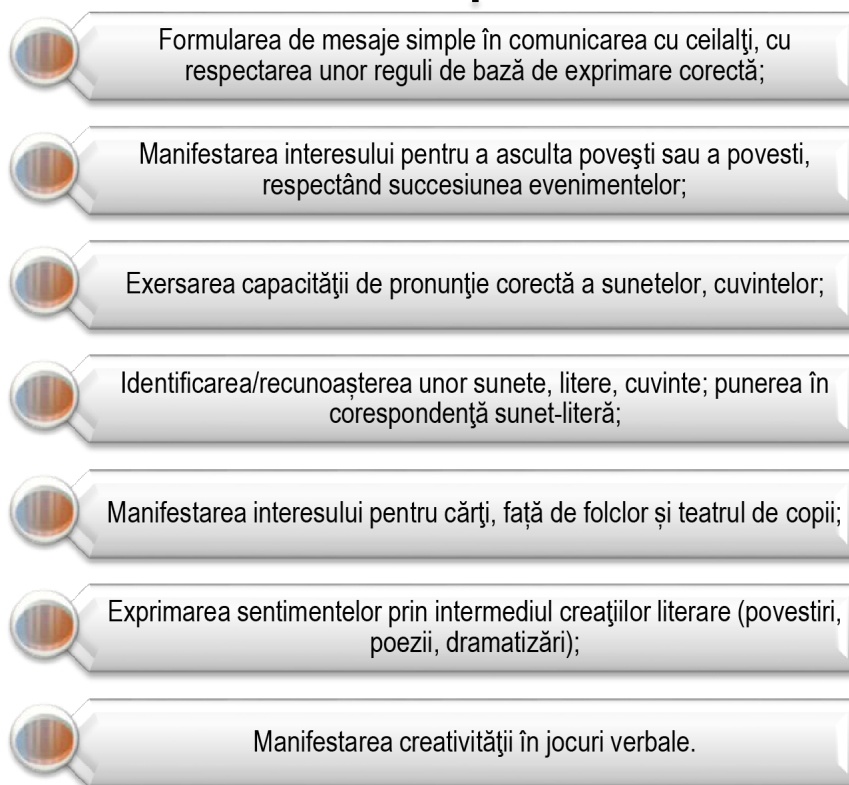

Figura 4.1. Profilul de formare a copilului la domeniul dezvoltarea „Limbaajului și a comunicării”

În grupa pregătitoare, copilul își fixează și consolidează limbajul însușit în grădiniță, în familie, în mediul de dezvoltare. Aceste instituții îl învață pe copil să se exprime corect în limba română, să folosească limba română literară și să comunice cu ea.

Dezvoltarea limbajului și a comunicării în grupa pregătitoare presupune însușirea de către copiii a unui număr de cuvinte corespunzător vârstei, care să facă parte din vocabularul activ al acestora și formarea deprinderilor de exprimare, adică folosirea corectă a acestor cuvinte în diferite situații de comunicare.

Particularitățile specifice dezvoltării limbajului și a comunicării ale preșcolarilor de 6-7 ani

Perioada preșcolară este o punte de trecere de la centrarea activității organismului pe simpla satisfacere a necesităților biologice spre activități în care sunt implicate trebuințe psihologice. Satisfacerea acestora se realizează prin modalități mai complicate. Suportul psihologic al relației educaționale este trebuința *de a comunica*. Se comunică nu numai cu-

noștințe, informații și atitudini, sentimente și convingeri. Se comunică prin cuvânt, gest, mimică, prin întreaga conduită. Relația educativă este complexă, determinată de numeroși factori; se realizează între componentele globale (cadru didactic—copil). Acțiunea cadrului didactic este directă, intenționată, conștientă, orientată de scopuri și obiective care anticipează transformări în comportamentul învățat al copilului. Acesta nu asimilează automat, el fixează, filtrează, prelucrează activ, include cele învățate în propriile structuri.

Există diferențe, relativ importante, în ceea ce privește gradul de dezvoltare a limbajului și comunicării copiilor care frecventează grădinița față de cei care, din anumite considerente, nu o fac. Aceste diferențe privesc nivelul exprimării, latura fonetică a comunicării orale (dialecte, jargoane din mediul lingvistic de proveniență al copilului), structura lexicului, nivelul exprimării gramaticale și literare.

Noul curriculum al educației timpurii se axează pe formarea competențelor de comunicare de la nașterea copilului și se va continua formarea acestor competențe în învățământul primar care va fi centrat pe dezvoltarea și diversificarea acestor competențe.

Limbajul copilului înregistrează un nivel de dezvoltare important în jurul vârstei de 6-7 ani încât la sfârșitul ciclului învățământului preșcolar, un copil dezvoltat normal, ar trebui să stăpânească cca 3500 de cuvinte, din care 1500-1600 să facă parte din vocabularul activ. Această dezvoltare este influențată mult de mediul în care trăiește copilul, de preocuparea celor din jur: familia, cadrele didactice, prieteni etc., de potențialul genetic moștenit. În limbajul copilului se reflectă limbajul celor din mediul său înconjurător [10].

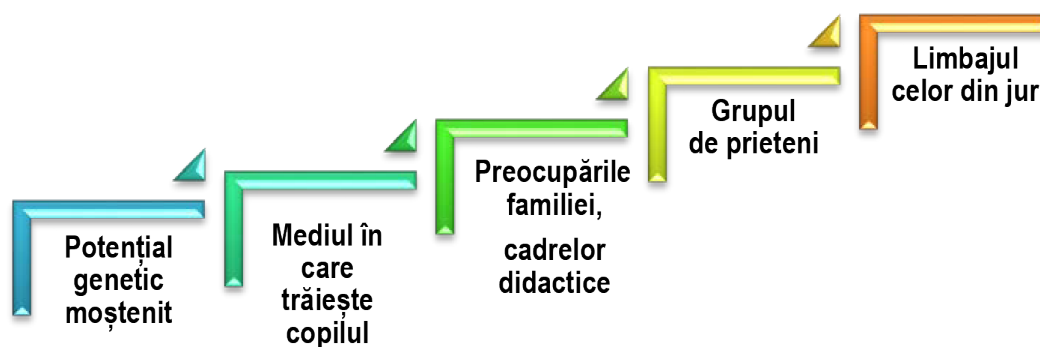

Figura 4.2. Influența mediului înconjurător asupra dezvoltării limbajului și a comunicării

Limbajul, ca element esențial de socializare ajută copilul să-și exprime idei, sentimente, nevoi, trăiri și îl sprijină să se cunoască pe sine și pe alții.

Înțelegerea semnificației cuvintelor la copil se realizează altfel decât la adult, deoarece generalizarea la copil se produce diferit. La cel mic generalizarea este determinată de faptul că gândirea se sprijină pe memorie; pentru el a gândi înseamnă a-și aminti, pe când pentru adult a-și aminti înseamnă a gândi.

„Limbajul ca sursă fundamentală de socializare a gândirii, este factorul principal cu ajutorul căruia se introduc în gândire legile logice, însușire care permite copilului să comunice cu alții.”

J. Piaget

Imaginația copilului are legătură cu limbajul acestuia, cu nivelul comunicării, cu mediul în care se dezvoltă. Un copil care stăpânește puține cuvinte nu-și poate folosi imaginația.

Pronunția sunetelor și a cuvintelor sunt puternic influențate de mediul lingvistic în care copilul se formează. Dacă cei din jur au pronunții greșite sau influențate de zonă și limbajul copilului are aceleași caracteristici, dar și mai grav ar fi dacă cel care îl îndrumă la grădiniță sau la școală are asemenea probleme, deoarece el are un impact mai puternic asupra formării limbajului copilului.

Sub aspect *calitativ* progresele dezvoltării limbajului și a comunicării sunt evidente:

- a) se ameliorează corectitudinea pronunției, expresivitatea vorbirii și folosirea acordului
- b) gramatical;
- c) exprimarea orală capătă deja expresivitate, devenind capabilă să transmită emoțiile, impresiile, gândurile și ideile pe care copilul vrea să le comunice;
- d) apare conduita verbală reverențioasă (de pildă, utilizarea pronumelui de politețe *dumneavoastră* în relațiile cu persoanele străine);
- e) se dezvoltă și caracterul generativ al vorbirii, în sensul capacității copilului de a construi
- f) cuvinte noi mai mult sau mai puțin inspirate;
- g) se structurează și *limbajul interior* (vorbirea pentru sine), după B.F. Baiev [*Apud* 14].

În ceea ce privește structura gramaticală a vorbirii se face trecerea la forme mai complexe și mai concrete. Copilul preșcolar construiește propoziții simple apoi dezvoltate și fraze.

În grădiniță, copiii nu studiază gramatica, dar trebuie să însușească structura gramaticală a limbii, adică să respecte regulile declinărilor, conjugărilor, acordul dintre diferitele părți de propoziție etc.

Copilul preșcolar nu „învață” regulile gramaticale, nu cunoaște definiții, nu știe ce este substantivul, verbul, declinarea dar respectă aceste reguli intuitiv, pentru că are în jur modelul de vorbire corectă, este antrenat să le cunoască prin jocuri și exerciții, este corectat atunci când greșește.

Acumularea experienței verbale duce treptat la formarea unor generalizări lingvistice empirice. Aici ia naștere așa – numitul „simț al limbii”. Sensibilitatea față de fenomenele lingvistice în general, inclusiv față de fenomenele gramaticale este o trăsătură caracteristică copilului preșcolar. În baza acestui „simț al limbii” copiii ajung să folosească tot mai corect formulele gramaticale.

Mecanismul fiziologic al *simțului limbii* îl constituie stereotipul dinamic, care se elaborează la nivelul celui de-al doilea sistem de semnalizare, în procesul vorbirii. Stereotipurile dinamice se formează pe baza „schemelor gramaticale” care prezintă o anumită stabilitate, independent de elementele lingvistice concrete. Generalizarea relațiilor gramaticale îl ajută pe copil să vorbească din ce în ce mai corect. Uneori însă, generalizarea excesivă, neînsoțită de o suficientă diferențiere a unor relații gramaticale duce la apariția unor greșeli caracteristice vorbirii copiilor preșcolari.

Spre sfârșitul vârstei preșcolare copilul însușește în fond sistemul morfologic al limbii materne, dar vorbirii (topica, îmbinarea propozițiilor, legătura dintre ele) mai rămâne încă o sarcină dificilă pentru el. Problemele privind structura gramaticală a vorbirii preșcolarelor presupun rezolvarea următoarelor sarcini:

- a) a preîntâmpina greșelile morfologice în vorbirea copiilor, ținând cont de complexitatea formelor și a categoriilor gramaticale;
- b) a corecta direct sau indirect greșelile din vorbirea copiilor;
- c) a stimula folosirea propozițiilor de diferite tipuri.

Sarcinile acestea se rezolvă în procesul de formare a altor laturi ale vorbirii (vocabulary, cultura fonetică), fiindcă copilului nu i se dau cunoștințe de gramatică, ci i se formează deprinderea de a folosi corect (în practica vorbirii) regulile gramaticale ale limbii materne.

Copilul la 6-7ani este atras de basme, povești și povestiri cu acțiuni liniare, clare, atractive, cu dimensiuni potrivite vârstei și cu un număr mic de personaje. Ei pot reda pe fragmente sau în întregime conținutul acestor texte, pot face aprecieri cu privire la comportamentul unor personaje. De la această vârstă înțeleg poezia accesibilă și încep să trăiască emoții și sentimente generate de textul liric în versuri. Memorarea versurilor se poate realiza pe fragmente formate din 5-7 cuvinte. Prin literatură copilul începe să-și formeze un limbaj interior; până acum limbajul său era legat de un destinatar. Este atras de o serie de personaje din textele literare, încearcă să le imite și se produce în mintea lui o lume a rolurilor. Este atât de atras de unele texte, încât poate să le asculte de mai multe ori.

În psihopedagogie *vârsta preșcolară* este numită *vârsta marilor achiziții*. În această vârstă copilul înregistrează progrese însemnate atât privind dezvoltarea limbajului și a comunicării dar și a premiselor citit-scrisului.

Pregătirea copiilor pentru învățarea citit-scrisului asigură într-o bună măsură eficiența învățământului în treapta primară. Astfel, considerăm, că adulții (familia și grădinița) trebuie să ajute copilul să dobândească în învățământul preșcolar (prin forme și activități specializate) acel complex de însușiri fizice și psihice care să-l apropie de activitatea de învățare, să-l adapteze mai ușor la noile condiții de viață.

Formare premiselor citit-scrisului marchează întreaga activitate psihică a copilului. Sensibilitatea sa vizuală și chinestezică cunoaște o evoluție specifică, dezvoltându-se, în special, *auzul fonematic*, *percepția discriminativă* a formelor (caracteristice literelor), *coordonarea oculomotorie*, fără de care însușirea citit-scrisului nu este posibilă. Deși etapele parcurse de copil în achiziția citit-scrisului sunt aceleași pentru toți copiii, procesul în sine poate dura mai mult sau mai puțin, în funcție de însușirile individuale.

În *tabelul 4.1.* prezentăm „*Particularitățile dezvoltării limbajului și a comunicării a copiilor de vârstă 6-7 ani*”.

Formarea competențelor comunicative ocupă un loc prioritar în instituția de educație timpurie, limbajul fiind considerat o activitate permanentă de dezvoltare a gândirii, proceselor intelectuale, în general, a personalității copilului. Stăpânirea unui vocabular bogat îi oferă preșcolarului posibilitatea de a se „mișca” mai ușor în mediul înconjurător și de a-și experimenta propriile achiziții de limbaj.

Preșcolarul este la vârsta când receptează cu ușurință orice cuvânt și din acest motiv trebuie să avem mare grijă cum se exprimă în preajma lor cadrele didactice, părinții. Limbajul folosit în familie și în mediul frecventat de copil își pune amprenta asupra formării lui ca personalitate.

Vorbirea corectă, coerentă și expresivă însumează toate succesele copilului în asimilarea aspectului sonor al limbii, a vocabularului și structurii ei gramaticale, de aceea și se prevede o muncă specială asupra acestor aspecte ale limbii, care le vom prezenta în *tabelul 4.2.*

Dezvoltarea limbajului și a comunicării în grupa pregătitoare presupune însușirea de către copii a unui număr de cuvinte corespunzător vârstei, care să facă parte din vocabularul activ al acestora și formarea deprinderilor de exprimare, adică folosirea corectă a acestor cuvinte în diferite situații de comunicare.

În acest proces avem în vedere că un mesaj se poate formula în mai multe feluri, chiar dacă transmite aceleași informații, precum și faptul că fiecare copil își formulează mesajul în forma sa proprie, pentru că transmite sentimentele, atitudinile sale etc. Important este ca acest mesaj să fie întocmit corect și evaluat de cadrele didactice în acest sens.

Tabelul 4.1. Particularitățile specifice dezvoltării limbajului și comunicării, și premisele citit – scrisului la copii de vârstă 6-7 ani

Comunicare orală		Comunicare scrisă	
<i>receptivă</i>	<i>verbală</i>	<i>paraverbală</i>	<i>premisele cititului</i>
<ul style="list-style-type: none"> - Ascultă atent și înțelege conținutul textului auziat; - asociază conținutul unui mesaj oral cu anumite imagini; - distinge sensul propozițiilor care exprimă o întrebare, o rugămintă, un sfat etc. - identifică personajele și faptele lor; - percepe mesajul emotiv al operei literare, prezentate de adulți și a reacționa adecvat la conținutul textului. 	<ul style="list-style-type: none"> - Respectă regulile de comunicare cu alte persoane; - formulează mesaje complete în discuție cu colegii și adulții; - utilizează corect formulele de salut, de adresare, de mulțumire; - se prezintă colegilor săi; - adresează corect întrebări și să poată răspunde la ele; - posedă deprinderi de a vorbi corect, frumos, inteligibil cu adulții și cu colegii săi; - posedă priceperi de adresare politicoasă (<i>rugămintă, recunoștință, plângere, nemulțumire, supărare</i>); - organizează jocuri de rol în baza textelor însușite; - utilizează expresii, construcții lingvistice originale, nuanțate, plastic în discuții cu colegii/adulții. 	<ul style="list-style-type: none"> - Respectă intonația (<i>interogativă, exclamativă, enunțativă</i>), tempoul, ritmul vorbirii; - recită expresiv poezia; - povestește expresiv un fragment dintr-o poveste/povestire; - își exprimă gândurile și emoțiile trăite cu personajele principale din text. 	<ul style="list-style-type: none"> - Deosebește diferite tipuri de cărți: carte cu povești, carte cu versuri, carte pliantă, carte cu imagini etc., și a componentelor ei; - diferențiază un text în proză de unul în versuri; - recunoaște și numește literele mari de tipar de pe diferite suporturi; - asociază literele cu sunetele; - desprinde semnificația globală dintr-o imagine / o serie de imagini care prezintă întâmplări, fenomene, evenimente cunoscute; - „citește” global etichetele și corelează cu denumirea obiectelor. - ordonează imagini potrivit conținutului lor și verbalizează etc.
			<ul style="list-style-type: none"> - Trasează corect litere de tipar (<i>literele alfabetului</i>); - respectă regulile scrisului: spațiul, înclinația uniformă, aspectul îngrijit; - trasează linii după punctele de reper; - evidențiază diferite tipuri de linii (<i>linia frântă, zăua etc.</i>) de pe imagini și în mediu înconjurător; - diferențiază forma, mărimea, poziția și dispunerea în spațiu a semnelor grafice.

Tabelul 4.2. Elementele construcției comunicării

Elementele construcției comunicării		
<i>aspectul fonetic</i>	<i>aspectul lexical</i>	<i>aspectul gramatical</i>
<ul style="list-style-type: none"> - Pronunță corect, clar: toate sunetele vocale și consoane, grupuri de sunete, în diverse poziții în cuvinte; - percepe rolul sunetului în cuvânt; - identifică cuvinte ce încep cu un anumit sunet, silabă; - sesizează erorile de pronunție în vorbirea sa și ale copiilor; - determină obiecte, acțiuni din natură conform sunetelor sesizate; - utilizează corect accentul în cuvinte. 	<ul style="list-style-type: none"> - Utilizează cuvinte cu caracter generalizator (<i>veselă, mobilă, animale, păsări</i>); - enumeră cuvinte-sinonime (<i>zăpadă, omăt, nea</i>) în cadrul jocului; - distinge semnificația cuvintelor-antonime (<i>mare-mic</i>) în baza imaginilor; - deosebește cuvinte omonime (<i>limbă, leu</i> etc.) în propoziții; - utilizează corect adverbele: <i>azi, mâine și ieri</i>; - percepe semnificația expresiilor frazeologice. 	<ul style="list-style-type: none"> - Utilizează corect în comunicare părțile de vorbire (<i>substantive, adjective, verbe, pronume, prepoziții</i>) și formele lor gramaticale; - compune propoziții simple și dezvoltate; - utilizează corect în vorbire pronumele (<i>personal, posesiv, demonstrativ</i>); - modifică formele cuvintelor după gen, număr, caz; - respectă acordul dintre câteva părți de vorbire (<i>substantiv și adjective; pronume și verb</i> etc.); - formează noi cuvinte cu ajutorul sufixelor și utilizarea lor în propoziții; - utilizează corect verbele la prezent – <i>culeg</i>, trecut (imperfect – <i>culegeam</i>, perfectul compus – <i>am cules</i>) viitor – <i>voi culege</i>; - utilizează gradele de comparație (<i>mai limpede, mai puțin limpede, tot așa de limpede</i> etc.).

Dezvoltarea limbajului și a comunicării în grupa pregătitoare presupune însușirea de către copii a unui număr de cuvinte corespunzător vârstei, care să facă parte din vocabularul activ al acestora și formarea deprinderilor de exprimare, adică folosirea corectă a acestor cuvinte în diferite situații de comunicare.

În acest proces avem în vedere că un mesaj se poate formula în mai multe feluri, chiar dacă transmite aceleași informații, precum și faptul că fiecare copil își formulează mesajul în forma sa proprie, pentru că transmite sentimentele, atitudinile sale etc. Important este ca acest mesaj să fie întocmit corect și evaluat de cadrele didactice în acest sens.

Vă propunem în continuare un proiect didactic „*E toamna pe meleagurile noastre*” – o activitate integrată cu dimensiunile Educație pentru limbaj de comunicare și

PROIECT DIDACTIC

Data:

Instituția de educație timpurie

Grupa: pregătitoare

Propunător: Duminică Stella

Tema globală: EU ȘI LUMEA ÎNCONJURĂTOARE

Tema proiectului: *E toamna pe meleagurile noastre*

Tema zilei: Culorile toamnei

Domeniile de activitate:

Limbaj și comunicare

Științe și tehnologii

Educație pentru limbaj și comunicare

Formarea premiselor elementare de matematică

Unitățile de competență:

- Descrierea unor obiecte, imagini/carduri, vietăți, personaje după diferite criterii, aspecte.
- Explorarea modalităților de formare, clasificare, sortare și seriere a obiectelor după 2-3 criterii (formă, mărime, culoare, dimensiune, număr, masă, capacitate, poziție spațială etc.)

Obiective operaționale

La finele activității, copiii vor fi capabili:

a) cognitive:

- să recunoască fenomenele caracteristice anotimpului;

b) psihomotorii:

- să formuleze enunțurile complete în baza imaginii;
- să clasifice frunzele în grupe de obiecte după formă, culoare, mărime;
- să numere conștient elementele mulțimii formate din 1, 2, 3 elemente;
- să decoreze cu frunze multicolore rochița, pălăria, brâul Toamnei;

c) socio-afective:

- să accepte diversitatea de opinii și de atitudini;
- să aprecieze lucrarea sa și a colegilor săi.

Strategii didactice:

Metode didactice: recitarea poeziei, conversație, situație de problemă, povestire, jocul didactic, memorizarea poeziei, demonstrare, clusterin-gul, exercițiu de îmbogățire a vocabularului, comparare, exercițiu, apreciere, aplicație etc.

Mijloace de învățământ: mascota Bătrânul An, imagini cu anotimpurile, pungha fermecată, textul „*Legenda anotimpurilor*” de A. Zaporo-janu, păpușa Domnița Toamna, imagine *Copacul cu frunze*, fișe cu frunze galbene, roșietice, cafenii, verzi etc.

Forme de organizare: frontal, în grup și individual.

LUCRUL ÎN CENTRE DE INTERES:

BIBLIOTECĂ: Descrie imaginea „*Toamna*” în baza imaginilor.

🚩 **Sarcini:**

- să compună propoziții în baza imaginilor Toamna.

🚩 **Sarcini suplimentare:**

- să povestească „O plimbare în parc” după creativitatea lor.

ȘTIINȚĂ: Exercițiul „*Compararea multîmilor*”.

🚩 **Sarcini:**

- să compare mulțimea de obiecte „frunze” după criterii: formă, culoare și mărime.

🚩 **Sarcini suplimentare:**

- să numere și să selecteze cifra corespunzătoare multîmii date.

ARTĂ: Aplicație și modelaj *Haina Domniței Toamna*.

🚩 **Sarcini:**

- să decupeze și să decoreze haina Domniței Toamna.

🚩 **Sarcini suplimentare:**

- să finalizeze și să prezinte lucrarea colegilor săi;

Referințe bibliografice:

1. Curriculum pentru Educație Timpurie. Echipa de elab.: Mihaela Pavlenco [et al.]; coord. gen.: A. Cutasevici, V. Crudu; experți-coord. naț.: Vl. Guțu, M. Vrânceanu. Chișinău: Lyceum (F.E.-P. „Tipogr. Centrală”), 2019. Aprobat la CNC (ordinul MECC nr. 1699 din 15.11.2018).
2. Standarde de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani (variantă revăzută/dezvoltată). Coord. naț.: A. Cutasevici, V. Crudu; experți-coord. naț.: Vl. Guțu, M. Vrânceanu; echipa de elab.: Mihaela Pavlenco [et al.]. Chișinău: Lyceum (F.E.-P. „Tipogr. Centrală”), 2019. Aprobat la CNC (ordinul MECC nr. 1592 din 25.10.2018).
3. Duminiță S., Dascal A. Metodologia proiectării curriculumului în instituțiile de educație timpurie. Ghid teoretico-metodologic pentru cadrele didactice. Chișinău: Tipografia Reclama, 2017.
4. Vrânceanu M. (coord. șt.), Terzi-Barboșie D., Turchină T. et al. 1001 idei pentru o educație timpurie de calitate. Ghid pentru educatori. Chișinău: Centrul Educațional „Pro Didactica” (F.E.-P. „Tipogr. Centrală”), 2010.

Desfășurarea activității

Etapetele activității	Conținutul activității	Strategii didactice			Evaluare
		Metode didactice	Mijloace de învățământ	Forme de organizare	
EVOCARE	<p>• Se vor asigura condițiile necesare pentru desfășurarea optimă a activității.</p> <p>• Se va împodobi clasa cu frunze colorate, crengi uscate, iarbă vestejită, apoi se va expune un panou și un coșuleț plin cu imagini, aspecte specifice anotimpurilor.</p> <p>Întâlnirea de dimineață (copiii sunt aranjați în cerc): Bună dimineața! Bine ați venit, copii! Sunteți veseli, sănătoși Și la fel de <i>curioși</i>?</p> <p>Educatorul: Cum sunteți astăzi, copii? (Eu astăzi sunt... vesel, glumeț, curios, disciplinat etc.)</p> <p>Surpriza activității este Bătrânul An (o mascotă).</p> <p>Educatorul: Bună ziua, <i>Bătrânule An!</i> Ce cauți pe meleagurile noastre? Bătrânul An: (cu o voce răgușită): Bună ziua, copii! Mă cunoașteți? Educatorul: E bătrân, are o barbă lungă și o costumație ce reprezintă toate anotimpurile. Bătrânul An: Aș vrea să văd cât de bine cunoașteți ficele mele? Educatorul: Care sunt cele patru fice ale <i>Bătrânului An?</i> (<i>Ficele Bătrânului An sunt: Toamna, Iarna, Primăvara și Vara.</i>)</p> <p>Se vor apropia cu toții de Calendarul naturii și vor completa rubricile:</p> <p>Educatorul: În ce anotimp ne aflăm? Educatorul: Care sunt lunile anotimpului? Educatorul: Cum se numesc popular aceste luni? • septembrie – <i>răpctiune</i>; • octombrie – <i>brumărel</i>; • noiembrie – <i>brumar</i>.</p>	<p>Recitarea poeziei</p> <p>Conversație</p> <p>Situație de problemă</p> <p>Povestire</p> <p>Jocul <i>Dezlegarea vrăjei</i></p>	<p>Mascota Bătrânul An</p> <p>Calendarul naturii</p> <p>Punguța fermecată</p> <p>Imagini cu anotimpurile</p>	<p>Lucru frontal</p> <p>Lucru frontal</p>	<p>Prezintă interes</p> <p>Completează <i>Mesajul zilei</i></p>
	<p>MESAJUL ZILEI</p> <p>ASTĂZI ESTE..... E DATA DE.....</p> <p>Să privim cu toții în... Ce este în punguță?.....</p> <p>Vai dar ce s-a întâmplat... <i>Vraja</i> ca s-o dezlegăm Oare vântul le-a încurcat? Trebuie să le așezăm, NOUȚĂȚI..... și sarcini să rezolvăm. </p>				

Educație pentru limbaj și comunicare

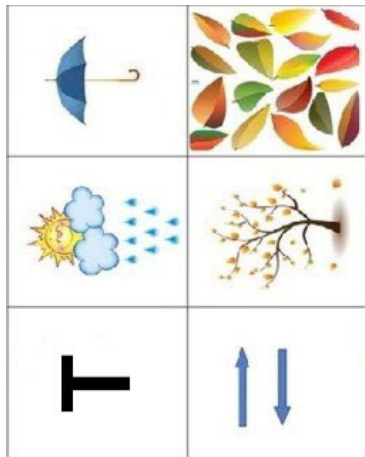
Bătrânul An: Am să vă povestesc despre cele două fice ale mele: *Domnița Vară și Domnița Toamnă*. Ele se împăceau atât de bine mulți ani, dar de când s-au amestecat imaginile în *Punguța mea fermecată* au început să se certe. Oare ce să fac, copii?

Educatorul: Iată avem o povestire, poate în conținutul acestui text vom găsi răspunsul.

1. Se va lectura un fragment din textul „Legenda anotimpurilor” de Ada Zaporojanu. **Educatorul:** Cum vi s-a părut această prietenie?
- Educatorul:** Dar, cu părere de rău, vraja le-a stricat prietenia. Dacă vom îndeplini toate sarcinile pe care le are Bătrânul An în punguță, vom dezlega vraja.

Sarcina I. Să selecteze imaginile care redau caracteristicile anotimpului toamna. Fiecare imagine selectată din *Punguța fermecată* va fi afișată pe panoul *Toamna*.

Educatorul: Vai, sunt unele imagini care nu știu ce ar însemna! Voi cum credeți, copii?

Copiii: Afara este toamna. Cerul este noros. Soarele încălzește slab, palid și se ascunde după nori. Plouă des. Ne luăm cu toții umbrelele în zilele ploioase. Vântul bate puternic. Frunzele se îngălbenesc. Pe pământ se așterne un covor multicolor.

- Se va povesti integru textul în baza imaginilor de către 2-3 copii.

Sarcina II. Jocul Completează propozițiile

1. Afară este... (toamna)
2. Vremea este rece și... (ploioasă).
3. Uneori e ceață și... (brumă).
4. Cerul este... (noros).
5. Soarele încălzește slab, palid.
6. Zilele sunt scurte, iar nopțile... (mai lungi).
7. Frunzele se... (îngălbenesc).
8. Copacii sunt goi și... (desfrunziți).
9. Pământul este acoperit cu un... (covor arămiu, foșnitor etc.).
10. Au plecat... (cântăreții pădurii).

<p>Textul Legenda anotimpurilor de A. Zaporojanu (fragment)</p>	<p>Lectura textului</p>	<p>Lecura textului</p>	<p>Formulează corect propoziții</p>
<p>Lucru frontal</p>	<p>Lucru individual</p>	<p>Tabel cu imagini Ce fenomene sunt caracteristice anotimpului toamna?</p>	<p>Fișa cu propoziții</p>
<p>Povestire ghidată în baza imaginilor</p>	<p>Exercițiu</p>	<p>Exercițiu</p>	<p>Exercițiu</p>

REALIZAREA SENSULUI		Clusteringul	Păpușa Domnița Toamna	Lucru în grup	Denumesc corect însușirile
	<p>Sarcina III. Se va menționa <i>frumusețea</i> toamnei și va propune copiilor s-o caracterizeze utilizând cuvinte și expresii frumoase. galbenă, mândră, harnică, dulce, aurie, bogată, îmbelșugată.</p> <p><i>Cuvinte și expresii frumoase:</i> blândă, nemiloasă, domoală, roade bogate, rece, melancolică, bună, cu vânt nemilos, cu nori plumburii, cu plante vestjite, brumă argintie.</p> <p>Tranziție:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◇ Se aude o bătaie la ușă și în prag apare <i>Domnița Toamnă (păpușă)</i>, costumată adecvat, cu un coșuleț pe mână încărcat cu multe frunze. <p><i>Eu sunt Toamna cea ghidușă Ce vă-mbie jucăușă, Astăzi vreau să-mi arătați Bine toți să meditați Dacă știți să vă jucați., Și frunzele să clasificați.</i></p> <p>Formarea reprezentărilor elementare matematice</p> <p><u>Educatorului:</u> Ce vedeți pe această imagine? (Pe această imagine e un copac cu frunze)</p> <p><u>Educatorului:</u> Ce sunt lipite pe crenguță? (frunze)</p> <p><u>Educatorului:</u> Câte frunze sunt? (multe frunze)</p> <p><u>Educatorului:</u> Dar jos, lângă poalele copacului, câte frunze sunt? (puține frunze)</p> <p><u>Educatorului:</u> Unde sunt mai multe frunze jos sau pe crenguță?</p> <p>Sarcina II Se va împărți grupul de copii în 4 echipe. Câte un copil din fiecare echipă va strânge frunzele de culoarea respectivă: <i>Grupa frunzelor galbene</i> Sarcina: Să aranjeze frunzele galbene în șir crescător (de la mic la mare). <i>Grupa frunzelor roșietice</i> Sarcina: Să formeze mulțimea frunzelor mici și mulțimea frunzelor mari roșietice. <i>Grupa frunzelor cafenii</i> Sarcina: Să aranjeze frunzele cafenii în șir descrescător. <i>Grupa frunzelor verzi</i> Sarcina: Să formeze mulțimea frunzelor mici și mulțimea frunzelor mari verzi.</p> <ul style="list-style-type: none"> ◇ Se va aprecia <i>grupul de copii</i> ce a realizat sarcina corect și vor avea dreptul să-și aleagă sarcina următoare pe care vor dori ei. <p><u>Educatorului:</u> În coșuleț voi culege toate întrebările voastre, la care vom da răspuns pe parcursul acestei săptămâni (<i>educatorul le va scrie pe fișe</i>). Spre exemplu:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ De ce se usucă frunzele ? ✓ De unde vine ploaia? ✓ De ce s-a răcit așa de mult afară? ✓ Dacă plouă, ce se întâmplă cu fructele și legumele din grădini? ✓ Cum sunt păstrate fructele și legumele? etc. 	Pauză dinamică	Imagine Un copac cu frunze	Conversație	Recepționarea și executarea sarcinii de lucru.
		Conversație	Fișe cu frunze: galbene, roșietice, cafenii, verzi.	Exercițiu	Coșulețul cu întrebări

	<p>Educatorul: De ce culoare este haina Domniței Toamnă?</p> <p>Educatorul: E o haină veche, a anului trecut, frunzele sunt veștejite, nu au culori vii etc.</p> <p>Educatorul: Pentru a-i mulțumi Domniței Toamna, îi vom dăruii și noi ceva: <i>rochiță din frunze, o pălărie, brăie și coșulețe cu bunătăți</i>. Cu acestea sigur, o vom convinge că o dorim cu adevărat.</p> <p>Sarcina III. Se va lucra în grup:</p> <p>Grupul 1: Se decorează cu frunze multicolore <i>Rochița Toamnei (aplicație din frunze)</i>;</p> <p>Grupul 2: Se aplică frunze multicolore pe <i>Pălăria Toamnei (aplicație din frunze după creați-vitatea copiilor)</i>;</p> <p>Grupul 3: Se va modela <i>Coșulețul Toamnei și câteva fructe și legume (modele din plastilină)</i>;</p> <p>Grupul 4: Se va aplica alternativ frunze și flori pe <i>Brâul Toamnei (aplicație din frunze după creativitatea copiilor)</i>.</p> <p>Bibliotecă: Alcătuirea propozițiilor în baza imaginilor <i>Toamna</i>.</p> <p>Știință: Lucrul individual în caietul de Matematică (compararea mulțimilor).</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ La sfârșitul activității s-a organizat o expoziție cu lucrările copiilor, apoi au fost invitați copiii din grupele cele mai mici să viziteze expoziția noastră și au apreciat cu: <ul style="list-style-type: none"> ✓ cerculețe roșii – foarte mult; ✓ cerculețe verzi – îmi place; ✓ cerculețe albastre – nu e finisată lucrarea, mai este de lucru. <p>Se vor anunța câștigătorii primei etape a concursului.</p>	<p>Descriere</p> <p>Modelare</p> <p>Aplicație</p>	<p>Păpușa <i>Domnița Toamna</i></p> <p><i>Coșulețul Toamnei</i></p> <p><i>Brâul Toamnei</i></p>	<p>Lucru în grup</p>	<p>Fiecare membru al echipei contribuie la îndeplinirea sarcinii de lucru</p> <p>Grupele primesc recompense – cerculețe de diferite culori</p>
EXTENSIE	<p>Se va organiza cu copilul o plimbare în parc. Vă propunem un joc imaginar De vorbă cu o frunză (sarcina: să selecteze o frunză și să poarte o discuție cu ea. De ex: Frunzulițo, cum ai petrecut vara? Ce ai observat, fiind sus în copac? Cum a fost ultimul zbor? etc.) și relateze colegilor despre cele imaginate.</p>				

Pentru evaluarea periodică a stadiului dezvoltării limbajului, cadrele didactice au la dispoziție **10 standarde** din cadrul documentului „*Standarde de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani*” [4], iar pentru fiecare standard – un număr de indicatori, care înseamnă acțiuni observabile și măsurabile, cu care se evaluează corect.

Tabelul 4.3.

Subdomeniul 1: *Dezvoltarea limbajului și a comunicării orale*

Aspecte specifice	Standarde
C.1.1. Dezvoltarea capacității de ascultare și înțelegere (comunicare receptivă)	Standard 1. Copilul va fi capabil să asculte și să înțeleagă semnificația mesajului vorbit.
C.1.1. Dezvoltarea capacității de ascultare și înțelegere (comunicare receptivă)	Standard 2. Copilul va fi capabil să-și extindă progresiv vocabularul.
	Standard 3. Copilul va fi capabil să se exprime corect din punct de vedere gramatical.
	Standard 4. Copilul va fi capabil să pronunțe corect sunete, cuvinte ale limbii materne.
	Standard 5. Copilul va fi capabil să utilizeze diferite modalități de comunicare verbală, nonverbală și paraverbală.
	Standard 6. Copilul va fi capabil să înțeleagă și să se exprime, la nivel elementar, într-o limbă străină

Subdomeniul 2: *Formarea premiselor citit–scrisului*

C.2.1. Participarea în experiențe cu cartea; cunoașterea și aprecierea cărții	Standard 7. Copilul va fi capabil să demonstreze interes față de carte și lectură.
C.2.2. Dezvoltarea capacității de discriminare fonetică; asocierea sunet – literă	Standard 8. Copilul va fi capabil să efectueze corespondența dintre sunet și literă.
C.2.3. Conștientizarea mesajului scris/ vorbit	Standard 9. Copilul va fi capabil să folosească limbajul scris/ tipărit în activitățile zilnice
C.2.4. Însușirea deprinderilor de scris; folosirea scrisului pentru transmitere unui mesaj	Standard 10. Copilul va fi capabil să utilizeze diferite modalități de grafisme: desene, semne, forme, pregrafisme.

Acest domeniu acoperă stăpânirea exprimării orale și scrise, ca și abilitatea de a înțelege comunicarea verbală și scrisă. Se apreciază că prin ascultare și exprimare în situații de grup, preșcolarii devin capabili să exploreze experiențele altor persoane și să-și extindă astfel propriul repertoriu de experiențe semnificative.

Rolul cadrelor didactice în cadrul instituției de educație timpurie urmăresc ca copiii din grupa pregătitoare la debutul școlar **să vorbească cu încredere, clar și fluent, utilizând modalități de exprimare adecvate pentru diferite categorii de auditoriu.**

Susținând ideea lui M. Călin [Apud 12, p. 11], conform căreia conținutul activităților de educare a limbajului este un sistem nu numai de cunoștințe, capacități și atitudini, dar „*un sistem de valori culturale care dau conturul personalității umane*”, conchidem că aceste activități la bază fiind textul literar-artistic (povești, povestiri, poezii, numărători, ghicitori etc.) și susținută de activitatea de joc:

- ❖ ajută copilului să însușească limba literară, folclorul și dorința de a „citi” cărți cu literatură pentru copii;
- ❖ servește drept sursa principală de transmitere a experienței sociale generației în creștere;
- ❖ contribuie la formarea atitudinilor și competențelor de comunicare;
- ❖ stimulează elementele spirituale și comportamentale din personalitatea copilului;
- ❖ servește drept suport pentru achiziționarea valorilor sociale, naționale și general-umane, stimulând curiozitatea copiilor și dorința lor de a pătrunde în tainele științelor [12, p. 14].

Se recomandă tuturor cadrelor didactice să furnizeze contexte în care preșcolarii să se poată exprima și să utilizeze activ mijloacele de comunicare. Din această perspectivă, se apreciază că *studiul textelor literare specifice vârstei rafinează gândirea și limbajul acestora, extinde capacitatea lor de a înțelege situații interpersonale complexe și aduce o contribuție importantă la dezvoltarea capacităților de autoevaluare.*

Performanțele obținute în copilăria timpurie creează fundamentul pentru succesele copilului la școală, formează caracterul lui în preadolescență și adolescență. Toate componentele de bază ale intelectului emoțional: *încrederea în sine, curiozitatea, perseverența, autocontrolul, capacitatea de a stabili legături, de a comunica și coopera*, care determină cum învață și cum se comportă copilul la școală și în viață în general, depind de îngrijirea pe care a primit-o acesta (de la părinți, educatori de la grădiniță sau alți îngrijitori) **în copilăria timpurie**. Atunci când copiilor nu le-a fost asigurat un început bun în viață, de cele mai multe ori ei stagnează în dezvoltare și nu-și pot realiza potențialul său la maximum.

Rolul familiei în formarea competențelor de comunicare ale preșcolarilor la debutul școlar

Familia, ca valoare, fenomen antropologic, instituție socială, evocă ideea unui spațiu uman important, în interiorul căruia se învață nu doar limbajul, ci se mai produc interacțiuni și procese complexe de intercunoaștere, formare și devenire a personalității, se proiectează și se dezvoltă individul ca ființă socială, se impun norme și reguli de conduită care sunt transmise prin limbaj, se naște sentimentul de apartenență la neam și la comunitatea umană. Familia își creează imaginea prin comunicare, eforturi conștiente de tip moral, spiritual, intelectual, economic și civic; prin asumarea aceluiași destin, prin personalizarea și nuanțarea relațiilor familiale în funcție de valorile etern-umane, virtuțile membrilor săi, anturajul și istoria comună, care se cer a fi cunoscute și promovate [17, p. 8].

La etapa actuală părinții sunt mulțumiți de copilul lor acasă deoarece este „un copil cuminte” și are un interes deosebit față de mass-media și nu-i deranjează pe ei cu multe întrebări la care trebuie să găsească răspunsuri. Este preferat acest gen de activități pentru că este comod pentru părinți, dar această situație nu este benefică pentru dezvoltarea copilului, în special nivelul de dezvoltare a limbajului este precar, sunt mulți din acești copii care întâmpina mari dificultăți în comunicarea cu persoanele adulte și cu semenii săi tocmai din cauza mediului familial în care comunicarea este lăsată pe ultimul plan. Unii părinți consideră că dacă îi oferă copilului mijloace materiale în exces pot substitui lipsa de comunicare și de afecțiune de care este înconjurat acesta.

În urma observațiilor pe care le-am realizat, am constat că copiii din grupa pregătitoare care au probleme în pronunția sunetelor și exprimarea gândurilor nu se datorează

unor disfuncționalități somatice, ci sunt datorate, în mare măsură, lipsei de preocupare a părinților de a relaționa cu copilul, de a comunica eficient cu el. Este cu atât mai alarmanta situația cu cât am constatat ca aceasta delăsare și atitudine de indiferență față de nevoile copilului nu vine din partea unor părinți cu un nivel intelectual scăzut, ci din partea unor părinți care au studii superioare. În goana lor după câștiguri materiale uită sau neglijează faptul că acest „pui de om” are nevoie de comunicare, căldură, de înțelegere și de atenție din partea celor mari.

Acest lucru are un efect aproape distructiv asupra dezvoltării psihice și intelectuale a copilului, deoarece, fiind privat de atenția, de afecțiunea și de interesul adulților din preajmă sa copilul își creează o lume imaginară în care se retrage și din care va ieși din ce în ce mai greu.

Toate acestea ar trebui considerate ca semnale de alarmă, având în vedere consecințele lor asupra copiilor. Conștientizând toate acestea, este necesar să se asigure condiții familiale optime pentru dezvoltarea normală a copiilor în general și pentru dezvoltarea limbajului lor în particular

Studiile lingvistice arată că mediul social și familial influențează anumite aspecte ale vocabularului și structurii limbajului. Este tot mai evident că reușita în cadrul activităților este puternic dependentă de performanța lingvistică și nu poate fi pusă doar pe seama coeficientului de inteligență și că trebuie corelată cu particularitățile mediului în care a fost învățat limbajul. În acest context, menționăm că numeroși cercetători se interesează de procesele de socializare familială realizate prin limbaj, considerându-l pe acesta nu numai un „vehicul” al informației care circulă între părinți și copii, ci și *un purtător al valorilor și atitudinilor*, un instrument de constituire a structurilor de profunzime ale personalității, a habitusurilor care determină raportul general al individului cu lumea [13, p. 75].

O alta constatare pe care am făcut-o pe baza experienței acumulate în baza observațiilor a fost aceea ca acei copii care provin din familii cu mai mulți copii și ai căror frați au vârste mai mari decât ei au deprinderi și cunoștințe mai bogate. Acest fapt se datorează tocmai relațiilor care există între acești copii și frații lor cu un efect benefic atât pe plan cognitiv cât și pe plan psihomotor și afectiv, diminuând în mare măsură dezinteresul manifestat de părinți.

În familie se cultivă o vorbire corectă și coerentă, iar în baza lecturii textelor literare se formează cele mai importante deprinderi de comportament: respectul, politețea, cinstea, sinceritatea, decența în vorbire și atitudini, ordinea, cumpătarea, grija față de lucrurile încredințate. În realizarea acestor sarcini, modelul parental ajută cel mai mult; *părintele este un exemplu pentru copil*. Părinții le spun copiilor ce e bine și ce e rău, cum e frumos să vorbești și ce este urât, ce e drept și ce e nedrept etc. Aceste noțiuni îl ajută pe copil să se orienteze în *evaluarea comportamentului verbal al său și a celor din jur*. Tot în acest sens, familia îl îndrumă să fie sociabil, să fie un bun coleg și prieten. Părinții în timpul plimbărilor trebuie să discute cât mai mult cu ei, să acorde atenție fiecărui element din mediului înconjurător, astfel ei sunt cei care realizează contactul copilului cu frumusețea naturii (culorile și mirosul florilor, cântecul pasărilor, verdele câmpului etc.), cu viața socială (tradiții, obiceiuri străvechi etc.) etc.

Însă, mass-media, în mod special televiziunea, calculatorul exercită o influență puternică asupra educației limbajului, dar nu putem vorbi, în acest context, despre o influență strict pozitivă sau strict negativă. Or, sunt numeroase emisiuni culturale, științifice etc., de îmbogățire a cunoștințelor, dar, totodată, sunt difuzate prin intermediul mass-media și numeroase programe care pot deforma imaginația inocentă al copiilor [17].

Părinții trebuie să supravegheze atât timpul pe care copilul îl petrece în fața televizorului, cât și emisiunile pe care acesta le urmărește. În unele familii preocuparea pentru cultura vorbirii lipsește cu desăvârșire, sau se acordă puțină atenție.

Pentru o comunicare constructivă este necesar:

- ✓ Să se respecte un vocabular adecvat particularităților de vârstă ale copiilor.
- ✓ Să se respecte un ton calm în comunicare.
- ✓ Să se posede un limbaj corporal potrivit.
- ✓ Să se respecte timpul cu înțelepciune.
- ✓ Să se respecte expresia liberă în comunicare.
- ✓ Să se organizeze activități individuale pentru dezvoltarea motricității fine.
- ✓ Să le formăm gustul și interesul pentru carte.

În încheiere, ținem să menționăm că armonia, înțelegerea și comunicarea în familie amplifică nivelul de dezvoltare a limbajului și a potențialului creativ al copilului. Astfel, abilitatea de a gândi nestandard, original, depășind stereotipurile datorită creativității, și exprimarea corectă, coerentă, expresivă a celor trăite le va permite generațiilor tinere să se realizeze ca personalități într-o lume democratică și deschisă.

4.2. Aspecte caracteristice ale evaluării dezvoltării Limbajului și comunicării, și premisele citit–scrisului al copiilor din grupa pregătitoare

Forme sau tipuri de evaluare a dezvoltării limbajului și a comunicării preșcolarelor

Evaluarea reprezintă actul didactic complex, integrat procesului educațional, ce urmărește măsurarea cantității cunoștințelor dobândite, valoarea, performanțele și eficiența acestora la un moment dat, oferind soluții de perfecționare a actului didactic. În opinia lui **Ausubel**, „*evaluarea este punctul final într-o succesiune de evenimente, care cuprinde următorii pași: stabilirea scopului activității, prin prisma comportamentului dezirabil al copiilor; proiectarea și executarea programului educațional de realizare a scopului propus, măsurarea rezultatelor aplicării programei; evaluarea rezultatelor*” [Apud 16, p. 6].

Ce este evaluarea?

- ❖ componentă esențială a procesului educațional;
- ❖ un proces de apreciere a valorii, a meritului și a calității, produsul sau rezultatul acesteia;
- ❖ un act de mare responsabilitate pentru copii, cadre didactice, părinți și alte persoane implicate.

A evalua înseamnă a determina măsura în care competențele specifice propuse au fost atinse, eficiența metodelor; pe baza informațiilor obținute activitatea fiind ameliorată la timp. **Evaluarea, însă, nu vizează doar preșcolarul, ci și cadrul didactic.** Pentru cadru didactic, aceasta reprezintă un feed-back asupra eficienței activității de educare a limbajului și a comunicării desfășurate; îi arată cât de eficient își dozează materialul, cât de bine comunică cu preșcolarii, cât de utile au fost metodele folosite în timpul activităților integrate.

Nici o planificare a activităților de educare a limbajului și a comunicării, nu va avea succes dacă nu va fi bazată pe rezultatele reale ale evaluării copiilor.

La baza evaluării stau unitățile de competență.

Deși toate cadrele didactice se încred în onestitatea lor în ceea ce privește evaluarea, după cum observa G. de Landsheere, „un cadru didactic trebuie mereu să știe ce succes a avut actul didactic pe care îl organizează” [Apud 16]. Astfel, prin intermediul evaluării, cadrul didactic poate afla ce au acumulat preșcolarii, ce lacune există în pregătirea acestora, care sunt posibilitățile și ritmurile proprii de învățare, interesele copiilor. În ceea ce îl privește pe copil, scopul principal al evaluării este de a supraveghea și determina tendințele acestuia de învățare, ajutându-l să-și cunoască și să-și dezvolte aptitudinile, formându-i deprinderi de muncă independentă.

Cadrele didactice care conduc grupa pregătitoare trebuie să stăpânească bine elementele teoretice ale evaluării și să le adapteze la situația concretă a grupeii. Folosirea acestora la întâmplare sau incorectă, precum și relaționarea defectuoasă cu copiii poate crea serioase probleme dezvoltării limbajului copilului. Apostrofările și etichetările de orice fel în urma evaluărilor duc la „închiderea în sine a copilului, care se soldează cu „renunțarea la comunicare”.

Este important a monitoriza corelarea posibilităților copilului cu nivelul pe care îl poate atinge în cadrul activităților de educare a limbajului și a comunicării și așteptările față de acesta.

Cadrele didactice își pun următoarele **întrebări**:

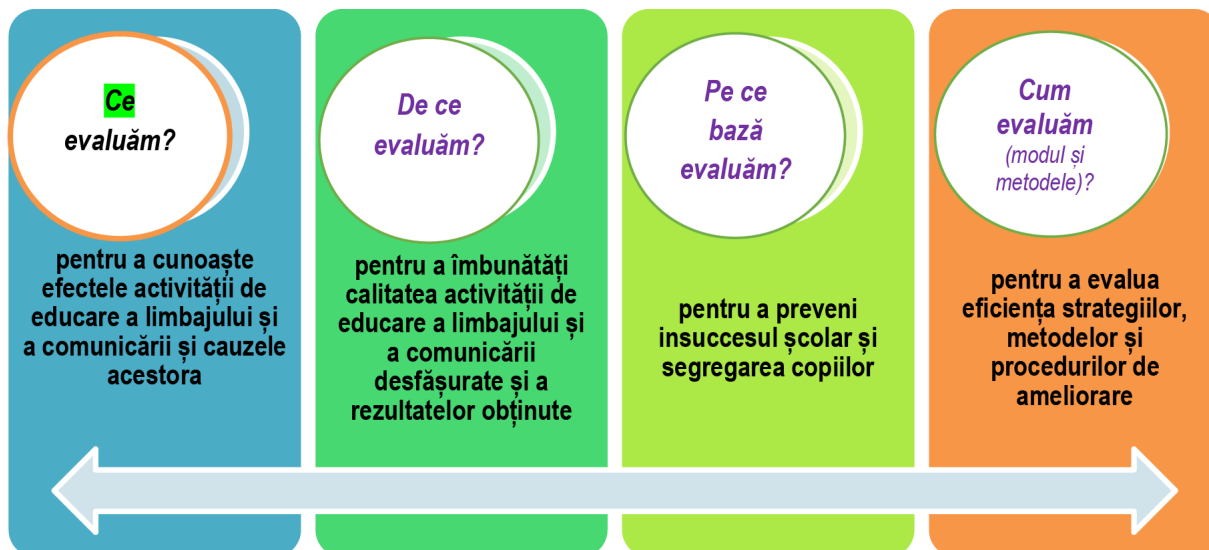

Figura 4.3. Monitorizarea corelării posibilităților copilului cu nivelul pe care îl poate atinge în cadrul activității

Ce instrumente utilizăm pentru a evalua competențele de comunicare ale copiilor din grupa pregătitoare?

- în dependență de unitatea de competență care urmează a fi evaluată, vom folosi ca instrumente de evaluare: *observarea, convorbirea, jocuri didactice, fișe individuale, analiza produselor activității, teste, chestionare* etc.

- Rezultatele evaluării se păstrează în mape pentru fiecare copil în parte.
- Procesul de evaluare se va desfășura astfel încât copilul să nu simtă în nici un caz că este evaluat.

EVALUAREA copiilor din grupa pregătitoare

se va realiza în diferite perioade ale procesului educațional:

- **evaluarea INIȚIALĂ**; • **evaluarea FORMATIVĂ**; • **evaluarea SUMATIVĂ**.

I. EVALUAREA INIȚIALĂ se realizează prin raportare la unităților de competență atinse/formate ale capitolului anterior.

Tehnica de evaluare o constituie proba inițială sau predictivă aplicată la începutul fiecărei unități de conținut. La elaborarea conținutului probei să se țină cont și de ceea ce urmează să învețe copiii pentru a putea anticipa posibilitatea continuării optime a învățării (prin analiza rezultatelor). Această dependență a conținutului probei de etapa anterioară și ulterioară a procesului educațional se poate evidenția astfel:

Figura 4.4. Condiții pentru a formula itemii probei inițiale

Concepută și realizată în acest mod, proba inițială devine instrument de stare a stării activităților preșcolare și indică cum se poate concepe demersul didactic tor. Ea este reprezentativă dacă verifică tocmai acele capacități pentru care a concepută, identifică nivelul de performanță, dar și lacunele din etapa anterioară.

Rezultatele din evaluările inițiale conturează activitatea cadrului didactic în 2 planuri:

- ✓ Modalitatea de organizare a activităților în baza noului conținut;
- ✓ Aprecierea necesității unor programe compensatorii de recuperare sau individuale.

Evaluarea trebuie să urmărească progresul copilului în raport cu el însuși.

Progresul copilului va fi monitorizat cu atenție, înregistrat, comunicat și discutat cu părinții (cu o anumită periodicitate). O evaluare eficientă este bazată pe observare sistematică în timpul diferitelor momente ale programului zilnic pentru a stabili nivelul de dezvoltare a copilului la domeniu *Dezvoltarea limbajului și a comunicării, și premisele citit–scrisului* corelându-l cu indicatorii din SÎDC, pe dialogul cu părinții și pe date confirmate de portofoliul copilului etc.

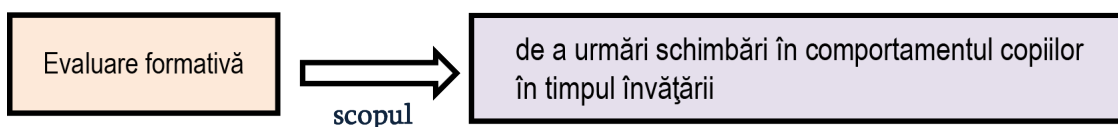
❖ Când se organizează evaluarea inițială a preșcolarilor?

La fiecare început de an preșcolar, primele două săptămâni sunt rezervate colectării datelor despre copii – evaluarea inițială/predictivă. Evaluarea inițială constituie o condiție hotărâtoare pentru reușita activității de învățare, fiind menită să ofere posibilitatea de a cunoaște potențialul de învățare al copiilor la începutul anului, de a ști care sunt premisele

de la care pornim să proiectăm activitățile de învățare. Cadrele didactice vor observa copiii în timpul diferitelor momente ale programului zilnic și vor dialoga atât cu părinții, cât și cu copiii în vederea obținerii unor informații cât mai relevante despre nivelul de dezvoltare al acestora, care ulterior, îi vor ajuta la planificare.

II. EVALUAREA FORMATIVĂ – constă în verificarea sistematică a progreselor copiilor, cunoașterea rezultatelor, cu efecte reglatoare asupra activității și ameliorarea continuă a acesteia.

Ea se realizează în raport cu obiectivele operaționale propuse a fi atinse.

Cadru didactic are posibilitatea de a constata și aprecia stadiul de însușire a unor cunoștințe, deprinderi și tehnici de lucru la sfârșitul fiecărei unități didactice. În acest mod, fiecare etapă a învățării este apreciată și consolidată, asigurându-se o învățare cu pași mici. Copilul câștigă încredere, își reglează efortul, ritmul de muncă și tehnicile de lucru. Probele evaluării formative conțin de regulă o singură sarcină cores-punzătoare unui obiectiv operațional urmărit.

Tehnica de evaluare – se efectuează pe întreg parcursul programului, pe secvențe mici. Evaluarea formativă se realizează prin intermediul *probelor orale, scrise și practice; observarea curentă a comportamentului și activității copilului; autoevaluare* etc.

Acest tip de evaluare:

- permite copilului să corecteze erorile și lacunele foarte repede;
- asigură un feedback rapid;
- este orientată spre ajutorul pedagogic imediat;
- oferă posibilitatea tratării diferențiate;
- dezvoltă capacitatea de autoevaluare la copii;
- reduce timpul destinat actelor evaluative ample;
- permite identificarea punctelor critice în învățare etc.

III. EVALUAREA SUMATIVĂ – presupune stabilirea nivelului de performanță al copiilor în raport cu unitățile de competență stabilite.

Probele de evaluare sumativă au un caracter sintetic și se raportează la:

- cerințele generale ale formării competențelor ale copiilor din grupa pregătitoare;
- la nivelul inițial (progres);
- la posibilitățile fiecărui copil (randament, progres);
- la totalitatea unităților de competență propuse pentru o unitate de conținut.

Datorită faptului că sarcinile probelor de evaluare sumativă definesc calitativ și cantitativ comportamentele de învățare (*verbal, psihomotric, socio-emoțional, cognitiv*), cadru didactic beneficiază de informații care, corect interpretate și valorificate, conturează măsura nivelului atins de copil în/sau prin probe cu fișe individuale.

Tehnica de evaluare se realizează la sfârșitul unei perioade mai lungi de educație. Evaluarea sumativă se realizează prin intermediul probelor orale, probelor practice, probelor scrise (*teste, portofoliu*) etc.

Fișa de monitorizare și evaluare a dezvoltării copilului de 5-7 ani (61-84 luni) în baza SÎDC [4; 5]

(Numele, prenumele copilului) _____, data nașterii _____, Grupa _____

Educatori: _____

(Nume, prenume)

D. DOMENIUL: DEZVOLTAREA LIMBAJULUI ȘI A COMUNICĂRII ȘI PREMISELE CITIRII ȘI SCRIERII	I-ul an 20__ - 20__		al II-lea an 20__ - 20__	
	Nerealizat	În curs de realizare	Realizat	Nerealizat
D.1.1. Dezvoltarea capacității de ascultare și înțelegere a mesajului				
1. Ascultă și reacționează corect la diverse mesaje				
D.1.2. Dezvoltarea capacității de vorbire și comunicare (comunicare expresivă)				
2. Utilizează în vorbire cuvinte din diferite categorii și domenii				
3. Folosește fraze construite logic, gramatical corect.				
4. Se implică în dialoguri extinse, adresând întrebări, clarificând și răspunzând la întrebări				
D.2.1. Participarea în experiențe cu cartea; cunoașterea și aprecierea cărții				
5. Manifestă interes pentru carte și citirea a unui text.				
6. Identifică și rostește toate sunetele limbii materne.				
D.2.2. Dezvoltarea capacității de discriminare fonetică, asocierea sunet-literă				
7. Recunoaște litere mari/mici de tipar și le pune în corespondență cu sunetul asociat.				
D.2.3. Conștientizarea mesajului scris/vorbit				
8. Conștientizează faptul că un mesaj se scrie/citește de la stînga spre dreapta, de sus în jos.				
D.2.4. Însușirea deprinderilor de scris; folosirea scrisului pentru transmiterea unui mesaj				
9. Scrie elemente grafice ale literelor de mână și litere de tipar.				

Prin urmare, evaluarea sumativă prin probe acțional-practice verifică la sfârșit de capitol, unitate de conținut performanțele tuturor copiilor obținute în raport cu obiectivele de referință ale unității de conținut, apreciind rezultate prin comparare și raportare la baremele minime de cunoștințe, deprinderi, capacități pe care trebuie să le dobândească copiii la fiecare nivel de vârstă, în conformitate cu curriculumul de educație timpurie.

❖ **Cine elaborează probele de evaluare?**

După cum am menționat mai sus, evaluarea verifică și apreciază performanțele obținute de copii în raport cu unitățile de competență din diferite domenii de activitate și care sunt determinate de curriculum-ul educației timpurii în instituțiile preșcolare de diferite tipuri. Prin urmare, obiectivul evaluării și itemii probelor coincid cu unitățile de competență, iar sarcina didactică cu obiectivele operaționale elaborate de *cadrul didactic*.

Pentru **evaluarea dezvoltării limbajului și a comunicării**, cadrele didactice au la dispoziție 9 standarde din cadrul documentului „*Instrumentul de monitorizare și evaluare a dezvoltării copilului de la 5-7 ani*” [9], iar pentru fiecare standard, un număr de indicatori, care înseamnă acțiuni observabile și măsurabile, cu care se evaluează copilul de către cadrele didactice.

Modalități de evaluare a nivelului de dezvoltare a „Limbajului și a comunicării” a preșcolarilor din grupa pregătitoare

1. Probe orale o formă specifică de conversație catehetică pentru identificarea cantității și calității informațiilor. Există mai multe tipuri de probe orale [Apud 16]:

- ✓ probe care evaluează o capacitate lingvistică productivă;
- ✓ probe în care tema implică un stimul verbal;
- ✓ probe în care tema nu implică un stimul verbal (copilul ascultă, înțelege mesajul și execută acțiunea);
- ✓ alte forme de examinare orală (conversația de verificare puternic structurată; interviul; verificarea realizată pe baza unui suport vizual; verificarea orală cu acordarea unui timp de pregătire a răspunsurilor, redarea unui conținut; redarea/completarea unor mesaje/dialoguri incomplete).

Avantajele

- oferă cadrului didactic, cât și copilului posibilitatea de a avea o reprezentare cât mai exactă a situației existente (potențialul de învățare al copiilor, lacunele ce trebuie completate și remediate);
- ajută la planificarea demersului pedagogic imediat următor și, eventual, a unor programe de recuperare.

Dezavantajele

- nu permite o apreciere globală a performanțelor copilului și nici realizarea unei ierarhii;
- nu este facilă pentru determinarea cauzelor lacunelor copilului.

2. Probele scrise sunt metode de evaluare utilizate în grupa pregătitoare. Principalele tipuri de probe scrise sunt: probe curente (extemporale), probele de evaluare periodică (pe module). În instituția de educație timpurie se utilizează, de obicei, probele curente, de scurtă durată, sub forma unor fișe de evaluare cu cerințe simple și concise. Probele scrise sunt diferite testele de evaluare, care conțin itemi de diferite tipuri.

Avantajele

- grad mai ridicat de fidelitate, economie de timp, diminuarea stărilor tensionale, posibilitatea de a elabora răspunsuri în ritm propriu de către copii.

Dezavantajele

- imposibilitatea de a corecta imediat erorile, nivelul scăzut: dirijare a copiilor în formularea răspunsurilor.

Tipurile de itemi pentru probele orale și scrise

(evaluare formativă)

Tipurile de itemi pentru probele orale și scrise sunt prezentați prin raportare la următoarele criterii: definire, tipuri, caracteristici. Exemplele de formulare a itemilor pentru toate categoriile de itemi vor fi elaborate la nivelul domeniului „Limbaj și comunicare”, grupa pregătitoare.

1. Itemii obiectivi prezintă un nivel ridicat de obiectivitate și sunt ușor de administrat și corectat. Există trei tipuri de itemi obiectivi: cu alegere duală, cu alegere multiplă și de tip pereche (asociere).

- ◆ **Itemii cu alegere duală** solicită copiii „să selecteze unul dintre cele două răspunsuri: adevărat/fals, corect/greșit, da/nu, acord/dezacord”. *Argumentați răspunsurile*

Exemplu:

Interpretarea rezultatelor:

- ✓ **Realizat** – ascultă sarcina și răspunde corect la mesajul din imagine, argumentând răspunsul.
 - ✓ **În curs de realizare** – ascultă sarcina și reacționează corect la mesajul din imagine, dar nu argumentează răspunsul.
 - ✓ **Nerealizat** – nu înțelege sarcina și răspunde incorect la mesajul din imagine.
- ◆ **Itemii cu alegere multiplă** vizează „existența unei premise și a unei liste de variante din care copiii trebuie să aleagă răspunsul corect sau cea mai bună/completă variantă”.

Exemplu: Încercuiește animalele cu care s-a întâlnit iedul din povestea „Iedul cu trei capre” de Octavian Pancu Iași, și verbalizează răspunsul

Interpretarea rezultatelor:

- ✓ Realizat – încercuiește personajele din imagine (vulpea, ursul, lupul) și verbalizează răspunsul.
- ✓ În curs de realizare – încercuiește doar unele din personaje din imagine, și nu vrea să verbalizeze.
- ✓ Nerealizat – încercuiește greșit personajele din imagine.

◆ **Itemii de tip pereche (asociere)** solicit „stabilirea de corespondențe/asocieri între cuvinte, propoziții, litere distribuite pe două coloane paralele. Coloana A reprezintă un obiect (premise), iar coloana B, obiectul pereche. Cele două coloane sunt egale/inegale ca număr de elemente (vor fi prezentate prin imagini pentru grupa pregătitoare).

Exemplu: Găsiți pereche cuvintelor.

O casă – o fereastră

1. Un cap de om – o șapcă
2. Un copil – o femeie
3. Un picior – o gheată
4. O farfurie – o lingură
5. O umbrelă – ploaie
6. O floare – o frunză
7. O mașină – o roată

Desfășurare: Se dă copilului o listă cu imagini acoperită cu o coală prevăzută cu o fantă (tăietură). Copilul trebuie să facă să alunece coala în jos în așa fel încât fanta să vină în dreptul primului cuplu de imagini care vor fi denumite de către copil. Se procedează asemănător cu celelalte cupluri de imagini. În faza a doua se oferă copilului lista nr.2. Se acoperă cu coala de hârtie prevăzută cu fantă. Sarcina copilului este să denumească imaginea asociată în lista nr. 1.

*Notă: Copilul trebuie să memorizeze cuplurile de cuvinte din lista nr. 1. Se cronometrează timpul necesar acestei acțiuni.

- timpul necesar pentru parcurgerea listei nr. 2;
- numărul de repetiții necesar;
- timpul total.

Interpretarea rezultatelor:

- ✓ **Realizat** – stabilește corespondența cuvintelor perechi în baza imaginilor și pronunțarea cuvintelor corect
- ✓ **În curs de realizare** – stabilește parțial corespondența cuvintelor perechi și nu pronunță toate sunetele din cuvinte.
- ✓ **Nerealizat** – nu se descurcă.

2. Itemii semiobiectivi diferă de ceilalți itemi prin faptul că sarcina este structurată. Răspunsul corect solicită copilului să demonstreze nu numai cunoașterea, ci și abilitatea de a structura, elabora cel mai potrivit și scurt răspuns. În categoria *semiobiectivi* există trei tipuri: cu răspuns scurt, de tip întrebări structurate, de completare (lacunari).

- ◆ **Itemii cu răspuns scurt** solicită copiilor „să formuleze răspunsul sub formă de: cuvânt, propoziții, fraze, număr, simbol”.

Exemplu: Privește pe imagine și denumește obiectele. De ce avem nevoie de ele? Care sunt aparate tehnice? Numește mobila din această imagine. Ce este comun între dulap și frigider? Care sunt deosebirile? Ce este comun între fotoliu și canapea? Care sunt deosebirile?

Interpretarea rezultatelor:

- ✓ **Realizat** – numește obiectele din imagine și argumentează necesitatea lor prin intermediul formulării corecte a propozițiilor/frazelor.
- ✓ **În curs de realizare** – numește parțial obiectele din imagine și greu își exprimă gândurile pentru a argumenta necesitatea lor.
- ✓ **Nerealizat** – nu cunoaște denumirea obiectelor și nu poate să-și exprime gândurile în propoziții.

- ◆ **Itemii de tip întrebări structurate** vizează sarcini de lucru bazate pe mai multe întrebări, legate între ele printr-un element comun. Se pleacă de la un material stimul (texte, imagine, diagrame, hărți etc.), pe baza căruia se delimitează un set de subîntrebări, care oferă cadrul elaborării răspunsului.

Exemplu: Se va prezenta copiilor imaginea „La culesul merelor” și vor răspunde la întrebări:

- *Ce redă tabloul?*
- *Cum sunt frunzele pomilor?*
- *Ce fructe au cules copiii?*
- *Unde pleacă păsările? De ce?*
- *Ce anotimp a sosit?*
- *Cum vom intitula această imagine?*

Interpretarea rezultatelor:

- ✓ **Realizat** – povestește în baza imaginii, cu ajutorul întrebărilor adresate de către adult.
- ✓ **În curs de realizare** – povestește în baza imaginii, dar întâmpină dificultăți pentru a răspunde la întrebări.
- ✓ **Nerealizat** – nu poate povesti în baza imaginii.

- ◆ **Itemii de completare (lacunari)** solicită, de obicei, unul, două sau mai multe cuvinte care să se încadreze în contextul-suport dorit.

Exemplu: Completează și verbalizează prin desen ce lipsește!

*Animalele domestice trăiesc pe lângă..... (casa) omului.
 (Animalele) sunt de mare ajutor. Pisica prinde..... (șoareci),
 iar..... (câinele) este un bun paznic.*

Interpretarea rezultatelor:

- ✓ **Realizat** – selectează și completează cu imagini independent propozițiile lacunare.
- ✓ **În curs de realizare** – completează propozițiile cu imagini, cu ajutorul adultului.
- ✓ **Nerealizat** – nu poate să selecteze imaginile.

3. Itemii subiectivi solicită elaborarea răspunsului de către subiecți. Prin intermediul acestora, sunt testate aspecte care vizează originalitatea, creativitatea și caracterul personal al răspunsului. Sunt cunoscute două categorii de itemi subiectivi: *de tip povestire creativă* și *de tip rezolvare de situații problemă*. Datorită gradului de complexitate ridicat și achizițiilor pe care le solicită din partea preșcolarilor, itemii subiectivi se realizează în mod oral și poate fi înregistrat de către cadrul didactic în carnetul cu observații sau înregistrare video.

- ◆ **Itemii de tip povestire creativă**

Exemplu:

Povestirea 1. „Un copil stă la masă cu părinții. Tata se înfurie. De ce?”

Povestirea 2. „E seară, copilul s-a culcat, ziua s-a terminat. Lumina în casă se stinge. Ce face el? La ce se gândește?”

Povestirea 3. „Un copil s-a culcat. E seară, toată casa doarme. Numai el plânge, este trist. De ce?”

Interpretarea rezultatelor:

- ✓ **Realizat** – creează o povestire prin mai multe modalități (monologat, dialogat sau descriere)
- ✓ **În curs de realizare** – creează o povestire cu ajutorul adultului.
- ✓ **Nerealizat** – nu poate crea nici o povestire.

◆ **Itemii de tip situație de problemă**

Situație de problemă „De ziua lui Victoraș”

În curând Victoraș va sărbători ziua de naștere. Va împlini 6 ani. Băiatul tare vrea ca mama și tata să organizeze o sărbătoare în cinstea lui și să-i permită a-și invita prietenii. Victoraș s-a apropiat de mamă-sa și a întrebat: „Eu pot să-mi invit prietenii la ziua de naștere?” Mama s-a gândit puțin și a zis ...

Situație de problemă „La plimbare”.

Petrică a ieșit la plimbare și a văzut că în curte băieții se joacă „de-a salvatorii”. Construiesc o autospecială pentru intervenții de incendii din materiale reciclabile (crengi uscate, pietre etc.). Se joacă ei vesel, prietenește, iar Vlad le este pompierul conducător. Petrică a vrut și el să se joace „de-a salvatorii”. El s-a apropiat de Vlad și a întrebat: „Se poate să mă joc și eu cu voi?” Vlad a răspuns...

Situație de problemă „Ceșcuța”

Aranjând tacâmurile pe masă, Adriana a stricat o ceșcuță. Ce va spune mama? O va pedepsi sau nu?

Situație de problemă „Mașina”

Sergiu a văzut la Ionel o jucărie nouă – dintr-acele ce și le dorea și el – și tare voia ca acela să-i permită să se joace cu ea. Cum va proceda Sergiu?

Situație de problemă „Bomboanele”

De ziua nașterii mama i-a cumpărat lui Costică bomboane. El le-a luat și a plecat la grădiniță. Îi va servi oare pe alți copii cu aceste bomboane?

Interpretarea rezultatelor:

- ✓ **Realizat** – să găsească o soluție / mai multe soluții adecvată/-e situației de problemă
- ✓ **În curs de realizare** – să găsească o soluție situației de problemă cu ajutorul adultului.
- ✓ **Nerealizat** – nu găsește nici o soluție.

❖ ***Cum înregistrăm datele obținute în procesul evaluării nivelului de dezvoltare a limbajului și a comunicării preșcolarilor?***

✓ ***Înregistrați (în scris) observările Dvs. și datele obținute.***

Numărul obișnuit al copiilor în grupă este de 20-30. A reține în memorie informația despre fiecare copil este imposibil, chiar dacă în momentul observării totul a fost clar. În afară de aceasta, rezultatele observărilor și ale probelor efectuate înregistrate sistematic vor da posibilitate să urmăriți dinamica, adică viteza și direcția schimbărilor survenite în dezvoltarea limbajului și a comunicării a fiecărui copil, care trebuie luate în considerare în cadrul aprecierii generale a dezvoltării psihice a copilului. În așa fel, e necesar de avut pentru fiecare copil un caietel-zilnic sau de elaborat *Harta dezvoltării psihologice a copilului* și de înregistrat pentru fiecare domeniu rezultatele obținute, în special pentru domeniul „*Limbaj și comunicare*”. Aceasta va permite să comparați nivelul actual al copilului cu aceea ce făcea sau știa, ce-1 interesa o săptămână, o lună, un an în urmă.

✓ ***Alegeți-vă propria modalitate de înregistrare a rezultatelor.***

Cadrul didactic poate înregistra informația prin oricare modalitate potrivită pentru a evalua copiii. Nu e greu de avut un carnet și un pix, ceea ce va permite ca în orice moment, fără a întrerupe activitatea cu copiii, să se facă anumite însemnări pentru ca mai apoi acestea să poată fi descifrate.

✓ ***Respectați echilibrul dintre informația înregistrată și cea neînregistrată.***

Nu orice informație trebuie înregistrată în anumite forme speciale. În cea mai mare măsură aceasta se referă la aprecierea stării actuale a dezvoltării copilului, bunăoară – în procesul comunicării. Înregistrați doar ceea ce vi se pare interesant, important, lucruri noi apărute în dezvoltarea copilului. Străduiți-vă să fiți obiectivi înregistrând rezultatele observărilor Dvs. Datele obținute în urma evaluării copilului își valorifică potențialul lor semnificativ în urma interpretării lor. Este greu să fii absolut obiectiv. Asupra aprecierilor noastre date copilului influențează mai mulți factori: informația despre copil și părinți (spre exemplu, cea despre statutul social al copilului/părinților), predilecțiile și suspiciunile proprii, sistemul de montaje psihologice etc. Și totuși, lăsându-le pe toate acestea la o parte, înregistrăm comportamentul copilului așa cum s-a derulat el.

✓ ***Stăruți-vă ca părerile și convingerile Dvs. să influențeze cât mai puțin aprecierea Dvs. dată dezvoltării copilului.***

Înregistrând rezultatele investigațiilor Dvs., stăruți-vă să evitați interpretările proprii ale acțiunilor copilului și „invocarea” anumitor motive neexistente comportamentului acestuia înainte de examinarea minuțioasă a situației în care un atare comportament s-a manifestat. Pentru păstrarea obiectivității înregistrării (și mai apoi – a interpretării) informației, este necesară fixarea situației care a generat această informație (numiți acei copii sau adulți care au contactat nemijlocit cu copilul în momentul observat, activitatea în care el era inclus, atmosfera, anturajul care a generat un atare comportament etc.) [15].

Tabelul 4.3. Exemplu de interpretare a testelor de evaluare în instituția de educație timpurie

Tip	Itemii	Cerințe	Barem	Descriptorii de performanță		
				Realizat	În curs de realizare	Nerealizat
ITEMI OBIECTIVI	Itemii cu alegere duală	Să selecteze unul dintre cele două răspunsuri: adevărat/ fals, corect/ greșit, da/ nu, acord/ dezacord”.	<ul style="list-style-type: none"> realizat în curs de realizare nerealizat 	Ascultă sarcina și răspunde corect la mesajul din imagine, argumentând răspunsul.	Ascultă sarcina și reacționează corect la mesajul din imagine, dar nu argumentează răspunsul.	Nu înțelege sarcina și răspunde incorect la mesajul din imagine.
	Itemii cu alegere multiplă	Să aleagă răspunsul corect dintr-o listă de variante.	<ul style="list-style-type: none"> realizat în curs de realizare nerealizat 	Încercuiește personajele din imagine (vulpea, ursul, lupul) și verbalizează răspunsul.	Încercuiește doar unele din personaje din imagine, și nu dorește să verbalizeze.	Încercuiește greșit personajele din imagine
	Itemii de tip pereche (asociere)	Să stabilească corespondențe/ asocieri între cuvinte, propoziții, distribuite pe două coloane paralele.	<ul style="list-style-type: none"> realizat în curs de realizare nerealizat 	Stabilește corespondența cuvintelor perechi în baza imaginilor și pronunțarea cuvintelor corect.	Stabilește parțial corespondența cuvintelor perechi și nu pronunță toate sunetele din cuvinte.	Nu stabilește corespondența cuvintelor perechi.
	Itemii cu răspuns scurt	Să formuleze răspunsul sub formă de: cuvânt, propoziții, fraze, număr, simbol.	<ul style="list-style-type: none"> realizat în curs de realizare nerealizat 	Numește obiectele din imagine și argumentează necesitatea lor prin intermediul formulării corecte a propozițiilor/ frazelor.	Numește parțial obiectele din imagine și greu își exprimă gândurile pentru a argumenta necesitatea lor.	Nu cunoaște denumirea obiectelor și nu poate să-și exprime gândurile în propoziții.
ITEMI SEMIOBIECTIVI	Itemii de tip întrebări structurate	Să povestească în baza imaginii bazate pe mai multe întrebări, legate între ele printr-un element comun.	<ul style="list-style-type: none"> realizat în curs de realizare nerealizat 	Povestește în baza imaginii, cu ajutorul întrebărilor adresate de către adult.	Povestește în baza imaginii, dar întâmpină dificultăți pentru a răspunde la întrebări.	Nu poate povesti în baza imaginii.
	Itemii de completare (lacunare)	Să completeze unul, două sau mai multe cuvinte care să se încadreze în contextul-suport dorit.	<ul style="list-style-type: none"> realizat în curs de realizare nerealizat 	Selectează și completează cu imagini independent propozițiile lacunare.	Completează propozițiile cu imagini, cu ajutorul adultului.	Nu poate să selecteze imaginile.
	Itemii de tip povestire creativă	Să creeze o povestire cu un început dat.	<ul style="list-style-type: none"> realizat în curs de realizare nerealizat 	Crează o povestire prin mai multe modalități (monologat, dialogat sau descriere).	Crează o povestire cu ajutorul adultului.	Nu poate crea nici o povestire.
ITEMI SUBIECTIVI	Itemii de tip situație de problemă	Să găsească soluție/ soluții pentru o situație de problemă.	<ul style="list-style-type: none"> realizat în curs de realizare nerealizat 	Să găsească o soluție / mai multe soluții adecvate/-e situației de problemă.	Să găsească o soluție dar întâmpină dificultăți pentru a răspunde la întrebări.	Nu găsește nici o soluție.

Recomandări pentru cadrele didactice și părinți

Evaluarea se face în scopul cunoașterii nivelului de dezvoltare a limbajului și a comunicării a fiecărui copil

- ✓ Evitați aprecierea negativă a activității de educare a limbajului la copii.
 - ✓ Nu extindeți aprecierea negativă a activității copilului asupra personalității lui. O astfel de comunicare stopează dezvoltarea limbajului copilului, formează complexul inferiorității, dereglează autoaprecierea, duce la neurotizarea copilului.
1. *Evaluarea reflectă rezultatul activității copilului, succesele și insuccesele, greutățile întâlnite, particularitățile individuale ale dezvoltării limbajului și a comunicării copilului.*
 - ✓ Excludeți din comunicare compararea copilului (a acțiunilor, faptelor, comportamentelor) cu altcineva și, în primul rând, cu semenii. Contrapuneri, comparațiile sunt factori psihotraumanți care contribuie la formarea negativismului, egoismului, invidiei, la formarea unei personalități conflictuale, agresive.
 2. *Rezultatele evaluării se utilizează pentru a determina măsura de sprijin psihopedagogic acordat fiecărui copil, dezvoltării sale*
 - ✓ Aveți grijă ca intonația, coloritul emoțional al exprimărilor adresate copilului să fie adecvate. Copiii de vârstă timpurie și preșcolarii știu să aprecieze și să reacționeze nu numai la aspectul informațional, dar și la cel emoțional, prin care se exprimă atitudinea cadrelor didactice / părinților față de copil.
 - ✓ Coraportați corect cerințele probelor de evaluare înaintate copilului și posibilitățile lui pentru a evita surmenajul.
 3. *Evaluarea dezvoltării copilului este un proces sistematic.*
 - ✓ Nu-i dați copilului însărcinări care depășesc posibilitățile lui fizice și intelectuale de vârstă și individuale. Greutatea mărită a însărcinărilor poate să provoace negativismul și refuzul de a le îndeplini.
 4. *Rezultatele evaluării copilului sunt strict confidențiale.*
 - ✓ Aceste rezultate sunt descrise doar părinților pentru a cunoaște succesele sau insuccesele copilului său la domeniu „Limbaj și comunicare” și sunt formulate recomandări concrete pentru activitatea în familie.

Bibliografie:

Documente normative

1. Cadrul de referință al Curriculumului Național. /aut.: Guțu V., Bucun N., Ghicov A. [et al], aprobat prin Ordinul MECC nr.432 din 29 mai 2017.
2. Cadrul de referință al Educației timpurii din Republica Moldova. Grupul de lucru: Veronica Clichici [et al.]; coord. naț.: A. Cutasevici, V. Crudu; experți-coord. naț.: Vl. Guțu, M. Vrânceanu. Chișinău: Lyceum (F.E.-P. „Tipogr. Centrală”), 2018. Aprobat la CNC (ordinul MECC nr. 1592 din 25.10.2018).
3. Curriculum pentru Educație Timpurie. Echipa de elab.: Mihaela Pavlenco [et al.]; coord. gen.: A. Cutasevici, V. Crudu; experți-coord. naț.: Vl. Guțu, M. Vrânceanu. Chișinău: Lyceum (F.E.-P. „Tipogr. Centrală”), 2019. Aprobat la CNC (ordinul MECC nr. 1699 din 15.11.2018).

4. Standarde de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani (variantă revăzută/dezvoltată). Coord. naț.: A. Cutasevici, V. Crudu; experți-coord. naț.: Vl. Guțu, M. Vrânceanu; echipa de elab.: Mihaela Pavlenco [et al.]. Chișinău: Lyceum (F.E.-P. „Tipogr. Centrală”), 2019. Aprobă la CNC (ordinul MECC nr. 1592 din 25.10.2018).
5. Standarde de învățare și dezvoltare pentru copilul de la naștere până la 7 ani: Standarde profesionale naționale pentru cadrele didactice din instituțiile de educație timpurie. Vârtosu L., Pânzari A., Velișco N. [et al.]. Chișinău, S.n. (Tipogr. „Sirius”), 2013.

Literatura de specialitate

6. Anghelache V., Bențea C.C., Cojocariu V.M. Metodica activităților instructiv-educative din grădiniță. București: Editura Didactică și Pedagogică, R.A., 2017.
7. Cemortan S. Teoria și metodologia educației verbal-artistice a copiilor. Chișinău: Stelpart, 2002.
8. Cemortan S., Racu J., Cuznețov L. et al. Metodologia proiectării procesului educației la copii de 5-7 ani în instituțiile preșcolare. Chișinău: S.n. (Tipogr. „Print-Caro SRL”), 2011.
9. Ghid de aplicare a instrumentului de monitorizare a pregătirii copiilor pentru școală și a fișei de monitorizare a progresului preșcolarului. Ministerul Educației al Republicii Moldova. Expert. intern.: L. Platas. Chișinău: S.n. (Tipogr. Vite-jesc), 2014.
10. Golu P., Verza E., Zlate M. Psihologia copilului. București: Editura Didactică și Pedagogia, 1993.
11. Preda V., Pletea M., Grama F. 450 de jocuri educaționale: repere fundamentale în învățarea și dezvoltarea timpurie a copilului: (19-84luni). București: Didactica Publishing House, 2011.
12. Sârbu S., Cemortan S. Competențe de cunoaștere prin conținuturi integrate. Chișinău: Epigraf, 2004.
13. Stănciulescu E. Sociologia educației familiale, vol. I. Iași: Polirom, 2002.
14. Vrăsmas E. Educație timpurie. București: Arlequin, 2014.
15. Vrăsmas E., Guranda O., Vrânceanu M. et al. Educație timpurie individualizată [PETI], Chișinău: Editura Cartier SRL, 1999.

Resurse Web

16. Chiriac M. Ghid al activității din grădiniță. Suport științific. [citat 08.01.2019]. Disponibil: [https://www.timtim-timy.ro/sites/all/themes/timtimtimy/pdf/Simpozion_20122013/Metodica%20activitatilor%](https://www.timtim-timy.ro/sites/all/themes/timtimtimy/pdf/Simpozion_20122013/Metodica%20activitatilor%20din%20gradinita.pdf)
17. Martâniuc L. Rolul familiei în dezvoltarea limbajului. Disponibil: file:///E:/Sectorul%20Educatie%20timpurie

V. DEZVOLTAREA COGNITIVĂ ÎN PREGĂTIREA COPIILOR PENTRU DEBUTUL ȘCOLAR

5.1. Repere teoretico-metodologice privind dezvoltarea cognitivă a copilului la debutul școlar

Particularitățile dezvoltării cognitive ale copilului de 6-7 ani

În educația timpurie, „perioada preșcolară este marcată de schimbările ascendente, ce se produc la nivelul personalității copilului atât în aspectul funcțiilor psihofizice, cât și în cel al formațiunilor complexe: atenția, memoria, gândirea, imaginea, percepția” [30, p. 5], prezentate în tabelul 5.1.

La vârsta de 6-7 ani se constată lărgirea câmpului vizual central și periferic, precum și creșterea diferențierii nuanțelor cromatice. Crește capacitatea de recepționare a sunetelor înalte și de autocontrol al emisiunilor verbale, se perfecționează și nuanțează intonația. Acum copilul poate aprecia pe cale auditivă distanța dintre obiecte, după sunetele pe care le produc. Percepția câștigă noi dimensiuni. Se diminuează sincretismul – percepția întregului – datorat în principal creșterii acuității perceptive față de componentele obiectului perceput, cât și datorită schemelor logice interpretative care intervin în analiza spațiului și timpului perceput. Crește acuratețea percepției spațiului și datorită dobândirii de experiență extinsă în domeniu. Se produc, de asemenea, generalizări ale direcției spațiale (*dreapta, stânga, înainte, înapoi*) și se formează simțul orientării. Percepția timpului înregistrează și ea un nou moment în dezvoltare. Datorită structurării activității școlare în timp (ore, minute, zile ale săptămânii), timpul devine un stimul care se impune tot mai mult copilului și îl obligă la orientare din ce în ce mai precisă. Școlarul mic dispune de numeroase reprezentări, cu toate acestea ele sunt slab sistematizate și confuze. Cu ajutorul învățării, reprezentările suferă modificări esențiale atât în ceea ce privește sfera, cât și conținutul. Reprezentarea capătă în această perioadă noi caracteristici. Fondul de reprezentări existent este utilizat voluntar din povestiri și desene, el poate descompune acum reprezentarea în părți componente, în elemente și caracteristici cu care operează în contexte diferite. Realizează noi combinații și noi imagini, astfel structurându-se procesele imaginației și gândirii. De la reprezentări separate, școlarul mic trece la grupuri de reprezentări, crește gradul de generalitate al reprezentărilor [24, p. 111].

Tabelul 5.1. Tabloul dezvoltării cognitive a copilului de 6-7 ani [37, pp. 27-28]

Percepția	<ul style="list-style-type: none">• Percepe auditiv toate fenomenele limbii materne.• Indică și denumește 6-7 culori sau nuanțe.• Relaționează ora indicată de ceas cu programul zilnic.• Înțelege conceptul de <i>jumătate</i>.
Atenția	<ul style="list-style-type: none">• Are atenție concentrată deprinsă de obiectul concret

Memoria	<ul style="list-style-type: none"> • Compară din memorie 2 obiecte (<i>lemn, sticlă</i>). • Recunoaște elementele omise din desene. • Relatează activitățile obișnuite pentru 3 momente principale ale zilei. • Cunoaște și denumește 3-4 anotimpuri, obiectele de vestimentație și încălțăminte folosite. • Recunoaște silabele omise din cuvânt și cuvintele omise din propoziție. • Păstrează în memorie informația circa 3 ani. • Recunoaște și identifică monedele – începe să numere banii și să-i păstreze.
Gândirea	<ul style="list-style-type: none"> • Relatează pe larg despre 3 imagini prezentate. • Definește 4 obiecte sau ființe. • Stabilește asemănări între 2 obiecte prezentate (<i>măr-portocală</i>). • Înțelege intuitiv relații contrarii (<i>a lipi – a dezlipi</i>). • Folosește forme complexe de comparație (<i>cald, călduț, fierbinte</i>). • Denumeste noțiuni din sfera a 4-5 categorii generale (<i>îmbrăcăminte, mobilă, transport</i>). • Are cunoștințe elementare despre unele meserii.
Imaginația	<ul style="list-style-type: none"> • Este centrată pe fabulos (inventează și amplifică întâmplări).
Coordonarea oculomotorie	<ul style="list-style-type: none"> • Desenează un romb după model. • Redă mai bine proporțiile în desen.

Literatura de specialitate caracterizează vârsta copiilor de 6-7 ani „vârsta maximei receptivități” prin dinamica dezvoltării proceselor cognitive. Această schimbare se referă la relația dintre structurile cognitive și cele afectiv-motivaționale. De aceea toate achizițiile în plan cognitiv, specifice copilului de 6-7 ani, constituie niște pași spre *formarea premiselor activității de învățare*.

Jean Piaget, în „Teoria privind dezvoltarea cognitivă”, descrie impactul învățării prin descoperire și explorare asupra dezvoltării copiilor mici, ce constituie baza educației în copilăria timpurie. Deoarece, dezvoltarea copilului este în corelație directă cu influența mediului și a modului propriu de învățare, din care cauză învățarea necesită să se potrivească cu tipul de funcționare intelectuală a acestuia; demonstrează rolul activ al copilului în explorarea oamenilor și a lucrurilor, astfel progresând în dezvoltarea sa cognitivă și morală. Totodată, această teorie susține că mediul are un rol important în acumularea cunoștințelor, de aceea copiii au nevoie de interacțiune cu mediul înconjurător pentru a câștiga competență intelectuală. În acest sens, toți copiii pot fi percepuți ca „mici oameni de știință” care construiesc, în mod activ, cunoștințele și înțelegerea lor despre lumea înconjurătoare.

Adeptul fidel al constructivismului, J. Piaget, promovează prin „teoria stadială a dezvoltării cognitive” a copilului, următoarele teze:

- dezvoltarea intelectuală a copilului trece prin mai multe stadii sau etape succesive;
- consecutivitatea acestora este universală, generală, iar gradul de dezvoltare a copilului poate varia de la un domeniu la altul, precum și în funcție de cultură și mediu;
- copiii traversează aceleași etape în dezvoltarea lor, dar o fac cu pași diferiți, prin urmare, vârsta nu se suprapune cu etapa;

- etapele constituie trepte spre moduri de gândire tot mai sofisticate;cu fiecare etapă, copilul învață anumite operații ca structuri mintale organizate;stadiul nou nu-l exclude pe cel precedent, noile condiții suprapunându-se celor anterioare; dacă într-un stadiu n-au fost asimilate anumite operații, ulterior, dificultățile de învățare vor fi inerente;
- stadiile semnificative în procesul de învățare și formare a personalității copilului sunt:
 - *stadiul inteligenței senzomotorii*, cuprins între 0 și 2 ani;
 - *stadiul gândirii preoperaționale*, cuprins între 2 și 6 /7 ani;
 - *stadiul operațiilor concrete*, cuprins între 6/7 și 10/11 ani;
- structurile psihologice sunt grupuri de scheme mintale care iau naștere prin interiorizarea acțiunilor cu obiectele;copiii își construiesc structuri mintale noi, prin care asimilează mediul;structura și relațiile cu mediul se construiesc pe plan psihic în mod dinamic, sub formă de acțiuni, operații, grupuri de operații, întâi concrete, apoi în formațiuni logice;
- dezvoltarea/învățarea este constantă reciproc prezentă în procesul de asimilare și cel de învățare;prin asimilare, copilul corelează obiectul cu schema deja existentă, prin adaptare – își modifică schema conform obiectului; cunoașterea noului confruntă procesul de asimilare și acomodare;comprehensiunea se produce doar atunci când aceste procese se află în echilibru;
- în dezvoltarea ontogenetică, învățând, copilul supune obiectele sau fenomenele schemelor sale de asimilare: aplică, taie/decupează (inteligența senzomotorie), seriază, clasifică (operații logice), scade, adună (operații numerice), relaționează fenomenele (explicații cauzate) etc.;dobândind aceste operații în mod stadial, copilul este capabil să le aplice la o mai mare varietate de fenomene, obiecte, contexte, cu mențiunea că ele pot fi achiziționate doar printr-o activitate internă.

În cea ce privește instituționalizarea obligatorie a copiilor de vârstă 5 ani în instituțiile de educație timpurie pentru pregătirea școlară, conform actelor normative [4], cadrele didactice vor monitoriza pe parcursul a doi ani (grupa mare și grupa pregătitoare), *cum are loc funcționarea cognitivă la copiii de 5-7 ani*, după următoarele criterii și indicatori evaluativi [6; 7; 41]:

- *La nivel de atenție și memorie:*
 - ☒ se concentrează la activitate 20 de minute, fără supraveghere din partea adultului;
 - ☒ finalizează o activitate fără să i se atragă atenția mai mult de două ori;
 - ☒ își mută atenția voluntar la o activitate nouă sau în interiorul aceleiași activități de la o sarcină la alta;
 - ☒ poate să se focalizeze pe detalii specifice sau să fie atent la mai multe aspecte deodată (2-4) într-o activitate;
 - ☒ realizează acțiunile în ordinea cerută;
 - ☒ redă o poveste tocmai auzită (nouă) în ordinea corectă (minim 4 evenimente);
 - ☒ repetă o poezie învățată când i se spune titlul, subiectul sau un vers din ea;
 - ☒ reproduce din memorie un pattern/model de cuburi văzut anterior.
- *La nivel de categorizare:*
 - ☒ identifică elementul lipsă sau incongruent dintr-o imagine;

- ✎ identifică un obiect care nu aparține unui grup pe baza uneia sau mai multor caracteristici;
- ✎ evaluează obiectele în termeni de mărime, lungime, greutate;
- ✎ grupează obiectele după 3 criterii (formă + mărime + culoare, utilitate + culoare + mărime etc.);
- ✎ grupează persoanele în funcție de rolurile lor (*medici, educatoare, mame* etc.).

- *La nivel de planificare și rezolvare de probleme*

- ✎ poate să inventeze un final nou pentru poveștile cunoscute;
- ✎ planifică și își dă seama cu acuratețe când a finalizat activitatea;
- ✎ identifică sursa unei probleme și găsește mai multe soluții pentru rezolvarea ei;
- ✎ descrie rezultatul unei secvențe de acțiuni;
- ✎ exprimă relațiile logice dintre concepte (comparații, inferențe de tip „dacă... atunci”);
- ✎ discriminează în mod grosier durata, viteza și distanța.

- *La nivel de limbaj/comunicare:*

a) *comprehensiune:*

- ✎ răspunde verbal și nonverbal la întrebări despre concepte abstracte (de ex., „anotimp”, „prietenie”);
- ✎ identifică mai multe idei principale dintr-un material verbal;
- ✎ răspunde la întrebările referitoare la o poveste, demonstrând că a interpretat conținutul (predicții, comparații, inferențe, generalizări);

b) *exprimare:*

- ✎ utilizează termeni tactili pentru descrierea proprietăților obiectelor (de ex., ud/uscăt, tare/moale);
- ✎ utilizează fraze cu una sau mai multe propoziții principale;
- ✎ descrie părți dintr-un film, emisiune TV, eveniment real sau alt tip de prezentare audio/vizuală;
- ✎ păstrează distanța potrivită față de persoana cu care vorbește zice „Scuză-mă” când e cazul – poate să poarte o conversație complexă (se oprește pentru a le permite altora să vorbească și îi ascultă, așteaptă să i se dea cuvântul, inițiază teme adecvate de conversație).

- *La nivel de prerechizite pentru scris-citit:*

- ✎ își scrie corect numele cu litere de tipar, copiind după model;
- ✎ realizează corespondența sunet-literă;
- ✎ potrivește vizual literele identice în grupuri;
- ✎ inspectează literele unui cuvânt de la stânga la dreapta;
- ✎ numește literele mari și mici de tipar;
- ✎ leagă sunetele corespunzătoare literelor pentru a spune un cuvânt ca o unitate;
- ✎ identifică cuvinte care încep cu o anumită literă;
- ✎ diferențiază cuvintele cu o literă modificată (fie în poziție inițială, fie în poziție finală);
- ✎ ordonează sunetele într-un cuvânt;
- ✎ cu ce literă începe / se termină un cuvânt.

- *La nivel de competențe matematice:*

- ✎ selectează obiectul dintr-un șir de 10 obiecte, pe baza numărului corespunzător poziției sale în șir;
- ✎ potrivește două grupuri de obiecte cu număr egal de elemente (maxim 10);
- ✎ scrie și citește cifrele până la 10;
- ✎ găsește un grup cu mai puține, mai multe sau tot atâtea elemente cu grupul dat (maxim 10 elemente);
- ✎ realizează adunări și scăderi cu 1-2 elemente în limita 1-10;
- ✎ identifică numărul care urmează după sau care e înaintea unui număr și numărul care e între două numere;
- ✎ citește timpul – ora, jumătatea de oră;
- ✎ potrivește activitatea cu momentul zilei corespunzător (de ex., ce mâncăm – mic dejun);
- ✎ numește zilele săptămânii în succesiune;
- ✎ relaționează „astăzi”, „mâine”, „ieri” cu zilele săptămânii.

- *La nivel de cunoștințe despre funcționarea cognitivă (despre minte):*

- ✎ înțelege faptul că două persoane pot să aibă interpretări diferite despre una și aceeași situație;
- ✎ știe când să ofere ajutor în rezolvarea unei probleme, fără să acționeze în locul celuilalt;
- ✎ utilizează strategii de memorare (repetare, grupare etc.) pentru un material familiar dacă le-a învățat anterior și i se solicită;
- ✎ știe de unde a învățat o anumită informație (de la educatoare, de la bunica, de la TV etc.);
- ✎ își dă seama că nu cunoaște sensul unei noțiuni/expresii dacă este solicitat să o explice/să o deseneze;
- ✎ înțelege ce înseamnă faptul de a fi atent.

Importanța domeniului de dezvoltare cognitivă în educația copilului de 6-7 ani

Didactica modernă este focalizată pe procesul de învățare parcurs de educat și nu pe activitatea cadrului didactic, copiii fiind priviți ca subiecți activi ai propriei formări: „Modelul... centrat pe învățarea activă... pune accentul pe achiziția de competențe, pe asimilarea și utilizarea de cunoștințe, cât și pe dorința de a continua să învețe pe toată durata vieții”, afirma C. Roland Christensen [Apud 11, p. 9].

În procesul ontogeniei, dezvoltarea cognitivă are un rol definitoriu pentru evoluția individului.

Ce este dezvoltarea cognitivă?

Dezvoltarea cognitivă reprezintă ansamblul schimbărilor ordonate, relativ sistematice și stabile pentru o perioadă rezonabilă, în care procesele mentale devin mai complexe și au efecte semnificative asupra personalității, în general, precum și asupra componentelor sale: gândire, raționament, inteligență, rezolvarea problemelor, imaginație, structuri mnezice, scheme perceptiv-reprezentationale [27].

Din perspectiva psihologiei cognitive cadrul didactic / educatorul au rol de organizator a situațiilor de învățare. Cadrul didactic / educatoarea intervine în organizarea cunoștințelor copiilor de nivelul proprietăților sistemului cognitiv: • să-l determine pe copil să-și conștientizeze propriile resurse cognitive; • să-l pună în situația de a experimenta diferite stiluri de învățare; • să-l sprijine în alegerea celui care i se potrivește [11, p. 12].

În cadrul activităților educaționale cu copiii, din punct de vedere al dezvoltării cognitive, se presupune achiziționarea abilităților de gândire logică și rezolvare de probleme, cunoștințe elementare matematice, cele referitoare la mediul înconjurător complex și dinamic, și unele elemente digitale etc.

Astfel, domeniul cognitiv are implicații puternice asupra dezvoltării deprinderilor de învățare și urmărește [23, p. 13]:

- Asimilarea limbajelor convenționale de bază (citi-scrisul și calculul);
- Stimularea în vederea perceperii, cunoașterii și adaptării la mediul înconjurător;
- Formarea motivației pentru învățare.

Tendențele de dezvoltare curriculară în educația timpurie din R. Moldova a abordat corelarea SÎDC cu CET, drept acțiune de sincronizare a acestor documente pentru realizarea principiului continuității de la nivelul 0 – educația timpurie și nivelul 1 – învățământ primar din perspectiva CRET. În acest demers inovațional s-a evidențiat problema pregătirii copilului pentru școală, care este relatat intercorelarea dintre domeniile de dezvoltare ale copilului cu domeniile de activitate. În acest sens, prezentăm în figura 5.1 o secvență a interconexiunii dintre domeniul de Dezvoltare cognitivă din standarde [6] și domeniului de activitate Științe și tehnologii din curriculum [2].

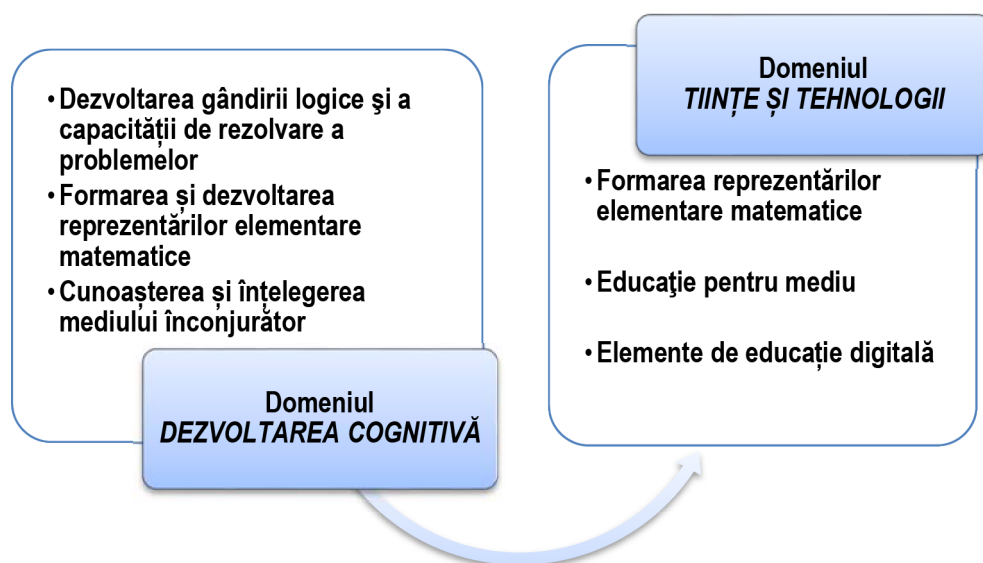

Figura 5.1. Intercorelarea domeniului Dezvoltare cognitivă [6] și domeniului de activitate Științe și tehnologii [2]

Din perspectiva domeniului de dezvoltare cognitivă, domeniul de activitate Științe și tehnologii include trei dimensiuni [1, p. 43]:

- Educație pentru mediu* vizează cultivarea unei atitudini active de ocrotire a naturii și de protejare a mediului înconjurător, a unei conduite ecologice în relațiile copiilor cu natura, la exersarea deprinderilor de îngrijire și ocrotire a mediului, la stimularea curiozității pentru investigarea acesteia;

- b) *Formarea reprezentărilor elementare matematice* dezvoltă reprezentările cu privire la unele concepte, cum ar fi: mulțimi, număr și numerație, operații aritmetice simple (adunarea și scăderea), forme și figuri geometrice, unități de măsură, masă, volum, precum și dezvoltarea capacității de a se orienta în timp și spațiu; de asemenea, copiii vor putea fi implicați în activități de discriminare, clasificare sau descriere cantitativă;
- c) *Elemente de educație digitală* se va derula prin elemente multimedia, precum și jocuri/jucării interactive aplicate de către copii. Această activitate transpune recunoașterea și achiziționarea elementară la nivel tehnologic, digital în contexte educaționale și cotidiene ale copilului. Totodată, poate fi racordată la nivel integrat prin prisma celorlalte domenii de activitate.

În esență, aceste activități au un rol esențial în dezvoltarea cognitivă a copilului, prin formarea următoarelor **competențe specifice** [2]:

<p><i>Formarea reprezentărilor elementare matematice</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Operarea cu mulțimi de obiecte în baza criteriilor de clasificare, asigurând înțelegerea organizării lumii înconjurătoare. • Integrarea numerelor naturale, a șirurilor numerice, operațiilor aritmetice în situații de învățare și cotidiene variate, dând dovadă de atenție, corectitudine și coerență. • Estimarea și măsurarea înălțimii, lungimii, lățimii, grosimii, masei, valorii și capacității unor corpuri, valorificând simțurile și instrumentele de măsură. • Identificarea și construirea formelor geometrice, demonstrând inițiativă, curiozitate și creativitate. • Determinarea și localizarea în spațiu și timp a obiectelor, evenimentelor, manifestând interes și perseverență. • Emiterea unor soluții creativitate și logice în rezolvarea problemelor, argumentând propriile idei și decizii.
<p><i>Educație pentru mediu</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Recunoașterea și descrierea componentelor, fenomenelor, proceselor, relațiilor din mediul înconjurător, demonstrând corectitudine în folosirea terminologiei specifice. • Aplicarea metodelor și instrumentelor de explorare-investigare a mediului înconjurător, demonstrând interes și curiozitate în colectarea rezultatelor. • Adoptarea unui comportament adecvat în mediul înconjurător, manifestând responsabilitate și atitudine pozitivă față de acesta.
<p><i>Elemente de educație digitală</i></p>	<p>Recunoașterea și aplicarea tehnologiilor, resurselor digitale interactive în diferite contexte educaționale și cotidiene, dând dovadă de responsabilitate față de securitatea personală.</p>

Figura 5.2. Competențe specifice ale domeniului de activitate Științe și tehnologii pentru copiii de vârstă 5-7 ani [2]

Pedagogia/didactica preșcolară subliniază valorificarea *Educației pentru mediu* și *Formarea reprezentărilor elementare matematice* din punct de vedere conceptual se realizează tradițional prin activitățile integrate în cadrul instituției de educație timpurie. Însă, conform noilor tendințe de modernizare a științelor educației, *Curriculum pentru Educație Timpurie* și alte documente în domeniul educației timpurii [2; 6], extind domeniul *Științe prin tehnologii*, ce subscriu o nouă perspectivă *Elemente de educație digitală* pentru preșcolari, îndeosebi la grupa pregătitoare.

În acest context, la grupa pregătitoare de copii pot fi aplicații practice de *Elemente de educație digitală*, implementate printr-o nouă formă didactică – Instruirea Asistată de Calculator (IAC) – care poate fi aplicată în cadrul activităților integrate (interconexe tuturor domeniilor de activitate), care reușește să activeze simultan această tridimensionalitate:

- Calculatorul* – jucărie,
- unealtă,
- resursă de informații, transformându-l într-un veritabil mijloc educațional.

Cerințe pentru realizarea IAC în instituția de educație timpurie [44]:

- a) dotarea cu echipament corespunzător;
- b) cadrul didactic necesită să posede cunoștințe de informatică.

În cadrul activităților integrate din instituția de educație timpurie, *premisele competenței digitale la preșcolarii din grupa pregătitoare* se vor constitui formată/achiziționată prin următoarele acțiuni:

- stimularea interesului față de nou;
- stimularea imaginației;
- dezvoltarea unei gândiri logice;
- stimularea pe ecran a unor fenomene și procese;
- învățarea noilor cunoștințe prin exemplificări multiple (ceea ce duce la optimizarea randamentului predării);
- formarea intelectuală a copiilor prin autoeducație;
- învățarea în ritmul propriu, fără emoții și stres care să-i modifice comportamentul;
- aprecierea obiectivă a rezultatelor și progreselor obținute.

Așadar, interacțiunea „subiect-calculator” prezentă în activitățile integrate permite diversificarea strategiei didactice, facilitând accesul preșcolarului la informații mai ample, mai logic organizate, structurate variat, prezentate în modalități diferite de vizualizare. Prin urmare, nu calculatorul sau alte jucării interactive digitalizate în sine ca obiecte fizice, înglobând chiar configurație multimedia, produce efecte pedagogice imediate, ci calitatea programelor create și vehiculate corespunzător, adică a softurilor educaționale, integrate după criteriile de eficiență metodică în activitățile de educație timpurie.

Aspecte metodologice ale învățării–evaluării domeniului de activitate Științe și tehnologii

În grupa pregătitoare frecvența activităților formativ-educative la domeniul *Științe și tehnologii* ar fi necesară de organizat de două ori pe săptămână. Prima activitate va dura 30-35 de minute, iar a doua activitate 20-25 de minute.

În cadrul activității dominante Științe și tehnologii este important să se facă o legătură organică dintre celelalte domenii *Eu, familia și societatea, Limbaj și comunicare, Sănătate și motricitate, Arte* [2] din perspectiva domeniilor de dezvoltare ale copilului – cognitiv, socio-emoțional, limbaj, fizic [6], repartizate rațional, vizând aspectul intelectual cu diverse metode și forme de organizare a activității.

Elaborarea sarcinilor de învățare pentru activitățile integrate, ar fi bine să vizeze ce știu în prezent copiii, *ce pot face și ce ar trebui să învețe* copiii. De aceea, pentru grupele pregătitoare se intensifică rolul metodelor interactive, dar și utilizarea softurilor educaționale din resurse deschise/închise.

În activitatea cu copiii de 6-7 ani se achiziționează priceperea de a organiza din timp conținutul și demersul realizării proiectării tematice în baza competențelor curriculare. Acțiunile practice sunt precedate de operațiunile în minte, chibzuirea în gând a mersului rezolvării. O metodă valoroasă de activitate a gândirii este intenția de a pune întrebări unul la altul, de exemplu: „*Gândeți-vă, despre ce mai puteți întreba*”, „*Acum singuri veți pune întrebări referitoare la locul, pe care se află obiectul*”. Tot aici, sunt binevenite întrebările modificate despre unul și același lucru, de exemplu: „*Ce număr se va obține, dacă la 7 adăugăm 1? Care număr este mai mare decât 7 cu 1? Din care număr trebuie să scădem 1, ca să obținem 7?*” etc.

În grupa pregătitoare se mărește nu numai frecvența activităților, ci și capacitatea lor. De regulă, copiii manifestă un mare interes pentru îndeplinirea temelor complicate, învață să lucreze concentrat, să folosească timpul în mod rațional, se dezvoltă capacitatea lor de muncă intelectuală. Cunoștințele, capacitățile și atitudinile obținute de către copii la activități sunt necesare de a fi aplicate în permanență în viața de toate zilele, care i-ar îndemna pe copii să *numere, să măsoare, să compare* dimensiunea obiectelor, să *determine* forma lor, poziția în spațiu etc. *De exemplu*, copilul la debutul școlar va fi capabil să măsoare o mărime oarecare ceea ce înseamnă a compara dimensiunea unui obiect (din punctul de vedere al mărimii respective: lungime, masă ș.c.l.) cu dimensiunea altui obiect de același fel, considerată ca unitate de măsură. Totodată, prin operația de măsurare, copilul va stabili un raport numeric între mărimea de măsurat și unitatea de măsură. Astfel încât va demonstra că măsura reprezintă numărul care arată de câte ori se cuprinde etalonul în dimensiunea obiectului respectiv.

O altă abordare de *învățare prin joc* la domeniul Științe și tehnologii este utilizarea frecventă a calendarului (a se vedea și *figura 5.1*), ceea ce-i va motiva pe copiii din grupa pregătitoare să se orienteze în timp și spațiu, și în următoarea treaptă de învățământ primar. *De exemplu*, pentru a înțelege mai bine curgerea timpului într-o direcție, periodicitatea lui se utilizează materialul didactic – calendarul „Zilele săptămânii”. Calendarul se confecționează dintr-un cerc cu diametrul de 35 cm, pe el sunt aplicate 7 cerculețe cu diametrul de 8 cm și vopsite în următoarele culori: pentru luni – albastru închis, marți – galben, miercuri – verde, joi – albastru deschis, vineri – violet, sâmbătă – cafeniu, duminică – roșu. Aceste culori vor fi utilizate și în alte materiale ce țin de zilele săptămânii. La mijlocul cercului este fixat un indicator care se rotește. Pe cercurile de diferită culoare sunt aplicate cerculețe albe după numărul de ordine a zilei, prin urmare: luni – un cerculeț alb, marți – două cerculețe etc. Calendarul „Zilele săptămânii” se afișează alături de „Calendarul naturii”. Educatoarea împreună cu copii în fiecare zi discută ce zi este, cu ce culoare este marcată, a câta zi a săptămânii este. Variante de lucru cu calendarul pot fi: educatorul rotește indicatorul, copiii numesc zilele săptămânii în ordine directă și inversă; pedagogul arată o zi, copiii numesc ziua precedentă și ziua următoare, copiii găsesc a patra zi a săptămânii, câte zile au trecut de la ziua numită etc. [32].

În contextul activităților integrate desfășurate cu preșcolarii se poate utiliza forma învățarea asistată de calculator (ÎAC) dacă sunt îndeplinite cumulativ trei coordonate esențiale: cadrele didactice dispun de pregătirea necesară care să le permită utilizarea calculatorului, instituția de educație timpurie să dețină baza materială necesară desfășurării activităților asistate de calculator, timpul alocat să fie în concordanță deplină cu nevoile și nivelul de vârstă al preșcolarilor [40].

În demersul de pregătire a copilului pentru școală se pornește de la premisa că, alături de mijloacele didactice clasice, utilizarea tehnologiilor informaționale de comunicare (TIC) reprezintă instrumente didactice ce pot fi folosite în scopul eficientizării activităților. Pentru dezvoltarea profesională a cadrelor didactice din instituția de educație timpurie, utilizarea calculatorului în activitatea didactică duce la creșterea randamentului profesional, încurajează inovația/modernizarea procesului didactic, facilitează înțelegerea fenomenelor de către copii, promovează învățarea cooperativă, dezvoltând abilități de lucru în echipă, permite o învățare individualizată, personalizată. *Astfel, tehnologiile și resursele educaționale digitale interactive (TREDI) se pot utiliza pentru următoarele tipuri de activități:*

- predarea-învățarea ce se poate face utilizând unele resurse educative deschise/închise;
- multimedia (un film documentar sau didactic, o pagină web, o prezentare pe calculator);
- softuri educaționale, activități în care se cere copiilor să fie creativi, să exploreze și să inoveze, utilizând Internetul, îmbogățindu-și cunoștințele cu informații din domenii variate. În acest sens, jocurile dezvoltă *viteza de reacție, gândirea logică, spiritul competitiv*. Copilul poate învăța prin joc, într-un mod plăcut și accesibil, *culorile, cifrele, literele, formele geometrice, compunerea și descompunerea numerelor naturale, ordonarea obiectelor după diferite criterii etc.*

În opinia cadrelor didactice folosirea calculatorului constituie o resursă educațională deschisă pentru activitățile organizate cu preșcolarii, care presupune și unele avantaje/dezavantaje, prezentate în tabelul 5.2.

Tabelul 5.2. Sinteza avantajelor/dezavantajelor utilizării calculatorului în activitățile preșcolarilor [40]

Avantaje:	Dezavantaje:
<ul style="list-style-type: none"> • reprezintă un mijloc de învățare preferat de copii, deoarece este animat, viu și interactiv; • stimulează interesul, curiozitatea, independența în rezolvarea sarcinilor, în căutarea soluțiilor; • permite minții și mâinii să se joace până la găsirea soluției, creând din instinct, imaginație, simplă plăcere ludică; • dezvoltă perspicacitatea, gândirea logică, creativitatea, puterea de concentrare, îndemânarea; • accesibilitate, flexibilitate, confortabilitate; • utilizatorul poate învăța în propriul său ritm, controlându-și rapid progresele, beneficiind de un feedback rapid și permanent; • interacțiunea cu cadrul didactic / educatorul este neconstrângătoare și liberă; • petrecerea timpului liber într-un mod plăcut și util; • instrumentele și aplicațiile sunt ușor de folosit. 	<ul style="list-style-type: none"> • lucrul la calculator implică o poziție statică, solicitând coloana vertebrală și generând poziții defectuoase; • poate afecta vederea; • unele jocuri dezvoltă și încurajează violența; • nu favorizează relațiile sociale, putând duce la așa numita „singurătate computerizată” și, în final, la izolarea individului; • creează dependență; • este o „fabrică” uriașă de cunoaștere, dar care exploatată excesiv provoacă pierderea unor aspecte din lumea basmelor, poveștilor, a jocurilor în aer liber; • folosirea excesivă poate conduce la îngrădirea și limitarea dezvoltării afective firești a copiilor.

În procesul predării–învățării–evaluării activităților integrate la grupa pregătitoare, cu ajutorul resurselor educaționale deschise/închise (TIC) poate deveni o metodă prin care preșcolarii descoperă lumea înconjurătoare și se dezvoltă în mod planificat, ajutându-i să învețe prin acțiuni logice, evitându-se dezvoltarea unor deprinderi mecanice. Totodată, utilizarea softului educațional poate fi o metodă motivantă, ce contribuie la eficientizarea și modernizarea demersului didactic, la susținerea inovației didactice, la accesibilizarea cunoștințelor.

Evaluarea dezvoltării cognitive urmărește măsurarea și aprecierea cunoștințelor, priceperilor, a comportamentelor și atitudinilor copilului față de procesul de învățare. Totodată, evaluarea dezvoltării cognitive este esențială pentru determinarea cerințelor educaționale speciale ale copilului și a resurselor de asistență și suport pentru remedierea dificultăților în învățare [23, p. 14].

Din perspectiva evaluării dezvoltării cognitive, în cadrul activităților integrate la domeniul *Științe și tehnologii* (ca domeniu de activitate dominant, poate fi interconex cu celelalte domenii de activitate, de exemplu: *Limbă și comunicare*), cadrele didactice / educatorii din instituția de educație timpurie vor realiza ***evaluarea educațională/pedagogică***, care vor identifica la grupa pregătitoare următoarele criterii de apreciere:

- ✓ competențele cognitive ale copilului;
- ✓ stilurile și metodele de învățare specifice copilului;
- ✓ factorii care condiționează dificultăți de învățare;
- ✓ domeniile de interes ale copilului.

De asemenea, unele principii specifice acestui tip de evaluare, care asigură validitatea, relevanța și fidelitatea demersului evaluativ, cum ar fi:

- ✓ obiectivitatea;
- ✓ cooperarea cu copilul; încurajarea copilului spre dezvoltarea competențelor;
- ✓ raportarea la particularitățile de vârstă și cele individuale de dezvoltare a copilului.

În cadrul grupei pregătitoare, pentru cadrele didactice / educatorii este important să identifice abilitățile cognitive ale copilului, a stilurilor și metodelor de învățare ce vor constitui premise pentru performanțele și reușita școlară. Astfel, specialiștii în domeniu ne relatează potrivit considerațiilor privind *teoria inteligențelor multiple*, evaluarea educațională furnizează înțelegerea resorturilor care îi determină pe copii să se manifeste atât de diferit în activitatea de învățare, respectiv, să aibă anumite predilecții pentru unele materii și să le ignore pe altele (specific perioadei școlarizării copilului). Aceste predispoziții identificate, sunt mai ușor de orientat actul educațional în direcția individualizării și diferențierii curriculumului încă pe parcursul instituționalizării copilului în grădiniță [23, p. 40].

Experiențele de învățare la care copilul este cooptat sau provocat să participe pot fi comune tuturor copiilor din grupă sau pot fi diferențiate, în funcție de nivelul acestora și se pot organiza prin alternarea tuturor formelor de învățare – în microgrup/centre, individual, în perechi sau cu întreaga grupă. Copiii sunt antrenați prin joc să asocieze, să analizeze, să compare, să formuleze păreri, să facă deducții, să formuleze concluzii despre ființe, obiecte, lucruri și fenomene vehiculate altădată în activități diverse, în perioade diferite.

5.2. Instrumente pedagogice de dezvoltare cognitivă a copilului în pregătirea pentru școală

Harta conceptuală privind proiectarea activităților integrate la Științe și tehnologii

Pentru estimarea cunoștințelor, capacităților și atitudinile copilului la debutul școlar cu referire la domeniul de activitate *Științe și tehnologii*, cadrele didactice / educatorii în cadrul instituției de educație timpurie vor aplica unul din cel mai eficient instrument didactic, conform pedagogiei constructiviste și anume *harta conceptuală*, ce prezintă următoarele caracteristici:

- este o reprezentare grafică a componentelor unui proces sau concept, precum și a relațiilor dintre ele;
- informațiile dintr-un text se organizează în jurul unor termeni-cheie, tema principală este plasată în centrul organizatorului;
- subtemele sunt plasate în jurul temei principale, însoțite de caracteristici; prezentarea schematizată a cunoștințelor ajută la o mai bună structurare a lor, precum și la o consolidare mult mai eficientă a acestora;
- o hartă conceptuală conține subteme secundare, terțiare etc.;
- se folosesc forme de ciorchine pentru reprezentare, căsuțe, cercuri, într-o modalitate ierarhizată;
- săgețile dintre căsuțe sunt utilizate frecvent pentru a indica tipul de relație existentă între componente (determinare, relaționare etc.).

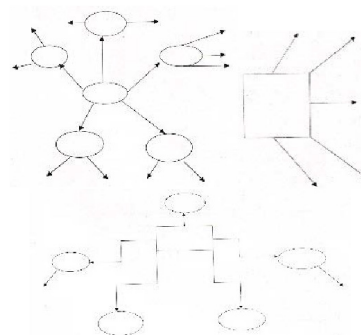
Avantajele acestei metode de evaluare se reflectă prin:

- ✓ utilizarea ei facilitează memorarea mai rapidă și mai eficientă a informației;
- ✓ facilitează dezvoltarea gândirii logice și a abilităților de învățare;
- ✓ poate fi folosită pentru orice domeniu de activitate, dar și pentru a rezolva situații-problemă reale din viața de zi cu zi;
- ✓ este un mod de lucru ordonat și construit cu imaginație și simț artistic.

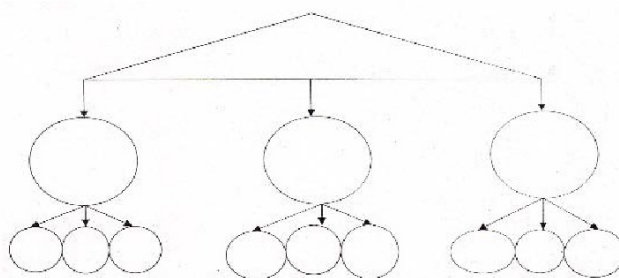
În literatura de specialitate sunt diverse categorii de *hărți conceptuale* (a se vedea *tabelul 5.3*), ce se disting prin forma diferită de reprezentarea informațiilor [34].

Tabelul 5.3. Categorii de hărți conceptuale în proiectarea activităților din instituția de educație timpurie

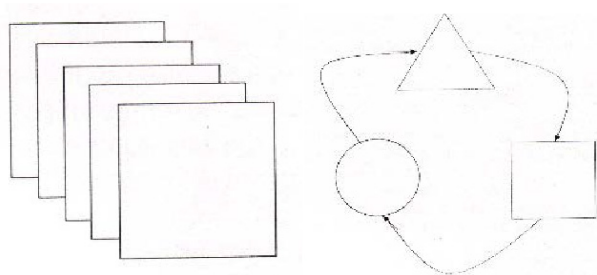
- ❖ *Hărți conceptuale sub forma „pânzei de păianjen”* – în centru se află un concept central, o temă unificatoare de la care pleacă legăturile sub formă de raze către celelalte concepte secundare.

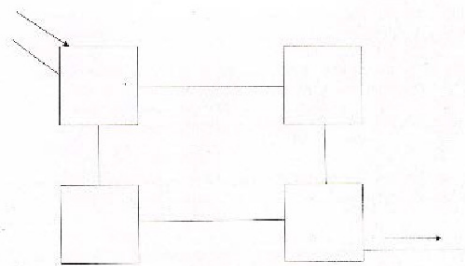
❖ *Hartă conceptuală ierarhică* – prezintă informațiile în ordinea descrescătoare a importanței. Cea mai importantă se află în vârf. În funcție de gradul de generalitate, de modul cum decurg unul din celălalt și de alți factori, sunt aranjate celelalte concepte. Această aranjare în termenii unei clasificări începând de la ceea ce este mai important și coborând prin divizări progresive către elementele secundare se mai numește și *hartă conceptuală sub formă de copac*.

❖ *Harta conceptuală lineară* – informațiile sunt prezentate într-un format linear.

❖ *Sisteme de hărți conceptuale* – informația este organizată într-un mod similar celor anterioare în plus, adăugându-se INPUTS și OUTPUTS (intrări și ieșiri)

Această metodă folosită ca metodă de învățare încă pe parcursul grupei pregătitoare, etapele de realizare ale unei hărți conceptuale necesită însușite de copii pentru ca această metodă să poată fi aplicată și ca metodă de evaluare:

(1) *Etapa de brainstorming*. Copilul sau copiii organizați în grupuri se gândesc la câteva idei, cuvinte, propoziții, și le expun în ordine aleatoare, fără a le ierarhiza, dar care au legătură cu subiectul (prezentat în imagini) pentru care se realizează harta conceptuală.

(2) *Etapa de organizare*. Se precizează încă o dată ideile din faza de brainstorming, însă mai structurat și rezumat, sub forma unor idei ori sintagme-cheie (cu ajutorul unor imagini-card/jetoane/abțibilduri), pe câte o bandă de hârtie. Se împrăștie pe o coală, cu spații între ele pentru a le putea „citi” imaginile cu mai mare ușurință. Apoi copilul/copiii încearcă să le grupeze după diverse criterii: importanța, relevanța, costuri-beneficii, utilitate, grad de realizare, culoare, mărime etc. Acesta/aceștia obțin în acest fel grupe și subgrupe de informație, reușind să le elimine pe cele care nu le sunt de prea mare folos. Dacă li se pare că au uitat unele aspecte privind acest subiect, le adaugă, iar dacă vor să mai realizeze o nouă grupă sau subgrupă, se vor simți liberi să o facă aplicând modificările de rigoare.

(3) *Etapa de așezare în pagină*. Contează mult aspectul de organizare și aranjare în pagină pentru că atunci când copilul/copiii aruncă o simplă privire asupra foii să-și dea seama cu ușurință despre ce este vorba. Orice copil va putea să înțeleagă ierarhizarea și legăturile dintre concepte. Astfel copilul/copiii se gândesc la elementul-cheie și îl așează, fie

în partea de sus a paginii, fie la mijloc. Îl înglobează într-un dreptunghi sau cerc, după care așează în jurul lui, în funcție de relațiile existente cu celelalte concepte, cuvintele ori sintagmele din grupurile și subgrupurile formate în faza de organizare sub formă de imagini. Le vor plasa pe aceeași linie dacă e vorba de relație simetrică sau echivalentă și unele sub altele în caz de influență sau determinare. Pot folosi culori diferite pentru elementele-cheie și restul componentelor. În acest fel le vor observa după criteriul importanță și relevanță.

(4) *Etapa de legătură* continuă faza anterioară prin fixarea relațiilor de legătură dintre elemente. În mijloc se adaugă conceptul-cheie cu ajutorul imaginii. Se folosesc săgețile unidirecționale sau bidirecționale, arce între imaginile-concepte (în cazul în care unul dintre componentele finale se leagă direct de cuvântul-cheie din susul paginii, se poate trasa un arc cu rolul de a sublinia această relație, în afara întregii scheme, pe margine), după caz.

(5) *Etapa de finalizare* a hărții conceptuale constă în a oferi o imagine de ansamblu și de a detalia aspectul acesteia. De exemplu: subiectul „Fructele și legumele” (prezentate în imagini).

La început propunem copiilor spre completare hărți conceptuale strict gestionate; oferindu-le copiilor atât conceptele (prezentate în imagini-card) ce urmează a fi completate cât și trimiterile. Pe parcursul activității, cadrul didactic / educatorul îi supraveghează pe copii să-și aleagă conceptele și să stabilească singuri relațiile dintre ele.

Prin urmare, *realizarea hărții conceptuale în baza proiectului tematic* presupune o modalitate de realizare a activităților în formă integrată, educatorul/educatoarea organizează învățarea ca un regizor, un moderator, ajutându-i pe copii să înțeleagă, să accepte și să stimuleze opinii personale, emoții, sentimente, să fie parteneri în învățare. Desfășurând activități integrate, copilul are posibilitatea de a-și exprima păreri personale, de a coopera cu ceilalți în elaborarea de idei noi, în rezolvarea sarcinilor, în argumentare, devenind mai activ și câștigând mai multă încredere în sine. Totodată, prin aceste activități se pune accent pe dezvoltarea gândirii critice, pe formarea de competențe practice, pe feed-back-ul pozitiv, pe măsurarea și aprecierea competențelor. Se cultivă independența, deschiderea spre inovație, emoțiile pozitive, autocontrolul.

În instituțiile de educație timpurie, pentru grupa pregătitoare de copii, cadrele didactice / educatorii vor elabora *harta conceptuală a proiectului tematic în baza nevoilor și intereselor copiilor*. Pentru a le oferi copiilor posibilitatea de a cunoaște în profunzime concepte noi, de a acumula cunoștințe în mod independent și de a se forma, întrucât le stimulează creativitatea, spiritul de inițiativă, capacitatea de a comunica și de a lucra în echipă.

În centrul hărții proiectului se află o temă, în a cărei abordare și soluționare vor fi implicate mai multe subteme, de exemplu cum ar fi expus cele din *figura 5.3*.

În acest context, **abordarea integrată** presupune o împletire a conținuturilor domeniilor de activitate – *Științe și tehnologii; Arte; Eu, familia și societatea; Limbaj și comunicare, Sănătate și motricitate* – într-o formă atractivă, flexibilă, mobilizatoare, care conduce activitatea copilului spre documentare, investigare, cercetare și aplicare în practică

De exemplu: Numiți semnele caracteristice fiecărui anotimp.

- ☒ De ce toamna păsările călătoare pleacă de la noi?
- ☒ Cum ierneză animalele domestice? Dar cele sălbatice?
- ☒ Depind oare timpul și anotimpurile de Soare?
- ☒ Organizați un concurs: cine știe mai multe poezii despre vară, toamnă, iarnă, primăvară?
- ☒ Spuneți ghicitori despre anotimpuri [16].
 - ☒ În ce culori ați picta toamna, iarna, vara?

a celor învățate.

Figura 5.3. Model de hartă conceptuală „Proiectarea activităților integrate la Științe și tehnologii” [47]

Astfel, maniera integrată presupune abordarea realității printr-un demers holistic, în care granițele dintre categoriile și tipurile de activități dispar, se topesc într-un scenariu unitar, în cadrul căruia tema se lasă investigată cu mijloacele diferitelor științe.

Proiectarea activității integrate se axează pe unele întrebări [30]:

- Ce voi face? – precizarea obiectivelor educaționale ale activității în baza competențelor pe domenii din „Curriculum pentru Educație Timpurie” [2].
- Cu ce voi face? – analiza resurselor educaționale disponibile.
- Cum voi face? – elaborarea strategiei educaționale.
- Cum voi ști că s-a realizat ce trebuia? – stabilirea metodologiei de evaluare în baza

Ce este proiectarea unei activități?

Este „acțiunea cea mai detaliată și concretă de anticipare și prefigurare a acțiunilor și operațiilor”, materializată într-un document structurat în două părți, una introductivă (în care sunt precizate data, grupa, domeniul/categoria de activitate, tema, competențele specifice / unități de competențe și obiective operaționale, resurse educaționale) și cea de-a doua, propriu-zisă (scenariul didactic), realizat sub forma unui tabel în care sunt înscrise: evenimentul didactic, conținutul științific, strategii didactice, evaluare.

„Standardelor de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani” [6].

Activitatea cu copiii din instituția de educație timpurie este modalitatea cea mai importantă de a pune bazele formării unei asemenea personalități. Pentru aceasta este necesară o proiectare a activităților centrată pe competențele curriculare care să creeze posibilitatea abordării flexibile a conținuturilor și respectării intereselor de cunoaștere ale copilului, dar și pe particularitățile de vârstă ale acestuia.

Jocuri, exerciții și probleme logice de dezvoltare cognitivă

Jocul reprezintă un ansamblu de acțiuni și operații care, paralel cu destinderea, buna dispoziție și bucuria urmărește competențe de pregătire intelectuală, morală, fizică etc. a copilului [15].

În procesul educației timpurii, *jocul* constituie activitatea fundamentală în formarea-dezvoltarea copilului, de aceea scopul acestor tehnologii este de a descoperi abilitățile personale ale copiilor prin actualizarea experienței cognitive în procesul de joc.

Cele mai evidențiate *funcții ale jocului*, după T.B. Хабарова pot fi [38]:

- *de distracție*: constituie principala funcție a jocului prin distracție, plăcere, inspirație, trezirea interesului;
- *de comunicare*: stăpânirea dialectică a comunicării;
- *de auto-realizare*: în joc se manifestă într-o „gamă de practici umane”;
- *terapeutice*: depășirea diverselor dificultăți care apar în alte tipuri de viață;
- *diagnostice*: detectarea abaterilor de la comportamentul normativ, autocunoașterea în joc;
- *corective*: introducerea unor schimbări pozitive în structura indicatorilor personali;
- *de comunicare interetnică*: asimilarea valorilor socio-culturale comune tuturor oamenilor;
- *de socializare*: includerea în sistemul relațiilor sociale, asimilarea normelor societății umane.

Jocul didactic, încadrându-se în categoria jocurilor cu reguli, este definit prin obligativitatea respectării regulilor care precizează căile ce necesită a fi urmate de copii în desfășurarea acțiunii ludice.

Jocul didactic reprezintă punte de trecere de la joc la învățare

- Jocul didactic**
- acțiune valorifică la nivelul instrucției finalitățile adaptative de tip recreativ propriu activității umane [21]
 - specie de joc care îmbină armonios elementul instructiv-educativ cu cel distractiv [20]
 - un mijloc de facilitare a trecerii copilului de la activitatea dominantă de joc la cea de învățare [10]
 - un ansamblu de acțiuni și activități care, pe baza buneii dispoziții și a deconectării, realizează obiective ale educației intelectuale, morale, fizice etc. [29]

Jocul didactic nu constrânge copilul cu reguli rigide, nu-l inhibă, dimpotrivă, forma antrenantă și plăcută a jocului stimulează interesul copiilor pentru conținutul și desfășurarea lui, mărește puterea de concentrare a atenției, determină participarea benevolă și conștientă a copilului la joc. Prin urmare, receptivitatea lor sporește, condiționând astfel asimilarea corectă a cunoștințelor. De aceea, jocul didactic este folosit ca formă de bază în activitatea grupei mici, chiar și în activitatea cu caracter de predare [32, pp. 35-36].

În acest context, *jocurile didactice* oferă cea mai bună motivație de a învăța; ele pot fi confecționate ușor și, ceea ce este mai important, ele oferă posibilități multiple de ilustrare a activităților în baza competențelor curriculare.

Fiecare *joc didactic* are cel puțin două reguli:

- ✓ prima regulă transpune sarcina didactică într-o acțiune concretă, atractivă și astfel exercițiul este transpus în joc;
- ✓ a doua regulă a jocului didactic are rol organizatoric și precizează modul de organizare a grupului de copii și a spațiului de învățare, momentul când trebuie să înceapă sau să se termine o anumită acțiune a jocului, ordinea în care trebuie să se intre în joc, cine conduce jocul etc.

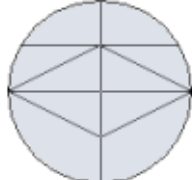

Regulile necesită să fie formulate clar, corect, să fie înțelese de copii și în funcție de reguli se stabilesc și rezultatele jocului – punctajul (atunci când este competiție). Acceptarea și respectarea regulilor jocului îl determină pe copil să participe la efortul comun al grupului din care face parte. Subordonarea intereselor personale celor ale colectivului, lupta pentru învingerea dificultăților, respectarea exemplară a regulilor de joc și, în general, succesul, vor pregăti treptat pe omul de mâine. Strategiile jocului sunt strategii euristice în care copiii își manifestă istețimea, inițiativa, răbdarea, îndrăzneala [32, pp. 91-92].

În cadrul domeniului de activitate *Științe și tehnologii* pentru grupa pregătitoare de copii, pe lângă *jocurile didactice* recomandăm următoarele tipuri de jocuri: *jocuri libere, pregătitoare; jocuri pentru construirea mulțimilor; jocuri de aranjare în tablou; jocuri cu diferențe; Jocuri cu cercuri; jocuri de transformări; jocul de rol – simulator al situațiilor reale; jocurile de reproducere a figurilor-siluetă* etc.

De exemplu, beneficiile *jocurilor de reproducere a figurilor-siluetă* aplicate la grupa pregătitoare de copii, se includ în categoria jocurilor logico-distractive, iar acelea constituie parte componentă a jocurilor didactice ce introduc, în verbalizare, conectorii și operațiile logice, și urmăresc formarea abilităților pentru elaborarea judecăților de valoare și de exprimare a unităților logice [18, p. 136].

Prin urmare, jocurile de reproducere a figurilor-siluetă au ca scop consolidarea cunoștințelor despre figuri geometrice și proprietățile lor, dezvoltarea abilităților senzoriale și cognitive. Ele contribuie la dezvoltarea imaginației spațiale, gândirii logice și intuitive. De exemplu: jocuri de reproducere a figurilor-siluetă: Tangram, Mongol, Oul Coulomb, Pentamino, Cercul Magic, Vietnamez (*tabelul 5.4.*).

Tabelul 5.4. Jocuri de reproducere a figurilor-siluetă [26, p. 36]

Denumirea jocului	Părțile componente ale jocului	Scopul jocului
Tangram		Dezvoltarea gândirii logice, înțelegerea conceptului de formă, recunoașterea modelelor și formelor geometrice, clasificarea lor, identificarea corectă a relațiilor spațiale dintre formele geometrice.
Mongol		Dezvoltarea imaginației spațiale, înțelegerea conceptului de formă, identificarea corectă a relațiilor spațiale dintre formele geometrice.
Oul Coulomb		Dezvoltarea capacităților senzoriale, reprezentărilor în spațiu, gândirii logice și imaginare, ingeniozității.
Pentamino		Dezvoltarea la copii a gândirii, imaginației, capacităților combinatorii, acțiunilor practice și intelectuale, educarea calităților morale și volitive.
Cercul Magic		Dezvoltarea imaginației spațiale, inteligenței, ingeniozității, perseverenței și abilității motorii fine.
Vietnamez		Dezvoltarea la copii a capacității de a percepe sarcinile cognitive, găsirea unor noi modalități de soluționare a acestora.

Aceste jocuri dezvoltă imaginația creatoare a copilului ca bază pentru *creativitatea generală*, ce lasă loc pentru inițiativă și experimentare din partea copiilor. Totodată, prin aceste jocuri a figurilor-siluetă obținute pot fi completate prin detalii desenate, lărgind astfel posibilitățile de creație ale copiilor [12, pp. 52-53].

De obicei, la copiii de 5-7 ani, perceperea modelului are un caracter mai accentuat

atunci când este însoțit de *explicații*. Copilul devine *tot mai receptiv față de elementele instructajului verbal*, iar în timpul lucrului apelează *tot mai frecvent la model* [19, p. 154].

La vârsta preșcolară *jocul* ocupă locul central în activitatea cotidiană a copilului, iar calculatorul este un mijloc prin care copiii pot explora lumea îmbinând jocul cu învățarea, pentru că este animat, colorat, activ, interactiv, calculatorul permite minții și mâinilor să străpungă realitatea și să o subjuge. Însă, sub aspect informativ, calculatorul este partenerul de joc inteligent, care îi satisface nevoia de cunoaștere a copilului, îl ajută să-și îmbogățească cunoștințele, îi stimulează imaginația, intuiția, capacitatea de reflecție, aptitudinile și trăirile ce formează perseverența, responsabilitatea, ajută la formarea unor priceperi și deprinderi de muncă și de viață.

Așadar, jocul este forma cea mai naturală de învățare și, în același timp, de exprimare a conținutului psihic al fiecăruia. Un bun observator al jocului copilului poate obține informații prețioase pe care le poate utiliza ulterior în activitățile de învățare structurate.

În contextul de mai jos, pentru fiecare dimensiune a domeniului de activitate **Științe**

Formarea reprezentărilor elementare matematice

Pe parcursul pregătirii copiilor pentru școală în grupa pregătitoare, cadrele didactice/educatorii vor realiza diverse activități de învățare (prin discuții, jocuri, exerciții, studii de caz, rezolvări de probleme etc.), în baza competențelor specifice *Formări reprezentărilor elementare matematice* și indicatorilor din standarde [SÎDC] ce vor viza următoarele acțiuni orientative pentru elaborarea sarcinilor pedagogice, destinate copilului în grupa pregătitoare [Apud 22, p. 149-152]

și tehnologii, prezentăm unele *activități de învățare prin joc* recomandate pentru grupa pregătitoare.

➤ *Clasificare*

- ✓ grupează obiectivele pe baza asocierii (*pantof și șosetă, masă și scaun*);
- ✓ recunoaște după pipăit un obiect ascuns și indică/numește obiectul corespunzător dintr-un grup de obiecte vizibile;
- ✓ grupează obiectele familiare după criteriul culorii;
- ✓ grupează obiectele după criteriul formei;
- ✓ grupează obiectele după criteriul mărimii (lung-scurt, mare-mic, înalt-scund);
- ✓ grupează cuburile după culoare, formă și mărime (simultan);
- ✓ grupează obiectele pe baza categoriei din care fac parte (*mobila, îmbrăcăminte, hrană, animale*).

➤ *Seriere*

- ✓ Pune în ordine diferitele nuanțe ale unei culori, de la cea mai deschisă la cea mai închisă ori de la cea mai închisă la cea mai deschisă;
- ✓ ordonează obiecte de mărimi variate de la cel mai mic la cel mai mare sau de la cel mai mare la cel mai mic;
- ✓ ordonează obiecte de formă circulară de la cercuri la ovaluri și de la ovaluri la cercuri;
- ✓ ordonează obiecte de variate lungimi de la cel mai lung la cel mai scurt și de la cel mai scurt la cel mai lung;

- ✓ ordonează sunete de intensități diferite de la cel mai tare la cel mai încet și invers.

➤ *Conservare*

Copilul dă o explicație logică:

- ✓ de ce un număr egal de obiecte aflat în două containere rămâne același chiar dacă mărimea unuia din containere se schimbă;
- ✓ de ce aceeași cantitate de lichid aflat în două vase rămâne neschimbată, chiar dacă mărimea unuia dintre vase se modifică;
- ✓ de ce un anumit număr de jetoane rămâne același indiferent de faptul că așezarea acestora se schimbă;
- ✓ de ce două obiecte au aceeași lungime, indiferent de poziția lor.

➤ *Localizare*

- ✓ Distinge verbal între obiecte apropiate și obiecte depărtate;
- ✓ numește părțile corpului și spune care sunt apropiate una de cealaltă și care sunt depărtate, exemplificând pe propriul corp (*de exemplu: ochii sunt apropiați unul de altul, dar depărtați de picioare*);
- ✓ diferențiază verbal între obiecte așa cum le-a perceput în locuri diferite (*de exemplu: își amintește și plasează obiectele în aceeași ordine în care le-a văzut prima dată, percepe obiectele ordonate pe orizontală și reconstruiește apoi poziția lor inițială, percepe obiectele ordonate pe verticală și reconstruiește apoi poziția lor inițială*).

➤ *Relații logice*

- ✓ Plasează obiecte în dreapta sa și descrie pozițiile obiectelor în funcție de propria sa poziție;
- ✓ plasează obiecte în stânga sa și descrie pozițiile obiectelor în funcție de propria sa poziție;
- ✓ utilizează negația referindu-se la obiecte (*de exemplu: poate arăta un obiect care nu este albastru*);
- ✓ alege obiectul cerut de o formă și o culoare anume, găsimdu-l într-un container printre obiecte având două culori și două tipuri de forme (*de exemplu: alege pătratul albastru dintr-un grup de forme pătrate ori circulare, roșii sau albastre*);
- ✓ face aprecieri utilizând comparații.

➤ *Relații spațiale*

- ✓ Diferențiază verbal părțile corpului (*de exemplu: joacă jocuri în care trebuie să pună părțile corpului în diferite poziții, desenează părțile corpului în imagini din care acestea lipsesc și desenează corpul în detaliu, rezolvă jocuri puzzle cu figuri de oameni, identifică fețe bucuroase și fețe triste*);
- ✓ descrie poziția variatelor obiecte și distinge între: *sub și peste, în spate și în față, înăuntru și în afară, sus și jos, spre și de la*;
- ✓ verbalizează mișcările în termeni de direcție: *merge în sus, merge în jos, merge împrejur; merge prin, merge de colo până colo, merge peste; merge, sare, aleargă în față, în spate, alături* (într-o parte și în alta);
- ✓ distinge între mai aproape și mai departe în cadrul unei comparații între obiecte;
- ✓ diferențiază între cel mai aproape și mai departe în cadrul unei comparații între trei sau mai multe obiecte.

☞ *Relații temporale*

- ✓ Începe și termină activitățile în conformitate cu instrucțiunile: *mergi, stai, pornește, termină, începe, sfârșește*;
- ✓ verbalizează concepte temporale în relație cu sine și cu alții în timp ce lucrează, se joacă, se spală (de exemplu: „*Eu am terminat, tu nu ai terminat*”);
- ✓ verbalizează evenimentele unei povestiri în secvențele de timp adecvate;
- ✓ ajută la întocmirea planului de activități ale zilei și estimează cât timp ar trebui pentru fiecare activitate (chiar dacă estimarea nu e corectă);
- ✓ diferențiază între ieri și mâine prin comparație cu astăzi;
- ✓ identifică ziua săptămânii, luna, anul și anul dintr-o decadă;
- ✓ face diferența între o oră și o jumătate de oră.

☞ *Numere ordinale și cardinale*

- ✓ Verbalizează poziția obiectelor într-un șir;
- ✓ arată primul, al doilea, al treilea, al patrulea și al cincilea obiect;
- ✓ desenează linii pentru a uni imaginile adecvate din două șiruri;
- ✓ spune câte obiecte (numărul cardinal) se află într-un șir de obiecte;
- ✓ construiește un set (grup) de obiecte conform numărului care i s-a cerut;
- ✓ sare, după cum i se spune, o dată, ... de cinci ori sau face de-a lungul unei linii atâtea sărituri câte i se cer;
- ✓ recunoaște numerele de la 1 la 10;
- ✓ scrie numerele de la 1 la 10;
- ✓ numără până la 100, din 1 în 1 sau din 10 în 10;
- ✓ găsește cifra corespunzătoare numărului de obiecte dintr-un set (până la 10 obiecte);
- ✓ ordonează cifrele corect de la 1 la 10;
- ✓ identifică următoarele: toate, cele mai multe, unele, nici unul, o parte, jumătate, un sfert (a patra parte).

Jocuri suplimentare pentru activitatea de învățare:

ORIENTEAZĂ-TE CORECT ÎN NUMERE

Obiective, copilul va fi capabil:

- să identifice părțile mulțimii;
- să poată compara numerele;
- să scrie numărul care trebuie să urmeze.

Reguli: Fiecare copil lucrează de sine stătător.

Materiale: fișe, pixuri.

Desfășurarea jocului:

1. Care sunt numerele cel mult egal cu 7 (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7).
2. Scrie doar numerele mai mari din perechile de numere:

6 și 4

2 și 1

0 și 10.

3. Află numerele cel puțin egal cu 4, dar mai mic ca 9 (4, 5, 6, 7, 8).
4. Scrie numărul natural care trebuie să urmeze în fiecare dintre următoarele șiruri:

5, 6.....10

0, 1.....7

4, 5.....9

Educatorea verifică răspunsurile și le apreciază.

☞ „DE-A ȘCOALA”

Obiective, copilul va fi capabil:

- să înțeleagă și să utilizeze numerele (1-10);
- să efectueze operații simple de ciclul oral, de adunare și scădere cu o unitate și/sau două unități, în limitele 1-10;
- să recunoască și să folosească simbolurile „+”; „-” și „=”;
- să rezolve probleme simple în centrul 1-10.

Sarcina didactică:

- Raportarea directă a cantității la număr și a numărului la cantitate, identificarea numărului vecin mai mare sau mai mic cu o unitate;
- Compunerea și rezolvarea unor probleme care propun operații de adunare și scădere cu una sau două unități.

Regulile jocului: Jocul se desfășoară pe două echipe. Fiecare copil trebuie să rezolve sarcinile. Câștigă echipa care are cele mai multe fețe zâmbitoare.

Elemente de joc: surpriza, aplauzele, întrecerea, recompensele, închiderea și deschiderea ochilor, deplasarea, mânguirea materialului, sunetul clopoțelului.

Material didactic: ghiozdan, jetoane cu cifre, cifre de pus în piept, siluete reprezentând rechizite, probleme ilustrate, scrisoare, clopoțel, diplome.

Exemple de sarcini:

- 1) Încercuiește cifra care ne arată câte silabe are obiectul din imagine (se vor folosi două imagini: o carte, un stilou).
- 2) Alege cifra care corespunde numărului de fetițe prezente în sala de grupă. Copilul din cealaltă echipă va denumi vecinii acestei cifre.
- 3) Așează cifrele în ordine crescătoare, apoi descrescătoare (pe un panou sunt așezate mai multe cifre în dezordine. Ex.: 3, 7, 8, 5, 6. Copiii așează 3, 5, 6, 7, 8).
 - pentru echipa nr. 1: „ $7 - 1 = 8$
 $4 + 2 = 2$ ”;
 - pentru echipa nr. 2: „ $8 - 2 = 10$
 $5 + 2 = 3$ ”.

În final se vor rezolva probleme pe baza unor versuri.

La sfârșitul activității toți copiii vor primi diplome.

☞ „CÂȚI PORUMBEI ?”

Obiective, copilul va fi capabil:

- să adune numerele naturale;
- să găsească soluții.

Sarcina didactică:

- Verificarea cunoștințelor despre descompunerea unui număr într-o sumă de doi termeni (simetria relației de egalitate).

Elemente de joc: întrecerea și recompensa, individual și pe rânduri de bănci.

Material didactic: o planșă cu 5 porumbei albi și 5 porumbei negri, câte o foaie de hârtie pentru fiecare copil.

Regula: copiii scriu pe o foaie de hârtie soluțiile posibile, iar educatoarea strânge foile după un anumit timp stabilit. Pentru fiecare soluție bună se acordă un punct. „Pe o casă sunt 5 porumbei albi și 5 porumbei negri. Zboară 5 dintre ei. Câți porumbei albi și câți porumbei negri pot fi pe casă?”

Rezolvare:

Soluții	Porumbei	
	albi	negri
I	0	5
II	1	4
III	2	3
IV	3	2
V	4	1
VI	5	0

☞ „SECRETUL OMULUI DE ZĂPADĂ”

Obiective, copilul va fi capabil:

- să aranjeze în ordine crescătoare și descrescătoare;
- să utilizeze operațiile de adunare și scădere în centrul 0 – 10;
- să calculeze exerciții în baza oamenilor de zăpadă decupați.

Sarcina didactică: calcularea în lanț a exercițiilor pornind de la baza omului de zăpadă.

Material didactic: omeni de zăpadă decupați, cu următoarele trei operații:

„I. om de zăpadă: $7 + 2 = ?$; $? - 3 = ?$; $? + 4 = ?$;

II. om de zăpadă: $8 - 4 = ?$; $? + 6 = ?$; $? - 3 = ?$;

III. om de zăpadă: $10 - 5 = ?$; $? + 4 = ?$; $? - 7 = ?$ ”

Desfășurarea jocului: Fiecare copil calculează în gând exercițiile și scrie pe o foaie de hârtie rezultatul. În cazul în care se dau mai mulți oameni de zăpadă se vor scrie pe hârtie toate rezultatele.

O sarcină suplimentară ar fi aranjarea rezultatelor obținute în ordine crescătoare sau descrescătoare (când sunt trei, patru rezultate) sau compararea numerelor obținute.

Se strâng hârtițele cu rezultatele și se calculează totalul punctajului obținut de fiecare grupă. Pot fi lăudați individual copiii care au rezolvat corect toate sarcinile.

Numerele obținute: 7; 0; 8.

Aranjarea în ordine crescătoare: 0; 7; 8.

Aranjarea în ordine descrescătoare: 8; 7; 0.

☞ „NUMĂRĂ MAI DEPARTE”

Obiective, copilul va fi capabil:

- să execute exerciții de numărare în cercul 0 – 100;
- să respecte succesiunea numerelor naturale.

Sarcina didactică: exerciții de numărare, respectând succesiunea numerelor naturale.

Reguli:

- ✓ jocul începe la un semnal și copilul respectiv se oprește la un alt semnal;
- ✓ cel care greșește este eliminat, putând reintra dacă observă și corectează o eventuală greșeală;
- ✓ câștigă rândul în care au rămas cei mai mulți copii în joc.

Jocul poate fi complicat, cerându-li-se copiilor să numere din 2 în 2, din 3 în 3, din 5 în 5 etc.

☞ „CONSTRUCTORII”

Obiective, copilul va fi capabil:

- să diferențieze formele geometrice;
- să construiască obiecte geometrice.

Sarcina didactică: construirea unor obiecte din piese geometrice, precizarea numărului de piese folosite și a atributelor acestora.

Regulile jocului:

Copiii au la dispoziție un număr egal de piese geometrice pentru a construi diferite modele. Fiecare își alege un alt model. Copilul stabilit de educatoarea spune câte piese a folosit și care sunt caracteristicile pieselor. Câștigă copilul care a folosit cele mai multe piese și pe care le-a prezentat corect.

Elemente de joc: realizarea construcției, surpriza.

Material didactic: câte zece piese geometrice pentru fiecare copil.

Desfășurarea jocului:

Copiii primesc piesele geometrice din care pot realiza orice model (căsuță, bloc, robot, un animal, tren, model decorativ etc.). După terminarea construcțiilor, educatoarea solicită câțiva copii să precizeze numărul pieselor folosite, denumirea lor și caracteristicile uneia dintre ele.

Exemplu: Se folosește opt piese geometrice: trei cercuri, două triunghiuri și un dreptunghi. Dreptunghiul este mare, gros și are culoarea albastră.

Câștigă copilul care a folosit mai multe piese, are un model apreciat de toți copiii și a prezentat corect piesele.

Variantă:

Se așează pe fiecare masă o trusă de piese geometrice. Copiii de la fiecare masă formează o echipă. Educatoarea cere copiilor să aleagă din trusă doar anumite figuri geometrice cu ajutorul cărora vor construi un obiect ales de educatoarea.

Exemplu:

Construiți o locomotivă folosind: un pătrat mare, un dreptunghi mare, două cercuri și un dreptunghi mic.

Câștigă echipa care a terminat prima.

☞ „SĂPTĂMÂNĂ, ARANJEAZĂ-TE!”

Obiective, copilul va fi capabil:

- să identifice zilele săptămânii;
- să manifeste comportamente de observație, atenție.

Acțiunea de joc: la semnalul educatorului a-și găsi locul în coloană.

Materiale: 7 fișe – simboluri ale zilelor săptămânii.

Regulile jocului: la semnalul educatorului a-și găsi locul în coloană.

Desfășurare:

În joc participă 7 copii, fiecare primește câte o fișă-simbol pe care o prinde la piept. Copiii numesc în glas ziua săptămânii și numărul de ordine. Fiecare jucător se așează în ordinea corespunzătoare. La un semnal al educatoarei copiii se împrăștie pe teren. La semnalul „Săptămână, aranjează-te!” fiecare jucător își găsește locul. Conducătorul controlează corectitudinea aranjării copiilor conform simbolurilor.

Varianta I, modificată.

Educatoarea împarte 14 fișe-simboluri. Copiii formează două „săptămâni”. Fiecare jucător își găsește perechea în altă săptămână. La semnalul „Săptămână, aranjează-te!” fiecare jucător își găsește locul.

Varianta II, modificată.

Educatoarea repartizează 7 fișe-simboluri, jocul continuă în varianta inițială, însă pe parcurs educatoarea propune unui copil să ascundă. La semnalul corespunzător, copiii își găsesc locul și determină ce zi lipsește. Jocul este reluat după ce copiii au numit corect ziua pierdută și numele copilului. Lucrul în macrogrup se poate îmbina cu lucrul în microgrup și individual. *De exemplu*, cu copii care comit unele greșeli, nu numesc zilele în succesiune, se organizează exercițiul didactic „Eu încep, tu continui”.

Educatoarea aruncă mingea unui copil, spune „Luni”. Copilul întoarce mingea educatorului, spune „Marți”; educatoarea iarăși aruncă mingea, spune „Miercuri”, următorul copil o prinde, spune „Joi” etc.

Acest exercițiu treptat se complică prin denumirea zilelor în ordine inversă sau denumirea zilei precedente sau următoare față de cea numită.

Lucrul se poate continua cu probleme-ghicitori de tipul:

- Astăzi este joi, în pădure vom pleca peste o săptămână. În ce zi vom pleca în pădure?
- Ziua de naștere a Inei este luni. Astăzi este de abia miercuri. Câte zile au mai rămas până la ziua de naștere a Inei?
- Marți vom pleca la medic. Astăzi e joi. Peste câte zile vom pleca la medic?
- Ghena a plecat la bunica sâmbătă. Mama va pleca după el peste cinci zile. În ce zi va veni mama?
- Dan va pleca la circ peste 3 zile. Astăzi e duminică. În ce zi a săptămânii va pleca Dan la circ? [14; 15].

Educație pentru mediu

De asemenea, pe parcursul pregătirii copiilor pentru școală în grupa pregătitoare, cadrele didactice/educatorii vor realiza diverse activități de învățare (*prin discuții, jocuri, exerciții, studii de caz, observări, descoperiri, experiment, plimbări în aer liber, vizite/excursii etc.*), în baza competențelor specifice Educației pentru mediu [2] și indicatorilor din standarde [6] ce vor viza următoarele acțiuni orientative pentru elaborarea sarcinilor pedagogice, destinate copilului pentru debutul școlar:

➤ *Observări și unele investigații asupra naturii vii și inerte*

- ✓ evidențiază particularitățile principale ale fenomenelor din natura vie și inertă;
- ✓ stabilește legăturile fenomenelor din natura vie și inertă prin cauze-efecte vizibile;
- ✓ compară timpul, înfățișarea arborilor (recunoaște arborii după scoarță și ramuri, după forma coroanei, observă cum se schimbă înfățișarea arborilor când e ger, când ninge și când se face cald), animalelor (schimbarea blănii);
- ✓ descrie cum se schimbă viața plantelor și animalelor în funcție de lumina solară și de căldură;

➤ *Rolul omului ca parte a mediului înconjurător și ființă socială*

- ✓ atitudinea grijulie față de plante și animale (ocrotirea mediului înconjurător: „Cum cresc plantele?”, „Cum le îngrijim?” etc.; implicarea copiilor împreună cu părinții/educatorii la instalarea căsuțelor pentru păsări etc.);
- ✓ completează calendarul naturii cu semnele fenomenelor meteorologice (observări asupra timpului local și prognoza lui);
- ✓ apreciază natura și însemnătatea ei în viața oamenilor.

Exemple pentru activitatea de învățare:

„SPIRALA DESCOPERIRII”

Această tehnică didactică prezintă descrierea unui proces prin care personalul didactic / educatorii pot sprijini învățarea științifică și investigațională la copiii din grupele pregătitoare printr-un mod structurat de organizare a jocului, imitând procesele de știință: *explorare—întrebări—înțelegere—reflexie și evaluare* [13, pp. 22-26]. Tehnica „Spirala descoperirii” poate fi aplicată în orice context a activității fie în grup mare, în centre de interes sau în aer liber.

Prima etapă *explorarea* implică copiii fiind jucăuși, folosind toate simțurile pentru stimularea curiozității și creativității lor. La această etapă de explorare, copiii vor avea multe oportunități de a se juca și cu ideile lor vor dezvolta noi înțelegeri de experiențe, fenomene și evenimente, care vor deveni noi experiențe de viață. Prin furnizarea de resurse, cadrele didactice îi pot sprijini la provocările lor cum gândesc și să le permită să facă conexiuni în procesul de învățare.

A doua etapă *a pune întrebări*, copiii se bazează pe informațiile pe care le-au dobândit în etapa de explorare prin înaintarea de idei și teorii, prezentate prin întrebări, ascultarea ideilor altor colegi și modul de gândire cu privire la ceea ce ei își doresc să afle. Prin observarea copiilor îndeaproape și implicarea lor în convorbire permite accesul modului de gândire, educatorii vor fi în măsură să încurajeze copiii să pună întrebări ei înșiși, care vor depăși unele lacune ce țin de limbaj și comunicare.

O altă etapă *înțelegerea de a căuta* implică copiii în a face alegeri în căutarea îndeaproape, planificarea a ceea ce au de gând să facă, de investigare și înregistrarea a ceea ce ei au descoperit. Copiii vor avea nevoie de timp și posibilitatea de a investiga, de a căuta să înțeleagă modalitatea de a găsi soluții la probleme. Ei învață cel mai bine prin provocări fizice și mentale să se bucure de o experiență comună cu alți colegi. În măsura în care copiii investighează se vor dezvolta o gamă largă de experiențe prin învățarea activă, incluzând: abilități de raționament și de gândire; abilități de comunicare; abilități sociale; abilități practice.

Reflexia și evaluarea, ultima etapă a procesului care oferă copiilor șansa să revizuiască ideile lor, pentru a reflecta asupra a ceea ce au descoperit și de a evalua concluziile lor. Această modalitate va continua procesul de curiozitate la copil printr-o anchetă cu referire la noile domenii de explorare achiziționate pe perioada preșcolară. Revizuirea ideii și descoperirii ajută la construirea conștientizării de către copil a propriilor procese de gândire. Copiii vor fi încurajați să explice ideile lor inovative cu ajutorul acestei tehnici didactice.

☞ „DISCUȚII CU COPIII”

Copiii la debutul școlar ar fi bine să-și perfecționeze abilitățile de exprimare privind „Lumea din jurul nostru” [17, pp. 87-88], pot fi exersate următoarele **întrebări** cu copii adresate de către educatoare/părinte.

- ✓ *Cum se numesc păsările care ierneză la noi?*
- ✓ *Când pleacă copiii la școală?*
- ✓ *În ce anotimp serbează românii Floriile, Paștele, Crăciunul? Dar Anul Nou?*
- ✓ *În ce anotimp e ziua mamelor?*
- ✓ *Când cad frunzele copacilor? De ce cad?*
- ✓ *Care copac nu-și schimbă frunzișul?*
- ✓ *Ce se produce din floarea-soarelui?*
- ✓ *De ce planta floarea-soarelui poartă această denumire?*
- ✓ *De ce planta gura-leului se numește astfel? Dar traista-ciobanului?*
- ✓ *Cum se numește locul unde trăiesc vara oile?*
- ✓ *Ce folos aduce câinele? Dar pisica?*
- ✓ *De ce pisica trăiește la casa omului?*
- ✓ *Cu ce se hrănește păsările care ierneză pe meleagul nostru?*
- ✓ *De ce unele păsări pleacă în țările calde?*
- ✓ *Cum se numește locul unde trăiesc albinele? Ce folos aduc ele?*
- ✓ *Ce este musca?*
- ✓ *Ce cunoști despre veveriță (iepure, vulpe etc.)?*
- ✓ *Albastru, galben, roșu – ce vă spun aceste culori? Care-ți place mai mult?*
- ✓ *Ce este Moldova?*
- ✓ *Cu ce-ți place să te ocupi în timpul liber?*
- ✓ *Ce alimente conțin cele mai multe vitamine?*
- ✓ *Poate oare cântări 1 kg: un măr, un caiet, un pește, o pasăre, un pix?*
- ✓ *Dacă pinul este mai înalt decât mesteacănul, atunci mesteacănul...*
- ✓ *Dacă tulpina stejarului este mai groasă decât a mesteacănului, atunci tulpina mesteacănului este...*
- ✓ *Dacă Sandu a ieșit din casă mai devreme decât Damian, atunci Damian...*
- ✓ *Care sunt vecinii dimineții?*
- ✓ *Care sunt vecinii nopții?*
- ✓ *Care sunt: vecinii zilei de luni; mijlocul săptămânii; ziua a treia a săptămânii; venirii zilei de duminică; prima zi a anului școlar; ultima zi a anului de studii?*
- ✓ *Ce fel de ceasornic cunoști?*
- ✓ *Câte ore sunt într-o zi?*

- ✓ Câte minute sunt într-o oră?
- ✓ Câte secunde sunt într-un minut?
- ✓ La ce folosesc strugurii?
- ✓ Cum ajunge pâinea pe masă?
- ✓ Cine-i vara îmbrăcat și iarna dezbrăcat?
- ✓ În care casă nu poți intra?
- ✓ Ar putea trăi omul fără apă?
- ✓ Puii cărei păsări nu-și cunosc maica?
- ✓ Încotro îi vine iepurelui mai ușor să fugă: la vale sau la deal?
- ✓ Cum își începe ursul somnul de iarnă: fiind gras sau slab?
- ✓ Care vacă se hrănește mai bine: cea care are coadă sau cea care nu are coadă?
- ✓ Ce animal de pădure usucă ciupercile în copaci?
- ✓ Păsările care pleacă de pe meleagul nostru își fac și în țările calde cuiburi?
- ✓ Unde dispar toamna fluturii?
- ✓ Ce se întâmplă cu albina după ce dă ac?
- ✓ Câte litere știe cucul?

Elemente de educație digitală

În grupa pregătitoare, cadrele didactice/educatorii vor organiza diverse activități de învățare (prin discuții, jocuri și jucării interactive, exerciții-logice, studii de caz, observări, descoperiri, experiment, softuri educaționale etc.), în baza competențelor specifice aplicațiilor digitale elementare [2] și indicatorilor din standarde [6] ce vor viza integralizarea acțiunilor dintre toate dimensiunile domeniilor de activitate pentru realizarea sarcinilor pedagogice destinate copilului în pregătirea lui la debutul școlar. Aceste aplicații digitale elementare vor facilita procesul de achiziționare a cunoștințelor prin intermediul utilizării resurselor educaționale deschise / închise, prin diverse softuri educaționale.

Important de remarcat că domeniul de activitate *Științe și tehnologii* poate fi extins în realizarea **jocurilor liber alese** de către copiii din grupa pregătitoare. Acestea se pot desfășura atât individual cât și în grupuri mici, având în vedere tema săptămânii.

Jocuri liber alese în centrul Științe

În cadrul centrului *Științe*, copiii comunică informații despre anotimpuri, ființe, lucruri, schimbări climatice, reacții în urma unor experimente. Mereu sunt puși în situația de a da răspunsuri la întrebări de tipul: „De ce se întâmplă? Cine aduce ploaia? De unde vine păsările călătoare? Ce se întâmplă dacă punem semințe într-un vas cu pământ? De ce au nevoie plantele să crească?”. Pentru a oferi răspunsuri adecvate, copiii explorează, experimentează, caută răspunsuri și în cele din urmă comunică concluziile lor..

Jocurile liber alese sunt cele mai iubite de către copii, pentru că ele oferă posibilitatea de a selecta centrul de interes la care vrea să se joace. În timpul jocurilor liber alese, fiecare copil optează pentru jocul preferat, fie în centre pe interese, în aer liber etc. Aceste activități au drept rol socializarea copiilor, oferind posibilitatea de a interacționa, de a se juca fără a exista bariere emoționale, de sex, religie etc. Astfel, copilul este o personalitate în devenire care se poate constitui ca partener al propriei sale formări [1; 37].

Lectura pe bază de imagini conține două componente: *observarea dirijată a imaginilor*; și *dezvoltarea capacităților de receptare și exprimare* a mesajelor. Prima componentă constă în perceperea organizată și dirijată de către educatoare a imaginilor pe baza *analizei, sintezei și a generalizării* datelor, prin relevarea cauzelor și relațiilor dintre elementele constitutive ale imaginilor. Percepția se realizează prin metoda conversației, pornind de la elementele cunoscute de către copii, de la experiența lor cognitivă; sunt actualizate reprezentări stocate în memoria copiilor, de la experiența lor cognitivă; sunt actualizate reprezentări stocate în memoria copiilor, pe baza cărora se realizează noi achiziții de cunoaștere. Componenta verbală a activității se realizează concomitent cu perceperea imaginilor. Copiii vor fi capabili să analizeze imaginile; să le descrie, să le compare și să le interpreteze, folosind un limbaj propriu [42, pp. 31-32].

Materialul intuitiv are conținut variat, legat de diverse aspecte ale realității. Prin natura sa, materialul intuitiv contribuie la îmbogățirea și sistematizarea percepției și a reprezentărilor copiilor, la dezvoltarea gândirii acestora.

Activitatea de lectură pe baza de imagini duce la: • dezvoltarea capacităților intelectuale; • dezvoltarea proceselor psihice; • exersarea și îmbunătățirea deprinderilor de exprimare corectă și coerentă; • dezvoltarea unor trăiri afective, morale și estetice.

Cercurile de lectură pot fi organizate în instituțiile de educație timpurie și biblioteci destinate copiilor de vârstă preșcolară – aici de obicei sunt citite povești pentru copii de aceeași vârstă și pot fi în același timp un prilej bun de socializare [39].

În cadrul activităților de *Științe și tehnologii* pot fi organizate astfel de lecturi după

Beneficiile metodei „Lectura” Imaginii

- ☒ Numeroase studii arată faptul că obiceiul de a le citi copiilor preșcolari de către educator / părinte / adult are un impact pozitiv asupra performanțelor școlare și al capacităților.
- ☒ Copilul va audia cum se pronunță corect cuvintele și va învăța să se exprime cu o mai mare ușurință, atât la nivel de pronunție, cât și în ceea ce privește cursivitatea, coerența.
- ☒ Lectura dezvoltă imaginația copiilor. Se va observa că citindu-le frecvent povești, copiii vor avea mai mult „material” pentru a comunica întâmplări imaginare cu personajele favorite și nu de puține ori vor crea finaluri diferite pentru povești pe care le-au auzit de mai multe ori.
- ☒ Lectura dezvoltă curiozitatea copiilor. Întâlnindu-se cu idei noi și cu personaje deosebite, copiii vor pune mai multe întrebări și vor fi interesați să știe cât mai multe despre întâmplările eroilor pe care îi îndrăgesc.
- ☒ Lectura dezvoltă capacitatea copiilor de a gândi logic, de a face legătura între cauză și efect, de a recunoaște diverse tipare de acțiune.
- ☒ Lectura poate avea și o finalitate terapeutică, într-o anumită măsură, atunci când copilul se identifică cu unul dintre personaje.

imagini și în scopul *rezolvării de probleme* cu ajutorul resurselor educaționale deschise (TIC), care pot fi [28, p. 48]:

- **Produsele multimedia educaționale** – prezentări, publicații electronice (afișe, fluturași, broșuri, buletine informative, ziare etc.), situri wiki și bloguri – se realizează cu ajutorul tehnologiei informației și a comunicării.
- **Prezentările** – sunt materiale descriptive, îmbogățite cu imagini, materiale vi-

deo-audio, diagrame, legături către alte surse (via Internet). Microsoft PowerPoint este aplicația prin care cadrele didactice pot realiza prezentări variate.

Cadrul didactic / educatorul va asigura condiții pentru desfășurarea cu succes a activităților de rezolvare de probleme în contextul activităților integrate la *Științe și tehnologii*. Astfel, spirit antrenant, o atmosferă stimulativă, permisivă manifestărilor spontane, elimină teama de a greși și de a fi dezaprobat, încurajează participarea celor reținuți sau timizi, stimulează participarea activă, imprimă un ritm antrenant și incită copiii la găsirea rezultatului. De asemenea, acordarea unui timp suficient de gândire le oferă celor mai lenți răgazul și posibilitatea de a realiza calculul și de a se anunța cu răspunsuri. În rezolvarea problemelor se au în vedere următorii pași: expunerea conținutului problemei de rezolvat în mod clar, rar, cursiv, de câteva ori, astfel încât toți copiii să înțeleagă și să rețină informațiile, datele problemei și pentru ca acestea să se fixeze în memoria de foarte scurtă durată. Enunțul trebuie să fie ușor de reținut, formulat simplu și să nu abată atenția de la esență, prin cuvinte de prisos. Cele mai multe probleme rezolvate și chiar compuse de copii vor fi inspirate din aspectele întâlnite în viață, pentru ca aceștia să vadă necesitatea calculului matematic în viața de toate zilele. Astfel, în formularea problemei se pot face referiri la elemente și evenimente plăcute din viața copilului, din mediul său apropiat: lumea jucăriilor, a animalelor, a poveștilor, a familiei, a grădiniței etc.

De exemplu [48]:

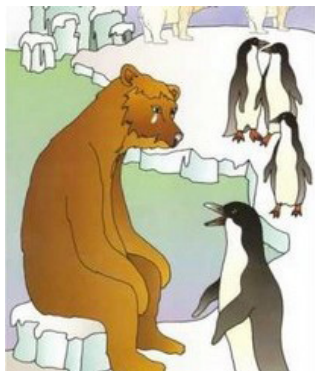

Scufița Roșie are un buchet cu 5 floricele. Ea a mai cules 2 flori de pe marginea drumului. Câte floricele are acum Scufița Roșie?

Cinci personaje din povestea Ridichea uriașă au încercat să scoată ridichea din pământ. Pentru că nu au reușit l-au chemat pe șoricel.

Câte personaje au reușit să scoată ridichea?

Ursul brun stă de vorbă cu un pinguin. De ei se mai apropie trei pinguini. Câți pinguini au venit să-l salute pe urs?

Ariel și prințul au întâlnit 6 pești albaștri și unul galben. Câți pești sunt în jurul bărcii?

Pe lac erau trei rățuște. O rățușcă a plecat. Câte rațe au rămas pe lac?

Albă ca Zăpada a ieșit la plimbare prin pădure cu cei 7 pitici. Patru pitici sunt pe cărare în fața ei. Câți pitici au rămas în urmă?

Fișa de evaluare „Integrarea domeniului cognitiv cu celelalte domenii de dezvoltare în educația copilului”

Fișa de evaluare este realizată în cadrul activității integrate, ce reprezintă un set de sarcini/itemi ce pot fi realizați de către copiii din grupa pregătitoare. Acest instrument evaluativ poate fi aplicat în cadrul activităților integrate.

De exemplu:

Tema: *Anotimpurile anului* [49, pp. 52-53.]

➔ Sarcini ce vizează domeniile de activitate Limbaj și comunicare – *Eu, familia și societatea*, având la bază domeniile „*Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii*” și „*Dezvoltarea personală, emoțională și socială*”:

◆ Alege și interpretează unul dintre rolurile personajelor următoare.

– Eu sunt scumpa primăvară
Ce lucrează până-n seară.
Chiar dacă sunt cea mai mică,
Harnică-s ca o furnică:
Trimit norii grei să plouă
Picături de viață nouă;
Aduc razele de soare,
Glas de păsări călătoare,
Înalt iarba, presar flori,
Țes o vrajă de culori
Și mai risipesc în zare,
Povești scrise pe petale.

Sunt vara cea arzătoare,
Agitată ca o mare,
Uneori stric vremea bună:
Plouă, fulgeră și tună.
Dar din zâmbetu-mi de soare
Roadele își iau culoare.
Eu presar în iarba nouă
Diamante mici de rouă.
Fermecat îmi este glasul,
Firea cântă la tot pasul;
Sub privirea mea de foc
Stelele se-aprind pe loc.

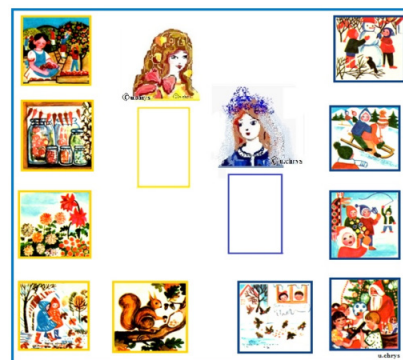
Fiițele anului [43]

– Eu sunt cea de-a treia fată.
Dintre toate-s cea bogată,
Dar și cea mai generoasă –
Vă aduc belșug încasă.
Nu-i alta mai pricepută,
La gătit sunt ne-ntrecută.
Din mâinile-mi fermecate
Ies bucate minunate,
Căci legumele gustoase,
Chiar și fructele zemoase,
Merg cu toate în cămară
Și durează până-n vară.

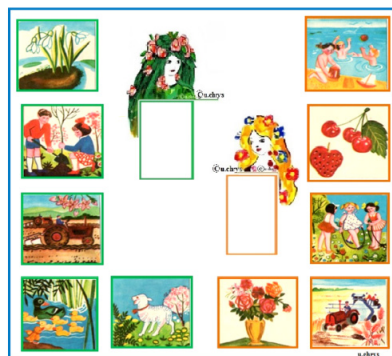
– Vă place rochia mea?
Brodată-i cu fulgi de nea.
Iarna sunt – o blândă zână,
Ce dau solului odihnă
Și îi țes din stele – mii,
Haine groase, argintii.
Bucurii vă dăruiesc,
Toți copiii mă iubesc.
Omul mai sărbătorește,
Stă în casă, meșterește,
Pregătindu-se din timp
Pentru un nou anotimp.

➔ Sarcini ce vizează domeniul de activitate *Științe și tehnologii* având la bază domeniul „*Dezvoltarea cognitivă*” [49]:

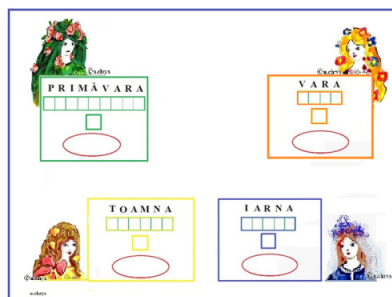
- Enumeră lunile de toamnă. (1,5 puncte)
- Enumeră lunile de iarnă. (1,5 puncte)
- Privește și descrie, pe scurt, ceea ce vezi în imaginile de mai jos. (2 puncte)
- Adaugă în albumele celor două anotimpuri imaginile ce le aparțin, trasând săgeți de la imagini la paginile albe. (2 puncte)
- Încercuiește imaginile preferate. (1 punct)

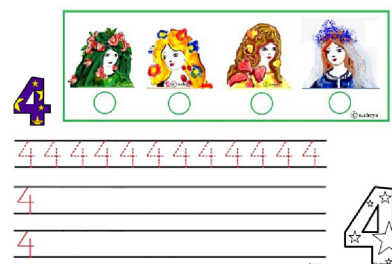
- Enumeră lunile de primăvară. (1,5 puncte)
- Enumeră lunile de vară. (1,5 puncte)
- Privește și descrie, pe scurt, ceea ce vezi în imaginile de mai jos. (2 puncte)
- Adaugă în albumele celor două anotimpuri imaginile ce le aparțin, trasând săgeți de la imagini la paginile albe. (2 puncte)
- Încercuiește imaginile preferate. (1punct)

- Scrie în spații, dacă poți, numele anotimpurilor. (4 puncte)
- Numără și scrie în fiecare pătrat cifra care arată numărul de sunete din care este alcătuit fiecare cuvânt. (4 puncte)
- Desparte în silabe și desenează în oval tot atâtea buline câte silabe are fiecare cuvânt. (2 puncte)

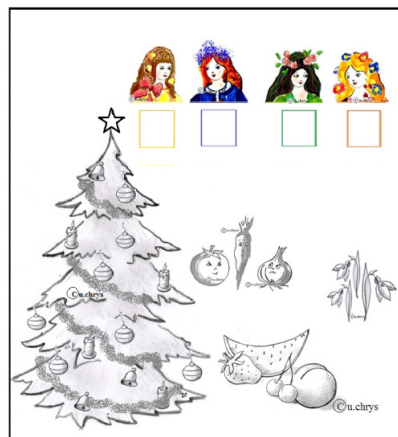

- Numerotează anotimpurile. (2 puncte)
- Scrie cifra 4 în interiorul spațiilor, după model. (3 puncte)
- Colorează cifra 4 folosind 5 culori, la alegere. (5 puncte)

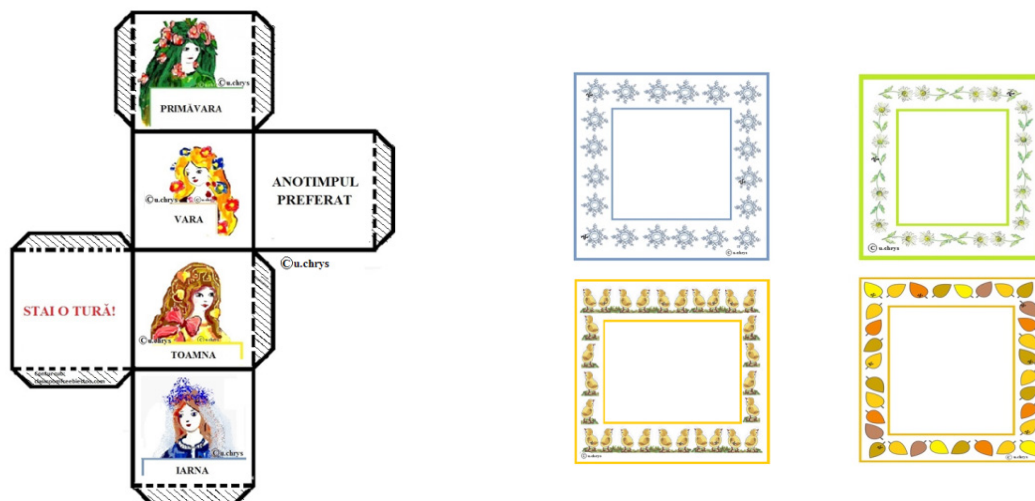
➔ Sarcini ce vizează domeniile de activitate Științe și tehnologii – Arte [49]

- Trasează săgeți de la anotimpuri spre imaginile care le aparțin. (4 puncte)
- Colorează în culori reci casetele anotimpurilor reci. (2 puncte)
- Colorează în culori calde casetele anotimpurilor calde. (2 puncte)
- Colorează desenele de mai jos. (2 puncte)

➤ Sarcini ce vizează domeniile de activitate *Eu, familia și societatea – Limbaj și comunicare* având la bază domeniile „Dezvoltarea personală, emoțională și socială” și „Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii”:

- Alege una din fotografiile tale și lipește-o în chenarul care reprezintă anotimpul în care te-ai născut. (4 puncte)
- Vorbește despre acea fotografie. (2 puncte)
- Decupează cubul, pliază-l pe linia întreruptă, aplică lipici pe suprafețele hașurate. Vei obține un cub (zar). Joacă-te împreună cu colegii jocul: „Spune ceva despre...!” [49].

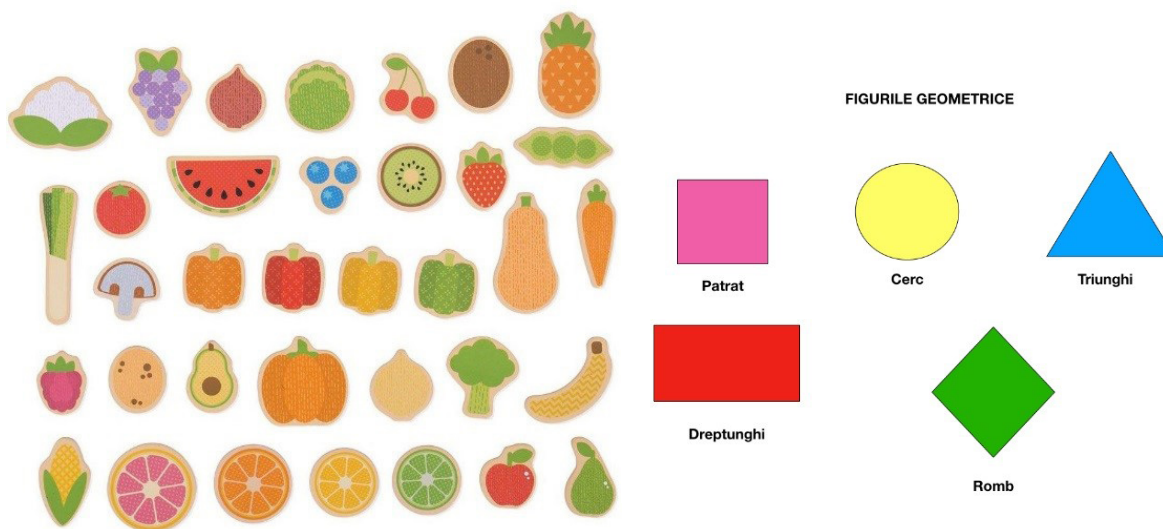

➤ Sarcini ce vizează domeniile de activitate *Sănătate și motricitate – Științe și tehnologii* având la bază domeniile „Dezvoltarea fizică și fortificarea sănătății” și „Dezvoltarea cognitivă”:

- Numește legumele și fructele în care se conțin vitamine pentru sănătatea noastră.
- Ghiciți răspunsurile și numiți-le printr-un cuvânt [9, pp. 61-63; pp. 66-67].

✓ Ești fetiță / Cu roșie rochiță, / Când prind a te dezbrăca / N-am de ce mă bucura / Că încep a lăcrima. (ceapa) ✓ Sunt legumă, dar n-am frică, / Că sunt iute, deși mică. Lângă varză, lângă roșii cresc, / Ia ghiciți, ce-s? (ceapa) ✓ Am cămăși nenumărate, / Le port pe toate îmbrăcate. (varza) ✓ Ce-i roșu, dar măr nu-i; / Crește-n pământ, ceapă nu-i? (sfecla) ✓ Șede moșul în cămară / Cu mustățile afară. (morcovul) ✓ Albă păsăruică, / Pe arac se urcă; / N-are aripioare, / N-are nici picioare. (fasolea) ✓ În pământ pui unul, doi, / Și scoți toamna mușuroi. (cartoful) ✓ Soarele când îl zărește, / Pe dată se înroșește. / O culegem vara toată / Tare-i bună în salată! / Verde, roșu! Cine ești? / Lung, subțire, gras ori dulce / Iute, poți să mi-l ghicești? (ardeiul)	✓ Să vă spun o ghicitoare / Despre ceva de mâncare: / Crude sau puse la fiert / Se consumă ca desert, / Le dorește orișicine, / Că au multe vitamine. (fructele) ✓ Este un fruct acrișor, / Roșu, verde sau gălbior, / În poveste-i otrăvit, / Ghicește fructul oprit! (mărul) ✓ Balon dezumflat, / Galben e colorat, / Are mustăcioară / Și se cheamă... (pară) ✓ Toamna-i vânăta, brumată, / Iară iarna-i afumată! (pruna) ✓ Mingișioare roșioare / Strălucesc frumos la soare, / Cu codițele perechi, / Să le pui după urechi. (cireșe) ✓ Se coace vara la soare, / Piersica-i sora mai mare. / Parfumată și carnoasă / Face dulceață gustoasă. (caisa) ✓ Seamănă cu-n castravete, / dar e galbenă, nu-i verde. / Maimuțica de-ar avea / Toată ziua ar mânca. (banana)

- Desenați săgeți de la legume și fructe spre figurile geometrice asemănătoare cu ele [45; 46].

Modelul ERRE în proiectarea didactică la grupa pregătitoare

Cadrul de proiectare și învățare *Evocare–Realizarea Sensului–Reflecție–Extindere* (ERRE) a devenit –în ultimii 10-15 ani – o practică uzitată în mediul educațional. În primul rând, în opoziție cu tradiționalele evenimente instructive ale lui Gagne, cărora nu le ignorăm utilitatea, cadrul ERRE devine mai rațional prin funcționalitatea relativ simplă de aplicare, când poți cuprinde la nivel mental mai ușor schița demersului, fixând ce, cum și cu ce voi preda/instrui la o unitate didactică și în cadrul instituției de educație timpurie.

* * *

Domeniul de dezvoltare: *Dezvoltarea cognitivă*

Domeniul de activitate: *Științe și tehnologii*

Activitate integrată: *Formarea reprezentărilor elementare matematice + Educație pentru mediu*

Unitate de conținut: *Numere naturale în mediul înconjurător*

Tema: *„Cine știe mai bine?”*

Tipul de activitate: *consolidarea și sistematizarea cunoștințelor însușite anterior*

Indicatorii standard:

Competența specifică: Operarea cu mulțimi de obiecte în baza criteriilor de clasificare, asigurând înțelegerea organizării lumii înconjurătoare.

Unități de competență:

- 1.1. Distingerea relațiilor dintre întreg și părțile lui.
- 1.2. Explorarea modalităților de formare, clasificare, sortare și seriare a obiectelor după 2-3 criterii (formă, mărime, culoare, dimensiune, număr, masă, capacitate, poziție spațială etc.).

Obiective operaționale:**Cognitive:**

Pe parcursul și la sfârșitul activității, copiii vor fi capabili:

- să numere corect în limitele 1-20 în ordine crescătoare și descrescătoare;
- să raporteze corect numărul la cantitate și invers;
- să recunoască locul numerelor în șirul numeric;
- să formeze mulțimea cerută de cifră.

Afective: Copiii își vor exprima sentimentele generate de activitate prin aplauze;

Psihomotorii:

La sfârșitul activității, copiii vor fi capabili:

- să aplice corect materialele puse la dispoziție.

Strategii didactice:

Metode și procedee didactice: *conversația, explicația, demonstrația, exercițiul, problematizarea, jocul.*

Mijloace didactice: *flori de diferite culori, fluturi de diferite culori, cartoane cu cifre de la 1 la 10, coș pentru materialul didactic, recompense, panou, lipici;*

Forme de organizare: *frontal, pe grupe;*

Elemente de joc: *surpriza, aplicarea materialelor, aplauzele, întrecerea, mișcarea;*

Reguli de joc:

- copiii sunt împărțiți în două echipe, echipa florilor și echipa fluturașilor, și vor rezolva pe rând fiecare probă;
- pentru fiecare răspuns corect, echipa este aplaudată și recompensată cu fluturași și floricele;
- câștigă echipa care a acumulat cele mai multe recompense.

Strategii de evaluare: *continuă, prin analiza comportamentelor și a răspunsurilor date;*

Resurse:

- umane: *preșcolarii din grupa pregătitoare*
- spațiale: *sala de grupă;*
- temporale: *30-35 minute.*

Referințe bibliografice:

- ✓ *Curriculum pentru Educație Timpurie. MECC. Chișinău: Lyceum, 2019;*
- ✓ *Metodologia de monitorizare și evaluare a dezvoltării copilului în baza SÎDC. Ghid pentru cadrele didactice din educația timpurie. MECC. Chișinău, 2019;*
- ✓ *Revista învățământului preșcolar și primar, nr. 1-2. București: Editura Arlequin, 2018;*
- ✓ *Standarde de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere la 7 ani. MECC. Chișinău: Lyceum, 2019.*

SCENARIU DIDACTIC

Etapale activității	Activități de învățare prin joc	Strategii didactice			Evaluare
		Metode	Mijloace	Forme	
Evocare	<p>Prezentarea cadoului trimis de Zâna Primăvara: un coș cu material didactice necesare desfășurării activității planificate.</p> <p>Zâna Primăvara ne invite la o plimbare prin lumea cifrelor. Aceasta ne propune jocul „Cine știe mai bine?”, pentru vedea cât de bine știu copiii să numere.</p> <p>La joc vor participa copiii, grupați în două echipe, echipa florilor și echipa fluturașilor. Aceste echipe se vor întrece în număr, precum și la formarea șirului crescător și descrescător în limitele 1-20.</p> <p>Este necesar să fie foarte atenți, să rezolve corect sarcinile, să își ajute coechiperii la nevoie, deoarece sunt pregătite surprize pentru învingători.</p>	<p>Conversația</p> <p>Explicația</p>	Coș cu materiale	Frontal	
Realizarea sensului	<p>Se aplică exerciții de numărare și raportare a numărului la cantitate: numărât în limitele 1-20 crescător și descrescător.</p> <p>a) Explicarea jocului</p> <p>Formăm două echipe: echipa florilor și echipa fluturașilor. Fiecare echipă va rezolva mai multe sarcini. Copiii vor fi foarte atenți ca să răspundă corect, deoarece pentru fiecare răspuns corect vor primi o floare sau un fluturaș, care se va afișa pe un panou. Va câștiga echipa care va obține mai multe recompense.</p> <p>b) Jocul de probă</p> <p>Va veni câte un membru din fiecare echipă, va număra elementele din mulțime și va așeza cifra corespunzătoare.</p> <p>c) Executarea jocului</p> <p>După ce copiii au înțeles ce urmează să facă, va începe jocul.</p> <p>Proba 1: „Numără și așează cifra corespunzătoare florilor și fluturașilor de pe panou.” Va veni pe rând câte un copil din fiecare echipă, va număra elementele din mulțime și va așeza cifra corespunzătoare.</p> <p>Proba 2: „Așează atâtea flori/fluturi cât arată cifra”. Copiii vor recunoaște cifra și vor așeza pe panou tot atâtea elemente cât indică cifra.</p> <p>Proba 3: „Al câtelea fluturaș a zburat?” sau „A câta floare lipsește din șir?” Copiii vor descoperi a câta floare sau al câtelea fluturaș lipsește.</p> <p>Proba 4: „Arată cifra”. Educatoarea bate din palme, iar câte un membru din fiecare echipă va arata cifra corespunzătoare numărului de băți din palme.</p>	<p>Explicația</p> <p>Conversația</p> <p>Exercițiul</p> <p>Demonstrația</p> <p>Exercițiul</p> <p>Problematizarea</p> <p>Jocul</p>	<p>Jetoane cu cifre</p> <p>Panou</p> <p>Flori de diferite culori</p> <p>Fluturi de diferite culori</p>	<p>Frontal</p> <p>Pe grupe</p>	<p>Aprecieri verbale</p> <p>Aplauze</p> <p>Atribuirea pe puncte</p>

Reflexie	Echipa fluturașilor va primi un fluture, iar echipa florilor va primi o floare. Cu materialele primite, cei din prima echipă va trebui să lipească pe fluture tot atâtea buline cât arată cifra de pe el, iar cei din echipa a doua lipească tot atâtea petale pe floare cât arată cifra de pe mijlocul ei. Educatorea propune copiilor să cânte împreună un cântec al cifrelor. Se fac aprecieri asupra modului în care copiii au participat la activitate. se face fixarea temei. Se atribuie stimulente.	Conversația	Fluture Buline Lipici Floare Petale Stimulente	Pe grupe Frontal	Aprecieri verbale Atribuirea pe puncte Analiza activității
Extindere	Să numere împreună cu părinții/adulții, câte specii de plante cresc în curtea lor. Să vizioneze împreună cu părinții/adulții diverse filme educative despre numărătoare.	Conversația		Individual	

Bibliografie:

Documente normative

1. Cadrul de referință al Educației timpurii din Republica Moldova. Grupul de lucru: Veronica Clichici [et al.]; coord. naț.: A. Cutasevici, V. Crudu; experți-coord. naț.: Vl. Guțu, M. Vrânceanu. Chișinău: Lyceum (F.E.-P. „Tipogr. Centrală”), 2018. Aprobata la CNC (ordinul MECC nr. 1592 din 25.10.2018).
2. Curriculum pentru Educație Timpurie. Echipa de elab.: Mihaela Pavlenco [et al.]; coord. gen.: A. Cutasevici, V. Crudu; experți-coord. naț.: Vl. Guțu, M. Vrânceanu. Chișinău: Lyceum (F.E.-P. „Tipogr. Centrală”), 2019. Aprobata la CNC (ordinul MECC nr. 1699 din 15.11.2018).
3. Curriculumul educației copiilor de vârstă timpurie și preșcolară (1-7 ani) în Republica Moldova. Bolboceanu A., Cemortan S. [et al.]. Chișinău, Cartier, 2008.
4. Organizarea procesului educațional în instituțiile preșcolare în anul 2014-2015. Scrisoare metodică. M. Vrânceanu, C. Cincilei, V. Pelivan [et al.]. Ministerul Educației. Chișinău, 2016.
5. Regulamentul cu privire la organizarea obligatorie a pregătirii copiilor pentru școală de la vârsta de 5 ani, aprobat prin decizia Colegiului Ministerului Educației și Tineretului nr. 6.3 din 27 aprilie 2006. In: Buletin informativ, 2006, nr. 3, p. 5.
6. Standarde de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani (variantă revăzută/dezvoltată). Coord. naț.: A. Cutasevici, V. Crudu; experți-coord. naț.: Vl. Guțu, M. Vrânceanu; echipa de elab.: Mihaela Pavlenco [et al.]. Chișinău: Lyceum (F.E.-P. „Tipogr. Centrală”), 2019. Aprobata la CNC (ordinul MECC nr. 1592 din 25.10.2018).
7. Standarde de învățare și dezvoltare pentru copilul de la naștere până la 7 ani: Standarde profesionale naționale pentru cadrele didactice din instituțiile de educație timpurie. Vârtosu L., Pânzari A., Velișco N. [et al.]. Chișinău, S.n. (Tipogr. „Sirius”), 2013.

Literatura de specialitate

8. Anghelache V. (coord.) Metodica activităților instructiv-educative din grădiniță. Ghid pentru examenele de definitivat și grade didactice. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2017.
9. Babov V. Cunoașterea mediului: Cartea educatorului din grupa mare pregătitoare: 5-7 ani. Chișinău: Zuev Invest, 2015.
10. Bache H., Mateiaș A. et al. Pedagogie preșcolară. Manual pentru școlile normale. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1994.
11. Bocoș M., Catalano H. Pedagogia învățământului primar și preșcolar. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2008.
12. Bolboceanu A., Vrânceanu M. Ghid psihologic. Preșcolarul. Pentru educatori și învățători. Chișinău: Lumina (UNICEF), 1996.
13. Brunton P., Thornton L. Science in the early years. London: SAGE, 2010.
14. Burcă A. Jocul matematic în activitatea preșcolarului. Bacău: Rovimed Publishers, 2011.
15. Cemortan S. (coord.) Educația copiilor prin joc. Ghid metodologic pentru cadrele didactice din instituțiile preșcolare și clasele primare. Chișinău: IȘE (Univers Pedagogic), 2008.
16. Cemortan S. Abecedarul științelor. Chișinău: Editura „Universitas”, 2000.
17. Chirilenco S., Cutasevici A. Ghid pentru perfecționarea modalităților de evaluare inițială a copiilor. Chișinău: Epigraf (Tipografia „Reclama”), 2003.
18. Cotos L. Dezvoltarea capacităților cognitive la preșcolarii mari în cadrul jocurilor de reproducere a figurilor-siluetă. In: Revistă Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, pp. 133-137.
19. Diaconu M. Educația și dezvoltarea copilului. București: Editura ASE, 2007.
20. Dicționar de pedagogie. Manolache A. [et al.]. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1979.
21. Dicționar de pedagogie. S. Cristea. București-Chișinău: Litera, 2000.
22. Dumitranu M. Activitățile matematice în grădiniță: ghid practic, însoțit de 105 sugestii de activități. București: Compania, 2002.
23. Evaluarea dezvoltării copilului. Lumos Foundation Moldova. Chișinău: S.n. (Tipogr. „Bons Offices”), 2015.
24. Golu P., Zlate M., Verza E. Psihologia copilului. Manual pentru clasa a XI-a. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1993.
25. Kolombus E.S. Didactică preșcolară. Traducere și adaptare: M. Dumitranu. Ed. a III-a. București: V&I Integral, 2008.
26. Mihailova Z. Probleme și jocuri matematice pentru preșcolari. Chișinău: Editura Lumina, 1993.
27. Neacșu I. Instruire și învățare. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1999.
28. Neicu C. Inovație și performanță în dezvoltarea profesională a cadrelor didactice din mediul urban: TIC în Educație (5). București: MECTS, 2011.
29. Pascari V. Învățăm să fim școlari. Chișinău: „Print-Caro” SRL, 2011.
30. Pascari V. Proiectarea procesului educațional în instituția preșcolară. Actualizare metodologică. IȘE. Chișinău: CEP USM, 2008.

31. Păduraru V. et al. Activități matematice în învățământul preșcolar. Sinteze. Iași: Editura Polirom, 1999.
32. Pereteatcu M. Strategii de stimulare a abilităților matematice la vârsta timpurie. Unitate de curs. Bălți: US „A. Russo” (Tipografia universității), 2017.
33. Popovici Borzea A. Integrarea curriculară și dezvoltarea capacităților cognitive. Iași: Polirom, 2017.
34. Stoica A. Metode și instrumente de evaluare. București, 2000.
35. Șchiopu U., Verza E. Psihologia vârstelor: ciclurile vieții. București: Didactică și Pedagogică, 1995.
36. Ungureanu C. Din natură adunate. București: Editura Ars Docendi, 2010.
37. Vrânceanu M. (coord. șt.), Terzi-Barbaroșie D., Turchină T. et al. 1001 idei pentru o educație timpurie de calitate. Ghid pentru educatori. Chișinău: Centrul Educațional „Pro Didactica” (F.E.-P. „Tipogr. Centrală”), 2010.
38. Хабарова Т.В. Педагогические технологии в дошкольном образовании. СПб: Издательство „Детство-Пресс”, 2011.

Resurse Web

39. Asimintii G. Importanța lecturii în dezvoltarea preșcolarilor. Disponibil: <https://www.romedic.ro/importanta-lecturii-in-dezvoltarea-prescolarilor-oP32695>
40. Bîzdoagă A.M. Tehnologii informaționale în grădiniță: avantaje și dezavantaje. Disponibil: <https://iteach.ro/experiencedidactice>
41. Sava M. Metodele de predare-învățare în învățământul preșcolar și metodică activităților de educare a limbajului. Disponibil: <http://taniadesign.ro/Gradinite/Dumbrava%20Minunata%20Bacau/index.html>
42. Zubas E.A. Modalități de integrare a softurilor educaționale în actul didactic din grădiniță. Disponibil: <https://www.academia.edu>
43. <https://www.emag.ro/set-magnetic-bigjigs-fructe-si-legume-bj273/pd/D5LPF-VBBM/>
44. <https://catalinabirsan.com/2018/09/29/figurile-geometrice/>
45. <http://orapovesteicaie.blogspot.com/2016/07/povestea-anotimpurilor.html>
www.didactic.roeduca
46. <https://es.scribd.com/presentation/.../o-Anotimpurile-Ni-Se-Prezinta-Cristina-Ungurean>.

Chestionar adresat cadrelor didactice din instituțiile de educație timpurie**Stimați colegi,****în scopul evaluării gradului de pregătire a copilului la debutul școlar,**

Vă rugăm respectuos să răspundeți complet și deplin la toate întrebările. Alegeți răspunsul care reflectă atitudinea Dvs. cu ajutorul semnului [✓], dar chestionarul cuprinde și întrebări deschise, la care răspunsul va fi conceput de Dvs. Subliniem că nu există răspunsuri corecte sau incorecte.

Confidențialitatea răspunsurilor Dvs. o garantăm!

Vă mulțumim anticipat!

Date generale

- **Vârsta:**
 - a. 20-30 ani
 - b. 30-40 ani
 - c. 40-50 ani
 - d. Peste 50 ani
- **Stagiu de activitate:**
 - a. Mai puțin de 1 an
 - b. 1-3 ani
 - c. 4-6 ani
 - d. 7-10 ani
 - e. 11-14 ani
 - f. 15-25 ani
 - g. 26-30 ani
 - h. Peste 30 ani
- **Gradul didactic deținut** _____

1. Cum considerați Dvs., de când începe pregătirea copilului pentru școală?

2. În ce măsură este necesară integrarea copilului în activitatea școlară având în vedere următoarele aspecte:

Aspecte:	În măsură mică	În măsură medie	În măsură mare
Vârsta cronologică			
Maturitatea școlară			
Conținutul activităților în grupa pregătitoare			

3. Sistemul de obiective din Curriculumul în vigoare reflectă finalitățile formării copilului în „pregătirea lui pentru școală și învățare pe parcursul întregii vieți”?

a. Foarte mult b. Mult c. Destul de puțin

3.1. Dacă vă propunem un complex de instrumente pedagogice (a se vedea Anexa 2), considerați a fi valide pentru completarea *Raportului de dezvoltarea a copilului la debutul școlar*?

a. Da b. Nu

3.2. În viziunea Dvs., aceste instrumente răspund așteptărilor cadrelor didactice din instituția de educație timpurie?

a. Da b. Nu

4. Pregătirea copilului pentru școală a copilului asigură dezvoltarea laturii aplicative, practice a comportamentelor pentru fiecare *domeniu de dezvoltare ale copilului din Standarde*? Ce sugestii propuneți în acest sens?

Dezvoltare fizică, sănătate și igienă personală	
Dezvoltare socio-emoțională	
Dezvoltarea capacităților și atitudinilor de învățare	
Dezvoltarea limbajului, a comunicării și a premiselor citit-scrisului	
Dezvoltarea cognitivă și cunoașterea lumii	

5. În ce măsură sunteți asigurați cu materiale metodico-didactice pentru calitatea și eficiența procesului de pregătire pentru școală a tuturor copiilor?
 a. În măsură mică b. În măsură medie c. În măsură mare

Indicați concret materialele metodico-didactice necesare.

6. Instrumentul de monitorizare a pregătirii copiilor pentru școală reflectă o evaluare optimă în vederea completării Raportului de dezvoltare a copilului la debutul școlar?
 a. Da b. Nu

Dacă da, de ce?	Dacă nu, de ce?

7. În procesul formării maturității școlare a copilului, care sunt problemele cele mai des întâlnite la nivel de:
- maturitate fizică _____
 - maturitate mintală _____
 - maturitatea volitivă _____
 - maturitate socială _____
 - maturitatea morală _____
 - maturitate pentru muncă _____

8. În opinia Dvs., o pregătire pentru școală presupune și o adaptare școlară adecvată?
 a. Da b. Nu

9. Indicați gradul de cooperare privind pregătirea copilului pentru școală:

	Înalt	Mediu	Scăzut	Lipsa cooperării
Grădiniță – Familie				
Grădiniță – Școală				

Numiți activitățile de cooperare pe care le realizați în scopul pregătirii copilului pentru școală:
 Grădiniță – Familie _____

Grădiniță – Școală _____

10. Care sunt așteptările părinților vizavi de Raportul de dezvoltare a copilului la debutul școlar?

11. În ce măsură considerați necesară relația de continuitate instituție de educație timpurie – școală primară în vederea adaptării copiilor la activitatea din școală?
 a. În măsură mică b. În măsură medie c. În măsură mare

12. Evidențiați 2-3 sugestii prioritare privind dezvoltarea copilului la debutul școlar, recomandate învățătorilor de clasele primare?

- _____
- _____
- _____

Vă mulțumim pentru colaborare!

Probe pentru cunoașterea profilului psihologic al preșcolarului

Aceste probe sunt propuse de Coașan [Apud 12, p. 328] și pot fi utilizate pentru evaluarea aptitudinii pentru școlaritate.

Bateria de probe investighează:

- ✓ *comprehensiunea,*
- ✓ *aprecierea dimensiunilor,*
- ✓ *organizare spațio-temporală,*
- ✓ *sesizarea absurdului în imagini,*
- ✓ *coordonarea motorie,*
- ✓ *capacitatea de memorare,*
- ✓ *concentrarea atenției,*
- ✓ *operativitatea gândirii.*

Probele pot fi folosite educatoare sau învățătoare.

Structura bateriei:

1. Memoria imediată a cifrelor:

Se dau 4 serii progresive de cifre (de la 2 la 7 cifre) și se cere reproducerea lor.

2. Memoria imediată a cuvintelor:

Se citește o listă de 55 cuvinte și se cere copilului să spună cuvintele pe care și le amintește.

3. Memoria imaginilor:

Se cere copilului, după ce i s-a prezentat un cartonaș cu 12 imagini familiare, să spună ce imagine a reținut.

4. Comprehensiunea:

Se cere copilului să răspundă la 15 întrebări. De exemplu, de ce nu trebuie să ne jucăm cu chibriturile? De ce purtăm hainele etc.?

5. Informații:

Copilul trebuie să precizeze materialele din care sunt făcute anumite lucruri (cheia, casa, masa etc.).

6. Orientare spațială:

Se cere copilului să execute anumite mișcări în schema corporală (de exemplu, prinde cu mâna stângă, urechea dreaptă).

7. Orientare temporală:

Se cere copilului să răspundă la 12 întrebări cu privire la identificarea coordonatelor temporale (Cum se numește ziua care a trecut? Ce zi urmează după ziua de azi? etc.).

8. Abilități de pronunție corectă – pentru identificarea tulburărilor de vorbire. Se cere copilului să pronunțe cuvinte cu grade de dificultate crescândă (grupuri, consonantice, diftongi, polisilabice complexe) și cuvinte cu sunete predispușe tulburărilor la această vârstă (R, S, Z, Ș, J, Ț, CI, GI etc.).

9. Analogii prin opoziție:

Într-o serie de 9 propoziții lacunare se cere copilului să spună cuvântul care lipsește (de exemplu: Fratele este băiat, sora este.....). Se acordă câte un punct pentru fiecare răspuns corect.

10. Noțiuni integratoare:

Se cere copilului să numească categoria care integrează mai multe elemente (De exemplu: lupul, vulpea, ursul sunt.....). Sunt date 10 categorii.

11. Antonime:

Se dă o listă de 46 cuvinte și se cere copilului să spună cuvântul opus pentru fiecare (i se explică ce înseamnă cuvânt opus).

12. Vocabular:

Este o probă de definiție. Copilul va putea să spună semnificația unor cuvinte (22). Bateria cuprinde și **un test de aptitudine pentru școlaritate** cu 9 subprobe.

1. Inserarea/bararea obiectului mai ușor dintr-un grup de 4. Cotare = 2 p.
2. Bararea elementului intrus într-o categorie = 3 p.
3. Bararea tuturor elementelor care fac parte din aceeași grupă și însemnare (+) imaginii care nu se potrivește = 2+2 p.
4. Bararea elementelor de același fel = 2 p.
5. Discriminarea a 2 categorii = 2 p.
6. Identificarea elementelor mai multe de același fel = 2 p.
7. Completarea de lacune în imagini = 3 p.
8. Corespondența: se dau 5 imagini care au desenat sub fiecare un semn (punct, linie, bastonaș, oval). Desenele se repetă în partea de jos a paginii, copilul trebuind să pună sub fiecare imagine semnul adecvat.

NOTE

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Pregătirea copiilor pentru debutul școlar în instituția de educație timpurie: Ghid metodologic / Veronica Clichici, Angela Dascal, Stella Duminică [et al.]; coord. șt.: Nicolae Bucun, Veronica Clichici; Inst. de Științe ale Educației. – Chișinău: IȘE, 2019 (Tipogr. „Print Caro”). – 172 p. : fig.

Bibliogr.: p. 165-167 (46 tit.). – 50 ex.

ISBN 978-9975-48-167-0.

373.2.091(072)

P 90
